ESEGESI BIBLICA
163
E
4.
BIB. NAZ. NAPOLI
I F 32
I F 13
BIBL. NAZ.
163
E
4

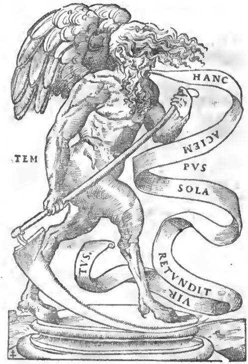
XVI. IIE I

Digitized by Google

Commentarij Ioannis Arborei

LAVDVNENSIS, DOCTORIS THEOLOGI, in Eccleſiaſten, ad illuſtriſſimũ Principem HENRICVM, Galliæ Delphinatem.

EIVSDEM COMMENTARII IN CANTIcum Canticorum, ad nobiliſſimum, ac reuerendiſſimum Cardinalem Ludouicum Borbonium.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E. III NAPOLI

PARISIIS
Ex officina Simonis Colinæi.

est mon.rij S.ti Severini et Sossij [illegible] Neapoli. ad usum [illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google

Generoſiſſimo Principi Henrico,

GALLIAE DELPHINATI, IOANNES ARBOreus, doctor Theologus Pariſienſis, perpetuam felicitatem exoptat.

QVi ſummo & illuſtriſſimo Principi præclara ſuorũ ſtudiorum monimenta dedicant, HENRICE nobiliſſime, toto ſtudio totáque animi induſtria nituntur illius beneuolentiam ſibi conciliare, aut conciliatam tueri & conſeruare: nec tam ſuis ſtudent commodis, quàm illius honori, cuius gratiam demereri cupiunt. Quandoquidem nihil eſt excellentius, quàm hominem ab eximijs virtutibus, quibus cæteris longè antecellit, extollere, & commendare. Quo ſanè laudis genere iuuenes bene nati, ad ediſcendas literas inflammantur & impelluntur, nec duris parcunt laboribus, vt ad hunc optatiſſimum finem perueniant. Hic me hercle ſolus conſequendæ gloriæ igniculus, oſcitantiam, torpedinem & inertiam depellit, fugat & excutit. Senes etiam ſuarum virtutum commendatione illecti, honore maximopere delectantur, viuunt & illuſtrantur. Hac denique ſola gloria illuſtriſſimi milites ad res præclarè gerendas excitantur & accenduntur, perferunt æſtus, frigora, inediam, famem, ſitim & aduerſa quæque, vt ad ſummum honoris & virtutis faſtigium euehantur: & eo ſunt magno & conſtanti animo, vt procelloſis tempeſtatum fluctibus agitati & concuſſi, nunquam ſuccumbant, nec de gradu deijciantur. & quò magis premuntur & feriuntur, eò magis, inſtar victricis palmæ, renituntur: nec ad mortem vſque vulnerati, cedunt arenæ. quorum gloria, virtute & animi magnitudine nihil vnquam maius ac admirabilius dici potuit & excogitari. Nam rectis ſtudijs & honeſtiſſimo conatu, veram ſibi comparare gloriam contenderunt. Quæ ſi rationis cancellos & honeſtæ vitæ fines egrediatur, non tam dicenda eſt gloria, quàm ambitio, iactantia & oſtentatio. Præclarè enim Socrates hanc vitam ad gloriam proximam & quaſi compendiariam dicebat eſſe, ſi quis id ageret, vt qualis haberi vellet, talis eſſet. Quòd ſi qui ſimulatione & inani oſtentatione ac ficto non modò ſermone, ſed etiam vultu ſtabilem ſe gloriam conſequi poſſe putent, vehementer errant. Summa ſiquidem & perfecta gloria, pulcherrimis iuſtitiæ, fidei, prudentiæ, liberalitatis, beneficentiæ, ac cæterarum omnium virtutum officijs innititur & ſtabilitur, quibus magnanimi ac fortiſſimi viri nobilitantur, & immortale ſibi nomen comparant, omniúmque applauſum & fauorem, ſuarum virtutum ſplendore & amplitudine promerentur: & ita ſunt affecti animo, vt ſuſceptis laboribus, periculíſque

Digitized by Google

aditis ſolum ſibi perſuaſerint virtutem, & quod honeſtum eſt ac deco-
rum, aut admirari, aut expetere, nulliſque neque homini, neque pertur-
bationi animi, neque fortunæ ſuccumbere. Nec quicquam magis vitu-
perandum eſſe exiſtimant, nec maiori & accuſatione & inſimulatione di
gnum, quàm frangi metu, eneruari libidine, & vinci à voluptate & iner
tia: nihil verò magis laudant & ſuſpiciunt, quàm ſe à labore & volupta-
tibus, ac ab omni cupiditate inuictum præſtare, réſque gerere vehemē-
ter arduas & maximè vtiles, plenáſque laborum & periculorum, tum cau
ſa vitæ, tum multarum rerum quæ ad communem reipublicæ vtilitatem
pertinent. Hanc animi dexteritatem ac magnitudinem, partim ab opti
mis naturæ igniculis, partim ab integerrima morum probitate, ac ſtu-
diorum omnium & virtutum exercitatione nanciſcimur. qua haud du-
biè nihil eſt præclarius, nihil amabilius, nihil denique quod magis ho-
mines alliciat ad diligendum. Nulla ſiquidem alia res magis quàm mo-
derata in rebus magnis exercitatio, & vitæ ſocietas, ac communis litera-
torum congreſſus. amicitiam ſtabilire poteſt & confirmare: qua ſanè ne-
glecta, diruũtur caſtra, ſubuertuntur vrbes, pereunt literæ, & beatiſſimus
reipublicæ ſtatus labefactatur. cum verò colitur, & noſtris affectibus im-
perat, ac per omnium vitam ſerpit, ad ſumma peruenimus, beatámque
ac tranquillam vitam agimus. nec optimum ac maximum amicitiæ or-
namentum abſque virtute adipiſci poſſumus. quam qui tollit, & amici-
tiam tollat neceſſe eſt. Nec quicquam me magis mouit, Princeps illuſtriſ
ſime, animúmque meum impulit, vt Commẽtarios in Eccleſiaſten tibi
nuncupatim conſecrarē, quàm admiranda tuarum virtutum amplitudo,
rara morum probitas, & ſingularis tua erga omnes amicitia, qua clariſſi-
morum principum ac totius Galliæ animos tibi deuinxiſti, ac tua huma
nitate, modeſtia, manſuetudine ac clementia, propenſiſſimam omnium
beneuolentiam & gratiam tibi conciliaſti. Qui diligenter & tota verita-
te præclaram tui animi indolem, naturæ ſolertiam, ac dexteritatem ex-
penderunt, maximam de te ſpem conceperunt, & tanquam optimi φυ-
σιογνώμονες à lumine tuę probitatis, prudentiæ, ac generoſi animi, coniecta
runt te liliata ſtirpe enatum, fore Regem maximum, potentiſſimum ac
inuictiſſimum. Nec immerito tuam inſignem adoleſcētiam, pietatem in
parentes, beneficētiam in pauperes, ac in tuos beneuolentiam commen-
dant omnes, & admirantur, ac in te ſuos conijciunt oculos. Nam à pue-
ritia habuiſti cauſam celebritatis & nominis, à tuo patre FRANCISCO
Gallorũ Rege chriſtianiſſimo & inuictiſſimo acceptam, quem viri opti-
mi ob viuidum chriſtiani pectus, animi magnitudinem, prudentiam, co
mitatem, & promptiſſimum in ſtudioſiſſimos quoſque fauorem, laudāt,
ſuſpiciunt & reuerentur. Illum extranei atque ſuum principem amant,

& ſingulari beneuolentia proſequuntur. Præclara illius facinora, magnificentiam, hoſpitalitatem & induſtriam, qua in re militari cæteris antecellit, prædicant & ſummopere commendant: in eo denique manſuetudinem, facilitatem, clementiam & placabilitatem, qua nihil eſt laudabilius, nihil denique magno & præclaro viro dignius, probant & extollunt. Et licet auguſtiſſima maieſtate ſplendeat, & regio diademate inſignitus, ſummis illuſtretur honoribus, nihilo tamen fit elatior & arrogantior. nec in rebus proſperis & ad voluntatem fluentibus inſoleſcit, nec in aduerſis deijcitur animo, ſed præclaram in omni vita æquabilitatem ſeruat. Has mi HENRICE tui patris, ſereniſſimi ac chriſtianiſſimi Regis virtutes quæ nullo vnquam æuo ſeneſcent, nec vlla obliuione obliterabuntur, amplectere, vt commodius ac felicius poſſis præclara tuorum maiorum monimenta illuſtrare, ſummámq; illorum gloriam clariorem reddere. Hoc facile præſtabis: ſi (vt cœpiſti) in tuis rebus agendis vtaris prudentiſſimorum hominum conſilio, & exquiſitiſſimo iudicio, nec lato quidem vngue ab illorum ſententia diſcedas, qui cum excellentes quaſdam ſingularéſque virtutes in te perſpicient, rectam tui animi culturam maximis efferent laudibus, te denique ob egregias tui ingenij dotes abſque vlla ſimulatione amicitiæ, colent & vehementer amabunt, etiam nulla vtilitate quæſita. Quòd ſi optes aliquando ingenuis & liberis Gallis imperare, ſapientiam è lympidiſſimis virtutum fontibus ſcaturientem & vbertim promanantem diſcas & exoſculeris, quam Salomon Rex omnium ſapiẽtiſſimus & opulentiſſimus, cum 3. Regum 3.
eſſet paruulus, à domino poſtulauit, vt melius populum dei iudicaret, & diſcerneret inter bonum & malum. Hæc ſiquidem virtus infrænes animi affectus domat, aculeos carnis & petulantiam coercet, ac libidinis incendia reſtinguit. Sapientia enim, authore Cicerone libro primo de finibus bonorum & malorum, mœſtitiam pellit ex animis, quæ nos exhorreſcere metu non finit. qua præceptrice in tranquillitate viui poteſt, omnium cupiditatum ardore reſtincto. Et cum vita omnis perturbetur & errore & inſcitia, ſapientia ſola nos à libidinum impetu & formidinum terrore vindicat, & ipſius fortunæ docet modeſtè ferre iniurias, & omnes oſtendit vias quæ ad quietem & tranquillitatem ferunt. Quòd ſi pulcherrimis ſapientiæ ſtudijs, iuſtitiam, virtutum omnium ſplendorem maximum, copulaueris, non mediocrem me hercle tuis virtutibus ac cumulatiſſimis tui animi diuitijs acceſſionem facies: qua rectè inſtitutus æquiſſimum omnibus facies iudicium, erues vi oppreſſum de manu calumniatoris: nec libidine dominandi in aliorum fines irrumpes, nec duriſſimis exactionibus populum tibi ſubditum diuexabis, nec cuiquam nocebis niſi laceſſitus iniuria, ſed conaberis cũ chriſtianis principibus

pacem habere. Si denique ſanctas iuſtitiæ leges ad vnguem obſerues, & ea animi magnitudine orthodoxam philoſophiam ab hoſtilibus hæreticorum incurſionibus protegas, qua tuus pater ὀρθοδοξότατος protexit, in deorum numerum cooptaberis, & Gallia tibi deuinctiſſima te tanquam quoddam numen terrenum perpetuo honore venerabitur. Et eo ſis ſemper magno & conſtanti animo, vt totam vim bene viuendi in animi robore ac magnitudine, vt in omnium rerum humanarum deſpicientia & in omni virtute colloces, diſcáſq; à Salomone, ne proſperis intumeſcas, honores, diuitias, magiſtratus, regna, imperia & hominum induſtriam ac labores vanitati ſubiacere. Enimuero ex ſacris compertum eſt literis, quàm ſit vanũ, inane & miſerum, ob ſuperbiam & ſuæ felicitatis iactantiam de gradu deijci, & in maximas incidere calamitates. Senſit primus homo optimis dei dotibus illuſtratus, quantum deo diſplicuerit ela

Gene. 3. tio mentis, qua à Paradiſo exulauit: & cui neglecto, dixit dominus, Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Et quid vnquam vanius Chayn & calamitoſius? qui inuidiæ te-

Gene. 4. lis tranſfoſſus, cum non potuiſſet æquo ferre animo felicitatem Abel, ſui fratris innocentiſſimi ſanguinem effudit, pro ſuis tamen flagitijs ac di-

Exod. 14. uinæ miſericordiæ diffidentia acerrimas luit pœnas. Nouit Pharao vanitatis dux primarius, quàm ſit ſtultum cæcę fortunæ confidere, & nolle poſt diuturnam afflictionem reſipiſcere. cuius munitiſſimum exercitum

Exod. 32. dominus deiecit in mare. Dederunt pœnas filij Iſrael, pro ſua prodigioſa vanitate, cum vitulum conflatilem contempta dei religione adoraſ-

Leuiti. 10. ſent. Deuorauit & ignis Nadab & Abiu filios Aaron, quòd temere & va-

Nume. 11. no ſtudio obtulerint ignem alienum. Percuſſit etiam dominus filios Iſ-

Nume. 22. rael, quòd pro eſca & ventris ingluuie obmurmuraſſerit. Vani certè fuerunt conatus Balaam, arioli, quòd deſtinato animo voluerit maledicere

Ioſue 7. filijs Iſrael, licet caſtigatus ab illo ſcelere reſipuerit. Obrutus eſt & lapidibus Achan, quòd cæco auaritiæ ſtudio captus, abſtulerit pallium coccineum, & ducentos ſiclos argenti, & regulam auream quinquaginta ſi-

1. Regum 8 clorum. Declinauerunt & filij Samuelis in vanitatem auaritiæ, & cum accepiſſent munera, peruerterunt iudicium. Et quid filiorum Iſrael po-

1. Regum 8 ſtulatione vanius dici poteſt? qui à Samuele petierunt ſibi conſtitui Regem, abijcientes dominum, ne ſuper eos regnaret. Expulſus eſt & de re-

1. Regũ 15. gno Saul Rex potẽtiſſimus, quòd dei iuſſis non obtemperauerit, nec occæcatus prædis omnino deleuerit Amalech. Quid dicã de vanitate Da-

2. Regũ 11. uidis Regis ſanè clementiſſimi? cuius oculos Bethſabee ſui pulchritudine faſcinauit & deprædata eſt, eiúſque voluntatem ad nephandum adulterium pellexit. Dij immortales, ſola libido vicit, quem ſtrenuiſſimi & fortiſſimi milites nunquã vincere potuerunt. Ecquid vanius, imò quid

petulantius & ſalacius incæſtu Amnon cum ſua ſorore Thamar? qui à 2.Regū 13.
pueris Abſalon, confoſſus gladio, miſerè periјt. Fuit & in vanitatis offi- 2.Regū 18.
cina concluſus ipſius Abſalon interitus, quem Ioab in quercu hæren-
tem, tribus lanceis confodit. Expertus eſt & Salomon Rex omnium ſa- 3.Regū 11.
pientiſſimus, quàm ſit vanum & calamitoſum ardentiſſimo mulierum
amore vulnerari, earúmque pedicis irretiri: qui libidine & ſcortis auer-
ſus à domino, deos alienos coluit. cum tamen reſipuit, & antiquas ani-
mi ſordes detersit, diuino afflatus numine dixit, Vanitas vanitatum, &
omnia vanitas. Longè plura, Princeps nobiliſſime, de vanitate homi-
num congererem exempla, niſi vererer tibi tædium adferre: vt de ſtul-
titia ipſius Roboam, qui iuuenum conſilio deluſus, decem ſui regni par 3.Regū 12.
tes perdidit: de interitu Achab, de Ozia lepra percuſſo, quòd voluerit 3.Regū 22.
adolere incenſum ſuper altare thymiamatis: de perditiſſimo Manaſſe, 4.Regū 15. & 2.para.26
qui coluit idola, & ſanguinē innocentis effudit: de Sedechia, cuius ocu- 4.Regū 21.
los effodit Nabuchodonoſor Rex Babylonis crudeliſſimus, & eum vin- 4.Regū 25.
ctum adduxit in Babylonem, nec tamen abijt impunitus. Nam deus fe- Eſaiæ 14.
rociſſimum illius animum & elatam gloriam incuruauit, virgam & ba-
culum ſæuiſſimi tyranni contriuit, ac eius ſuperbiam ad inferos vſque
detraxit. Hæc, vt exiſtimo, ſufficient exempla, quibus forſitan mi HEN
RICE moueberis, & intelliges nihil maius eſſe, nihil denique præcla-
rius, quàm res humanas deſpicere: nihil verò vanius & abiectius, quàm
plus æquo proſperis rerum fortunis, honoribus, & hominum præſidiјs
confidere. quod apertiſſimè docet Eccleſiaſtes, quem noſtris ſtudiјs il-
luſtratum tuæ auguſtiſſimæ maieſtati officioſe deuouimus, vt maiorem
ſibi & authoritatem, & gratiam apud ſtudioſiſſimos quoſque compara-
ret, nóſque à canino inuidorum latratu, & calumniatorum iniuriјs vin-
dicaret. cuius lectione præclaras tui animi virtutes augebis, facile deuo
rabis tædia, & ſubortas perturbationum procellas ſedabis. Quòd ſi no-
ſtris faueris auſpiciјs, & huic opuſculo calculum addideris, maiora poſt-
hac moliemur. Bene Vale.

Ex ſacro Sorbonicæ domus Muſæo.

IOANNIS ARBOREI IN ECCLESIASTEN *Præfatio.*

TOto conatur ſtudio Eccleſiaſtes ſapientiſſimus, iis qui honeſtis vitæ officiis recte ſunt inſtituti, quíque euangelicam ſitiunt philoſophiam, perſuadere, mundana quæq; prorſus eſſe contẽnenda, & magno ac conſtanti animo deſerenda, & omnia quæ in pulcherrimo huiuſce inquieti ac turbulenti mundi, ac decidentis ſeculi ſpectaculo cernuntur, eſſe vana, nec ſummis honoribus, præclaris magiſtratibus, incertis cæcæ fortunæ diuitiis, nec rhetorũ, poetarum ac philoſophorũ diſciplinis fidendum, ſed ſoli virtuti, ſolíq; religioni ac pietati iugiter inuigilandum, nec denique tutiſſimam in his quæ pereunt, defigendam eſſe anchoram. Etenim quo magis immodico iſtarũ rerum ſtudio, ac anxia cura tenemur, & obuincimur, eo magis torquemur & diuexamur. Hæc ſola inexpletilis rerum expetendarum cupiditas, imò potius inſania, nos reddit deliros, vecordes & ſtolidiſſimos, totúmq; hominem à ſyncera rerum diuinarum contemplatione abducit & auocat. Putemus ſuauiſſimas huius mundi delicias eſſe fallaciſſima Syrenum incantamenta & veneficia. Nobis quoque fidem faciamus, nihil eſſe ſub ſole nouum, ſed omnia tempore elabi & effluere, cunctáq; vanitati ſubiacere. Et noſtrã induſtriam, ſolertiam, ingenii vires, & acrimoniã omnémq; literaturam hominum inuidiæ & calumniis patere. Huc tendunt hominum conatus, ærumnæ, ſolicitudines, vt laborẽt pene omnes in ventum. Porrò nónne ſumma eſt miſeria & extrema vanitas, oblatis nobis honoribus & accumulatis opibus vix poſſe momento perfrui? Hæc ſanè elatos lædunt, & plerunque ſapientes conturbant. Ad noſtrũ igitur Eccleſiaſten, deſpectis rerum humanarũ ſtudiis, cõfugiamus. à quo diſcemus ſtultitiam exuere, affectus ſedare, pecuniarum cupiditatem expellere, dolores contemnere, fortem animum induere, aduerſa æquo animo tolerare, & quod omnium votis expetendum eſt, nos ipſos cognoſcere. Hoc ſiquidem vitæ inſtitutum amplexando, aliorum inſania prudẽtiores euademus, agnoſcemus ſubinde nihil homine, cæco ſui amore capto, vanius eſſe & contemptibilius. Quid enim illis profuit qui in diebus Noe incumbebãt genio, voluptatibúſq; omnibus ventrem farciebant, & diluculo ad ſectandam ebrietatem expergiſcebantur? quorum tandem, vt norunt omnes, calamitoſiſſimus fuit exitus, & æquiſſima dei ſententia, diluuio perierunt. Nemo tamen eſt qui rem hanc animaduertat, & illorum naufragio reſipiſcat. neminem inuadit timor, luget nemo, nemo pectus pulſat, nemo diem illum mente peruoluit, nemo præſentia hæc breui peritura meditatur. & quod maxime dolendum eſt, neque nos acerba & immatura mors caſtigat, nec acutiſſimis aliorum morbis mouemur, eo cæcitatis fumo caligamus, vt arbitremur nos ſemper victuros. Deberemus ab elemẽtis & iis quæ cito labũtur, humanæ conditionis inſtabilitatem ediſcere, & in illis repentinã mutationẽ conſpicari. Nec hyems, nec æſtas, nec ver, nec autumnus, nec denique fragrantiſſimi flores, nec magnifica ædificia perpetuò manẽt: ſed decurrũt omnia, euolant & delabuntur. Homo tanquam flos fœni mane vireſcit, ad veſperam tamen areſcit & emoritur. Quid igitur miſer tantopere

tuas iactas opes? cur in rebus proſperis inſoleſcis? cur ſummos ambis honores? cur ab improbis moribus dignitatē tibi vendicas? Nunquā more vulturū cadaueri, & aucupādis aſtu ſacerdotiis, inhiare deſines? Caue, caue ne mors inopina te viuum abſorbeat, & dilatet infernus animā ſuam, vt te deglutiat. Audi Salomonē præclarè de rerum omniū vanitate diſſerentē, & eius exēplo diſcas teipſum cōtemnere, Magnificaui opera mea, Eccleſiaſt. 2. *ædificaui mihi domos, & plantaui vineas, feci hortos & pomœria, & conſeui ea cuncti generis arboribus: extruxi mihi piſcinas aquarum, vt irrigarē ſyluam lignorum germinantium: poſſedi ſeruos & ancillas, multámq; familiam habui: armenta quoque & magnos ouium greges vltra omnes qui fuerunt ante me in* Hieruſalem*: coaceruaui mihi argentum & aurum, feci mihi cantores & cantatrices: & delicias filiorū hominum. ſupergreſſus ſum opibus omnes qui ante me fuerunt in* Hieruſalem. *Sapientia quoque perſeuerauit mecum, & omnia quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis, nec prohibui cor meū quin omni voluptate frueretur.* Et *hanc ratus ſum partem meā, ſi vterer labore meo. Cúmq; me conuertiſſem ad vniuerſa operà quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra ſudaueram: vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi: & nihil permanere ſub ſole.* Hunc *ſanè regem nemo vnquam ſapientia, opibus, gloria, imperio, deliciis ſuperauit: nihil tamen ex his omnibus cepit vtilitatis. quin ea potius omnia vanitatum vanitatem appellat. Cedamus igitur illi, qui rerum omnium experientiam conſecutus eſt. morē illi obtemperemus, ab illo diſcamus res humanas deſpicere, & mortē cōmentari: vt faciliustotā vim bene viuendi in animi robore ac magnitudine & in omniū rerū humanarū contēptione ac deſpiciētia, & in omni virtute collocemus. Illis porrò rebus incūbamus, in quibus nihil eſt vanū & inane, ſed vera omnia, certa & ſtabilia: in quibus deniq; nihil ſeneſcit, nihil præterit, ſed virent omnia & effloreſcunt. Demus operam vt præclaris virtutum officiis, ſanctiſſima religione, modeſtia, ac morum probitate, hinc ad æternas beatorum ſedes demigremus.* Et *ad hunc finem aſſequendum nobis erit adiumēto* Eccleſiaſtes, *à quo diſcemus, deum timere & mandata eius obſeruare, humanam eſſe felicitatem.*

ARGVMENTVM PRIMI CAPITIS.

¶*Diuino afflatus numine dixit* Eccleſiaſtes, *humana quæq; eſſe vana & inania. quippe quin nullus eſt qui non de ſuo conqueratur labore, aut qui non doleat ſe minimum pro ſuis exantlatis laboribus reportaſſe præmium.* Torquetur *& acrius, quòd cum diligenti ſtudio noua quæque & inaudita perſcrutari voluerit, nihil recens & nouum ſub ſole offenderit.* Vnum *tamen reperit, omnia liuore, auaritia, contentionibus, detractione, & maledicentia, oppleta eſſe, nec ſine frequentiſſimo ſtultorum comitatu: quibus ſapientes non ſine afflictione & edaci triſtitia obſiſtere poſſunt.* Quandoquidem *vno victo non minus cæteri inſurgunt & repugnant, quàm quòd detrūcato ab hydra vno capite, renaſcatur aliud & repullulet.*

ECCLESIASTAE CAPVT I.

VErba Eccleſiaſtæ filij Dauid, regis Hieruſalem. Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quid habet amplius homo de vniuerſo labore ſuo quo laborat ſub ſole? Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternũ ſtat. Oritur ſol, & óccidit, & ad locum ſuũ reuertitur, ibíq; renaſcens gyrat per meridiem & flectitur ad aquilonem. Luſtrans vniuerſa in circumitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant. Cunctæ res difficiles: non poteſt eas homo explicare ſermone. Non ſaturatur oculus viſu, nec auris auditu impletur. Quid eſt quod fuit? ipſum quod futurum eſt. Quid eſt quod factum eſt? ipſum quod faciendum eſt. Nihil ſub ſole nouum, nec valet quiſquam dicere, Ecce hoc recens eſt. Iam enim præceſſit in ſeculis, quæ fuerũt ante nos. Non eſt priorum memoria: ſed nec eorum quidem quæ poſtea futura ſunt, erit recordatio apud eos qui futuri ſunt in nouiſſimo. Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſrael in Hieruſalem, & propoſui in animo meo quærere & inueſtigare ſapienter de omnibus quæ fiunt ſub ſole. Hanc occupationem peſſimam dedit deus filijs hominum, vt occuparentur in ea. Vidi quæ fiunt cuncta ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus. Peruerſi difficile corriguntur, & ſtultorum infinitus eſt numerus. Locutus ſum in corde meo, dicens, Ecce magnus effectus ſum, & præceſſi omnes ſapientia, qui fuerunt ante me in Hieruſalem, & mens mea contemplata eſt multa ſapienter, & didici: dedíque cor meum, vt ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroréſque & ſtultitiam. & agnoui quòd in his quoque eſſet labor, & afflictio ſpiritus, eo quòd in multa ſapientia, multa ſit indignatio: & qui addit ſcientiam, addit & dolorem.

VErba Eccleſiaſtæ filij Dauid, regis Hieruſalem. *Non tam audituri ſumus in hoc præclariſſimo opere verba quàm ſacramenta, nec tam ſacramenta quàm ſecretiſſima rerum diuinarum myſteria, & oracula prophetica: nóſque docebit* Eccleſiaſtes *pulcherrimis ſententiis, rationibus & tropis, ꝙ magno animo debeamus fortunã nobis adblandientẽ, & res humanas deſpicere.* Vocant Græci *ἐκκλησιαστὴν concionatorem, qui cœtum, id eſt eccleſiam in vnum congregat.* Nec eius *homiliæ & cõciones in vnũ ſpeciatim inflectuntur, ſed vniuerſatim in omnes.* Etenim *optimi concionatoris munus eſt, euangelicum ſermonem omnibus infundere, nec vni adblandiri, & alteri aduerſari: debétque ſub oculos ponere* Chriſtum, *inuictiſſimum ac incorruptiſſimum concionatorum exemplar, qui nihil ſimulato animo eloquebatur, nulliúſque perſonã inſpectabat: ſed quod ex lympidiſſimo ſui patris fonte ebiberat, tuto*

& abſq; vlla aſſentatione proferebat: qui cum ingrederetur templũ dei, & eieciſſet ſordidiſſimos negotiatores, & nummulariorũ menſas ſubuertiſſet, illorum vitia acerbè obiurgans dixit, & quidem intrepidè, Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis illam ſpeluncã latronũ. Et interrogatus à Pilato, cõſtãti ſermone reſpondit, Ego palam locutus ſum mũdo, ego ſemper docui in ſynagoga, & in tẽplo quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Ille iniuriarum omniũ tolerantiſſimus, nullius quantumuis ſuperbi principis, comminationes, & obiecta ſibi ſupplicia, ac duriſſima tormenta reformidabat, ſoli deo ſtudebat obſequiũ præſtare. A cuius veſtigijs longè deuiant & exorbitant, qui euangelicã cauponãtes philoſophiam, nitũtur toto Marte concionando, aſſentari principibus, & magnatibus, ac illis, à quibus ſperãt ſe multum & quæſtus & pecuniæ aſſequuturos. quos auſim dicere potius eſſe Antichriſti & Plutonis q̃ Chriſti nuncios. Quid enim blanda & ſubdola illorum aſſentatione, religioni chriſtianæ pernicioſius vnquam adferri potuit? quid exitialius & peſtilẽtius? Illos ſiquidem pecuniæ & ambitionis hamo ineſcatos, magis quàm teterrimã peſtem, & tabificum morbũ deuitare debemus. peſte ſiquidem & contagioſo morbo ſolum perit corpus, & extinguitur: perditiſſima verò illorum adulatione, chriſtianorũ animæ infeliciſſimè pereunt. Quandoquidem non audent illi ob munera peritura, vel ob gratiam & amicitiam diuitum, quos ſibi venantur, vel ob humanam laudem ac gloriam, vel ob metum amittendi terrena bona, hominum ſcelera etiã flagitioſiſſima reprehendere. Quòd ſi magis timerent illum qui poteſt corpus & animam in gehennam ignis demittere, quàm eos qui duntaxat corpus occidere poſſunt, magno & conſtanti animo pro veritate dicenda & tuenda, omnibus obſiſterent, nihil ad aucupandam hominum gratiam loquerentur, nihil extimeſcerent, nihil aſſentarentur, ſed euãgelicam philoſophiam & honeſta omnia, ſancta & vera prædicarent, omniúmque vitia acerrimè inſectarentur, & ſoli deo & bonis placere ſtuderent. Sed de hac communi inſania plus ſatis. Hunc Eccleſiaſten in hoc excellentiſſimo opere diſſerentem, qui nos commonefacit caduca quæq;, fluxa, & vana abiiciẽda eſſe, Salomonem intelligimus, triplici nomine in ſacris literis nominatum. Idida, id eſt dilectum domini, Cœleth, concionatorem ſiue Eccleſiaſten, & Salomonem, hoc eſt pacificum, vt diligenter & luculentè adnotauit Hieronymus edifferendo huiuſce capitis exordium. Cui & aſcribit Hugo à ſancto Victore, homilia prima in huiuſce capitis explanationem. Habent & hæc nomina rationes ſibi ſubiectas. Dictus eſt Salomon pacificus, quòd imperio Hieroſolymitarum abſq; ſæuiſſimo bellorum tumultu præfuerit, populúmq; tranquilla pace ſibi deuinxerit obſequioſiſſimum. quod exprimitur Pſalmo 71. in quo oſtendũtur munera Salomoni, à Deo, precationibus Dauidis collata. De pace hæc eloquitur Pſal. Orietur in diebus eius iuſtitia, & abũdantia pacis, donec auferatur luna. Et dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent. Et licet Pſalmus ille de prophetia Chriſti aptiſſimè ſit intelligendus, tamen ad hiſtoriã, ſiue, vt vocant aliqui, literam de Salomone inſcribitur. Etiam dicit Auguſtinus, in Salomonẽ, huius pſalmi titulũ prænotari. Quòd

Matth. 21. Eſaiæ 56. Hierem. 7. Ioan. 18.

Hieronym. Hugo à ſancto Victore.

Pſalm. 71.

Auguſtinus.

Digitized by Google

autem Salomon dictus ſit Dilectus Domini, quē Deus ſingulari amore dilexit, oſtendit Pſalmus quadrageſimuſquartus, Specioſus forma præ filiis hominū, diffuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternū. In hoc mira erga Salomonem dei beneficentia & dilectio monſtratur. Et quod vnquam maius beneficium & excellentius illi impartiri potuit, quàm quòd eum ſacro lætitiæ oleo inunxerit? Dilexiſti, inquit, iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te deus, deus tuus oleo letitiæ præ conſortibus tuis. Etiam liber Regum tertius, oſtendit quàm propēſus fuerit dominus in Salomonē: cui, cum poſtularet ſibi dari à domino, cor docile, & ſapientiam ad iudicandum populum, & ad diſcernendum inter bonum & malum, dixit, Et dedi tibi cor ſapiens & intelligēs intantum vt nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Quòd autem vocitatus ſit Salomon, Eccleſiaſtes, de ſeipſo profert teſtimoniū in exordio huiuſce præclari operis. Et iuxta numerū triū vocabulorum, tria ædidit volumina, Prouerbia, Eccleſiaſten, & Canticū Cāticorum. In Prouerbiis, paruulum inſtituit, & pulcherrimis ſententiis, honeſta vitæ officia docet. In Eccleſiaſte erudit virū prouectæ & maturæ ætatis, & qui noxios animi affectus reuulſit: monétque in rebus humanis nihil eſſe perpetuum, ſed caduca omnia, fluxa & vana, quæ ocyſſimè intereunt, & euaneſcunt. In Cantico Cāticorum, hominem vitæ ſanctimonia, & omnibus virtutum numeris abſolutiſſimū, qui nouit omnia præter dei cultum, contēptim deſpicere, ſponſi iungit amplexibus. Etenim niſi humana quæque abiecerimus, & deliciis huius mundi, & pompis renunciauerimus, nóſque pœniteat tantopere carnalibus affectibus inſeruiſſe, non poterimus dicere, Oſculetur me oſculo oris ſui. Hoc docendi inſtitutum, deberent & noſtri philoſophi imitari, ſi Platoni & Hieronymo fides ſit adhibenda, licet ſecus quidam procedant: vt quos ſuſceperunt inſtituendos, primum docerent ethicen, id eſt moralem philoſophiam. Nam maximopere & primum de moribus habenda eſt ratio. Loco huiuſce ſanctiſſimi inſtituti, ſuos docent diſcipulos, primò argutos conficere ſyllogiſmos, & miris technis, ac vafris captiunculis reſpondentem irretire, & irretitum obuoluere. Deinde profiteātur logicen & phyſicen, & hiſce diſciplinis, ac artibus liberalibus rectè educatos, tandem ad metaphyſicen & theologiam euehant & perducant. Sed redeo ad inſtitutū. Si quis velit ſpiritalem amplexari intelligentiā, poterit commodè nomina Salomonis Chriſto adaptare, qui verè pacificus dicitur, & dilectus Dei patris, & Eccleſiaſtes. Pacificus quidem, quòd medio pariete diſrupto, & compoſitis inimicitiis, fecerit vtraque vnum: & dixerit ſuis diſcipulis, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. & rurſus, Pax vobis. Quod verò ſuo patri ſanctiſſimo, dilectus fuerit, vox illa paterna teſtatur, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui, ipſum audite. Teſtantur paſſim euāgelia, ipſum eſſe optimū Eccleſiaſten, qui primū rectè vixit, deinde docuit, & cōfertiſſimā turbā ad ſuā ſanctā prædicationē & euangelicā philoſophiā pellexit. Vnū diligenter attende, diuerſos eſſe iſtorū triū Salomonis librorū, titulos: in Prouerbiis notatur, Prouerbia Salomonis filii Dauid, regis Iſrael: in Eccleſiaſte verò, Verba Eccleſiaſtæ filii Dauid, regis Hieruſalē: in Cāticis, Canticum Canticorū Salomonis. Quòd autē Salomon fuerit filius Dauid, teſtatur primum

Marginal notes: Pſalm.44. — 3. Regum 3. — Cantic.1. — Epheſ.2. — Ioan.14. — Ioan.20. — Matth. 3. & 17. & 2.Pe.1

caput 3.Regum: ꝙ vero Dauid rex fuerit Hieruſalē,indicat 2.caput eiuſdem 3.libri, 3.Regum 1.
vbi dicitur,Dies quibus regnauit Dauid ſuper Iſrael,quadraginta anni ſunt,in Hebron 3.Regum 2.
regnauit ſeptem annis,in Hieruſalem trigintatribus.Salomon autem regnauit in Hie- 3.Regū 11.
ruſalem ſuper omnem Iſrael quadraginta annis. Vanitas vanitatū,dixit Eccle
ſiaſtes,vanitas vanitatū & omnia vanitas. *Omnia ridet,deſpicit,& auerſatur*
Eccleſiaſtes,præter diuinam religionem,& obſequium deo impenſum.Hominum deli-
ria & vana quæꝗ cogitata,vbique locorum deteſtatur pſalmographus,Vana,inquit, Pſalm.11.
locuti ſunt,vnuſquiſque ad proximum ſuum,labia doloſa in corde & corde locuti ſunt.
Et rurſum,Odiſti obſeruantes vanitates,ſuperuacuè.Et multo fuſius declarat vanita- Pſalm.30.
tem vanitatum,dicens,Veruntamen vniuerſa vanitas,omnis homo viuens.Verunta- Pſalm.38.
men in imagine pertranſit homo,ſed & fruſtra conturbatur: Theſaurizat,& ignorat
cui congregabit ea.Et alibi,Auerte oculos meos,ne videant vanitatem.Et Paulus ex- Pſalm.118.
primit ad Romanos,creaturam humanā vanitati obnoxiam eſſe,dicens,Vanitati enim Roma.8.
creatura ſubiecta eſt, non volens.Adde quòd in Prouerbiis dicit Salomon,Vanitatem Prouerb.30.
& verba mendacij longe fac à me. Et Eſaias,Omnes iniuſti,& vana opera eorum.Et Eſaiæ 41.
quid vanius vnquam excogitari potuit, quàm tuba canere cum facimus eleemoſynam, Matth.6.
aut orare vt videamur ab hominibus, aut intueri feſtucam in oculo fratris ſui,& tra Matth.7.
bem in oculo ſuo non videre? Aut quodnam vanitatis monſtrum, hoc præſtantius eſt?
dilatare phylacteria ſua, & magnificare fimbrias,& expetere primos accubitus in cœ- Matth.23.
nis,& primas cathedras in ſynagogis,& primas in foro ſalutationes,& vocari ab ho
minibus Rabbi.Omnia porrò maledictionū genera in eodem Matthæi capite expreſſa,
ſuum habent in ditiſſima vanitatum officina locum. nec ab hac vniuerſali aſſertione,
Omnia vanitas,diſſidet quod apud Eſaiam capite 40 clamat Ioānes Baptiſta, Omnis Eſaiæ 40.
caro fœnū,& omnis gloria eius quaſi flos agri.Exiccatum eſt fœnū,& cecidit flos, quia
ſpiritus domini ſufflauit in eo.Verè fœnū eſt populus.Exiccatū eſt fœnum,& cecidit
flos:verbū autem dei noſtri manet in æternū. *Verum admirabitur quiſpiā,ſi cuncta*
quæ fecit Deus ſint valde bona,quomodo omnia vanitas, & non ſolū vanitas,ſed va Gene.1.
nitatū vanitas? aſcribes ne vanitatē Deo,quòd in Exodo legimus,glorificatum vultum Exod.34.
Moſi, intantū vt filij Iſrael in eum aſpicere non poſſent? *Huic reſpondet obiectioni*
Hieronymus,dicēs,Poſſumus igitur & nos in hunc modū,cælum,terram,maria,& om- Hieronym⁹
nia quæ in hoc circulo cōtinentur,bona quidē per ſe dicere:ſed ad deum comparata,eſſe Eſaiæ 40.
pro nihilo.Et quomodo ſi igniculū lucernæ videns,cōtentus eſſem eius lumine,& poſtea
orto ſole non cernerē quod lucebat,ſtellarum quoꝗ lumina iubare viderem ſolis abſcon
di:ita aſpiciens elementa,& rerum multiplicem varietatem,admiror quidem operū ma
gnitudinem,recogitans autē omnia pertranſire,& mundum ſuo fine ſeneſcere,ſolúmꝗ
deum illud ſemper eſſe,quod fuerit,cōpellor dicere non ſemel,ſed bis,Vanitas vanitatū,
& omnia vanitas,aut,vani ſunt omnes homines,in quibus non ſubeſt ſcientia dei.Et Sapien.13.
in 24.caput Eſaiæ,ediſſerens hunc locū,Attrita eſt ciuitas vanitatis,exiſtimat Salomo Eſaiæ 24.
nem dixiſſe, Vanitas vanitatum & omnia vanitas, de cælo & terra, & de omnibus
quæ terrena ſunt. Sed intellige hæc,conſiderādo naturam rerum ſpiritalium & corpo-

ralium. Vanitas vanitatum *Græcè dicitur* ματαιότης ματαιοτήτων. Hieronymus tamen
dicit, exceptis 70 interpretibus omnes ex Hebræa *veritate tranſtuliſſe* ἀτμὸς ἀτμῶν,
quod nos poſſumus, vaporem fumi & auram tenuem, quæ cito reſoluitur, appellare.
Quòd ſi omnia rerum humanarum ſtudia, & negotia, vana ſint, & ærumnarum ple-
na, quid igitur deſiderare debemus? Eam *ſcilicet vitam quæ non habet vanitatem ſub*
Auguſtinus. *ſole, vt dicit* Auguſtinus *libro 20. de ciuitate* Dei, *capite 3. qui plurimum & doctrinæ,*
& authoritatis Eccleſiaſtæ *attribuit, quem* Iudæi *ſummo cum honore receperunt in* Ca
none ſacrarum literarum. Quid ſupereſt homini in omni labore ſuo, quo
laborat ſub ſole? *Optimum philoſophorum in tractandis diſciplinis inſtitutum imi-*
tatur, qui ſolent ab vniuerſalibus ad particularia progredi. Primum *dixit* Eccleſiaſtes
vniuerſali ſermone, omnia à deo creata, eſſe vanitati ſubdita, ſi naturam illorum con-
ſideremus. Nunc *ſpeciatim ad hominem, ſuum inflectit ſermonem. Quid tantopere te*
diſcrucias? Vt quid tam ardenti curarum æſtu deſudas? & tot tantíſque curarum flucti-
bus obrueris? Neſcis inſane, neſcis, te fruſtra tantum laboris inſumpſiſſe? & operam &
oleum vano labore perdidiſſe? Quid tibi profuit peruigili cura, & indefeſſo ſtudio, tan
tas accumulaſſe diuitias? tam anxiè educaſſe liberos? tantáque triſtitia ambiiſſe hono-
res? magnifica extruxiſſe ædificia? Nónne *hæc omnia vana ſũt, & ſtulta?* Debueras *mi-*
ſer meminiſſe te eſſe puluerem, & non hominem, téque breui moriturum, & aliquando
tuæ vitæ rationem redditurum. Theſaurizaſti, *& neſcis; ſtulte, cui congregaſti.* Hac *no*
Lucæ 12. *cte* Deus *repetet animam tuam, quæ autem paraſti, cuius erunt? Quid diues ille, ſuper-*
bus tamen & elatus, cuius ager fertiliſſimus, ei vberes fructus pepererat, pro ſuis in-
quietis laboribus, præmii vnquam aſſequutus eſt? dicebat ille extructis ingentibus hor-
reis, Anima *mea, his tibi partis fruere deliciis, requieſce, comede, bibe, epulare. cui tãdem*
deus dixit, Stulte, *hac nocte animam tuam repetũt à te: quæ autem paraſti, cuius erunt?*
Sic *eſt qui ſibi theſaurizat, & non eſt in* Deum *diues. Quid igitur opus eſt ardentiſſi-*
mo laborum æſtu aduri? cum noſtris plerunque laboribus & laborioſis exercitationibus
dolor intercurrat. Nonnunquam *impelluntur, feruntur, abiiciuntur, cadunt.* Et *ipſe la-*
bor quaſi callũ quoddã obducit dolori, & euenit etiam ſæpiſſime, vt quæ magno labore
nobis comparauimus, vna horula abſumantur & pereant. Generatio vadit, &
generatio venit, & terra in ſeculum ſtat. *Alii decedunt è vita, alii naſcũtur, mo-*
rituris ſuccedunt victuri. tuo interitu, tuóque lapſu geſtit, qui tibi ſuccedere debebat. In-
hiabat & ille tuo cadaueri, antequam vita fuiſſes defũctus. Sed *quid hac vanitate va*
nius excogitari poteſt, quàm terram manere, quæ hominũ cauſa facta eſt, & ipſum ho-
Lyranus. *minem terræ dominũ, in puluerem repente diſſolui?* Dicit Lyranus, *terram ſtare in æter*
num, propter eius centrum & partes inferiores: partes autem ſuperiores, alterantur. &
permanet immobilis à parte poſt, & non ab anteriore parte. quia eſt creata. Quòd ſi
Eſaiæ 13. *dixerit quiſpiam,* Dicit *dominus in* Eſaia, Mouebitur *terra de loco ſuo, propter indigna*
Eſaiæ 14. *tionem domini exercituum, & propter diem iræ furoris eius.* Iterum, Ecce *dominus diſ-*
ſipabit terram, & nudabit eam. Cõfractione *confringetur terra, contritione conteretur*
terra. non igitur terra perpetuò ſtabit. Ex *illa authoritate non fit recta conſequutio. ſo-*

Digitized by Google

lum innuit dictum illud, terram agitari & concuti, cum dies domini crudelis aduenerit, & furor eius vniuerſa vaſtarit. Aut eſt hyperbole, quòd ſcilicet ab indignatione dei, terra moueatur, & quòd elementa omnia iram creatoris agnoſcant. Aut dicas cum diuo Dionyſio Carthuſiano, Dominus in extremo iudicio diſſipabit terram, auferendo ab ea ſuæ exiſtentiæ formam accidentalem, non autẽ imminuẽdo eius ſubſtantiam. Dionyſius Carthuſian. Oritur ſol & occidit, & ad locum ſuum reuertitur. *Ab ortu ſolis & occaſu, docet humanam ætatem labi & interire. Et licet ſol nobis ad ſplendidiſſimam lucem datus, ſecũdum philoſophum, perenni vertigine intorqueatur, ſtatam tamen in eodem gradu ſui orbis mãſionem minimè ſibi vendicat, nec eius diurnus motus permanet, ſed perit. Ab occidente in zodiaco ſub linea ecliptica fertur verſus meridiem in orientem, deinde recurrit in occidentem, licet motu accidentario, ſcilicet motu primi mobilis, feratur quotidie ab oriente verſus meridiem in occidentem, 24 horarum ſpatio. Ocyſſimè oritur ſol, ocyus occidit. Ocyſſimè naſcuntur homines, ocyus intereunt & emoriuntur. Vbi ſemel perierit homo & occiderit, non poteſt rurſus oriri: ſol verò vbi occiderit, rurſus oritur. Tumida hominum gloriola, flos eſt pulcherrimus, qui mane fragrãtiſſimũ profert odorem, attamen ad veſperam areſcit, ſuúmque natiuum virorem amittit.* Ibíque renaſcẽs gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem. Luſtrans vniuerſa in circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur. *Aſtronomicis hæc indigẽt diſciplinis, nec qui illarum præſidio deſtituitur, poteſt conſequi plenè quid hæc ſibi volunt. Sol æſtiuo tempore vicinus eſt ſeptentrioni, & decurrit ſigna ſeptentrionalia: hyeme verò proximus eſt meridiei & auſtro, & ſex decurrit ſigna auſtralia ſiue meridionalia. Et hic ſpiritus gyrans gyrando, authore Hieronymo, ſol appellatur, quòd animet, & ſpiret, & videat, & annuos orbis curſus expleat, vt ait poeta tertio Aeneidos, Interea magnum ſol circumuoluitur annum. Et ſexto Aeneidos, Spiritus intus alit, totámq; infuſa per artus, Mẽs agitat molem: & magno ſe corpore miſcet. Et attende, ſolem maximè eleuari, quando eſt in Cancro: nec poteſt magis accedere ad zenith capitis noſtri. deinde declinat ad ſigna auſtralia, cuius maxima declinatio, eſt arcus coluri interceptus inter punctum ſolſtitij æſtiualem & æquinoctialem, aut inter punctum ſolſtitij hyemalem & æquinoctialem. Nec ſol dicitur renaſci, quòd ſit alius & alius ſol, ſed quia idem apparet de nouo in punctis orientis & occidentis. Et dicitur ſpiritus, non quòd habeat animam, ſed quia ſuo motu, ſuáque influentia nobis ſuppeditat vitam, tanquam cauſa vniuerſalis. Sol enim & homo, 2 Phyſicorum, generant hominem: etiam dicit philoſophus 10. cap. 2. de generatione & corruptione, quòd per acceſſum ſolis ad nos, & receſſum, fiunt generationes & corruptiones. Sol dicitur in ſuos circulos reuerti, quia non tantum vnũ habet orbem ſiue circulum, ſed tres diuerſos, quorum ſupremus ſecundum ſuperficiem conuexam, eſt mundo concentricus, id eſt, eius centrum, eſt centrum mundi: & ſecundum ſuperficiem concauam eſt eccentricus. quia eius centrum, eſt aliud à centro mundi. Infimus ſolis orbis, è diuerſo ſe habet. quia ſecũdum ſuperficiem conuexam eſt mundo eccentricus, & ſecundum concauam eſt concentricus. Tertius orbis, ſecundum vtranq; ſuperficiem eſt mundo eccentricus, & quidem ſimpli-* Hieronym.

citer.& hic cenſetur,orbis ſolem deferens,ad cuius motum,ſol mouetur. Diligenter de
Lyranus. hac re ſcripſit Georgius Purbachius in Theoricis planetarum. Nec accedo Lyrani ſen-
tentiæ,dicẽtis ſolem habere plures circulos quibus torquetur,deferentem ſcilicet,æquan
tem,& epicyclũ.Non enim habet epicyclũ,ſed alij planetæ. Sed plus ſatis de iſtis diſci-
plinis,quæ tamen plurimũ faciunt ad intelligentiã Eccleſiaſtæ.Et vti ſol cita vertigine
in ſuos reuertitur circulos,nec vnquã in vna & eadem ſede perpetuo quieſcit:ita ho-
mo vanitatum princeps, & caput, in ſuos infrænes & inquietos affectus reuertitur,
Iob 13. quibus vehementer læditur,nec vnquam in eodem ſtatu permanet. Omnia flumi
Hieronymꝰ na intrant in mare,& mare non redundat.Enarrans hunc locum Hieronymus,
dicit quoſdam putaſſe,aquas dulces quæ in mare fluunt,vel ardente deſuper ſole con-
ſumi,vel ſalſugini maris eſſe pabula. Eccleſiaſtes tamen noſter,& ipſarum aquarum
conditor,eas dicit per occultas venas,ad capita fontium regredi,& de matrice abyſſo
in ſua ſemper ebullire principia. Nomine maris aut torrentis,vt Eccleſiaſten ſecun-
dum Hebræos per metaphorã explicemus,ſignificantur homines,quòd in terram,de qua
ſunt ſumpti,redeant,& in puluerem reuertantur.& torrentes vocentur,non flumina,
eo quòd cito intereant,nec tamen impleatur terra multitudine mortuorum.Mare eam
habet voraciſſimam naturam,vt quod in eius gurgitem,verius voraginem, inciderit,
deuoret, & nunquam abundet. Plautus non abſurdè dixit,meretricem eſſe mare, imò
non eſt mare,ſed mare acerrimum:omnia abſumit,& nunquam ſatiatur. Cunctæ
res difficiles,non poteſt eas homo explicare ſermone.Facilius multo & aper
tius vertit Hieronymus,Omnes ſermones graues,non poterit vir loqui. Quis tam fe-
lici natus eſt ingenio,vt ſublimia & abſtruſiſſima diſciplinarum omnium myſteria,&
arcana poſſit intelligere?Quis deniq; germanam ſermonum omnium & literarum pro-
prietatẽ ſibi habet exploratiſſimam?Etenim ardua quæq; non penetrant hominum in-
genia.Fatiſcit homo ſub onere diſciplinarum,& quo magis nititur difficillima quæq;,
& præſertim rerum diuinarum ſtudia conſequi,eo minus attingit,tardiúſq; progreditur
& ſtupidius. Nec in capeſſendis diſciplinis ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu.
Et licet vterque ſenſus ſit organum ad nanciſcenda ſtudia aptiſſimum,inuentione ta-
men viſus præcellit auditũ.Hic in ſua cellula,quæ dicuntur,recondit:ille molitur,ex-
cogitat,& inuenit multas rerum differentias,eáſque manifeſtat.Nobis hac in re fauet
Ariſtoteles. philoſophus,primo Metaphyſices, capite primo.Quis etiam non plane fatebitur oculũ
auari,nullis vnquam poſſe ſatiari diuitijs?cui tam deeſt quod habet, quàm quod non
habet.quo nihil eſt contemptibilius,nihilque abiectius.Nec qui prurit in libidinem &
efferueſcit,poteſt Venere ſub oculos poſita ſatiari.Nec rerum nouarũ appetentiſſimus,
& curioſiſſimus, poteſt abunde,auditis geſtire. Quo plura audit,eo auidius optat re-
centiora & ſublimiora audire. Quid eſt quod fuit?ipſum quod futurũ eſt.
Quid eſt quod factũ eſt?ipſum quod faciendum eſt.Nihil ſub ſole no-
uum,nec valet quiſquam dicere,Ecce hoc recens eſt.Iam enim præceſ-
ſit in ſeculis,quæ fuerunt ante nos.Nihil continet ſtructiſſima mundi fabrica
nouum,nec ortum ſolis & occaſum,nec elementa,nec curſum fluminum nec magnitu-

dinem oceani, nec rerum generationẽ,quod non iam antè fuerit. Ab initio enim mundi & homines nati & mortui ſunt,& terra ſuper aquas conſtitit librata,& ſolis ortus occubuit. & percurrendo per ſingulas animalium ſpecies,nihil recens offendes. Et huic ſimile eſt ſententiæ quod dicebat Comicus poeta, Nihil eſt dictum quod non ſit dictum prius:tametſi politius dici poſſit,& purius. Et cũ Donatus,Hieronymi præceptor doctiſſimus,verſiculum illum exponeret,dixit,Pereant,qui ante nos,noſtra dixerunt. Quòd ſi in ſermonibus nihil nouum dici poſſit,quãto magis in adminiſtrationẽ?quæ ab initio mundi ſic conſummata eſt & perfecta,vt requieuerit Deus ab operibus ſuis die ſeptimo. Nec quis poteſt dicere,Hoc nouũ eſt. nam quicquid nouũ conabitur oſtendere, iam in prioribus ſeculis fuit. Nec putemus (vt inquit Hieronymus) ſigna & prodigia quæ arbitrio dei noua in mũdo fiunt,in prioribus ſeculis iam facta fuiſſe:& locũ inuenire Epicurũ,qui aſſerit per innumerabiles periodos,eadẽ,& eiſdem in locis, & per eoſdem fieri:alioqui & Iudas crebro prodidit Chriſtũ,& Chriſtus ſæpe paſſus eſt pro nobis. Sed eſt dicendum, quòd ex præſcientia & prædeſtinatione dei, iam ea facta ſunt,quæ futura ſunt. Qui enim electi ſunt in Chriſto,ante conſtitutionẽ mundi,in prioribus ſeculis iam fuerunt,intellige ſecundum diuinam præſcientiam,& non ſimpliciter. Dicit enim Paulus ad Epheſios,Elegit nos in ipſo,ante mũdi conſtitutionẽ. Et cum electio ſit eorũ quæ ſunt, aut abſolutè,aut quouis modo, ideo oportuit apoſtolos quodammodo fuiſſe ante mundi conſtitutionem: quamuis nondum actu fuerint vocati. Aſtipulatur & Hieronymo Auguſtinus libro 12 de Ciuitate dei,capite 13. De illis tamen miraculis & monſtris vnum dicit, quod videtur eſſe à Hieronymo diuerſum, ſed forſitan non eſt, Quòd miracula & monſtra ſecundum id quòd generaliter miracula & monſtra ſunt,& vtique fuerunt,& erunt. Et paulopoſt dicit, Abſit à recta fide,vt his Salomonis verbis illos circuitus ſignificatos eſſe credamus, quibus illi putant ſiceadem temporum temporaliúmque rerum volumina repeti:vt,verbi gratia,ſicut in iſto ſeculo Plato philoſophus,in vrbe Athenienſi,in ea ſchola quæ Academia dicta eſt, diſcipulos docuit:ita per innumerabilia retro ſecula, multũ prolixis quidem interuallis, ſed tamen certis,& idem Plato,& eadem ciuitas,eadémq; ſchola, iidémq; diſcipuli repetiti,& per innumerabilia deinde ſecula repetendi ſint. Hæc ille. Vanam illam & abſurdam opinionẽ ſecuti ſunt Platonici, quibus videtur Origenes omnino fauere,in libris Periarchon:qui dicebat,ante hũc mundum,fuiſſe alium mundũ,& poſt iſtum,aliũ futurum. At dicet aliquis,Dicit Chriſtus in euangelio Ioannis, Pater meus vſq; modo operatur,& ego operor. Videtur igitur quòd Chriſtus cum ſuo patre nouum opus producit,nouáſq; animas. Auguſtinus,epiſtola Hieronymo,de origine animarũ, contendit hunc Ioannis locũ cum illo Geneſeos cõponere,Et requieuit deus die ſeptimo ab operibus ſuis. Requieuit quidẽ à nouis creaturis producendis,ſiue creandis:ſed modo operatur pater adminiſtrãdo,& omnia à ſe creata regẽdo & conſeruãdo:licet nouas creet animas. Dicerem ego,quòd requieuit ab operibus ſuis die ſeptimo,quòd nullam de nouo ſecundum ſubſtantiã producit ſpeciem,pulcherrimæ mundi ſtructuræ neceſſariã. Et licet nouã producat animam,non tamen ſecũdum ſubſtantiam & ſpeciem rei, ſic quòd

Gene. 2.
Hieronym.
Epheſ. 1.
Auguſtinus.
Origenes.
Ioan. 5.
Auguſtinus.

ſimilis nõ præceſſerit. Non eſt priorum memoria, ſed nec eorum quidem quæ poſtea futura ſunt, erit recordatio apud eos qui futuri ſunt in no=
Sapientiæ 2. uiſſimo. *His cohærẽt quæ Sapientiæ 2 prodita ſunt, Nomen noſtrũ obliuionẽ accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operũ noſtrorũ. Vt quid igitur tantã nobis arrogamus gloriã, pro rebus præclarè geſtis? Q u d principes expectant, non ſolum à ſuis ſubditis, verũetiam à toto terrarum orbe, pro ſuis illuſtriſſimis victorijs? Nónne illorũ monimenta pereunt? nónne abeunt aura tenui leuiora? Offuſcant plerunq; qui illis ſuccedunt, eorum gloriã, triumphos, & inſignia ſtemmata. Decidit illorum memoria, obliteratur & euaneſcit. & longè facilius, cum proſperis ſuccedunt aduerſa, & obtingunt. Vna obtenebrat horula, gloriã multis annis conquiſitã. fruſtra conãtur doctiſſimi quique ſuos labores, ſua ſtudia, ſuóſq; conatus extollere. quandoquidem illorũ opera non carẽt aut ſuſpicione aut inuidia, & morte extinguntur. Nolim tamen dicere, quin optima doctiſſimorum hominũ ſtudia, apud doctos digna ſint immortali & æterna commendatione. Potiſſimum intellige hunc Salomonis locum, de his qui operãtur iniquitatem, & improbè viuunt, quorũ perit memoria. & hoc innuit Iob 4 capite ſui operis, dicẽs,*
Iob 4. *Q uin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt eos, flante deo periiſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos.* Et Prouerbiorũ 10 capite dicit
Prouerb.10. *Salomon, Memoria iuſti cum laudibus, & nomen impiorũ putreſcet. Dicit quoq; Eccle-*
Eccleſiaſt.10 *ſiaſticus capite 10, Memoriam ſuperborũ perdidit deus, & reliquit memoriam humilium ſenſu. Et quia præterita apud nos abſcondit obliuio, complebitur illa ſententia,*
Matth.20. *Vanitas vanitatũ, & omnia vanitas: & illa Chriſti ſententia,* Erũt primi nouiſſimi, *erit omnibus manifeſtiſſima. Omnia, vt perſtringam, & præterita & futura peribunt ſilentio.* Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſrael, in Hieruſalẽ, & propoſui in animo meo quærere & inueſtigare ſapienter de omnibus quæ fiunt ſub ſole. Hanc occupationem peſſimam dedit deus filijs hominum, vt occuparentur in ea. *Eccleſiaſtes amentiſſimã hominum ſtultitiam longo tempore expertus, in ſeipſo deplorat. qui connixus eſt, non ſine ſumma & anxia ſolicitudine, & pertinaci ſtudio, perdiſcere cuncta quæ ſub ſole fiunt. In iſtarum rerũ inueſtigatione ſuam triuit operam & perdidit, eúmq; ſuæ vitæ infeliciter tranſactæ pœnituit. Idcirco nõ abſurdè aiunt* Hebræi, *hunc librum Salomonis eſſe, pœnitentiam agentis, quòd in ſapientia, diuitiiſq; confiſus, per mulieres offenderit deũ. Dedit ergo Eccleſiaſtes primo omniũ*
Hieronym⁹ *mentem ſuam ad ſapientiã requirendam, vt dicit* Hieronymus: *& vltra licitũ ſe extendens, voluit cauſas rationéſq; cognoſcere, quare paruuli corriperentur à dæmone, cur naufragia & iuſtos & impios pariter abſorberent: vtrũ hæc & ſimilia caſu euenirẽt, an iudicio dei. & ſi caſu, vbi prouidẽtia dei? ſi iudicio, vbi iuſtitia dei?* Hæc, inquit, *noſſe deſiderans, intellexi ſuperfluam curã & ſolicitudinem per diuerſa cruciantem, à deo hominibus datam, vt ſcire cupiant, quod ſcire non licitũ eſt.* Hæc ille. *De ſapientia*
3.Regũ 10. *Salomonis fit mentio 3. Regũ capite 10. vbi dicitur, Magnificatus eſt ergo rex Salomon*
3.Regũ 11. *ſuper omnes reges terræ, diuitijs & ſapientia. Et 11. caput meminit eius lapſus & ſpur-*
Cyrillus. *ciſſimæ erga mulieres libidinis, quibus copulatus eſt ardẽtiſſimo amore.* Lege apud Cy-

rillum libro 7 contra Iulianũ,quonam pacto Salomon excidit per voluptatem,etiam in ipſa ſenectutis via,ætate & mente iam deflorеſcente. Permiſit deus,vt qui vanis rerũ humanarum ſtudijs & diſciplinis occuparentur, illiſq; ſe omnino addicerent, caderet in paſſiones ignominiæ:quos ſanè pro nephandis ſceleribus tradidit in reprobum ſenſum,vt faciant ea quæ non conueniunt. Debuit Salomon à pueritia contemptis ethnicæ ſapiẽtiæ ſtudijs,fieri ſtultus,vt eſſet ſapiens. Nam dicit Paulus 1.Corint.3,*Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe,ſtultus fiat,vt ſit ſapiens. Sapientia huius mundi,ſtultia eſt apud deum. Lege eundem* Paulũ 1.cap.1.Corint. & Iob 5. Vidi cũcta quæ fiunt ſub ſole,& ecce vniuerſa vanitas,& afflictio ſpiritus. *Pro afflictione apud 70 interpretes legitur* προαίρεσις.*ſed authore* Hieronymo,*melius ſonat voluntatem,q̃ præſumptionem. Conſiderauit Salomon & perſpexit tota ingenij virtute,omnia quæ ſub cælo ſunt,eſſe vanitati ſubdita. Et potiſſimum vanitatem ſiue mutabilitatẽ in iſtis rebus terrenis perpendimus. Nec tamen addubito,quin angeli aliquãdo fuerint vanitati & peccato obnoxij,naturam illorum ſpectando. Nec donũ dei aufert ſimpliciter naturam ad malum procliuem. Vult igitur innuere* Eccleſiaſtes,*mundana quæq; vanitate,malitia & præſumptione ſpiritus afflictari. Quis non ſuperbè de ſuo præſumit ſpiritu,ac ingenij acrimonia? nemo eſt qui nõ ſua extollat & prædicet.* Peruerſi difficile corriguntur,& ſtultorum infinitus eſt numerus. *Legit* Hieronymus,*Peruerſum non poterit adornari, & imminutio nõ poterit numerari. Et ita legit* Auguſtinus *libro 2 contra epiſtolã Parmeniani,capite 16. vbi dicit,Sacramentũ quod quiſpiam accepit, non valere ei ad ornatum,ſi in fide peruerſa perſiſtat:ſed potius ad ſupplicium,cum tamen ipſum ſacramentum per ſe etiam in peruerſo,quem non ornabat,ſed iudicabat,integrum permaneret. Tot tantiſq; mundus ſcatet vitijs,vt ad integrum ſui priſtini ſtatus ſplendorem redire non poſſit. Nec vulneratum hominis arbitrium,poteſt ſuam illibatam integritatẽ,& priſtinam dignitatem recuperare. Nec poſſunt aſſueti vitijs,abſq; diuina ope,à ſua fœda conſuetudine & inueteratis ſordibus diuelli. Nec imprudenter dicebat* Pythagoras,*malum eſſe infinitum,bonum verò finitum. Pauci virtutem & diuina ſapientiæ ſtudia colunt: infiniti pene,portentoſam ignorantiæ belluam non tam ſequuntur,quàm illuſtrant. Hi ſunt inſignes mundi tituli,multorum ſtultitia,elatio,ſuperbia,ambitio, luxuria,& inanis gloriæ cupiditas. Scitè & appoſitè dixit* Plautus,*malum tanquam herbam irriguam ſuccreſcere. Quòd autem dicit, ſtultorum infinitum eſſe numerum,hyperbolicè dictum putes,ac ſi diceret, Multi ſunt, ſtulti, & longe plures, quàm docti & ſapientes.* Locutus ſum in corde meo, dicens,Ecce magnus effectus ſum, & præceſſi omnes ſapientia, qui fuerunt ante me in Hieruſalem,& mens mea contemplata eſt multa ſapienter,& didici:dediq; cor meum,vt ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroréſque & ſtultitiam. *Quis vnquam hominum pulcherrimas animi dotes Salomoni collatas,aſſequi potuit? Quis illi aut æquari,aut præferri vnquam potuit? Nullus ſanè. Refert abunde 3 caput 3* Regum,*dona ſapientiæ in vno Salomone inſigniter reperta. Nec tamen,vt ſcribit* Hieronymus,*fuit ſapientior* Abraham & Moyſe,& cæ-

Roma.1. 1.Corinth.3. Hieronym⁹ Auguſtinus. 3.Regum 3.

Digitized by Google

teris ſanctis: ſed his qui fuerunt ante ſe, in Hieruſalem. *Et quia cōtraria contrariis intelliguntur, non minus deſudauit Salomon, vt cognoſceret huius mundi errores, deliria, inſcitiam, quàm prudentiam & ſapientiam: vt ab illis abhorrendo, ſoli ſapientiæ diuinæ tandem ſe addiceret & deuoueret. Etenim ſumma ſapientia eſt, carere ſtultitia: nec poteſt quis ea carere, niſi illam intellexerit. & multa noxia à deo creata ſunt, vt ea euitando, erudiamur ad nanciſcendam ſapientiam.* Et agnoui quoque quòd in illis eſſet labor, & afflictio ſpiritus. eo quòd in multa ſapientia, multa ſit indignatio: & qui addit ſcientiam, addit & laborem. *Non tam videor audire verba, quàm oracula: nec tam oracula, quàm ſapientiæ myſteria & arcana. Quis enim optima & politiſſima excutiendo ſtudia, non acerbè torquetur, ac vehementer dolet, ſe non poſſe ſapientiam in abdito latentem eruere, & extremo labore conſequi? Nos in hac arena diuexant tropi, allegoriæ, ſententiarum pondera, difficiles ſcrupi, & verborum proprietates, ſenſúſque imperuij. Et quò quiſque doctior eſt, eò magis deſudat in diſcutiendis literarum nodis ac ſcrupis, magíſque reformidat, ſua in publicam lucem ædere opera, & ſui ingenij facere ſpecimen. Nec tamen balbos pudet, ſuam balbutientiſſimam & inſcitiam & barbariem, in publicum efferre, verius effutire. Et quanto magis quis ſapientiam fuerit conſecutus, tanto plus indignatur, ſubiacere vitijs. Nam illud*
Sapien.6. *audit, Potentes potenter tormenta patientur. & cui plus creditur, plus exigitur ab eo.*
Lucæ 7.. *Nec tamen putemus laborem eſſe vanū in ſacris literis, ſacríſq; concionibus conſtitutū.*
Sapien.3. *Nam Sapiētiæ 3 dicitur, Bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Ad hunc locum, Qui addit ſcientiam, addit & laborem, dicit* Auguſtinus, *libro vno de ſpiritu & anima, ca-*
Auguſtinus. *pite 49, Quanto magis homo ſua mala intelligit, tanto amplius ſuſpirat & gemit.*

ARGVMENTVM SECVNDI CAPITIS.

Contendit aliquando Eccleſiaſtes *perquirere vias omnis, quibus poſſet affluere diuitijs: cum tamen ad nauſeam vſq; illis laſciuiuit, & arrogantior factus eſt, opum aceruos & rerum terrenarum fortunam nimis ſibi arridentem deſpexit, & in vanitatum officina reponendam eſſe cenſuit. Deflet vehementer, nimium ſui amorem, quòd nimis ſibi placuerit, cum in delicijs, tum in ædificijs inſolenter & profuſe extructis. Nec poteſt ſibi temperare à lachrymis, quòd ſuos labores, induſtriam, ſuáque ſtudia omnia in rebus vanis imprudentiſſimè collocauerit.*

CAPVT SECVNDVM.

DIxi ergo in corde meo, Vadam & affluam delicijs, & fruar bonis. Et vidi quòd hoc quoq; eſſet vanitas. Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, Quid fruſtra deciperis? Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnē meā, vt animum meū transferrē ad ſapiētiam, deuitarémq; ſtultitiam, donec viderem quid eſſet vtile filijs hominum, quod facto opus eſt ſub ſole numero dierum vitæ ſuæ. Magnificaui ope-

ra mea,& ædificaui mihi domos,& plantaui vineas:feci hortos & pomœria,& conſeui ea cuncti generis arboribus. Extruxi mihi piſcinas aquarum,vt irrigarem ſyluam lignorum germinãtium. Poſſedi ſeruos & ancillas,multámq; familiam habui:armenta quoq; & magnos ouium greges vltra omnes qui fuerunt ante me in Hieruſalem. Coaceruaui mihi argentum & aurum,& ſubſtãtias regum & prouinciarum.Feci mihi cantores,& cantatrices,& delicias filiorum hominum:ſcyphos,& vrceos in miniſterio ad vina fundenda:& ſupergreſſus ſum opibus omnes qui ante me fuerunt in Hieruſalem.Sapientia quoque perſeuerauit mecum.& omnia quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur,& oblectaret ſe in his quæ præparaueram.Et hanc ratus ſum partem meam,ſi vterer labore meo.Cúmq; me conuertiſſem ad vniuerſa opera quæ fecerãt manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra ſudaueram,vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi,& nihil permanere ſub ſole.Tranſiui ad contemplandam ſapientiam,erroréſq; & ſtultitiam.Quid eſt,inquam, homo vt ſequi poſſit regem factorem ſuum?Et vidi quòd tantum præcederet ſapiẽtia ſtultitiam,quantum differt lux à tenebris.Sapientis oculi in capite eius:ſtultus in tenebris ambulat.Et didici quòd vnus vtriuſque eſſet interitus,& dixi in corde meo, Si vnus & ſtulti & meus occaſus erit:quid mihi prodeſt quòd maiorem ſapientiæ dedi operam?Locutúſq; cum mente mea, animaduerti quòd hoc quoque eſſet vanitas.Non enim erit memoria ſapientis ſimiliter vt ſtulti in perpetuum:& futura tempora obliuione cuncta pariter operient.Moritur doctus ſimiliter vt indoctus:& idcirco tæduit me vitæ meæ,videntem mala vniuerſa eſſe ſub ſole,& cuncta vanitatem & afflictionẽ ſpiritus. Rurſus deteſtatus ſum omnem induſtriam meam,qua ſub ſole ſtudioſiſſimè laboraui, habiturus hæredem poſt me, quem ignoro vtrum ſapiens an ſtultus futurus ſit:& dominabitur in laboribus meis quibus deſudaui & ſolicitus fui.& eſt quicquam tam vanũ? Vnde ceſſaui,renunciauítq; cor meum vltrà laborare ſub ſole.Nam cum alius laboret in ſapientia & doctrina & ſolicitudine,homini otioſo quæſita dimittit.& hoc quoq; vanitas & magnum malum.Quid enim proderit homini de vniuerſo labore ſuo,& afflictione ſpiritus, qua ſub ſole cruciatus eſt?Cũcti dies eius doloribus & ærumnis pleni ſunt,nec per noctem mẽte requieſcit.Et hoc nónne vanitas eſt?Nónne melius eſt comedere,& bibere,& oſtẽdere animæ ſuę bona de laboribus ſuis?& hoc de manu dei eſt.Quis ita vorabit & delicijs affluet vt ego?Homini bono in cõſpectu ſuo dedit deus ſapientiam,& ſcientiam,& lætitiam:peccatori autẽ dedit afflictionem & curam ſuperfluam, vt addat & congreget, & tradat ei qui placuit deo.ſed & hoc vanitas eſt & caſſa ſolicitudo mentis.

Dixi ergo in corde meo, Vadam & affluam delicijs, & fruar bonis. Et vidi quòd hoc quoque eſſet vanitas. *Eorum ſcholam inuiſere voluit, qui miris technis, ac ſumma diligētia norunt largiſſimos ſibi comparare theſauros, & qui nihil aliud animo excogitant quàm diuitijs locupletari. Miſerum tamen Eccleſiaſtes agnouit ſuarum fortunarū exitum. Nec huic ſententiæ diuer-*
Sapien.2. *ſum eſt, quod Sapientiæ 2 ſcribitur, Venite fruamur bonis quæ ſunt, vino precioſo & vnguentis nos impleamus. Coronemus nos roſis antè quàm marceſcāt. nullum pratum*
Hieronym⁹ *ſit, quod non pertrāſeat luxuria noſtra. Dicit ad hunc locum explicandū* Hieronymus, *Poſtquam in multitudine ſapientiæ, & adiectione ſcientiæ, laborem & dolorē deprehendi, & nihil aliud niſi caſſum, & ſine fine certamen, tranſtuli me ad lætitiam, vt luxu fruerer, congregarem opes, diuitijs abundarem, & perituras voluptates caperem, antequā morerer. Sed in hoc, vanitatē meam perſpexi, dum præterita voluptas non iuuat præſentē, & exhauſta non ſatiat. Hæc ille. Aliquādo Salomon expetiuit à deo modeſtiſſima dona, nec in illa interpellatione laborabat mentis inſania. Precatus eſt pri-*
Prouerb.30. *mum, vt dominus vanitatē & verba mendacij longè à ſe faceret. Alterum, ne ei dominus daret mendicitatem & diuitias, ſed tantū victui neceſſaria. Alio tempore furore correptus, & voluptatū dulcedine captus, ſibi perſuaſit, vt ſuam in ciborum cupedijs, ac in omnigena deliciarū varietate, vitā tranſigeret. & cum ſtuduit ardentiſſimo ſtu-*
1.Timoh.6. *dio diues fieri, incidit in laqueos diaboli. Dicit enim Paulus ad* Timotheum, *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationē, & in laqueum diaboli. Quòd ſi Salomon illam*
Matth.19. *audiſſet Chriſti ſententiam, Facilius eſt camelum intrare per foramē acus, quàm diuitē intrare in regnū cælorū, ſuas prorſus opes deſpexiſſet. De poſſeſſionibus Salomonis, & ciborū apparatu lege 4.cap.3. Regum.* Riſum reputaui errorē, & gaudio dixi, Quid fruſtra deciperis? *Qui riſu diſſoluto & cachinnis ſubſannant vnumquenq;, & contēnunt, ſua aliquādo ſentientes errata, & infantiſſimā ſtultitiā, in maxi-*
Ephes.4. *mum ſcelus præcipitātur. Et quemadmodum qui circūferuntur omni vento doctrinæ, ſunt inſtabiles, & in diuerſa fluctuant: ſic qui intemperato riſu cachinnant, errore ſe-*
Lucæ 6. *culi raptantur. Pertimeſcant importuni deriſores, illam Chriſti ſentētiam, Væ vobis qui ridetis nūc, quia lugebitis & flebitis. Et fruſtra illos aliquādo cachinni arguimus. Nam*
Prouerb.9. *Prouerbiorum 9. ſcriptum eſt, Noli arguere deriſorem, ne oderit te.* Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitarémque ſtultitiā, donec viderem quid eſſet vtile filijs hominū, quo facto opus eſt ſub ſole, numero dierum vitæ ſuæ. *Nemo neſcit vinum eſſe incendium libidinis, & originē inceſtus. Idcirco ne incaleſca-*
Ephes.5. *mus vino, nos monet Paulus Ephe.5.c. dicens, Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.*
Prouerb.23. *Prudenter dixit Salomon Prouerbiorum 23, Vinum blandè ingredi, quod tandem mordet vt coluber, & ſicut regulus, venena diffundit. Et 20 capite eiuſdem operis ſentit*
Prouerb.20. *cum Paulo, dicens, Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas. quicunque his delectatur, non erit ſapiēs. Decreuerat Salomon à ſe omnes voluptates abdicare, & à ſuauiſſimis vini delicijs ſuam carnem dimouere, vt daret operam ſapientiæ, quò poſſet fa-*

Digitized by Google

cilius ſtultitiã hominũ deuitare.ſed nec toto ſuæ vitæ curriculo id potuit conſequi, nec perfectè intelligere,quidnam eſſet homini commodiſſimum.Deberemus imitari Herculem*, qui ab ipſa pueritia,voluptuarias illecebras à ſe prorſus abdicauit,& animũ virtuti addixit.* Magnificaui opera mea.*Suam* Eccleſiaſtes *agnoſcit culpam,ea in re potiſſimum,quòd elata ſuperbia & tumido faſtu,omnibus præferri voluerit:ſuas in omni vanitatum genere dilatauit fimbrias.*In *primis ſi eius ſpectemus ſapientiã,nulli vnq̃ ceſſit,nullus eo fuit ſapiẽtior,quãdoquidẽ omniũ fertur eſſe ſapientiſſimus.Si diuitias,largiſſima opum affluẽtia, omnes* Hieruſalem *reges antecelluit,vt oſtendit 8 caput 3* Regum.*Si palatia,quis magnificẽtiora hoc vno,& excellentiora extruxit?nullus ſane,vt 6 & 7 caput 3* Regum *indicant.Si hortorum delicias,nullus eo plures deuorauit,nullus eo magis immerſus.*Om*nia,vt perſtringam,habuit,quæ in vno rege potentiſſimo & illuſtriſſimo,expetẽda ſunt.reputauit tamen hæc omnia eſſe plena vanitate, plena ſordibus,& ſpiritu erroris:nec potuit quod in hoc mũdo exiſtimabatur eſſe bonũ, reperire,eóq; ſatiari.* AEdificaui mihi domos,& plantaui vineas:feci hortos & pomœria,& conſeui ea cuncti generis arboribus. Et extruxi mihi piſcinas aquarum,vt irrigarem ſyluam lignorum germinantium.Poſſedi ſeruos & ancillas,multámque familiam habui:armenta quoq; & magnos ouiũ greges, vltra omnes qui fuerunt ante me in Hieruſalem. Coaceruaui mihi argentum & aurum,& ſubſtantias regum & prouinciarũ. Feci mihi cantores & cantatrices,& delicias filiorum hominũ: ſcyphos, & vrceolos in miniſterio ad vina fundenda. & ſupergreſſus ſum opibus omnes qui ante me fuerunt in Hieruſalem. Sapientia quoque perſeuerauit mecum.& omnia quæ deſiderauerunt oculi mei,nõ negaui eis:nec prohibui cor meũ quin omni voluptate frueretur, & oblectaret ſe in his quæ præparaueram.Et hãc ratus ſum partẽ meam, ſi vterer labore meo. Cúmque me cõuertiſſem ad vniuerſa opera quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra ſudaueram, vidi in omnibus vanitatẽ & afflictionem animi,& nihil permanere ſub ſole. Tranſiui ad contẽplandam ſapiẽtiã, erroréſq; & ſtultitiã, Quid eſt,inquã,homo vt ſequi poſſit regem factorẽ ſuum? Et vidi quia tãtum præcederet ſapientia ſtultitiã, quantum differt lux à tenebris. *Pulcherrima inductione oſtendit* Eccleſiaſtes *ſe magnificaſſe omnia ſua opera. Superbas inquit & auguſtiſſimas domos,ac regia palatia magnificaui & extruxi,vites plantaui,elegantiſſimos confeci hortos,& pomœria, eáque pulcherrimo ordine conſeui omni arborum genere & varietate. extruxi & ampliſſimas aquarum piſcinas,quibus ſyluæ lignorum germinantium irrigantur, quæ non aluntur imbre cæleſti,ſed quibuſdam aquis,quæ in piſcinas de riuulis colliguntur.*Mer*catus ſum mihi ſeruos & ancillas,& multã familiam collegi,& maximos ouium greges, ſuper omnes qui fuerunt ante me in* Hieruſalem.*Mihi accumulaui inſignes auri & argenti theſauros , feci mihi cantores & cantatrices,& delicias filiorum hominum, cyphos,crateres & vrceolos auro & gẽmis diſtinctos,in miniſterio ad vina fundenda,&*

longo excellentiæ interuallo, reges qui ante me imperarunt in Hieruſalem, *præcellui. Oculos meos rerum pulcherrimarum delicijs paui, nec tamen mihi defuit ſapientia, & meæ carni laxaui habenas, vt omni voluptate ac lætitia frueretur. & ſummum exiſtimaui mihi eſſe oblectamentum, ſi ſuauiſſimo meorum laborum fructu veſcerer.* Et cum *omnia cœpi contemplari opera, meis manibus, meóque artificio extructa, in quibus plurimum deſudaueră, meam luxi vanitatem, meámque manifeſtiſſimè agnoui ſtultitiam, & anxiă animi afflictionĕ, & nihil ſub ſole perpetuò duraturũ.* Deinde *huiuſmodi delicijs ſatiatus, dedi operă ad perquirendam ſapientiă, errores huius mundi & ſtultitiă: ſed fruſtra laboraui, meámq; omnĕ perdidi operam.* Nam *hæc omnia mundanæ voluptatis deliria ſolus deus perfectiſſimè nouit. cuius ſapientiam nullus vnquam hominũ, quantũuis doctus, attingere potuit, & exactè intelligere.* Etenim *noſtra ſapientia multis commixta eſt erroribus, & fallaciſſimis opinionibus, quæ tantum diſtat à ſapiĕtia dei, quantum nox à luce, aut tenebræ à lumine.* Salomon *luteas habuit domos, & terre-*
Iob 4. *na habitacula. quæ conſumuntur velut à tinea, vt* Iob 4 *oſtenditur.* De *magnificentia operum* Salomonis, *lege* 9. *caput* 2 Paralipomenon. Sapientis oculi in capite eius, & ſtultus in tenebris ambulat. Et cognoui ego, quia euentus vnus eueniet omnibus eis. *Deſiguntur ſapientis oculi in cerebro, & perſpicaciſſima mĕtis acrimonia: quibus ſyncerè* Deum *contemplatur, & circũſpicit quanam ſolertia rebus humanis præerit, & incompoſitos corporis affectus temperabit, & moderabitur. Oculi verò ſtultorum, lippiunt in ſplendidiſſimo veritatis lumine: & denſiſſimis inuoluti tenebris & immerſi, nihil quod non craſſum fuerit, & imperfectum, intueri poſſunt. Vix vnus reperiri poteſt, qui non aſcribatur ſtultorum numero, & qui non ambulet in*
Roma.3. *tenebris. Omnes enim declinauerũt, omnes facti ſunt inutiles, non eſt qui faciat bonũ, non eſt vſque ad vnum. Omnes habent ſuum in tenebris domicilium.* Et *quo quiſque lympidius putat ſe veritatem in omnibus diſciplinis intueri, eo magis ſua hallucinatus opinione, & ſpiritus præſumptione, caligat in tenebris.* Quòd *ſi noſtro capiti, ſcilicet Chriſto, adhæreremus, in eúmque ſublimes noſtræ mentis oculos erigeremus, nunquam vana rerum terrenarum cogitatio nos inuaderet, nec improbis ſceleratæ vitæ officijs obtenebraremur, nec tenebrarum carceres ingrederemur.* Eos *puto potiſſimum ambula-*
1.Ioan.2. *re in tenebris, qui cæca peccati mortalis caligine tenentur.* Dicit *enim* Ioannes, Qui *odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat, quia tenebræ occæcauerũt oculos eius.* Et dixi ego in corde meo, Sicut euentus ſtulti, ita & mihi eueniet, & vt quid ſapiens factus ſum ego? & locutus ſum in corde meo, quoniă hoc quoque vanitas. Vereor *ne tam miſerè aduerſa quæq;*
Prouerb. 17 *mihi eueniant, atque ſtulto accidere ſolent, qui natus eſt in ſuam ignominiam.* Prouer*biorũ* 17. *& pernicioſiſſimus vitæ exitus, quæ à me improbè geſta ſunt, probet: & gaudia, deliciæ, voluptates, in luctum, triſtitiam, & continuum mœrorem conuertantur.* Quid *mihi profuit animum meum humanis diſcruciaſſe diſciplinis, mentem ethnicorum ſtudijs torſiſſe?* O *ſpes fallaces, & vani labores. me miſerum ſatis agnoſco, quòd à puero non abdicauerim voluptatum illectamenta, nec iugi ſtudio, diuinæ adhæſerim*

ſapientiæ, quæ ſola paſcit animum,ſatiat & oblectat. cuius amore & amplexu, Deo
coniungimur, diuiniſq; ſpiritibus copulamur. Sola eſt diuina ſapientia, quæ nunquam
marceſcet,& facile videtur ab his qui diligunt eam, & inuenitur ab his qui quærunt
eam:Sapientiæ 6. Non enim erit memoria ſapiẽtis,ſimiliter vt ſtulti in Sapientiæ 6.
perpetuum,& futura tempora,obliuione cuncta pariter operient.Mori
tur doctus ſimiliter vt indoctus.Non debet ſapiens tantopere ſuas attollere cri-
ſtas,ſuáque ſuperbo faſtu prædicare ſtudia,vt eum imminentis mortis capiat obliuio,
ſuiq; obliuiſcatur,nec plures quàm ſtultus,ſibi poteſt annos polliceri.Etenim in ſoluẽdo
vitæ debito,pares ſunt ſapiens & ſtultus,nec tardius excedit è vita doctus,quàm in-
doctus.& licet pro ſuis virtutũ monimẽtis,æterna dignus ſit gloria,aliquando tamen
futura tempora tumidam eius gloriã extinguent,& obſcurabunt.Quòd autem moria
tur doctus ſimiliter vt indoctus,indicat Eccleſiaſticus,dicẽs,Omnis caro ſicut fænum Ecleſia.14.
veteraſcet,& ſicut foliũ fructificãs in arbore viridi.Hoc idem teſtatur Eſaias,Omnis Eſa.40.
caro vt fænum,& omnis gloria eius tanquã flos fœni:exaruit fænum,& flos eius de-
cidit.Et hanc recenſet ſententiam beatus Petrus in prima epiſtola canonica.Et in Sa- 1.Petr.1.
pientia dicitur.Quia extinctus cinis,erit corpus noſtrũ,& ſpiritus diffundetur tanq̃ Sapientiæ 2
mollis aer,& tranſibit vita noſtra tanquam veſtigium nubis.Item Paulus,omniũ mor
tem indicat, dicens, Manducemus & bibamus,cras enim moriemur.Cauſa ſecundaria 1.Corint.15.
mortis,eſt à peccato primi parentis contracta. In eodem capite dicit Paulus, in Adam
omnes moriuntur. Et ad Romanos,Per peccatum mors, & ita in omnes homines mors Roma.5.
pertranſijt.Cauſa verò mortis primaria, eſt ab alteratione qualitatum contrariarũ in
ipſo homine, quibus continuo humanum corpus iactatur & afficitur. Et idcirco
tæduit me vitæ meæ,videntem mala vniuerſa eſſe ſub ſole,& cuncta va
nitatem & afflictionem ſpiritus.Quia nihil agnoui in ipſo homine,quod nõ ſit
multis periculis obnoxium,nec poſſit homo minaciſſima mortis iacula effugere.mundũ
quoque vidi multis ſquallere vitijs & infinitis malis oppleri,nihilq; ſub ſole conſpexi
præter ambitionem,ſuperbiam,elationem,laſciuiam & inſatiabilem hominũ cupidita-
tem,idcirco me tæduit vitæ meæ,deſideraui hinc demigrare,& diſſolui ab hoc terreno
miſeræ vitæ ergaſtulo. Nec abs re dicebat Paulus,hanc deplorando calamitatem.In- Roma.7.
felix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et aliubi,Cupio diſſolui,& Philipp.1.
eſſe cum Chriſto.Et hoc ærũnoſum vitæ tædium, Iob exprimit, Tædet animã meam Iob 10.
vitæ meæ.Et rurſum,Quare de vulua eduxiſti me?qui vtinam conſumptus eſſem,ne
oculus me videret.Et aliubi,Pereat dies in qua natus ſum,& nox in qua dictũ eſt,con Iob 3.
ceptus eſt homo.His finitima ſunt,quæ dicit Hieremias capite 20. Maledicta dies,in Hierem.20.
qua natus ſum,Dies in qua peperit me mater mea,non ſit benedicta.Maledictus vir,
qui annunciauit patri meo,dicens,Natus eſt tibi puer maſculus: & quaſi gaudio læti-
ficauit eum.Quòd autem vniuerſa in mundo mala ſint,indicat Ioannes,dicẽs,Omne 1.Ioan.2.
quod eſt in mundo,concupiſcẽtia carnis eſt,& concupiſcẽtia oculorũ,& ſuperbia vitæ.

Rurſus deteſtatus ſum omnem induſtriã meam, qua ſub ſole ſtudio-
ſiſſimè laboraui,habiturus hæredem poſt me,quem ignoro vtrũ ſapiens

an ſtultus futurus ſit:& dominabitur in laboribus meis, quibus deſudaui
& ſolicitus fui. Er eſt quicquã tam vanum? Vnde ceſſaui, renunciauitq;
cor meũ vltrà laborare ſub ſole. Nam cum alius laboret in ſapientia &
doctrina & ſollicitudine, homini otioſo quæſita dimittit: & hoc quoque
vanitas, & magnũ malum. *Suam Eccleſiaſtes deteſtatur induſtriã, deplorat & in-*
gemiſcit ſe fruſtra tot inſumpſiſſe labores, & ſuperuacaneis curis afflixiſſe animum.
Conqueritur vehemẽtius, quòd ignoret prorſus, cui tot opes, multis partas laboribus, re-
liquerit, eúmq; fugit, ſi nam eius filius futurus ſit probus an improbus, ſapiens an ſtul-
tus, & hoc caſſo labore nihil putat eſſe vanius. Etenim quæ longo ſtudio, & graui la-
bore à nobis parta ſunt & ædita, pigris & oſcitãtibus relinquimus. Quid fruſtra tot
tantáq; diuulgamus volumina? quæ tametſi iuuent hebetiores, ac ſtupidiores, otiũ ta-
men plerunque ignauiam & torpedinem generant, minúſque laborant præclara floren-
tiſſimæ iuuentutis ingenia. De filio Salomonis, Roboam ſcilicet, qui à paternis moribus
3.Regũ 12. *longè degenerauit, fit mentio 3 Regum 12. Ille enim nimia vſus inhumanitate, & imma*
niſſima crudelitate erga ſuum populum, & conſilio iuuenum deceptus, decem ſui re-
gni partes perdidit. Cum enim populus deprecaretur, ne duriter ſuos tractaret, atque
tolleret duriſſimum iugum, quo pater eius filios Iſrael vexauerat: nolens ſenum con-
ſilio obtemperare, diſſuadentium ne ſuis ſeuerè imperaret, imprudentiſſimo iuuenum
conſilio acquieuit, qui illi ſuaſerũt, vt hæc diceret filijs Iſrael, Pater meus poſuit ſuper
vos iugũ graue, ego verò addam ſuper iugum veſtrũ. Pater meus cæcidit vos flagellis,
ego autẽ cædam vos ſcorpionibus. Et hiſce duriſſimis verbis, vſqueadeo ſui populi ani-
mos aduerſus ſe inflammauit, vt cum coactus fuiſſet fugere in Hieruſalem, elegerunt
Hieronymꝰ *Hieroboam in regem ſuper omnem Iſrael. Ediſſerens Hieronymus hunc Eccleſiaſtæ lo-*
cum, de labore & induſtria, dicit Eccleſiaſten verius intellexiſſe hanc ſententiam de la-
bore ſpirituali quàm corporeo. Sic enim ſcribit, Sed mihi altius contemplanti, de labore
videtur dicere ſpirituali, quòd diebus ac noctibus vir ſapiens in ſcripturis laboret, &
componat libros, vt memoriam ſui poſteris derelinquat, & nihilominus in manus ſtul-
torum veniant: qui frequenter ſecundum peruerſitatem cordis ſui, ſemina inde hære-
ſeos capiant, & alienos labores calumnientur. Si enim de corporalibus diuitijs nũc Ec-
cleſiaſtæ ſermo eſt, quid neceſſe fuit de labore & opibus dicere? Et dominabitur in om-
ni labore meo, in quo laboraui, & in quo ſapiens factus ſum ſub ſole. Quæ enim ſa-
piẽtia eſt, terrenas diuitias cõgregare? Quid enim proderit homini de vni-
uerſo labore ſuo, & afflictione ſpiritus, qui ſub ſole cruciatus eſt? Cuncti
dies eius, doloribus & ærũnis pleni ſunt, nec per noctẽ mente requieſcit.
Et hoc nónne vanitas eſt? Nõne melius eſt comedere & bibere, & oſten-
dere animæ ſuæ bona de laboribus ſuis? Et hoc de manu dei eſt. Quis
ita deuorabit, & delicijs affluet, vt ego? Homini bono in conſpectu ſuo
dedit deus ſapientiam, & ſcientiã & lætitiam: peccatori autem dedit af-
flictionẽ & curam ſuperfluam, vt addat & cõgreget, & tradat ei qui pla-
cuit deo. Sed & hoc vanitas eſt, & caſſa ſolicitudo mentis. *Ab experimento*

rei etiã apertiſſimo, docet Eccleſiaſtes hominẽ fruſtra ſe nimijs inuoluere curis. Etenim
dies hominũ breuiſſimi, pleni ſunt inquietis vigilijs, ærũnis, & doloribus. Plus nobis ac-
cidit doloris quàm voluptatis. Et hic acutiſſimus morbus, omnes obſidet & ſenſim inuadit.
Hoc exiguo tẽporis momento oblectaris, mox priſtinis laborando furijs, ad primos tuo-
rum dolorum carceres reuerteris. Nec potes quieto ſomno leuare tædia & decoquere.
Semper illius morbi quo corriperis, permoleſta tibi obrepit cogitatio. Melius nobis con-
tingeret, ſi ſuauiſſimis cibi potúſque delicijs, abunde frueremur. Siquidem munus dei eſt,
talem viro iuſto dari mentem, vt ea quæ curis vigilijſque quæſiuit, ipſe conſumat. Sicut
econtrario ira dei eſt, vt peccator diebus, ac noctibus, opes congreget, & nequaquam
eis vtens, his relinquat, qui in conſpectu dei iuſti ſunt. Siue enim comedamus, ſiue
bibamus, dei donum eſt: & quia dei donũ eſt, debemus deo acceptum referre. Dicit enim
Paulus ad Corinthios, Siue ergo manducatis ſiue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia 1. Corint. 10.
in gloriam dei facite. Et ad Coloſſenſes, Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, Colloſſ. 3.
omnia in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes deo, & patri per ipſum, qui
optimis viris impartitur ſapientiam, ſcientiã, & lætitiam, & quæcunque mentem homi
nis illuſtrare poſſunt. Sceleratis verò & nocentiſſimis, infinita tormentorũ genera, con
tinuam afflictionem, & caſſam ſolicitudinem: & hæc ſuam ſentiunt vanitatẽ, & ſpi-
ritus afflictionẽ. Huic cohæret ſentẽtiæ quod dicit Paulus ad Romanos, Reddet vni- Roma. 2.
cuique ſecundum opera eius. Iis quidem qui ſecundum patientiam boni operis, gloriã &
honorem, & incorruptionẽ quærunt, vitam æternam: ijs autem qui ſunt ex cõtentione,
& qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Quòd ſi
in animam maliuolam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito pecca- Sapien. 1.
tis, & ſpirituſſanctus diſciplinæ effugiet fictum, non abſurdè colligemus, in animã pru
dentem & bonam, introire ſapientiam. Et licet Deus det peccatoribus afflictionem &
diſtentionẽ, non tamen cauſa afflictionis & ſolicitudinis eſt in deo, ſed in illo qui ſpon
te ſua, antè peccauerit. Pulchrè oſtendit Chriſtus in euangelio Matthæi, de illo qui ta- Matth. 25.
lentum ſuum non auxit, ſed defodit in terram, quòd omni habenti dabitur, & abunda-
bit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Et aliubi, Qui ha Matth. 13.
bet, dabitur ei & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

ARGVMENTVM TERTII CAPITIS.

Quæ vanitati ſubdita ſunt, tametſi aliquanto temporis interſtitio floreant, ſum-
móque in precio habeantur, ſuum tandem habitura finem, defloreſcent & omnino emar
ceſcent. Nec vſque adeò nobis arridet fortuna, quin poſſit aliquandò de gradu deij-
ci. Etenim rerum & temporum viciſſitudo, nobis apertiſſimè ſubindicat, quàm ſit va-
num & ſtolidum rebus humanis confidere, in quibus ſæuit tyrannis, & deſpectis vir-
tutum officijs vbique regnant vitia. Attamen inuictiſſima dei optimi iuſtitia, quam
nemo poteſt effugere, nephandiſſima hominum ſcelera vlciſcetur.

CAPVT TERTIVM.

OMnia tempus habent, & ſuis ſpatijs tranſeunt vniuerſa ſub cælo. Tempus naſcendi, & tempus moriendi. Tempus plantādi, & tempus euellendi quod plantatum eſt. Tempus occidendi, & tempus ſanandi. Tempus deſtruendi, & tempus ædificandi. Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus ſaltandi. Tempus ſpargendi lapides, & tempus colligēdi. Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus. Tempus acquirendi, & tempus perdendi. Tempus cuſtodiendi, & tempus abijciendi. Tempus ſcindendi, & tempus conſuendi. Tempus tacendi, & tempus loquendi. Tempus dilectionis, & tempus odij. Tempus belli, & tempus pacis. Quid habet amplius homo de labore ſuo? Vidi afflictionem quam dedit deus filijs hominum, vt diſtendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore ſuo, & mūdum tradidit diſputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus eſt deus ab initio vſque ad finem. Et cognoui, quòd non eſſet melius, niſi lætari, & facere bene in vita ſua. Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore ſuo, hoc donum dei eſt. Didici quòd omnia opera quæ fecit deus, perſeuerent in perpetuum. Non poſſumus eis quicquam addere, nec auferre, quæ fecit deus vt timeatur. Quod factum eſt, ipſum permanet. Quæ futura ſunt, iam fuerūt, & deus inſtaurat quod abijt. Vidi ſub ſole in loco iudicij impietatem, & in loco iuſtitiæ, iniquitatē: & dixi in corde meo, Iuſtum & impium iudicabit dominus, & tempus omni rei tunc erit. Dixi in corde meo de filijs hominum: vt probaret eos deus, & oſtenderet ſimiles eſſe beſtijs. Idcirco vnus interitus eſt hominis & iumentorum, & æqua vtriuſque conditio. ſicut moritur homo, ſic & illa moriuntur. Similiter ſpirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius. Cuncta ſubiacent vanitati, & omnia pergūt ad vnum locum. De terra facta ſunt: & in terram pariter reuertuntur. Quis nouit ſi ſpiritus filiorum Adam aſcendat ſurſum, & ſi ſpiritus iumentorum deſcendat deorſum? & deprehendi nihil eſſe melius, quàm lætari hominem in opere ſuo, & hanc eſſe partem illius. Quis enim eum adducet, vt poſt ſe futura cognoſcat?

OMnia tempus habent, & ſuis ſpatijs tranſeunt vniuerſa ſub cælo. Tempus naſcendi, & tempus moriendi. Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum eſt. Tempus occidendi, & tempus ſanandi. Tempus deſtruēdi, & tempus ædificandi. Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus ſaltandi. *Quis tam ſuperbus eſt, támque elatus, qui conſpecto ſtolidiſſimi temporis ſpeculo, in quo faſtum ſuæ arrogantiæ breui periturum agnoſcit, non moueretur? Quis eò veſaniæ in ambien*

*dis & honoribus & magiſtratibus progreditur, & tam denſis tenetur tenebris, vt hæc
audiendo, non ingemiſceret? Quis tam auguſta regiæ maieſtatis præcellentia triumpha
uit vnquam, vt diuinam hanc Eccleſiaſtæ ſententiam intelligendo, regium à ſe non ab-
dicaret honorem, aut ſaltem deſpiceret? Plurimum cæcutiunt homines, ſi cognoſcere non
poſſint fluctuantem & periturum humanæ conditionis ſtatum, & omnia in mundo ſi-
bi eſſe contraria, & nihil eorum quæ ſunt ſub ſole, ſtare perpetuum. Sed admiraberis
omnia tempus habere, cum æterna, authore philoſopho 4 phyſicorum, capite 12, quæ à* Ariſtoteles.
*tempore claudi non poſſunt, non ſint in tempore. Sed ne nimis te diſcruciet hæc quæ-
ſtio, dicam omnia ſub ſole ſuum habere tempus, & ortus & interitus. & quia ſubſtan-
tiæ ſpiritales non ſunt ſub ſole, nec circulo mundi ac cæli continentur, idcirco non ſub-
duntur tempori, nec habitura ſunt aliquando finē. Vnde Eccleſiaſticus diſſerens de ſe-
culo hominis, dicit, numerum dierum & tempus dedit illi. Et rurſum, Numerus dierum* Eccleſiaſt. 7.
hominum, vt multum, centum anni, quaſi guttæ aquæ maris deputati ſunt, & ſicut cal Eccleſia. 18.
*culus arenæ, ſic exigui anni in die æui. & Pſalmographus reddit rationem noſtri tem-
poris breuiſſimi, dicens, Quoniam omnes dies noſtri defecerunt, & in ira tua defeci-
mus. Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur, dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptua-* Pſalm. 89.
*ginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni & amplius eorum labor & dolor.
Et hæc enarrans Auguſtinus dicit, Satis in his verbis oſtenditur pœnalis eſſe iſta mor* Auguſtinus.
*talitas. Defeciſſe dies dicit, ſiue quòd in eis deficiunt homines amando quæ tranſeunt:
ſiue quòd ad paucitatem redacti ſunt. Quod videtur in conſequentibus aperire, cum
dicit, Anni noſtri ſicut aranea &c. Hæc quidem verba videntur exprimere breuitatē,
miſeriámque vitæ huius, quia longæui appellantur hoc tempore, etiam qui ſeptuagin-
ta annos vixerunt, vſque ad octoginta autem videntur aliquas vires habere. His vero
amplius ſi vixerint, multiplicatis laboribus & doloribus viuūt. Hæc ille. Sacri patres,
beneficio dei multos vixerunt annos. Enos vixit nongentiſquinque annis, & Mathuſa-* Gene. 5.
*lem nongentis ſexagintanouem annis. Sed furijs hominum in libidinem excitatis, ab-
breuiati ſunt dies hominum. Dixítque deus, Non permanebit ſpiritus meus in homine
in æternum, quia caro eſt. Erúntque dies illius centum viginti annorum. Sed non pu-* Gene. 6.
*tes poſt hanc prænuntiationem homines non exceſſiſſe, 120. annos. Nam poſt diluuium
exceſſerunt 500. Sed vt dicit Auguſtinus libro 15. de ciuitate Dei capite 24. Intelligen
dum eſt deum hoc dixiſſe cum circa finem quingētorum annorum eſſet Noe, id eſt, qua-
dringentos octoginta vitæ annos ageret, quos more ſuo ſcriptura quingentos vocat,
nomine totius, maximam partem plerunque ſignificans: ſexcenteſimo quippe anno vi-
tæ Noe, ſecundo menſe factum eſt diluuium. ac ſic centum viginti anni, prædicti ſunt
futuri vitæ hominum periturorum, quibus tranſactis diluuio delerentur. Sed ad inſti-
tutum redeo. Non vulgari inductione hanc vniuerſalem aſſertionem, omnia tempus ha
bent, colligit Eccleſiaſtes. Tempus quippe eſt naſcendi, & tempus moriendi, quod deo eſt
notiſſimum. Tempus plantādi, & euellendi &c. Hebræi omne hoc quod de contrarie-
tate temporum ſcriptum eſt, vſq; ad illum locum in quo ait, Tempus belli, & tempus
pacis, ſuper Iſrael intelligunt, vt dicit Hieronymus, Tempus fuit generandi & plan-* Hieronym9

c.iij.

tandi Iſrael, tempus moriendi & ducendi in captiuitatem. Tempus occidendi eos in Aegypto, & tempus de Aegypto liberandi. Tempus deſtruendi templi ſub Nabuchodonoſor, & tempus ædificandi ſub Dario. Tempus flendi & plangendi euerſionem vrbis, & tempus ridendi atque ſaltandi ſub Zorobabel, Eſdra, & Neemia. Tempus diſpergendi Iſrael, & tempus in vnum congregandi. Tempus ſcindendi Iſrael, & tempus iterum conſuendi. Tempus tacendi prophetas nunc in captiuitate Romana, & tempus loquendi eos tunc, quando etiam in hoſtili terra, dei conſolatione & alloquio non carebant. Tempus dilectionis, qua eos ſub patribus ante dilexit, & tempus odij, quando in Chriſtum intulerunt manus. Tempus prælij modo non agentibus eis pœnitentiam, & tempus pacis in futuro, quando intrãte plenitudine gentium omnis Iſrael ſaluus erit. Tem
Deuter.32. *pus eſt occidendi, & ſanandi. Deo verè tempus eſt occidendi & ſanandi, qui ait: Ego occidam, & ego viuificabo. Sanat autem deus quos ad pœnitentiam prouocat. Tempus deſtruendi, & tempus ædificandi. Non poſſumus ædificare bona, niſi mala deſtruxeri-*
Hierem.1. *mus: idcirco ſic Hieremiæ verbum à deo datum eſt, vt ante eradicaret, & ſuffoderet & perderet, & poſtea ædificaret atque plantaret. Tempus flendi, & ridendi. Nunc pro-*
Matth.5. *rũpimus in lachrymas, vt aliquando rideamus & lætemur. Beati enim qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur, licet ſit tempus ridendi, & flendi, & nunc homo gaudeat & rideat, modo obſeruata temporum & rerum viciſſitudine, mœrore ſuffuſus triſtetur & ploret, & hoc pleriſque contingat, tamen fuerunt aliqui natura aut auſtera quadam conditione & ſeueritate irriſibiles, quos Græce agelaſtos vocamus, quales fuerũt Licinius Craſſus, Phocion, Heraclitus, & Philippus Romanorum imperator, quòd ille ſemel tantum in vita riſerit, cũ videret aſellum carduos comedẽtem: hi vero riſerint nunquam. Tempus plangendi, & tempus ſaltandi. Corripiuntur qui aliquando non planxerunt,*
Lucæ 7. *nec poſt planctum ſaltarunt. Lamentauimus vobis, vt teſtatur Euangeliũ, & non planxiſtis: cantauimus vobis & non ſaltaſtis. Plangendum eſt impræſentiarum, vt poſtea*
2.Regũ 6. *ſaltare poſſimus, illa ſaltatione qua ſaltauit Dauid ante arcam teſtamenti.* Tempus ſpargendi lapides, & tempus colligendi. *Hoc ad hiſtoriam intellige de de-*
4.Regũ 18. & 21. *ſtructione & ædificatione domorum Salomonis. Alij ſubruunt & demoliuntur extructa, alij moliuntur & extruunt ædificia, ſecundum illud horatianum, diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis, æſtuat & vitæ diſcõuenit ordine toto. Manaſſes filius Ezechiæ ædificauit excelſa, quæ diſſipauerat pater eius: ſtatuas erexit Baal, quas contriuerat Ezechias: fecit lucos, quos pater ſucciderat.* Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus. *Erat tempus amplexandi, quando illa vigebat ſen*
Gene.1. *tentia, Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Tempus eſt ab amplexibus & ge*
1.Corint.7. *niali thalamo deſiſtendi, vt vacemus orationi, ſecundum illud Pauli, Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Et rurſum: Qui habent vxores ſint tanquam non habentes.* Tempus acquirendi, & tempus perdendi. Tempus cuſtodiendi, & tempus proijciendi. *Hæc notiſſima ſunt, quæ nobis debent anxiam congerendarum opum curam adimere, quæ facilius perduntur quàm acquirantur.* Tempus ſcindendi, & tempus conſuendi. *Sciſſa eſt ſynagoga,*

vt Euangelia conſuerentur. Tempus fuit exterminandi & ſcindendi ſophiſticas nugas,
vt optimæ philoſophorum diſciplinæ conſuerentur, & priſtinam dignitatem recupera-
rent. Tempus tacendi, & tempus loquendi. *Taceant balbi & infantiſſimi ho*
mines, vt politiſſimi viri & doctiſſimi loquantur. ſuum habuerunt tempus non tam lo
quendi, quàm loquitandi, cum ſubticerent bonæ literæ: cum vero & literati, & bonæ
literæ ſuo in ordine loqui debeant, & in publicam omnium lucem venire, obmuteſcant.
Pythagorici totum tacebant quinquennium, vt poſtea eruditi loquerentur. tacuit Chri
ſtus in ſua pueritia, deinde loquutus eſt palam in ſynagogis Iudæorum, vt ad ſe ſynce-
ra euangelicæ philoſophiæ doctrina, vnumquenque pelliceret. Tempus dilectionis,
& tempus odij. *Hoc tibi conſtitue tempus amandi teipſum poſt deum, patrem, ma-*
trem, vxorem, liberos & affines, illos odio inſectare aut ſaltem illorum odium qui chri
ſtianæ religioni, & integritati noſtræ fidei aduerſantur. Nec pro nomine Chriſti atro-
ciſſimum exhorreſcas ſupplicium & martyrium. Olim in lege Moſaica fuit tempus vl-
tiſcendi iniuriam, & odiendi inimicum: nunc vero in lege Euangelica (qua nihil eſt mi-
tius & ſuauius) tempus eſt tolerandi iniuriam, & diligendi inimicũ, vt nos docet Chri
ſtus, Matth. 5. Tempus belli, & tempus pacis. *Quandiu in hoc corpuſculo pe-* Matth. 5.
regrinamur, tandiu ſæuiſſimo bellorum tumultu infeſtamur. Neſcio quæ nam veſania
corripit homines, vt magis ament bellum, quàm pacem: nec tamen ſine maxima paupe-
rum iactura & ſummo detrimento. Cum autem hinc demigrauerimus, ſi modo probe vi
xerimus, pace fruemur. Lex tempus habuit belli, Euangelium vero poſt Chriſti paſſio-
nem, tempus pacis. dixit enim Chriſtus ſuis Apoſtolis, Pax vobis, iterũ pax vobis. Ioan- Ioan. 20.
nis 20. Quid habet amplius homo de ſuo labore? Vidi afflictionẽ quam
deus dedit filijs hominum vt diſtendantur in ea. *In vanum deſudat qui nul*
lam vnquam ſui laboris requiem & oblectationem inuenit. plerunque homo ſeminat,
nec tamen metit, vbi ſeminauit. Alius metit quod non ſeminauit, & quid hac caſſa af-
flictione vanius? Prudenter dictum eſt à Chriſto: Nolite eſſe ſoliciti in craſtinum, cra- Matth. 6.
ſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi, ſufficit diei malicia ſua. Cuncta fecit bo-
na in tempore ſuo, & mundum tradidit diſputationi eorum, vt non in-
ueniat homo opus, quod operatus eſt deus ab initio vſque ad finem. *Mire*
cohæret huic ſententiæ quod in ſapientia ſcriptum eſt, difficile æſtimamus quæ in ter- Sapientiæ 9.
ra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt, inuenimus cum labore. Quæ in cælis ſunt autem,
quis inueſtigabit? ſenſum autem tuum quis ſciuit, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris
ſpiritum ſanctum tuum de altiſſimis? Nonnulli percontantur anxiè ſublimia dei myſte
ria, & curioſiſſimè arcana rerum diuinarũ ſacramenta perueſtigãt, nec ſuam arduis ſa-
crarum literarum ſtudijs mentem ſatiare poſſunt, donec intelligant abunde quod inde-
feſſo labore conquiſierunt. Sed quo magis ſuis argutijs, ſuiſque diſputatiunculis conan-
tur intelligere imperſcrutabilia dei opera, diuinumque artificium: eo minus conſequun-
tur, & in profundiores errorum tenebras decidunt, ac in maiorem dilabuntur ignoran-
tiam. Nullum ſuis ſcrupis, & contentionibus imponunt finem. rixantur egregiè, nec ſi-
ne Stentorea voce, ac clamoſiſſima vociferatione, ſacra, fronte perfricta attingunt, ſa-

cra, balbutientiſſima lingua violant, & fœdè conſpurcant. Diuina quoque oracula, liuido terunt ore, & quo magis argutando progrediuntur: eo tardius minúſque ad verita-
Colloſſ.2. tis cognitionem perueniunt. de quibus promptè loquitur Paulus, Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam, ſecundum traditionem hominum, ſecun
1.Timoth.6 dum elementa mundi & non ſecundũ Chriſtũ. Et rurſum, ſi quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecũdum pietatem eſt doctrinæ, ſuperbus, nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur inuidiæ, cõtentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe
2.Timoth.2 pietatem. Item, Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem au
Tit.3. dientium. Inſuper dicit Paulus, Stultas quæſtiones & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita: ſunt enim inutiles & vanæ. Q uærunt aliquando, quidnam Deus faciebat antequam crearet mundum. nec tamen vt doctiores euadant, ſed mera, aut am
Auguſtinus. bitionis, aut iactantiæ vanitas eos occæcat: quibus tamen reſpondet Auguſtinus libro primo retractationum capite 3. Deus antequam mundum conſtitueret, ratiocinabatur quomodo mundum conſtitueret. Tametſi de ſublimi rerum diuinarum philoſophia diſſerere, & agitare diffitultates, optimum ſit, & potiſſimum ex ſacris ſtudiis excutiendo veritatem, nimis tamen de illis, hominum rationibus & inuentis argutari, eſt vanum. Et planè delirat, totóq; aberrat cælo, qui huiuſmodi conflictationibus arbitratur ſe exactiſſimã diuini artificij: & ſacrarum literarum cognitionem aſſequuturũ. Recte
Roma.11. dicebat Paulus ad Roma.11. O altitudo diuitiarũ, ſapientiæ & ſcientiæ dei. & Eſaias
Eſa.40. etiam docet 40. capite, hominem nunquam exactè & perfecte excellentiſſimũ dei artificiũ intellexiſſe, Quis inquit, mẽſus eſt pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? Q uis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in põdere montes, & colles in ſtatera? Q uis adiuuit ſpiritum domini? aut quis conſiliarius eius fuit, & oſtendit illi? Dicit &
Eccleſiaſt.1. Eccleſiaſticus capite primo, Arenam maris & pluuiæ guttas, & dies ſeculi, quis dinumerauit? Altitudinem cæli & latitudinem terræ, & profundũ abyſſi, quis dimenſus eſt? Sapientiam dei præcedentem omnia quis inueſtigauit? Omiſſis verborum pugnis tuto credamus Deum creaſſe omnia propter bonum finem, nihilq; ab eo conditum eſſe quod non
Gene.1. ſit bonum. vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. idcirco delirant plurimum Manichei, arbitrantes Deum cõdidiſſe naturam boni & mali. Et cognoui ꝙ non eſſet melius niſi lætari, & facere bene in vita ſua. Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore ſuo, hoc donum dei eſt. Si parum commodi & fructus reportemus ex aſſiduo & ardentiſſimo noſtrorum laborum æſtu, noſtráque congerendarum opum ſolicitudo rodat viſcera: melius ſane eſſet honeſta voluptate & ciborum deliciis noſtram tranſigere vitam, quàm aut extenuari laboribus, aut immori ſtudiis, & hiſce fruẽdo bonis, agnoſcemus (niſi deteſtanda ingratitudinis nota inuramur) dei beneficentiam, qui nos docuit præſtare pauperi-
Matth.25. bus pietatis officia, quæ à Chriſto Matth.25. commendantur, Venite benedicti patris mei &c. & hoc eſt quod dicit Eccleſiaſtes, commendans plurimum opera bona cum

dicit, Et facere bene in vita ſua, nec obſcurum eſt ex hoc loco colligere, ſolam fidem non
perducere hominem ad regnũ dei. Didici ꝙ omnia opera quæ fecit deus per-
ſeuerent in perpetuum. Non poſſumus eis quicquam addere, nec auferre
quæ fecit deus, vt timeatur. Quod factum eſt, ipſum permanet. Quæ fu
tura ſunt, iam fuerunt, & deus inſtaurat quod abijt. Si omnia tempus habeãt,
& ſuis ſpatijs tranſeant vniuerſa ſub ſole: quonam igitur pacto omnia opera quæ fecit
deus perſeuerant in perpetuum? Niſi velis tueri, quod dixit Eccleſiaſtes primo capite,
Nihil eſſe nouum ſub ſole, nec quiſquam dicere poteſt, hoc recens eſt. nam in præteritis
ſeculis præceſſit. Et ſecundũ diuinam præſcientiam, qua futura omnia iam facta ſunt,
perſeuerant in perpetuum. Si philoſophari liceret Ariſtotelicè, dicerem cuncta ſecũdum
ſpecies perpetuo duratura, hoc enim prætendere videtur Eccleſiaſtes, dicens, Quod fa-
ctum eſt, permanet, quæ futura ſunt, iam fuerunt, & deus inſtaurat quod abijt. Sol quip
pe fuit antequam eſſemus, & poſtquam mortui fuerimus, oriturus eſt. Terra ſingulis
annis areſcit, itémque vireſcit in germine ſuo. Mare fluit, & recedit vt refluat. Ani-
malia moriuntur, & renaſcuntur iterum eiuſdem generis. Homines morte finiuntur &
alij pro eis oriuntur. Et ideo deus optimus & maximus, per ſuccedentia tempora, om-
nia reſtaurat quæ fuerunt. Et hac pulcherrima inductione ratiocinatur ad hũc locum
Albinus, theologus profecto doctiſſimus, Aut dic cũ Lyrano, opera dei permanere ſecũ- Albinus.
dum partes mundi præcipuas, cælũ ſcilicet & elemẽta, quæ ſecundũ ſe tota ſunt incor Lyranus.
ruptibilia. Et vſq; adeò perfecta ſunt dei opera, & affabre perpolita, vt nihil illis poſſi
mus noſtra induſtria, noſtróq; artificio addere, nihilq; ſubtrahere. nec ſanctiſſimis eius
præceptis & literis quicq̃ addendum eſt, niſi quod illis fuerit conſentaneũ, & quod in-
ſcios & hebetiores iuuare poſſit. Deuteronomij enim 4 dicitur, Non addetis ad verbũ Deuter.4.
quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Et nobis præcipit ſui timorem, ne prolabendo in
vitia in tenebras exteriores protrudamur. Audi quid dictum eſt in lege: Dominũ deum Deu.6.& 10
tuũ timebis, & illi ſoli ſeruies: Deuter. 6. & 10. Initiũ etiã ſapientiæ timor domini: Ec- Eccleſiaſti.1.
cleſiaſt. 1. cap. Sed dicet aliquis, ſi teneamur diligere deum toto corde, tota mente, &
tota anima, quonam pacto præcipitur nobis timor dei, qui charitati videtur aduerſa-
ri? Nam 4. cap. 1. epiſtolæ Ioannis dicitur, timor non eſt in charitate, ſed perfecta cha- 1.Ioan.4.
ritas foras mittit timorem. Dico timorem filialem, caſtum, & vere Chriſtianum, quo ti
memus offendere deum, quia bonus eſt, etiam ſi nulla nobis immineret damnationis pœ
na, non aduerſari charitati nec imminuere: licet forſitan timor ſeruilis & mundanus
nonnihil addat pœnæ, & aliquid à charitate auferat. Vidi ſub ſole in loco iudi
cij impietatem, & in loco iuſtitiæ iniquitatem, & dixi in corde meo: iu-
ſtum & impium iudicabit dominus, & tempus omnis rei tunc erit. Inue-
bitur in corruptiſſimos iudices, qui occæcati muneribus, ſacra legum inſtituta violant:
aut fauore, amicorum partes tutantur, abſque vlla plerunque æquitatis ſcintilla. pau-
perum cauſam etiam iuſtiſſimam contemnunt, nec cuipiam non oblatis donarijs ſuam
præſtant operam. aliquando tamen pro ſua impietate & iniuſtitia luent pœnas, & a-
trociſſimum patientur tormentum. Et quid ſibi velit illa Pauli ſententia agnoſcent, om-

2.Corinth.5 nes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; propria
Deuter.16. corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Prudenter Moſi præceperat dominus, vt
conſtitueret iudices & magiſtros in omnibus portis: vt iudicarent populum iuſto iudi-
cio, nec in alteram partem declinarent, nec acciperent perſonam, nec munera, quia mu
nera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba iuſtorum. Iuſte, quod iuſtum eſt per-
ſequeris vt viuas, & poſſideas terram quam dominus deus tuus dederit tibi. Si cupias
ſciſcitari, cur regnent impietatis & iniuſtitiæ vitia, forſitan tibi reſponderet Eſaias,
Eſaiæ 56. Quia omnes in viam ſuam declinauerunt, vnuſquiſque ad auaritiam ſuam, à ſummo
vſq; ad nouiſſimū. Nos tamen dominus Deus per Eſaiam monet, vt ſectemur iuſtitiam,
Eſaiæ 58. dicens, Et anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria domini colliget te. ſed alıubi con
Eſaiæ 59. queritur quòd nullus inuocet iuſtitiam, neq; eſt qui iudicet verè, ſed confidunt in nihilo,
& loquuntur vanitates. Cum tamen occurrerit horrēdum dei iudicium, iudicabit deus
iuſtum & iniuſtum: hunc plectendo, quem ad tenebras exteriores deijciet, illi verò æter
nam exhibendo mercedem. Verum dicet aliquis, quonam pacto Deus iudicabit impium
Ioan.5. & iuſtum, cum Deus pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, vt ho-
norificent filium, ſicut honorificāt patrem? Intellige velim vnum & idem eſſe iudicium
Theophylactus. patris & filij. Nec filium iudicare, niſi iudicet pater. Sed authore Theophylacto pater
dedit omne iudicium filio, quia eum genuit iudicantem, ſicut dedit filio vitam: id eſt,
genuit viuentē. Quia enim pater author eſt filij & principium, quicquid habet filius,
habet à patre naturaliter, cui eſt æqualis. Etiam illud dictum putes, vt Iudæi crederēt
Chriſtum eſſe filium dei, & patri æqualem, ac eidem tantum deferrent honoris, quan-
tum & patri. Dixi in corde meo de filijs hominum vt probaret eos deus,
& oſtenderet ſimiles eſſe beſtijs. Idcirco vnus interitus eſt hominis & iu
mentorum, & æqua vtriuſq; conditio. Sicut moritur homo, ſic & illa mo
riuntur. Similiter ſpirant omnia, & nihil habet homo iumēto amplius.
Cuncta ſubiacent vanitati, & omnia pergunt ad vnum locum, de terra
facta ſunt, & in terram pariter reuertuntur. Quis nouit ſi ſpiritus filio-
rum Adam aſcendat ſurſum, & ſi ſpiritus iumentorum deſcendat deor-
ſum? Hæc alta & ſublimis Eccleſiaſtæ philoſophia, plurimum videtur humanam con-
ditionem imminuere. Viden miſer & ſuperbe cui te confert? Tuam vitam bulla fragi-
liorem iumentis, & quibuſlibet beſtijs comparare non veretur, ne intumeſcas inſolenter,
néve elatis arrogantiæ criſtis erigaris: velis, nolis, ſimilis factus es ſtupidis beluis. Et
quemadmodum moriuntur animalia rationis expertia & intereunt: ita interit homo,
& perit. Nec magis poteſt ſibi polliceri craſtinum, quàm brutum. Sed quid hac imbecil-
litate dici poteſt vanius aut excogitari? Huic cohærere videntur ſententiæ, quæ dicit
Dauid de homine, ſuis immerſo vicijs, qui viuam dei imaginem fœdando beluinam a-
Pſalm.38. git vitam, Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipien-
tibus, & ſimilis factus eſt illis. Nec te amplius torqueat illa admiratio, nullam eſſe in-
ter iuſtum & iniuſtum diſtantiam, pariter inter doctum & indoctum, quātum ad re-
pentinum vitæ interitum, cum inter pecudes & homines ſecundū corporis qualitatem,

& vilitatem nihil differre videatur, vt dicit Hieronymus, *& ſit eadem naſcendi conditio, ſors vna moriendi, nec minus afficitur homo, & vincitur contrarijs elemẽtorum qualitatibus, quàm belua.* Nec tamen ex eo, quod dicit Eccleſiaſtes, *vnum eſſe hominis & iumẽtorum interitum, & æquam vtriuſque conditionem, debemus arbitrari animam hominis perire cum corpore, & vnum eſſe beſtijs & hominibus præparatum locum: nec* Eccleſiaſten *expendere omnimodam interitus hominis & iumẽti ſimilitudinem: ſed hac in re conſideranda eſt proportio & ſimilitudo.* Quemadmodum *moriuntur iumenta, ita moriuntur & homines: diſſident tamen. nam anima bruti perit cum corpore, & moritur ſiue extinguitur: non tamen anima hominis, quæ eſt immortalis.* dicit Lyranus *hunc difficilem ſcrupum excutiendo,* Eccleſiaſten *nunc agere perſonam eorum qui negabant animam hominis eſſe immortalem, & deridebant eos qui dicebant ſpiritus eſſe, angelos, & reſurrectionem, quales erant* Sadducæi. Nam Lucas *in actis* Apoſtolorum *de illis ſic ſcribit,* Sadducæi *dicunt non eſſe reſurrectionem mortuorum, neq; angelum, neque ſpiritum. quos confutauit* Chriſtus, *cũ enim illius doctrinam calumniantes ſciſcitarentur de vxore ſeptem fratrum, cuius eſſet in reſurrectione, de ſeptem fratribus vxor: ipſis reſpondit,* Erratis *neſcientes ſcripturas, neq; virtutem dei. In reſurrectione enim neq; nubent, neq; nubentur: ſed ſunt ſicut angeli dei de cælo.* Ex *verbis Chriſti facile poſſumus eruere, animam hominis eſſe immortalem.* Nec *tibi perſuadeas,* Salomonem *putaſſe animam hominis eſſe mortalem. nam in* 12 *capite huiuſce operis, dicit hominem iturum in domum æternitatis ſuæ, & ſpiritum redire ad deum qui dedit illum. & cum dicit omnia ſpirare ſimiliter, vnúmq; eſſe ſpiritum omnibus, intellige hanc ſententiam propter vilitatem hominum, quia antequam* Chriſtus *atras inferni tenebras diſcuteret, & ianuam paradiſi aperiret, æqualis penè erat ſpiritus hominis, & iumenti vilitas.* Et *licet aliud videretur diſſolui, aliud reſeruari: tamen non multum intererat, perire cum corpore, vel inferni tenebris detineri.* Nec *addubito quin adhuc conueniant homo & iumentum, in hoc ſcilicet, quòd reuertentur in puluerem & in terram, à qua ſuum vas fictile ſumpſerunt.* Scriptum *eſt in* Geneſi, *de puluere humano, in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua ſumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris.* Et *aliubi dicit* Eccleſiaſtes, *& reuertatur puluis in terram ſuam vnde erat.* Quòd *ſi dixeris ſpiritum filiorum* Adam *aſcendere ad cælos, & æternis frui delicijs: ſpiritum verò iumenti deſcendere deorſum, & idcirco non vnum & eundem eſſe ſpiritum hominis & iumenti.* Sed *quo, inquit, certo authore iſtud cognouimus? quis tibi prædixit antequam* Chriſtus *naſceretur?* Quis *poteſt ex ſe noſſe an verum ſit, an falſum quod ſperatur?* Et *hæc* Eccleſiaſtes *vult nobis ſignificare, ante aduentum* Chriſti, *omnia ad inferos pariter duci.* Vnde & Iacob *ad inferos deſcenſurum ſe dicit.* Nam in Geneſi *ſcriptũ eſt de* Iacob, *qui putabat* Ioſeph *deuoratum eſſe à fera peſſima, conſpecta eius veſte intincta ſanguine hædi occiſi,* Deſcendam *ad filium meũ, lugens in infernũ.* Et Iob *pios & impios queritur in inferno retentari.* In *profundiſſimũ, inquit, infernum, deſcendent omnia mea.* Et *euangelium teſtatur* Chaos *eſſe magnum interpoſitum apud inferos, &* Abraham *cum* Lazaro, *& diuitem in ſupplicijs degere.* Si de-

Hieronym. Lyranus. Act.23. Matth.22. Eccleſia.12. Gene.3. Eccleſiaſt.12 Gene.37. Iob 17.

Digitized by Google

ſideres amplecti ſenſum ſpiritalem, intellige ſpiritum hominum optimis educatũ mo-
ribus,& Chriſto,fidei gratia adhærentem,ad cæleſtem beatitudinẽ migraturũ:iumen-
tum vero,id eſt peccatorẽ,grauiſſima peccatorum ſarcina oneratum,ad inferos lapſu-
rum niſi reſipiſcat,ſi tamẽ reſipuerit, beatorum cõmercio adſcribetur.vnde in Pſalmis
Pſalm.35. dicitur,Homines & iumenta ſaluos faciet dominus.Et in euangelio,Meretrices & pu-
Matth.21. blicani vos præcedent in regno dei.Si enim diuerſa temporũ intercapedine,ſtudioſiſſi
mus ſanctitatis & Euangelicæ vitæ, ſuperbiat, & à virtute ad vitiũ decidat, ad in-
feros vſq; præcipitium faciet.Plerunq; euenit vt Idiotæ,ruſtici & ſimplices coronen-
tur martyrio, ac paradiſi fiant coloni,Stulti,vt fertur,& idiotæ rapiunt cælos,docti
ad ima demerguntur. Et deprehendi nihil eſſe melius,quàm lætari homi-
nem in opere ſuo,& hanc eſſe partem illius.Quis enim eum adducet vt
poſt ſe futura cognoſcat?Opus proprium,& quod expetere debemus in hac vita,
eſt erga pauperes beneficentia.nihil enim magis hominem oblectat, quàm honeſtiſſima
erga famelicos liberalitas. Chriſtus enim præclara pietatis officia ſummopere cõmen-
dauit.Hac virtute nobis comparamus æternas opes,& cæleſtem æternæ vitæ portio-
nem, quam neque fures neq; tyrãni poſſunt auferre.Nec poſſumus ab hoc terreno car-
cere ſoluti,ſcire ſi nam noſtri hæredes futuri ſint ſapientes an ſtulti, an digni vel in-
digni noſtris opibus. Idcirco ne tantopere nos torqueat & diuexet anxia noſtrorum la-
borum ſolicitudo:fruamur,dum præſentem hanc agimus vitam,opibus & bonis,noſtra
Auguſtinus. induſtria conquiſitis.Auguſtinus libro vno de cura gerenda pro mortuis capite 13.14.
& 15. dicit animas mortuorum neſcire res viuentium, licet poſſint diſcere ab his qui
hinc commigrant, aut ab angelis qui rebus humanis & his quæ in hoc mundo aguntur
Eſaiæ 63. præſto ſunt,& ſuam probat ex Eſaia ſentẽtiam:Tu es enim pater noſter,& Abraham
nos neſciuit,& Iſrael nos nõ cognouit.Et hæc Eccleſiaſtæ cohærẽt,dicenti, Quis enim
eum adducet,vt poſt ſe futura cognoſcat?

ARGVMENTVM QVARTI CAPITIS.

Expertus eſt Eccleſiaſtes nouum vanitatis portentũ, & inaudita hominum flagitia. conſpexit hominum fraudes,calumnias,impoſturas,& duriſſimam pauperũ oppreſſionem,quibus nullus opem præſtitit.Feliciorem putat mortuum viuente,& omnium feliciſſimũ qui nondum mundi naufragia ingreſſus eſt, & vſque adeò cæcutiunt homines, vt proſperis aliorum fortunis ſubinuideãt.tenuem vitæ alimoniã,cunctis opibus præferendam eſſe exiſtimat . nobis quoque conſulit , vt honeſta ſapientiæ & obedientiæ ſtudia amplexemur.

CAPVT QVARTVM.

VErti me ad alia,& vidi calumnias quæ ſub ſole geruntur,& lachrymas innocẽtium,& neminem conſolatorem,nec poſſe reſiſtere eorum violentię cunctorum auxilio deſtitutos. Et laudaui magis mortuos,q̃ viuẽtes: & feliciorem vtroque iudicaui qui necdum natus eſt, nec vidit mala quæ ſub ſole fiunt.Rurſum contempla-

tus ſum omnes labores hominum, & induſtrias animaduerti patere inuidiæ proximi. & in hoc ergo vanitas, & cura ſuperflua eſt. Stultus complicat manus ſuas, & comedit carnes ſuas, dicens, Melior eſt pugillus cum requie, quàm plena vtraq; manus cum labore, & afflictione animi. Conſiderans reperi & aliam vanitatē ſub ſole. vnus eſt, & ſecundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non ceſſat, nec ſatiantur oculi eius diuitijs: nec recogitat, dicens, Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? & in hoc quoque vanitas eſt, & afflictio peſſima. Melius eſt ergo duos eſſe ſimul, quàm vnum. habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ. ſi vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſubleuantē ſe. Et ſi dormierint duo, fouebuntur mutuo. vnus quomodo calefiet? Et ſi quiſpiam præualuerit cōtra vnum, duo reſiſtent ei. Funiculus triplex difficile rumpitur. Melior eſt puer pauper & ſapiēs, rege ſene & ſtulto, qui neſcit præuidere in poſterum. Quòd & de carcere, cateniſque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno inopia conſumatur. Vidi cunctos viuentes qui ambulant ſub ſole cum adoleſcente ſecundo, qui cōſurget pro eo. Infinitus numerus eſt populi omnium qui fuerunt ante eum, & qui poſtea futuri ſunt, non lætabūtur in eo. ſed & hoc vanitas & afflictio ſpiritus. Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum dei, & appropinqua vt audias. multo enim melior eſt obedientia, quàm ſtultorum victimæ, qui neſciunt quīd faciūt mali.

VErti me ad alia, & vidi calumnias quæ ſub ſole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminē cōſolatorem, nec poſſe reſiſtere eorū violentiæ cunctorū auxilio deſtitutos. *Nouam humanæ veſaniæ ſtultitiā & vanitatē agnouit Eccleſiaſtes. At vbi expertus eſt multis annis, vafras hominum calumnias, impoſturas & infinita penè nocendi genera, nō potuit non deteſtari fucatam hominum felicitatem. Sed non ſolum hæc tempora ſuos habent calūniatores, ſed & præterita. Quis alienæ inuidus gloriæ, æquo feret animo alterius gloriā, quem putat aut ſibi allaturum plurimum detrimenti, aut eius gratiam depreſſurum? Qui aulicam agit vitam, ſibi ſimili inuidet plerunque, & quò magis illum exiſtimat ſibi præferri, & maiori in precio haberi, eò magis ſuccenſet, furit & deſtomachatur. Age de literis, vis aperte loquar, regnant in omni ſtudiorum genere, capitales iniuriæ, cōtentiones, & calumniæ. Barbarus politi viri & emunctæ naris ſtudia, in calumnias torquet, nec exiſtimat latinum interpretem ſibi poſſe coferri, nō dicam conferri, ſed ne primoribus labris ſacrarum literarum cibum deguſtaſſe, minúſque doctum haberi, ſi hebraicam linguam aut græcam, aut verius perfectiſſimā illarum linguarum cognitionē ſit aſſequutus, tamen clauus clauo retruditur, nec carere poteſt calumnijs, qui præclara optimorum interpretum monimenta liuidis calumniatorum linguis exponit. Si tamen aliquando calumniatores reſipiſcerent, haud dubie illorū innocentia agnoſceretur, qui non mediocre aliquādo damnū ſunt perpeſſi, & doloribus aliquando ſuccede-*

ret voluptas, & nullus eſſet qui pauperū lacbrymas non extingueret. Decet potiſſimum
regem, vt prætendit Eccleſiaſtes, inopiæ indigentium ſuccurrere, & ſi quā perpeſſi ſunt
iacturam etiam grauiſſimā, ſubleuare. Exulcerata pauperum viſcera, clamant vindi-
ctam, plorant & ingemiſcunt, nec ad quempiam tutiſſimum habent confugiū, niſi ad
Hierem. 20. deum, qui illorum animas liberabit de manu malorum, Hieremie 20. Sentient aliquan-
Pſalm. 71. do calumniatores flagellum domini. vnde in Pſalmis dicitur, Iudicabit pauperes popu-
Hierem. 2. li, & ſaluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. Et apud Hieremiā re
Hierem. 3. quirit dominus ſanguinem innocentum, Inuentus eſt, inquit, ſanguis animarum paupe-
Hierem. 5. rum & innocentum. item, vox in vijs audita eſt, ploratus & vlulatus filiorum Iſrael,
quoniā iniquam fecerunt viam ſuam, obliti ſunt domini dei ſui. & aliubi, Inuēti ſunt
in populo meo impij, inſidiantes quaſi aucupes, laqueos ponentes & pedicas, ad capien
dos viros: ſicut decipula plena auibus, ſic domus eorum plenæ dolo. Et laudaui ma
gis mortuos quàm viuentes, & feliciorem vtroq; iudicaui, qui necdum
natus eſt, nec vidit mala, quæ ſub ſole fiunt. Quia mundus omnibus abundat
vitijs & innocentes ab impijs & ſceleratiſſimis opprimuntur, nec quiſquā eſt qui opti-
mis viris ſubſidiū præſtet, longè feliciores exiſtimat mortuos, quàm viuentes: & eum
vtroque feliciorem putat, qui nunquam horrenda hominum flagitia nouit, nec exper-
tus eſt, & qui etiam nondum natus eſt. Mortui idcirco ſunt viuentibus feliciores, au-
Hieronymꝰ thore Hieronymo, quia mundi naufragia euaſerunt, viuētes verò adhuc patiūtur ma-
la. Quòd ſi melius ſit mori quàm viuere, eò quòd morte effugiūtur calamitates, in vi-
ta vero retinentur, quid igitur tantopere reformidamus mortem & metuimus? metuāt
illi, qui turpiter vixerunt, quos inferorum dij cruciandos præuident & expectant. qui
verò bene beatéque vixerunt, acerrimas mortis cōminationes contemnant & eludant,
Cicero. tametſi natura mortem timeat. Quòd ſi timeretur mors, vt dicit Cicero, libro primo
Tuſculanarum quæſtionum, non cum Latinis decertans pater Decius, cum Hetruſcis
filius, etiam cum Pyrrho nepos, ſe hoſtium telis obiecissent. non vno bello pro patria
cadētes Scipiones Hiſpania vidiſſet, Paulum & Geminiū Cannæ, Venuſia Marcellum,
Latini Albinum, Lucani Gracchum. Et pulcherrimis virorum clariſſimorum exemplis
ſuadet, mortem non eſſe malum. Cum Theramenes, inquit, coniectus in carcerē trigin-
ta iuſſu tyrannorum venenum, vt ſitiens ebibiſſet, reliquum ſic è poculo eiecit, vt id
reſonaret. quo ſonitu reddito arridens, propino, inquit, hoc pulchro Critiæ, qui in eum
fuerat teterrimus. Græci enim in conuiuijs ſolent nominare cui poculū tradituri ſunt.
Luſit vir egregius extremo ſpiritu, cum iam præcordijs conceptam mortem contineret,
veréq; ei qui venenum præbuerat, mortē eſt eam auguratus, quæ breui conſecuta eſt.
Quis hanc animi maximi æquitatē in ipſa morte laudaret, ſi mortē malum iudicaret?
Vadit in eundem carcerem, atq; in eundem paucis poſt annis ſcyphum, Socrates eodem
ſcelere iudicum, quo tyrānorum Theramenes. Quæ eſt igitur eius oratio qua facit eū
Plato vſum apud iudices iam morte mulctatū? Magna me, inquit, ſpes tenet iudices,
bene mihi euenire quòd mittar ad mortem. Neceſſe eſt enim ſit alterum de duobus, vt
aut ſenſus omnino mors omnes auferat, aut in alium quēdam locum ex his locis mor-

te migretur. Quamobrem ſiue ſenſus extinguitur, mórſq; ei ſomno ſimilis eſt, qui nonnunquam etiam ſine viſis ſomniorum placatiſſimam quietē affert, Dij boni quid lucri eſt emori? aut ꝙ multi dies reperiri poſſint, qui tali nocti anteponātur? Cui ſimilis futura eſt perpetuitas omnis conſequētis temporis, quis me beatior? Sin vera ſunt quæ dicuntur, migrationē eſſe mortē in eas oras, quas qui è vita exceſſerint, incolunt, id multo iam beatius eſt, te cum ab ijs qui ſe iudicum numero haberi volunt, euaſeris ad eos venire, qui verè iudices appellentur, Minoem, Rhadamanthū, Aeacum, Triptolemum, conueniréq; eos qui iuſtè cum fide vixerint. Hæc peregrinatio mediocris nobis videri poteſt, vt verò colloqui cū Orpheo, Muſæo, Homero, Heſiodo liceat, quāti tandem æſtimatis? Equidē ſæpe mori, ſi fieri poſſet, vellē, vt ea quæ dico, mihi liceret inuenire. Quāta autem delectatione afficerer, cum Palamedē, cum Aiacem, cum alios iudicio iniquorum circūuentos conuenire tentarem: etiam ſummi regis, qui maximas copias duxit ad Troiam, & Vlyſſis, Siſyphíq; prudentiā. Nec ob eam rem, cum hæc exquirerē, ſicut hic faciebam, capite damnarer. Ne vos quidem iudices ij, qui me abſoluiſtis, mortē timueritis. Nec enim vnquam bono quicquam mali euenire poteſt, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à dijs immortalibus negligētur, nec mihi ipſi hoc accidit fortuito. Nec verò ijs à quibus accuſatus ſum, aut à quibus condemnatus, habeo quod ſuccenſeā, niſi quòd mihi nocere ſe crediderunt. Et hoc quidem hoc modo. nihil autem melius æſtimo. Sed tempus eſt, inquit, iam hinc abire me vt moriar, vos vt vitam agatis. Vtrum autē ſit melius, Dij immortales ſciunt, hominem quidem ſcire arbitror neminē. Næ ego haud paulo hunc animum malim, quàm eorū omnium fortunas, qui de hōc iudicauere. Et ſi quidem præter deos, negat ſcire quenquā, id ſcit ipſe vtrum melius ſit. Nam dixit ante: ſed ſuū illud, nihil vt affirmet, tenet ad extremū. Nos autē teneamus, vt nihil cenſeamus eſſe malum, quod ſit à natura datū omnibus. Intelligamúſq; ſi mors malū ſit, eſſe ſempiternū malum. Nam vitæ miſeræ mors finis eſſe videtur, mors ſi eſt miſera, finis eſſe nullus poteſt. Sed quid ego Socratē aut Theramenem præſtātis viros virtutis & ſapientiæ gloria cōmemoro? cum Lacedæmonius quidam, cuius ne nomen quidē proditum eſt, mortē tantopere cōtempſerit, vt cum adduceretur damnatus ab Ephoris, & eſſet vultu hilari atque læto, dixiſſétque ei quidam inimicus, contēníſne leges Lycurgi? reſponderit, Ego verò illi maximā gratiam habeo, qui me ea pœna mulctauerit, quā ſine mutuatione, & ſine verſura poſſem diſſoluere. O virum Sparta dignum, vt mihi quidem, qui tam magno fuerit animo, innocens damnatus eſſe videatur. Tales innumerabiles noſtra ciuitas tulit. Sed quid duces & principes nominem, cum legiones ſcribat Cato ſæpe alacres in eum locum profectas, vnde redituras ſe non arbitrarentur. Pari animo Lacedæmonij in Thermopylis occiderunt. in quo Simonides, Dic hoſpes Spartæ nos te hic vidiſſe iacentes, dum ſanctis patriæ legibus obſequimur. Quid ille dux Leonidas dicit? Pergite animo forti Lacedæmonij, hodie apud inferos fortaſſe cœnabimus. Fuit hæc gens fortis, dum Lycurgi leges vigebant. E quibus vnus cum Perſes hoſtis in colloquio dixiſſet glorians, ſolem præ iaculorū multitudine & ſagittarū non videbitis, In vmbra igitur, inquit, pugnabimus. viros commemoro: Qualis tandem Lacæna, quæ

Digitized by Google

cum filium in prælium miſiſſet,& interfectum audiſſet. Idcirco,*inquit, genueram,vt
eſſet qui pro patria,morte non dubitaret occumbere.* Eſtote *fortes & duri* Spartiatæ;
magnam habet vim,reipublicæ diſciplina. Hæc ille. Et libro 2. *earundem quæſtionum
dicit contemptionem mortis,non minimum valere ad animum metu liberandum.* Nam
qui id quod vitari non poteſt,metuit, is viuere animo quieto nullo modo poteſt. Sed *qui
non modo quia neceſſe eſt mori,verumetiam quia nihil habet mors quod ſit horrendũ,
mortem non timet,magnum is ſibi præſidium ad beatam vitam comparat.* Hæc *ethni-
ci hominis,doctiſſimi tamen & eloquẽtiſſimi ſtudia,* Eccleſiaſtæ *conſentanea ſunt,qui-
bus oſtendit mortuos viuentibus feliciores eſſe.* Q*ui tamen nondum natus eſt,vtro-
que felicior eſt,non quòd ſit,antequam naſcatur,ſed quòd melius eſt omnino non eſſe,
nec ſenſum habere ſubſtantiæ,quàm infeliciter vel eſſe,vel viuere.* Q*uomodo de* Iu-
Matth.26. *da dominus loquitur,futura eius tormẽta ſignificãs,* Melius *erat ſi homo ille natus non*
Iob 3. *fuiſſet.* Et Iob *maledixit diei ſuo,& dixit,* Pereat *dies in qua natus ſum:& nox,in qua
dictum eſt,conceptus eſt homo.& rurſum,* Q*uare non in vulua mortuus ſum?* Q*uare*
Hierem.20. *egreſſus ex vtero non ſtatim perij?* Et *dicit ſimilia* Hieremias, Maledicta *dies in qua
natus ſum,dies in qua peperit me mater mea,non ſit benedicta.* Maledictus *qui annun
tiauit patri meo,dicens,natus eſt tibi puer maſculus.* Exiſtimo *quòd melius eſt ſecun-
dum quid non eſſe: & cõſiderando miſeriã culpæ,quàm viuere in perpetuis tormẽtis,*
Auguſtinus. *& infeliciter eſſe, licet melius ſit ſimpliciter, ex ſententia* Auguſtini & Dionyſij, *vt*
Dionyſius *aliubi oſtendemus,eſſe,quàm non eſſe.* Etenim *non eſſe,nõ eſt proprie eligibile.* Rur-
ſum contemplatus ſum omnes labores hominum,& induſtrias animad-
uerti patere inuidiæ proximi. Et in hoc ergo vanitas & cura ſuperflua
eſt. *Voluit* Eccleſiaſtes *frequenter experiri labores hominũ & induſtriam,& cui nam
foret vſui aſſiduus honoris aſſequendi conatus,& quidnam conferret homini,ſuas in-
genij vires in euoluendis bonarum literarum ſtudijs,torſiſſe,quid deniq; nobis adferret
cõmodi,ſummos ambiſſe magiſtratus,& regia obtinuiſſe officia.* Verum *ſatiata mente,
cõſpexit omnimodam hominis operam, & ſolertiã patere inuidiæ,nec proximũ de pro-
ſperitate noſtra geſtire, ſed triſtari,& aliena felicitate torqueri.* Recte *dicebat* Cicero
virtutis comitem eſſe inuidiam. Hæc *autem ſuum habent in vanitatis officina locum.*

Stultus complicat manus ſuas,& comedit carnes ſuas,dicens, Melior
eſt pugillus cum requie,quàm plena vtraque manus cum labore,& affli
ctione animi. T*ametſi non ſit honeſtum,ſuam pigro ocio & ignauia tranſigere vi-
tam,melius tamen eſſet à labore feriari,& quietã prorſus agere vitam,quàm indefeſſo
ſtudio, aut ſibi congerere opes,aut caſſa ſolicitudine ſummos ſitire honores.* Nec *me la-
tet quin peccet,qui vmbratilem vitã eligit,minus tamen deum offendit,quàm auarus.*
Prouerb.6. *Inſectatur* Salomon *oſcitanter viuentes,* Vade, *inquit, ad formicam ò piger,& conſi-
dera vias eius,& diſce ſapientiam,quæ cum non habeat ducem,nec præceptorem,nec
principem,parat in æſtate cibum ſibi,& congregat in meſſe quod comedat.* Vſquequo
Prouerb.24 *piger dormies?* Q*uando conſurges de ſomno tuo?* Et *aliubi,* Parũ *inquam dormies,mo-
dicum dormitabis,pauxillum manus conſeres,vt quieſcas, & veniet tibi quaſi curſor,*

ægeſtas tua,& mendicitas quaſi vir armatus. Plurimũ nos oblectat tenuis cum quie-
te cibus,& magis frugali menſa oblectantur muſarum cultores, quàm æpularum lu-
xu, & lautiſſimis ciborum delicijs. Nec huic diſſimile eſt ſententiæ,quod in Prouerbijs Prouerb.16
dicit Salomon,Melius eſt parum cum iuſtitia,quàm multi fructus cum iniquitate.Et & 17.
capite decimoſeptimo,Melior eſt buccella ſicca cum gaudio,quàm domus plena victi-
mis cum iurgio. Dauid quoque dicit, Melius eſt modicum iuſto, ſuper diuitias pecca- Pſalm.36.
torum multas. Conſiderans reperi & aliam vanitatem ſub ſole, Vnus
eſt,& ſecundum non habet,non filium,non fratrem, & tamen laborare
non ceſſat, nec ſatiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat, dicens,Cui
laboro, & fraudo animam meã bonis? in hoc quoque vanitas eſt,& affli-
ctio peſſima. Anxiæ hominum curæ,& ardentiſſimi labores nonnihil habent inter-
dum rationis, & plerunque promerentur excuſationem, quòd ſcilicet alenda ſit fami-
lia,vxor, liberi, extruenda pro amicis ædificia, parandæ ſunt veſtes, nec prætermit
tendum eſt ſenectutis viaticum. Ille tamen culpandus eſt,qui externis bonis abundans,
nunquam ſatiatur,nec habet vxorem,nec liberos,nec hæredem,nec amicos, quibus in-
gentem diuitiarum cumulum relinquere poſſit. Miſerè proculdubio torquetur,qui ſacra
fame ſitiendo aurum & argentum,ſuis opibus frui non poteſt,conturbatur fruſtra ter-
renis incubando fortunis, theſaurizat in vanum. Nam neſcius eſt cui congregat. Plu-
toni ſua inſane offert ſacrificia: nec potes tibi prætexere excuſationem,quòd ad tua mu
nera deus reſpiciat. Dicit enim Eccleſiaſticus, Ne dicas,in multitudine munerum meo- Eccleſiaſt.7.
rũ reſpiciet deus,& offerente me deo altiſſimo munera mea ſuſcipiet. Et aliubi dicit de
his qui ſuis opibus æterna vita priuantur,Multos enim perdidit aurum & argentum, Eccleſiaſt. 8.
& vſque ad cor regum extendit & cõuertit. Item de auaro differens capite 10, Auaro, Eccleſiaſt.10
inquit,nihil eſt ſceleſtius. Quid ſuperbis terra & cinis? Nihil eſt iniquius quàm ama-
re pecuniam. nec abſurde dixit Chriſtus, Difficile eſt diuitem ingredi regnũ cælorum. Matth.19.

Melius eſt ergo duos eſſe ſimul, quàm vnum: habent enim emolumen
tum ſocietatis ſuæ, ſi vnus ceciderit,ab altero fulcietur. Væ ſoli, quia cũ
ceciderit non habet ſubleuantem ſe: & ſi dormierint duo, fouebũtur mu-
tuo. Vnus quomodo calefiet? Et ſi quiſpiam præualuerit contra vnum,
duo reſiſtunt ei, funiculus triplex difficile rumpitur. Plurimum commendat
Eccleſiaſtes familiarem viuendi conſuetudinem, conciliatam inter homines amicitiam,
& comparatam in leuando itineris conficiendi tædio, ſocietatem: ſine qua viuere non
poſſumus. Recte dixit Ariſtoteles 9 capite, 9 ethicorum, felicem indigere amicis, quibus Ariſtoteles
ſua largitur beneficia. & non ſolum in proſperis, verumetiam in aduerſis, amico opus
eſt. Et Cicero de amicitia differens dicit, Quanta autem vis amicitiæ ſit, ex hoc intel- Cicero.
ligi maxime poteſt, quòd ex infinita ſocietate generis humani, quam conciliauit ipſa na
tura, ita contracta res eſt, & adducta in anguſtum, vt omnis charitas, aut inter duos,
aut inter paucos iungeretur. Eſt autem amicitia nihil aliud, niſi omnium diuinarum hu
manarúmque rerum, cum beneuolẽtia & charitate ſumma conſenſio. Qua quidem haud
ſcio, an excepta ſapiẽtia quicquã melius homini ſit à dijs immortalibus datum: Oſten-

Philoſophus dit etiam philoſophus primi politicorum capite 2,hominũ ſocietatem eſſe à natura,di-
cens hominem natura eſſe animal ciuile. Et qui in communi ſocietate nequit eſſe,quiq;
nullius indiget, propter ſufficientiã,nulla pars eſt ciuitatis,quare aut beſtia,aut deus.
Eccleſiaſt.9. Sed tibi conſulit prudenter Eccleſiaſticus capite 9, vt antiquis adhæreas amicis, Ne
derelinquas,inquit,amicum antiquum,nouus enim non erit ſimilis illi. Vinum nouum,
amicus nouus,veteraſcet,& cum ſuauitate bibes illud. Ad hunc Eccleſiaſtæ locum ediſ-
Hieronymꝰ ſerendum dicit Hieronymus,vera charitas & nullo violata liuore,quanto augetur nu-
mero,tanto creſcet & robore,quòd ſi alter amicorum in ſcrobem inciderit,alterius ſub-
Auguſtinus. ſidio adiutus,ſubleuabitur. Solus autem omnino eſt(authore Auguſtino hunc locum ex-
ponente,libro vno de amicitia capite 5,ſi tamen opus illud ſit Auguſtini)qui ſine ami-
co eſt. Duos aut ad ſummum tres deligas amicos,nec facile triplex funiculus rumpitur,
nec arctiſſimum amicitiæ vinculum ſoluitur. Quòd autem ſocietate amicorum,noctur
4.Regũ 4. no ſopore incaleſcant membra,exemplum habes de Heliſeo,qui incubuit ſuper quẽdam
puerum, & calefecit corpuſculum eius, & tandem excitauit à morte. Melior eſt
puer paûper & ſapiens,rege ſene & ſtulto,qui neſcit præuidere in poſte-
rum. Quòd de carcere,catenı́ſque interdum quis egrediatur ad regnum,
& alius natus in regno inopia cõſumatur. Vidi cunctos viuentes qui am-
bulant ſub ſole cum adoleſcente ſecundo,qui conſurget pro eo:infinitus
numerus eſt populi omnium qui fuerunt ante eum,& qui poſtea futuri
ſunt,non lætabuntur in eo. Sed & hoc vanitas & afflictio ſpiritus. Extol-
lit ſapientiam, & præfert adoleſcentem honeſtis ſapientiæ diſciplinis præditum,regi
ſtolidiſſimo,qui ob morboſam ſenectutem, & infantilem ſtultitiam,ſuis rebus conſule-
Sapien.6. re nequit. In libro ſapientiæ ſcriptum eſt,melior eſt ſapientia quàm vires,& vir pru-
dens quàm fortis. Audite ergo reges & intelligite,diſcite iudices finium terræ,& aliu
Sapien.7. bi,Bonorum omnium mater eſt ſapientia. Nec deſpicienda eſt ſenectus vitæ immacula-
Sapien.4. tæ. Senectus enim venerabilis eſt,non diuturna, neque annorum numero computata.
Cani autem ſunt ſenſus hominis,& ætas ſenectutis vita immaculata. Quod autem di
cit Eccleſiaſtes de regibus,quòd alius è carcere egreditur,vt regium munus obeat:alius
vero parentum beneficijs regno ſuccedens, in extremam inopiam & calamitatem labi-
tur,ad vanitatis ludum ſpectat. Secundum, hic vocat adoleſcentem,filium regis,à pa-
tre ſecundum,qui regiam ſui patris dignitatem aliquando aſſequetur,cui plerunq; vul
gus propenſius eſt quàm patri. Vocant tamen quidam interpretes,hunc ſecundum ado-
leſcentem,cuius hic meminit Eccleſiaſtes, interiorem hominem, qui ſedatis animi affe-
ctibus,veterem exuit hominem. Primum vero adoleſcentem illum putant dici, qui om-
nibus vitijs laſciuit, & nullo virtutis retinaculo coerceri poteſt. Cuſtodi pedem
tuum cum vadis in domum dei,& appropinqua vt audias. Multo enim
melior eſt obedientia,quàm ſtultorũ victimæ,qui neſciunt quid faciunt
mali. Dat vitæ præcepta,& non vult offendere euntes ad Eccleſiam. non enim ingre-
di in domũ dei,laudis eſt:ſed ſine offenſione ingredi. Ingredere igitur lotis pedibus ſan
ctuarium domini, nec in ſacra æde,priuata tractes negocia,ne à domino eijciaris. me-

lius ſiquidem & vtilius eſſet non ingredi, quàm ingrediendo, illotis manibus ſacra con trectare: aut dicaciſſima loquacitate, & obſcœnis confabulationibus, ac turpiſſimis negotiationum ſtudijs dei domum polluere, & ſi eſſet omniũ qui ſunt in Eccleſia dei audire ſermonem, vt alijs concionando tranſfunderet, nunquam addidiſſet, appropinqua vt audias. Denique Moyſes ſolus prope accedebat ad audiendum deum, cæteri non va lebant accedere. Quod ſtulti neſcientes remediũ eſſe peccati, exiſtimant oblatione mune rũſe, deo ſatiſfacere poſſe, & ignorant hoc quoq; malum eſſe atq; peccatum, nolle obedientia & operibus bonis, ſed donis & victimis emendare, quod fecerint. Huic cohæret, quod primo Regum dicitur, Obedientia ſuper ſacrificium. &, Miſericordiã volo, & non ſacrificium. Et cum phariſæi dicerent diſcipulis Chriſti, Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter? Hæc audiens Chriſtus, dixit: Non eſt opus valentibus medico, ſed male habentibus, Euntes autem diſcite, quid eſt miſericordiam volo, & non ſacrificium. nec tamen Deus ſacrificia ſibi oblata deſpicit, ſi modo ſyncero af fectu offerantur, ſed magis amat obedientiam & miſericordiam, quàm ſacrificium.

Exod. 19. & 24.

1. Regũ 15. Oſee 6. Matth. 9.

ARGVMENTVM QVINTI CAPITIS.

Nos commonefacit Eccleſiaſtes, ne temerario auſu, & importuna loquacitate profundamus ſermonem, cum deum alloquimur. nam qui lapſantibus verbis, & loquaciſſima dicacitate diffluunt, ſtultitiæ arguũtur. Si quid deo vouerimus, præſtemus, ſummopere præcaueamus, ne diuinam prouidentiam deſpiciamus. Neminem conturbent calum niæ pauperum, & maximæ iudiciorum ruinæ: demus operam, ne cæcus pecuniæ amor, nos inuadat, & ſuis pedicis irretiat. Deteſtemur quoq; ſordidiſſimum auaritiæ ſtudiũ, quo nihil eſt abiectius, nihil denique ſceleſtius.

CAPVT QVINTVM.

NE temere quid loquaris, neq; cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coram deo. Deus enim in cælo, & tu ſuper terram, idcirco ſint pauci ſermones tui. Multas curas ſequuntur ſomnia, & in multis ſermonibus inuenietur ſtultitia. Si quid vouiſti deo, ne moreris reddere. diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio. ſed quodcunque voueris, redde. Multóque melius eſt non vouere, quàm poſt votum, promiſſa non reddere. Ne dederis os tuum vt peccare facias carnem tuam, neq; dicas coram angelo, Non eſt prouidentia: ne forte iratus deus contra ſermones tuos diſſipet cuncta opera manuum tuarum. Vbi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu vero deum time. Si videris calumnias egenorum, & violẽta iudicia, & ſubuerti iuſtitiam in prouincia, non mireris ſuper hoc negotio: quia excelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alij, & inſuper vniuerſæ terræ rex imperat ſeruienti. Auarus non implebitur pecunia:

& qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas. Vbi multæ ſunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodeſt poſſeſſori, niſi quòd cernit diuitias oculis ſuis? Dulcis eſt ſomnus operanti, ſiue parum, ſiue multum comedat: ſaturitas autem diuitis non ſinit eum dormire. Eſt & alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub ſole: diuitiæ conſeruatæ in malum domini ſui. pereunt enim in afflictione peſſima. Generauit filium qui in ſumma egeſtate erit. ſicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo. Miſerabilis prorſus infirmitas: quomodo venit, ſic reuertetur. Quid ergo prodeſt ei quòd laborauit in ventum? Cunctis diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque triſtitia. Hoc itaque viſum eſt mihi bonum vt comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore ſuo quo laborauit ipſe ſub ſole numero dierum vitæ ſuæ, quos dedit ei deus, & hæc eſt pars illius. Et omni homini cui dedit deus diuitias, atque ſubſtantiam, poteſtatémq; ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte ſua, & lætetur de labore ſuo: hoc eſt donum dei. Non enim ſatis recordabitur dierum vitæ ſuæ, eo quòd deus occupet delicijs cor eius.

NE temere quid loquaris, neque cor tuum ſit velox ad proferendum ſermoné coram deo. Deus enim in cęlo, & tu ſuper terram, idcirco ſint pauci ſermones tui. Multas curas ſequuntur ſomnia, & in multis ſermonibus inuenietur ſtultitia. *Falluntur plurimi qui ſacras dei aures obtundendo, arbitrantur indiſcreta verborum farragine & battologia, ſe diuinam frangere iracundiam, & ſuis prolixis precationibus quibus, plerunque parum eſt pectoris, à deo extorquere, quod exoptant, quos ridet Chriſtus, qui nobis cũ oramus præcipit, ne multum loquamur, vt ſyncerus animi affectus & quidem diuturnus, importunam loquacitatem temperet. Apud Euangelium Matthæi, præſcriptam habemus orandi præceptionem, & moderatam legem, Orantes inquit Chriſtus, nolite multum loqui, ſicut ethnici faciunt, putant enim quòd in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis, ſcit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, antequam petatis. Cohæret pulchre verbis Eccleſiaſtæ, quod dicit Iacobus in ſua Epiſtola, Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Et Ariſtoteles 3. capite 4. Ethicorum dicit, ipſius magnanimi, motus tardus eſſe videtur, & vox grauis, & locutio tarda. Hunc Eccleſiaſtæ locum ediſſerens Hieronymus, dicit ſaniorem quorundam ſectando opinionem, Eccleſiaſten his verbis præcipere, ne aut loquentes, aut cogitantes, plus de deo quàm poſſumus, opinemur, ſed ſciamus imbecillitatem noſtram, quòd quantum diſtat cælum à terra, tantum noſtra opinatio à natura illius ſeparetur: & idcirco debere verba noſtra eſſe moderata. Sicut enim qui in multis cogitationibus eſt, ea ſomniat frequenter de quibus cogitat: ita qui plura voluerit de diuinitate diſſerere, incidit in ſtultitiam. Eò plerunque tendunt garrulæ diſputationes, & earum nullus eſt finis, niſi fuerit iactura temporis, ſtultitia & riſus. nec abſurde dictum eſt nos*

Matth.6. Iacob.1. Ariſtoteles. Hieronym⁹

in multiloquio non effugere peccatum. Vis deuitare ineptiſſimarum quarundam diſpu-
tationum ſomnia? vita popularem ambitionem, & auram vulgi. Vis aſſiduis tuorum
laborum ſomnijs mederi? Neglige & tolle anxiam tuarũ rerum curam. Si quid vo-
uiſti Deo, ne moreris reddere, diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſ-
ſio, ſed quodcũq; voueris, redde. Multóq; melius eſt non vouere, quàm
poſt votum, promiſſa non reddere. Oſtendit quanam ſemita, quóve prudẽti ani-
mo progredi debemus in conſecrandis deo votis, ne nos aliquando pœniteat vouiſſe, nec
mediocri dignus eſt ſupplicio, qui cum poteſt votum aut continentiæ, aut religionis ob-
ſeruare, non obſeruat. Nam violat & frangit fidem deo datam. Expreſſit Moſes in
Deuteronomio, quæ Eccleſiaſtes hic, de voti ſolutione commemorat. Cum votum voue- Deuter.23.
ris domino deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud dominus deus tuus, & ſi
moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, abſque peccato eris:
quòd autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti do-
mino deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es. Dauid quoq; in pſalmis dicit, Pſalm.75.
Vouete & reddite domino deo veſtro, omnes qui in circuitu eius affertis munera. Ediſ-
ſerens Auguſtinus hunc pſalmum, oſtendit, quænam vouere debemus, voto quidem com- Auguſtinus.
muni, & proprio, credere in Deum, ſperare ab illo vitam æternam, bene viuere ſecun-
dum communem modum, ſcilicet non facere furtum, nec adulterium, non amare vi-
nolentiam, non ſuperbire, & ſic de alijs vitijs prohibitis. promittimus enim deo in ſa-
cro baptiſmi fonte, quòd ab omnibus vitijs abſtinebimus, & pompis mundi renuntiabi-
mus: & hæc voto communi cinguntur. Alius voto proprio & particulari, vouet conti-
nentiam coniugalem. promittit enim vir deo & Eccleſiæ, quòd ſua vxore viuente, non
adhærebit alteri, nec diſrumpet fœdera matrimonij. Idem erga virum facit vxor, quòd
fidem coniugij ſeruabit. Alius promittit & vouet deo virginitatem: Alius viduitatem,
& qui tranſgreditur votum, fidem deo factam, irritam facit. Vnde Paulus ad Timo- 1.Timoth.5
theum reprehendit quaſdam adoleſcentulas viduas, quæ cũ luxuriatæ fuerint in Chri-
ſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, id eſt
vouerunt viduitatem, non tamen reddiderunt. Et qui non adimplent votum, reſpicien-
tes retro, ad priſtinum reuertuntur vomitum, aut magis diligunt mundum, quàm deum.
Vult deus vt fidem opere compleamus, ne ſimus ſimiles populo Iudæorum, qui ſponden-
tes atq; dicentes, Omnia quæcunq; dominus præcepit, faciemus, adorauerunt idola, & Exod.24.
poſt verberatos ſeruos, & lapidibus oppreſſos, nouiſſime quoq; ipſum patriſſamilias fi-
lium trucidauerunt. Melius eſt ergo ancipitem diu deliberare ſententiam, quàm in ver-
bis facilem, in operibus eſſe difficilem. Seruus enim qui ſcit voluntatem domini ſui, & Luc.12.
non facit eam, vapulabit multis. Intellige propoſitum honeſtum, & maturam delibera-
tionem antecedere rationem voti, quæ ſtabilitur ſpontanea promiſſione deo facta. Et
licet votum, plenum requirat conſenſum, ſi fuerit perfectum, & integrum, qui tamen
vouet quidpiam deo, metu maximo perculſus, aut magna tribulatione, aut cum grauiſ-
ſimo corripitur morbo, aut iactatus naufragio, vel periculo belli, ſi modo intenderit,
votum reddere, & vbi votum non deuergit in perniciẽ reipublicæ, vel deteriorem exi-

tum,tenetur reddere.Nam promiſſio ſpontanea,etiam inuoluntario permixta,cũ quadam deliberatione, obſtringit hominem ad ſoluendum votum, modo promiſſioni non deſit intentio ſoluendi votum.Iſrael enim obſeruauit votum,quo ſe obſtrinxit domino
Numer.21. *inſtante belli periculo,contra* Chananeum *regem* Arad,*Numerorum capite* 21.*Minus tamen obligant huiuſmodi vota,quàm illa quæ pleniſſimum habent conſenſum.Teſtatur & caput,Venientis, de voto, & voti redemptione, illa vota quodammodo coacte facta,eſſe haud dubie vota.Subticeat* Lutherus *votorum monaſticorum hoſtis infeſtiſſimus, qui putat illa chriſtianæ libertati aduerſari.Si enim* Chriſto *aduerſarentur & Euangelicæ profeſſioni, non conſuleret* Dauid *vt voueremus, &* Deo *vota redderemus. Peſſime illi contigit fregiſſe votum,& violaſſe fidem deo datam.Sed de his plus ſatis.*

Ne dederis os tuum vt peccare facias carnem tuam,neq; dicas coram angelo, Non eſt prouidentia: ne forte iratus dominus contra ſermones tuos,diſſipet cuncta opera manuum tuarum.*Quid promittis,ſi non potes facere?cur tuis verbis,tuiſque pollicitationibus neglectis,prouocas & inflammas carnem tuam ad delinquendum?*Non *enim in ventum abeunt dicta tua, ſed à præſenti angelo qui vnicuiq; adhæret comes,ſtatim perferuntur ad dominum.*Et *quò magis tibi perſuades deum neſcire quod pollicitus es,eò magis eũ prouocas ad iracundiam,vt omnia opera tua pereant & diſſipētur.*Nec *tibi prætexere potes excuſationem,nec de carnis vitio conqueri,quòd tuis adactus voluptatibus & delicijs,compulſus fueris facere corpo*
Roma.7. *ris neceſſitate,quod tamen nolebas,ſecũdum illud* Pauli,Non enim quod *volo, hoc ago, ſed quod nolo,illud facio.*Nam *vana eſt illa excuſatio. & quæ aduerſus carnem moliris,quòd non peccas, ſed caro tua,accendunt vehementer iram dei,quem prouocas quaſi authorem mali & peccati. tibi enim oſtendit bonum & malum, & contulit liberum arbitrium,vt pro animi ſententia deligeres quicquid velles:quod pulchrè oſtendit* Ec-
Eccleſiaſt.15 *cleſiaſticus,dicens,*Deus *ab initio conſtituit hominem,& reliquit illum in manu conſilij ſui.Adiecit mandata & præcepta ſua.ſi volueris mandata, conſeruabunt te,& in perpetuum fidem placitam ſeruare.*Appoſuit *tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam.Ante hominem vita & mors,bonum &malum,quod placuerit ei, dabitur illi.*Hallucinantur *vehementer qui putant omnia pertrahi fato,& neceſſitate immutabili,diuinam omnino abnegantes prouidentiam,& petulantius irruũt in flagitia quæq; perpetranda, nullo timore perculſi: nec igneum & horrendum dei fulmen pertimeſcunt.quòd ſi in enormia & inaudita inciderint ſcelera,non ſibi,ſed deo aut fato culpam irrogant,ſed flagitium flagitio accumulant,& peccatum peccato:quos deus iuſtè tradidit in reprobum ſenſum,quorum opera omnino deſpiciuntur, nec immerito: qui enim non colit deum deíq; prouidentiã,indignus eſt,vt à deo protegatur.Animaduerte paucis prouidentiam dei,eſſe quandam rationem eorum quæ ad finem diriguntur.*Hæc *autem ratio in mente diuina præexiſtit,qua reguntur omnia,ſecundum illud*
Sapien.14. *ſapientiæ, Tu autem pater gubernas omnia prouidentia.* Nec *diuina prouidentia imponit neceſſitatem rebus,niſi quarum cauſæ ſunt neceſſariæ.Si enim deus diſpoſuerit vt quidpiam neceſſario eueniat,non addubito quin neceſſario eueniet:ſi autem contin-*

genter diſpoſuerit,& contingenter eueniet. Sed ſatis eſt hæc attigiſſe. Vbi multa
ſunt ſomnia,plurimæ ſunt vanitates,& ſermones innumeri,tu vero deũ
time. Quàm vanum ſit incumbere ſomnijs,& abſurdiſſimis ſomniorum deliramen-
tis torquere animum,nemo neſcit. Nec obſident hominem ſomnia,niſi ſenſum habeat
potiſſimum varijs & confuſaneis ſpeciebus ſiue ſimulacris obrutum.nobis frequenter
earum rerum obrepunt ſomnia,quibus vexamur,ſed cum anima per nocturnam quie-
tem varijs fuerit agitata terroribus,debet prorſus phantaſmatum deliria,& puerilia
ſomnia contemnere. Verùm huiuſmodi viſa, & inaudita ſomniorum ludibria animo
curis vacuo concoquuntur & abeunt.Plurimum nobis præſtant ad iumenti ad hæc ex-
pellenda, integra dei religio,& ſanctus timor.Vix labi poteſt & male perire, qui ſub
oculos timorem dei ſæpiſſime ponit. Oſtendit Eccleſiaſticus commoda quæ nobis ex ti-
more dei contingunt,Qui timetis dominum,credite illi,& non euacuabitur merces ve- Eccleſiaſt. 2.
ſtra.Qui timetis dominum,ſperate in illum,& in oblectationem veniet vobis miſeri-
cordia. Qui timetis dominum,diligite illum,& illuminabuntur corda veſtra. Et rur-
ſus,Qui timent dominũ,inquirent quæ beneplacita ſunt ei,& qui diligunt eum,reple-
buntur lege ipſius.Qui timent dominum,præparabunt corda ſua, & in conſpectu il-
lius ſanctificabunt animas ſuas. Qui timent dominum, cuſtodiunt mandata illius.

Si videris calumnias egenorum & violenta iudicia,& ſubuerti iuſti-
tiam in prouincia,non mireris ſuper hoc negotio,quia excelſo excelſior
eſt alius,& ſuper hos quoque eminentiores ſunt alij, & inſuper vniuer-
ſæ terræ rex imperat ſeruienti. Eccleſiaſtes tacitæ reſpondet cuidam quæſtioni,
quæ ſuboriri poterat,Si diuina ſit prouidentia,nec humana fato regantur negotia,qua-
re iuſti ſuſtinent calumniam? & quare iniqua fiunt in toto orbe iudicia?& deus quem
dicis rebus omnibus prouidere,non vlciſcitur horrenda,quæ ſub ſole fiunt,ſcelera? Excel
ſus, inquit, ſuper excelſum. Deus hæc reſpicit,qui angelos ſuos ſuper iudices & reges
terræ poſuit, qui poſſunt vtiq; prohibere iniuſtitiam,& magis in terra valere, quàm
quæuis hominum poteſtates.Sed quia deus ſeruat in extremo iudicio ſupplicia malis ir
roganda,aut quòd acerbius in illos animaduertet,idcirco differt ſententiam,& tardi-
tas vindictæ compenſabit ſupplicium.Eſaias acerbè in illos inuehitur, qui cauſam pu- Eſaiæ 1.
pilli contemnunt,Pupillo,inquit,non iudicant,& cauſa viduæ non ingreditur ad illos.
Beatus quoq; Iacobus in ſua epiſtola,illis ſuccenſet, qui pauperes à deo electos,oppri- Iacob. 2.
munt.Nónne,inquit,deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide,& hæredes re-
gni quod repromiſit deus diligentibus ſe?Vos autem exhonoraſtis pauperem.Nónne di-
uites per potentiam opprimunt vos,& ipſi trahũt vos ad iudicia?Nónne ipſi blaſphe-
mant bonum nomen quod inuocatum eſt ſuper vos?Et hæc Dauid de iniuſtis & iuſtis Pſalm. 36.
dicit Pſal.36.Iniuſti punientur,& ſemen impiorum peribit: Iuſti autem hæreditabunt
terram,& in ſeculum ſeculi inhabitabunt eam. Auarus non implebitur pecu
nia,& qui amat diuitias,fructum non capiet ex eis,& hoc ergo vanitas.
Vbi multæ ſunt opes,multi & qui comedunt eas. Et quid prodeſt poſ-
ſeſſori,niſi quòd cernit diuitias oculis ſuis? Hæc vix explicatione indigent,&

Philoſophus *iam aliubi declarata ſunt. Laborat auarus morbo incurabili, authore Philoſopho 1. capite 4. ethicorum. Et auaritia magis eſt inſita hominibus, quàm prodigalitas. pleriq; nanq; magis ſunt cupidi pecuniarum, quàm ad dandum procliues. Et his cohærent quæ*
Eſaiæ 56. *dicit Eſaias capite 56, Omnes in viam ſuam declinauerunt, vnuſquiſq; ad auaritiam ſuam, à ſummo vſq; ad nouiſſimum. Sed quis eo miſerior inueniri poteſt, qui conquiſitis abunde diuitijs ſatiari non poteſt, nec vnquam ſuis oblectatur bonis? Quis non illum cenſeret prorſus ab humanitate alienum, qui non ſibi opes comparat, ſed ventrico-*
Cicero. *lis & lupis? Pecunioſi olim authore Cicerone non vituperabantur: qui id nominis ſibi aſciſcebant quòd plura habuiſſent peculia, id eſt pecora, ſed paulatim nomen per abuſionem ad aliud deuolutum eſt. Hac ſola ducitur gloria auarus & diues, quòd oculos ſuis opibus paſcat, nec quicquam putat eſſe beatius, quàm ingentem ſuarum diuitiarum cumulum intueri: ſed quantò magis augentur eius fortunæ, tantò pluribus indiget miniſtris, qui partas deuorant diuitias.* Dulcis eſt ſomnus operanti, ſiue parum, ſiue multũ comedat, ſaturitas autem diuitis non ſinit eum dormire. Eſt & alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub ſole: diuitiæ conſeruatæ in malum domini ſui. pereunt enim in afflictione peſſima. Generauit filium qui in ſumma egeſtate erit. ſicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo. Miſerabilis prorſus infirmitas: quomodo venit, ſic reuertetur. Quid ergo prodeſt ei quòd laborauit in ventum? Cunctis diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque triſtitia. *Facile obrepit ſomnus ei, qui diurnum tolerauit æſtum, & corpus aut animum moderato labore exercuit. At e diuerſo, qui ex indefeſſis curis & vigilijs nihil fructus ſibi conciliat, ſed ſemper incũbit operi, vt auidius accumulet opes, non poteſt ſomno ſuos fouere labores, nec intermittere. Siue enim comedat, ſiue bibat, animũ habet anxietati & ſolicitudini immerſum. Illis maledictio-*
Lucæ 6. *nem imprecatur dominus, dicens, Væ vobis diuitibus, quia recepiſtis conſolationem veſtram. Aliud ægritudinis & languoris genus etiam peſſimũ, expertus eſt Eccleſiaſtes, quòd opes cum iactura domini & periculo vitæ, partæ ſunt, quas mortem oppetendo: non poteſt ſecum deferre. Torquetur vehementius diues, quòd ſummo cum mœrore genuerit filium, quem ignorat an futurus ſit ſapiens, vel ſtultus, an conſeruabit opes ſibi acquiſitas, an potius cõſumet & deuorabit, & in maximã tandem incidet paupertatem: quam-*
Eccleſiaſt. 11 *obrem præclarè dixit Eccleſiaſticus, capite 11. Ante mortem ne laudes hominem quenquam, quoniam in filijs ſuis agnoſcitur vir. Minus debuit ille deſudare, quòd ab vtero materno nudus egreſſus eſt, nec quicquam in hunc mundum attulit, & nudus in pulue-*
Iob 1. *rem reuertetur. Quod expreſſit, Iob 1. capite, dicens, Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Quid illi vnquam profuit in ventum laboraſſe, & ſuum panem amaritudine conditum, etiam in denſiſſimis huius mũdi tenebris comediſſe? Quid calamitoſius, quàm floridam ætatem caſſo labore, & multis doloribus tranſigere? Quid denique miſerius, quàm diuitum opes in multis etiam laboribus imminui & decreſcere? Marcidorum vero & pauperũ facultatulas minimo labore erigi? Audi quæ-*

Digitized by Google

ſo quid dicat Eccleſiaſticus capite 11: Eſt homo laborans, & feſtinãs, & dolens impius, Eccleſiaſt.11
& tanto magis non abũdat. Eſt homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens vir-
tute, & abundans paupertate, & oculus dei reſpexit illũ in bono, & erexit eum ab hu-
militate ipſius, & exaltauit caput eius, & mirati ſunt in illo multi, & honorauerunt
deum. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à deo ſunt. Hoc itaque
viſum eſt mihi bonum vt comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex la-
bore ſuo, quo laborauit ipſe ſub ſole numero dierum vitæ ſuæ, quos de-
dit ei deus, & hæc eſt pars illius. Et omni homini, cui dedit deus diuitias
atque ſubſtantiam, poteſtatémque ei tribuit, vt comedat ex eis, vt frua-
tur parte ſua, & lætetur de labore ſuo, hoc eſt donum dei. Non enim ſa-
tis recordabitur dierum vitæ ſuæ, eo ꝙ deus occupet delicijs cor eius.
Si calamitoſa ſit illius vita, qui in carcere huius mundi veſcitur pane multis commix-
to ſuſpirijs, doloribus & moleſtijs. melius erit perfrui opibus noſtra induſtria partis,
vnà cum honeſta voluptate & lætitia, & agnoſcere optima dei beneficia nobis colla-
ta. Et licet noſtro labore, ſolertia, noſtríſque ſtudijs multas nobis comparemus diuitias,
nihil tamen abſque diuino præſidio conati ſumus. Dic ſuperbe, vnde tibi induſtria, mẽ-
tis acrimonia, & ingenij perſpicacitas? niſi à deo optimo, à quo proficiſcitur omne da- Iaco.1.
tum optimum, & omne donum perfectum. Nec tuis viribus potes pedem vnum mouere,
aut attollere faciem in altũ, niſi deus voluerit. Quòd ſi cibus corporalis ſit donum dei,
fortiori argumento cibus ſpiritalis. Nec poſſumus cauſari, omnia nobis videri mæſtiſſi-
ma, neq; nobis à deo cõceſſum eſſe, vt lætam agamus vitam, & anxias pellamus curas,
ꝙ nos acerbe torqueat recordatio noſtræ vitæ breuiſſimæ. Nam deus facit noſtro corde
delicijs occupato, ne nobis veniat in mẽtem permoleſta illa ſeculi breuiſſimi cogitatio.

ARGVMENTVM SEXTI CAPITIS.

Vidit & Eccleſiaſtes pernicioſum ac nouum ſed frequentiſſimum humanæ veſaniæ morbum, per omnium viſcera repentem, & vbiq; graſſantem. Ea ſcilicet auarum laborare ſtultitia, vt nulla ſuarũ opum voluptate perfruatur, tametſi diuino munere præclaras rerum terrenarũ fortunas obtinuerit: ſed peregrinis, barbaris & ignotis hominibus, ſuas facultates relinquit inſumendas, & deuorãdas. feliciorem illo exiſtimat abortiuum, qui multis ditatus & bonis & liberis, abſq; vlla ſuarum diuitiarum voluptate deceſſit inſepultus, cuius nomen facili obliuione obſcurabitur, nec pauperem antecellet in reddenda vitæ ratione.

CAPVT SEXTVM.

ESt & aliud malum quod vidi ſub ſole, & quidẽ frequens apud homines. vir cui dedit deus diuitias & ſubſtantiã & honorem, & nihil deeſt animæ ſuæ ex omnibus quæ deſiderat: nec tribuit ei poteſtatem deus vt comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas, & miſeria magna eſt. Si genuerit quiſpiam cẽtum liberos:

& vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius nõ vtatut bonis ſubſtantiæ ſuæ, ſepulturáque careat: de hoc ego pronũtio, quòd meliot illo ſit abortiuus. fruſtra enim venit & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius. non vidit ſolẽ neq; cognouit diſtantiam boni & mali, etiam ſi duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis. Nónne ad vnum locum properant omnia? Omnis labor hominis in ore eius: ſed anima eius nõ implebitur. Quid habet amplius ſapiens à ſtulto? & quid paupet niſi vt pergat illuc, vbi eſt vita? Melius eſt videre quod cupias, q̃ deſiderare quod neſcias. ſed & hoc vanitas eſt, & præſumptio ſpiritus. Qui futurus eſt, iam vocatũ eſt nomẽ eius: & ſcitur ꝙ homo ſit, & non poſſit contra fortiorem ſe in iudicio contendere. Verba ſunt plurima, multámque in diſputando habentia vanitatem.

EST & aliud malum quod vidi ſub ſole, & quidem frequẽs apud homines, Vit cui dedit Deus diuitias & ſubſtantiam & honorẽ, & nihil deeſt animæ ſuæ ex omnibus quæ deſiderat, nec tribuit ei poteſtatem deus vt comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas & magna miſetia. *Demirari nõ ſatis poſſum vecordiam hominum & amentiſſimam ſtultitiam, tum in ambiendis honoribus, tum in aucupandis ſumma diligentia pecunijs, vt cum à deo ſummos honores & cumulatiſſimas diuitias obtinuerint, quibus poſſet anima iucundiſſime perfrui, geſtire & oblectari, denſis auaritiæ tenebris occæcati, ſinant extraneos, & hoſtes ſibi inimiciſſimos, ſuis voluptuari, laſciuire & deliciari diuitijs. Quis non aliquando hoc laborauit morbo? Quis deniq; non ſuo parcit ſtomacho, vt graſſatorũ & militum vẽtres omnium voraciſſimos farciat, & ad nauſeam vſque ſatiet? Abſtinet agricola ab eſu delicatiſſimi caponis & perdicis, vt aliquando inuitus ſuorum bonorum gregarijs militibus prædam faciat. Sinit deus vt aliquando auarus ſui vitij miſeriam agnoſcat, & deploret ſuam vitam perditiſſimam. Quid miſerius, quàm noſtra culpa in extremam redigi inopiã? & ſtultiſſima parcitate famelicam agere vitam? Nec in Deum oblatres, ſi auaritia cõtabeſcas, & ſi deus non tibi tribuat poteſtatem vtendi tuis bonis, tametſi à deo profecta fuerint. Nam inexplebilis tuæ auaritiæ cupiditas meruit, vt deus tibi adimeret facultatẽ fruẽdi tuis bonis. Nec te deſerit, niſi prius eum deſerueris. Poteſt & hoc ſpiritalem ſectando intelligentiam de Iſrael intelligi, quòd dederit ei deus legem, prophetas, teſtamẽtum & repromiſſiones, à quo tamen propter ipſius ſuperbiam, calumnias & ingratitudinẽ, abſtulit regnum, & dixit ſceleratiſſimis veri hæredis interfectoribus, Auferetur à vo-*
Matth.21. *bis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum. Et bona Iudæorum tranſlata ſunt ad gentiles, & peregrinum populum, vt videant illi infeliciſſimi bona ſua, & non fruantur. auſim dicere, & quidem tuto, auarũ, eſſe arborem ficulneã, in qua Chri-*
Ibidem. *ſtus non reperit fructum ſed folia tantùm, cui maledixit dicendo, Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternũ, & areſacta eſt continuo ficulnea.* . Si genuerit quiſ-

piam centum liberos, & vixerit multos annos,& plures dies ætatis habuerit,& anima illius non vtatur bonis ſubſtantiæ ſuæ,ſepulturáque careat,de hoc ego pronuntio, quòd melior illo ſit abortiuus. fruſtra enim venit & pergit ad tenebras,& obliuione delebitur nomen eius.Non vidit ſolem,neque cognouit diſtantiam boni & mali,etiamſi duobus milibus annis vixerit,& non fuerit perfruitus bonis. *Hyperbolicè dicit,Si quiſpiam genuerit centum liberos,ac ſi diceret,ſi multos genuerit liberos,ſicut prius dixit, Infinitus ſtultorũ numerus,& infinitus numerus populi,perinde ac dixiſſet,multi ſunt ſtulti.Præfert Eccleſiaſtes hoc in loco abortiuũ auaro,ſicut prætulit illum qui nondum eſt natus,& viuenti & mortuo.Nam abortiuus nec mala vidit nec bona,iſte verò cũ bona poſſederit,ſemper triſtitia & vana cogitatione excruciatus eſt,magíſque requiem habet abortiuus quàm auarus:cui ne quidẽ vnus lætitiæ dies contigit,ſed mærore cõfectus,& bonorum congerendorũ incendio aduſtus,ſemper languit,ambo tamẽ æquali fine rapiũtur,dum hic & ille ſimili morte ſubtrahũtur. Sed præferendus eſt auarus abortiuo,ſi à ſuo reſipiſcat vitio.Nam ſui ſceleris pœnitẽtia ductus,hinc ad cælum demigrabit, non autem abortiuus. Quòd autem dicit auarum caruiſſe ſepultura, poteſt intelligi,quòd diues ille non cogitãs de morte futura,ſed ſolùm de poſſeſſionibus acquirendis,cũ ad exitum vitæ peruenit,de extruendo ſibi ſepulchro cogitat:ſiue quòd propter ſuas diuitias, inciderit in manus prædonum,quorũ inſidijs callidè circũuentus,perijt & abiectus eſt inſepultus.Siue melius,quòd coniectus in carceres huius mundi,nihil vnquam præclarè egit,vt apud poſteros ſui memoriam relinqueret.& licet multos vixerit annos,non tamen ſatis exactè potuit perpendere diſcrimen inter bonũ & malum,qui enim ſuis bonis nũquam fruitur, nec lætam agit vitam,quídnam ſit honeſtũ, & bonum prorſus ignorat,& ſua dignus eſt auaritia,vt in voratrinam pecudũ proijciatur,& fiat præda & eſca coruis & canibus ,ille ea laborauit ſub ſole ſtultitia, vt atras huius ſeculi tenebras ingreſſus,nunquam viderit ſolem,nec ſplendidam lucem,nec lætitiam,& voluptates, quibus perfrueretur. Nec vnquam ſolem iuſtitiæ videbit, ſi iiſdem vt conſueuit volutetur ſordibus,quem conſpicient liberales, &in omnes beneficentia propenſiſſimi.* Nónne ad vnum locũ properant omnia? Omnis labor hominis in ore eius,ſed anima eius non implebitur bonis.*Si ſpectemus facinus hominis,& grande ſcelus à primo homine,diuinæ beneficentiæ ingratiſſimo admiſſum,nõ abſurdè dicemus omnia progredi ad vnum tenebrarũ carcerẽ, & ad hũc ſpectare locum,quod iam dixerat Eccleſiaſtes,Quis nouit ſi ſpiritus filiorũ Adam aſcendat ſurſum,& ſi ſpiritus iumentorũ deſcendat deorſum? Omnia etiam corruptibilia,de quibus congruentius diſſerit,contendunt in vnum locum,ſcilicet in terram,à qua deſumpta ſunt,& hæc viſa ſunt capite 3.huius operis.Aut forſitan melius,&antiquos patres & in fide Chriſti ac fonte baptiſmi renatos,properare ad vnum & idem dei iudicium,in quo tyrannus non præferetur his,quos gladio,minis & tyrannide oppreſſit. Nec rex ſuis ſubditis,nec ſapiens ſtultis,nec diues pauperi. Etenim indicetur omnibus ſui laboris iudicium. Nec vllius hominis quantumlibet diuitis, aut ſapiẽtis accipietur*

Matth.16. perſona,ſed æqualance librabuntur omnium opera: & reddet vnicuiq; filius hominis ſecundum opera eius. Nec hypocritæ vltrices dei manus effugient,nec genimina vipe-
Matth.24. rarum fugient à iudicio gehennæ. Tunc ſcandalizabuntur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem. Sicut autem in diebus Noe,ita erit & aduentus filij hominis:ſicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes vſq; ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuiũ,& tulit omnes,ita erit & aduentus filij hominis. Nónne igitur fruſtra,tuo ore tumido,tuos extollis labores? Nónne perperam de tuis vigilijs,ærumnis & afflictionibus conquereris? Multũ deſudaſti,fateor,& alſiſti:ſed quid tibi prodeſt corpus reddidiſſe emaciatum? & tuo laborum piſtrino infinitos dolores,ac corporis & animi morbos peperiſſe? Nónne miſer,melius tibi fuiſſet animam tuam honeſtiſſima tuorum bonorum voluptate ſatiaſſe? Intellige omnium operam & laborem ore conſumi, & attritum dentibus,à ventre abſorberi. Vna deuoras horula,quod anxiè multis diebus à te conquiſitum eſt. Quid tuo ſtomacho & ore voraciſſimo voracius? Nec tamen tuo farto corpore, ſatiatur anima. Prius paſcis more porcorum, corpus quàm animam, quam vt puto,exiſtimas ſimul perire cum carne. Nónne tuam ventris ingluuiem ſanctiſſima
1.Corint.6. Pauli monitione aliquãdo caſtigabis? Eſca ventri, & venter eſcæ, & hũc & hanc deus
Matth.6. deſtruet. Audiſtin quod dicit Chriſtus, Primũ quærite regnum dei, & omnia adijcie̅tur
1.Corint.8. vobis. Neq; enim ſi mãducauerimus,abundabimus: neq; ſi non mãducauerimus, deficie-
Matth.15. mus. Non intelligis,quia omne quod in os intrat,in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur. Quid habet amplius ſapiens à ſtulto? & quid pauper, niſi vt pergat illuc vbi eſt vita? Melius eſt videre quod cupias, quàm deſiderare quod neſcias. Sed & hoc vanitas eſt, & præſumptio ſpiritus. Ponat ſapiens tumidum arrogantiæ ſupercilium,ſuáque omnia deſpiciat, vt æternam aliquando vitam indipiſcatur. Nec ex eo pauperem & indoctum contemnere debet,quòd ſui ingenij acrimonia longe plura nouerit quàm ſtultus. grauius enim ſubibit tormentum, ſi dono ſapientiæ inſoleſcat: nec diuturniorem ſibi poteſt polliceri vitam,q̃ pauper & pannoſus, qui ſola hac ſpe oblectari debet, quòd paupertate ſui ſpiritus, & ſumma humilitate,ad cæleſtem beatorũ vitam properabit, ad quam nulli conceſſum eſt ſpatioſa &
Matth.7. latiſſima via contendere,ſed duntaxat arcta & anguſta. Sequuntur Chriſtum qui eſt
Ioan.14. vera & tutiſſima vita,rerum humanarum contemptores, & qui relictis ſuis parenti-
Lucæ 14. bus,ac abiectis magno animo poſſeſſionibus,ad vexillum & crucem domini anhelãdo, ſolum in ſuis infirmitatibus gloriantur, & ſe exiſtimant beatos fore, ſi rebus optatis aliquando fruantur, & diuinam intueantur eſſentiam,cuius cõſpectu ſatiamur. quod dicebat Dauid, Satiabor domine cum videro gloriam tuam, & longe beatius eſt videre quod cupimus,quàm deſiderare quod neſcimus. Nam in illo mens eſt quieta, & in illo finis conſtitutus: in hoc verò, anxius labor, & ad capeſſendam diſciplinam conatus. Et is melior eſt qui cuncta prouidet,quàm ille cui nihil placet,niſi quod ipſe fecerit,quo nihil eſt deterius, & omni vento inanius. Hoc morbo laborant doctiſſimi quique, & maxime diſciplinarũ omnium belluones edaciſſimi, vt nullis vnquã literis ſatiari poſſint,

Digitized by Google

torquētur enim ſe neſcire quod ſummopere deſiderāt. Sed quid hoc fumo vanius? Qui futurus eſt, iam vocatum eſt nomen eius, & ſcitur quòd homo ſit, & non poſſit contra fortiorem ſe in iudicio contendere. *Stultiſſimum cenſeo curioſe ſciſcitari quo nomine appellari debeat Socrates aut Plato, aut quiuis alius hominū. Nā diuina rerum præſcientia, hanc anxiam & perplexam cogitationem præuenit. Nouit enim deus ab æterno quo nomine creatura vocari debeat. Dicit enim Eſaias, Qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat. Sunt & in deo ideæ & rationes, quare vnumquodque ſic factum ſit, nec eius præſcientia tollit liberū arbitrium, nec prohibet quo minus rebus deſignentur nomina. Etenim deus optimum primo homini contulit beneficium, vt cuncta animalia ſuis nominibus vocaret. Nec aliunde quàm diuinitus nouit Elizabeth, quòd eius filius quem peperit in ſenectute, vocaretur Ioannes, nec etiam pater eius Zacharias, qui poſtulans pugillarē, multis reclamantibus ſcripſit, dicens, Ioannes eſt nomen eius. Nec addubitant docti, quin Elizabeth, vt prophetiſſa, indicauerit illud nomen, aut quòd Ioannes diuino afflatus numine, ſibi indiderit nomen, matríq; ſuæ communicauerit donum propheticum. Appoſitiſſimè cohærebunt Chriſto, quæ hic dicuntur de impoſitione nominum, antequam quis in materno vtero concipiatur, cuius nomen in circunciſione, conſummatis ab eius natiuitate octo diebus, vocatum eſt Ieſus, quod vocatum eſt ab angelo, priuſquam in vtero conciperetur. Huic nomini ſyncera fide & charitate adhærētes ſaluātur. Non enim aliud nomen ſub cælo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Et quatenus homo eſt, minor eſt patre, cui omnia ſua ſubiecit, eiúſq; voluntatem adimpleuit, nec vnquam ſtuduit inani ſtudio, ſecretiſſima dei iudicia perquirere, licet quatenus deus, nouerit omnia, & omnipotentiam obtinuerit. Quòd autem dicit Eccleſiaſtes ſtolidum eſſe contra fortiorē ſe in iudicio rixari & contendere, non diſſimile eſt his, quæ dicit Chriſtus in Euangelio Matthæi, Eſto conſentiens aduerſario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte aduerſarius tradat te iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris: Amen dico tibi non exibis inde donec reddas nouiſſimum quadrantem. His conſentanea ſunt, quæ dicit Eccleſiaſticus, Non litiges cū homine potēte, ne forte incidas in manus illius, Non contendas cum viro locuplete, ne forte econtra conſtituat litem tibi, multos enim perdidit aurum & argentum, & vſq; ad cor regum extendit & conuertit. Plerunq; accidit vt ſinant pauperes, ſua omnia perire bona, quòd non audeant in fallaciſſimo & corruptiſſimo hominū iudicio, conſerere manus cum diuitibus, qui iudicum ingenia & oculos, ſummis muneribus occæcant. Dic pauper, cur taces? cur non tibi patet aditus ad domum iudicis? Inopia, dices, me à conclaui excludit, furca plector, ſi velim de diuite, imò raptore meorum bonorum, apud iudicem conqueri. pecuniæ & numeroſiſſimi diuitum nummi, meam cauſam etiam iuſtiſſimā obtenebrant, aut ad diem extremi iudicij, in quo meæ querimoniæ rationem ſum habiturus, protelant & differunt. dicunt aliqui Eccleſiaſten, innuere hominem fruſtra in extremo iudicio cum deo cōtendere, quem ſcit ſeipſo eſſe longe iuſtiorem & fortiorem, & temere conqueri de eius iuſtitia, quòd hunc ad æternam mercedem vocat, illum verò ad inferos detrudit. in vanū diſputas & al-*

Eſaiæ 40. Gene. 2. Lucæ 1. Luc. 2. Act. 4. Ioan. 14. Matth. 5. Eccleſiaſt. 8.

tercaris,quod enim meruiſti,tibi rependit. Verba ſunt plurima,multámq; in diſputando habentia vanitatem. *Si cohæreant ſubſequentia præcedentibus, nec abſurde cohærent, huc tendunt diuina Eccleſiaſtæ verba, rixoſas & garrulas quorundam cauſidicorum,& patronorum conflictationes,quibus plerunque ſe mutuo mordẽt, & ſuam famam dilacerant quæſtus conſequendi gratia, deriſui haberi,& ſtultiſſima vanitate intercipi.niſi velis hæc,in vniuerſum interpretari,de ineptiſſimis quarũdam diſputationum delirijs,& infantiſſimis concertationibus,in quibus vincunt clamoſiſſimi, & qui Stentorea voce auditorum aures obtundunt. Hæc, mera putat Eccleſiaſtes ſomnia,imò ſomnijs vaniora. Pugnent ſi velint ſophiſtæ argutiſſimi in Eccleſiaſten, quem non facilius ſuperabunt,quàm veritatem.nec ægreferas quæſo,ſi audias ab optimo concionator:,tua corrigi ſcelera:deſine altercari,& ineptire, futiliſſimas & inanes quæſtiunculas,tanquam Syreneos ſcopulos deuita,& da operam,vt vni ſanæ doctrinæ ſtudio,te aliquando addicas,& in ſacris literis conſeneſcas.Poſſumus & hunc locum ediſſerere de illis, qui in multiloquio offendunt,& quò pluribus altercantur verbis, eò magis ſuam produnt infantiam.*

ARGVMENTVM SEPTIMI CAPITIS.

Nihil ſtolidius,nihil denique amentius quàm imbecillitate noſtri ingenij,velle ſublimia rerum occultiſſimarum arcana penetrare,& ad amuſſim comprehendere,cum vix poſſimus craſſa & ſtupida noſtræ mentis hebetudine,quid nobis conducat,intelligere. Expendamus & prudentius ſummas noſtræ vitæ ærumnas,labores,& infinita noſtræ animæ diſcrimina,nóſq; magis occupet luctus quàm riſus.Quãmaximas agamus gratias illis,quorũ monitis & cohortatione à vitijs reſipuimus.Nobis temperemus ab ira, nec obmurmurent fœtidiſſima ſcelerum nota ſordidati, ſi diuina gratia deſtituantur. Amplexemur aduerſus turbulentas mundi procellas, vnicum ſapientiæ ſtudium, quo captioſas hominum argutiolas eludere poſſimus.

CAPVT SEPTIMVM.

QVid neceſſe eſt homini maiora ſe quærere, cum ignorat quid conducat ſibi in vita ſua numero dierum peregrinationis ſuæ,& tempore quod velut vmbra præterit? Aut quis ei poterit indicare,quid poſt eum futurum ſub ſole ſit? Melius eſt nomen bonum, quàm vnguenta precioſa: & dies mortis,die natiuitatis. Melius eſt ire ad domum luctus,quàm ad domũ conuiuij.in illa enim finis cunctorum admonetur hominum,& viuẽs cogitat quid futurum ſit.Melior eſt ira riſu: quia per triſtitiam vultus,corrigitur animus delinquentis. Cor ſapientium vbi triſtitia eſt,& cor ſtultorum vbi lætitia.Melius eſt à ſapiente corripi,quàm ſtultorũ adulatione decipi:quia ſicut ſonitus ſpinarũ ardentiũ ſub olla,ſic riſus ſtulti.ſed & hoc vanitas.Calumnia con-

turbat ſapientẽ,& perdet robur cordis illius. Melior eſt finis orationis, quàm principium.melior eſt patiens arrogãte. Ne ſis velox ad iraſcendum:quia ira in ſinu ſtulti requieſcit.Ne dicas,Quid putas cauſæ eſt,ꝙ priora tempora meliora fuere quàm nunc ſunt?ſtulta enim eſt huiuſcemodi interrogatio. Vtilior eſt ſapientia cum diuitijs, & magis prodeſt videntibus ſolẽ.Sicut enim protegit ſapientia,ſic protegit pecunia.Hoc autem plus habet eruditio & ſapientia, quòd vitam tribuunt poſſeſſori ſuo.Conſidera opera dei,quòd nemo poſſit corrigere,quem ille deſpexerit.In die bona fruere bonis,& malam diem præcaue: ſicut enim hanc, ſic & illam fecit deus,vt non inueniat homo cõtra eum iuſtas querimonias. Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ. Iuſtus perit in iuſtitia ſua,& impius multo viuit tempore in malitia ſua. Noli eſſe iuſtus multum,neque plus ſapias,quàm neceſſe eſt,ne obſtupeſcas. Ne impie agas multum:& noli eſſe ſtultus,ne moriaris in tempore non tuo.Bonum eſt te ſuſtentare iuſtum, ſed & ab illo ne ſubtrahas manum tuam: quia qui timet deum,nihil negligit.Sapientia confortauit ſapiẽtem,ſuper decem principes ciuitatis.Non eſt enim homo iuſtus in terra,qui faciat bonũ, & non peccet.Sed & cunctis ſermonibus qui dicuntur,ne accommodes cor tuum:ne forte audias ſeruum tuũ maledicentem tibi.ſcit enim conſciẽtia tua,quia & tu crebro maledixiſti alijs. Cuncta tentaui in ſapientia.Dixi,ſapiens efficiar:& ipſa longius receſſit à me,multo magis quàm erat:& alta profunditas,quis inueniet eã? Luſtraui vniuerſa animo meo, vt ſcirem & conſiderarem,& quærerem ſapiẽtiam & rationem,& vt cognoſcerem impietatem ſtulti,& errorem imprudẽtium: & inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorũ eſt, & ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius.Qui placet deo,effugiet illam: qui autẽ peccator eſt,capietur ab illa.Ecce hoc inueni,dixit Eccleſiaſtes,vnum & alterum,vt inuenirem rationem,quam adhuc quærit anima mea,& non inueni. Virum de mille vnum reperi: mulierẽ ex omnibus non inueni. Solummodo hoc inueni,quòd fecerit deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus.Quis talis vt ſapiẽs eſt? & quis cognouit ſolutionem verbi?

QVid neceſſe eſt homini maiora ſe quærere? cum ignoret quid conducat ſibi in vita ſua, & numero dierum peregrinationis ſuæ,& tempore quod velut vmbra præterit.Aut quis ei poterit indicare, quid poſt eum futurum ſub ſole ſit? *Omnium,niſi me fallat opinio, ſtultitiam arguit,increpat,& inſectatur,qui curioſius abditiſſimas rerum omnium cauſas,quas ſolus deus agnouit,ſuis ingenijs,ſuóq; marte intelligere volunt.dolent perperam,ſi imperſcrutabilia dei iudicia,voluntatem,cõſilia, & præſcientiam non plane cognouerint:quorum deliria mordicus infixa animo,duplici ratione eludit & ſubuertit.Si*

enim homo ſit neſcius eorū quæ ſibi conferunt in vita, facilius ignorabit ſublimia dei cogitata, & quæ vires ſui ingenij exuperant. Adde quòd ſi eum lateat, quid futurum ſit poſtquam è vita deceſſerit, & quo tempore ab hoc domicilio demigrabit, fortiori argumento, quæ à ſola dei ſapientia & voluntate pendent, ignorabit, non ægreferat ſe repere humi, nec doleat, quòd permoleſtum iſtarum tribulationum carcerem ingreſſus, non poſſit lutulenta corporis ſarcina prægrauatus, res diuinas ſyncerè cōtemplari. Audi lubenter, vt tua deferueſcat iracundia, & ne altiora te inueſtigaueris, quod dicit Ec-
Eccleſiaſt.1. *cleſiaſticus, ſapientiam dei præcedentem omnia, quis inueſtigauit? Et apertius alibi te*
Eccleſiaſt.3. *monet, ne ſublimiora dei myſteria perſcruteris, Altiora te, ne quæſieris, & fortiora te, ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius, ne fueris curioſus: non eſt tibi neceſſarium ea quæ abſcondita ſunt videre oculis tuis. Nónne etiam deus reprehendit Moſen, quòd vellet in terris diuinam intueri glo-*
Exod.33. *riam? cui dixit, non poteris videre faciem meam,* Exod.33. *Nam quærebat ille ſubli-*
Roma.12. *miora ſe. Et prudenter nos monet Paulus ad Romanos, ne plus ſapere velimus quàm oportet, Nō plus, inquit, ſapere quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatē. & rurſum, Non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. Nónne Chriſtus acriter repulit matrem filiorum Zebedæi, & eius liberos, quòd maiora ſe quærerent, adorans Chriſtum dicebat illa, Dic vt ſedeant hi duo filij, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in re-*
Matth.20. *gno tuo. & reſpondens Chriſtus diſcipulis illis, qui ad hoc munus à Chriſto extorquendum, matrem impulerant, dixit, neſcitis quid petatis. Neſcit etiam quid petit, qui primas honorum partes, aut ſummos magiſtratus, aut præclara officia, quibus indicāt omnes eum eſſe indignum, efflagitat, nonne altiora ſe petit? Mihi rectè viſus eſt dixiſſe*
Socrates *Socrates philoſophorum fons vberrimus, cum ad ethicen tranſiret: Quæ ſupra nos, nihil ad nos. quo documento commonemur, vt omiſſis rebus ſublimioribus, circa humiliora verſemur. Quòd autem dicit Eccleſiaſtes, tempus noſtrum velut vmbram præterire, indicat nihil homine fragilius, qui à tenuiſſimo filo pendet, quod citius dicto diſrum-*
Sapien.2. *pitur. Huic cohæret ſententiæ, quod in Sapientia ſcriptum eſt, Vmbræ enim tranſitus, eſt tempus noſtrum, & non eſt reuerſio finis noſtri, quoniam conſignata eſt, & nemo reuertitur.* Melius eſt nomen bonum, quàm vnguēta pretioſa, & dies mortis, die natiuitatis. *Spirant vnguenta exquiſitiſſima, quodam temporis momento fragrantiſſimū odorem, quo nihil eſt naribus ſuauius, nec tamen ſemper idem oblectamentum habent, ſed ſenſim emoritur & putreſcit: optimum autem nomen ab honeſto virtutum ſtudio comparatum, natiuam ſemper gratiam retinet, & nullo ætatis ſe-*
Prouerb.22. *nio emarceſcit. Non longe hinc euariat, quod in Prouerbijs dicit Salomon, Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ, ſuper argentum & aurum gratia bona. Et longe expetibilius eſt, è carcere corporis egredi, & turbidis perturbationum fluctibus carere, quàm in hoc miſerrimo ſeculo, huiuſmodi moleſtijs affictari.* Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij, in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum ſit. *Sanè optabilius eſt ad exequias funeris proficiſci, quàm ad domū voluptatiſ & conuiuij. Agnoſcis exem*

plo mortui tibi ſub oculos poſito, deas fatales nulli quantumuis diuiti & ſapienti, parcere: viſo etiam tetricæ & pallidæ mortis ſpeculo, tibi ſubit in mentem, futuri ab hoc mundo digreſſus recordatio, & inſpecto præſenti cadauere, tuā domas ſuperbiam, commoueris plurimum, ad deteſtandam ventris ingluuiem, magiſque animo verſas tuam fragilitatem, bulla fragiliorem. In domo verò cupediarum, lætitiæ & lautiſſimi conuiuij, ſi quid timoris aliquando habueris, amittis, anxias pellis curas, nec te minaciſſima mortis ſpicula terrent, quæ citius te ferit quàm putabas. Nec vnquam Eccleſiaſtes *voluptatem cunctis rebus anteponendam eſſe cenſuit, vt pleriq; malè exiſtimant, ſed conferendo lætitiam & voluptatem auaritiæ, & nimiæ parcitati, melius eſſet tantillo tempore perfrui bonis cum lætitia, quàm immodicis congerendarum diuitiarum curis & doloribus angi & diuexari. Animaduerte tamen* Chriſtum *in* Euangelio *præferre luctum gaudio: Beati, inquit, qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. &, Væ vobis* Matth.5.
qui ridetis nunc, quoniam lugebitis & flebitis. Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. Cor ſapientium vbi triſtitia eſt, & cor ſtultorum vbi lætitia. Melius eſt à ſapiente corrigi, quàm ſtultorum adulatione decipi: quia ſicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub olla, ſic riſus ſtulti: ſed & hoc vanitas. *Incutiunt nobis timorem, qui noſtris vitijs iraſcuntur, quorum triſti & mœſtiſſimo vultu, plerūq; noſtram ingemiſcendo agnoſcimus culpam: fatemur vt eorum iram leniamus, nos deliquiſſe. quòd ſi triſtitia afficiamur conſpectis aliorum erratis, multo magis debemus noſtra deteſtando ſcelera, pro rebus à nobis turpiter geſtis triſtari. Ad hunc locum ediſſerendum, dicit* Hieronymus, *riſus diſſoluit ſapientem, ira corripit & emendat. cor ſapientis non diſcedit à domo luctus.* Luxit Samuel *regē Saulem omnibus diebus vitæ ſuæ. &* luxit Paulus *eos qui poſt varia peccata, noluerunt agere pœnitentiam. Sapiens igitur mœrore confectus, properat ad domum improbi, vt eū ad reſipiſcentiam adducat, & propria velit deflere peccata: qui verò hominum vitijs adulatur, parat gladium quo iugulentur, & neminem ſua aſſentatione ad pœnitentiam prouocat, ſed potius ad aſſueſcendum priſtinis improbæ vitæ moribus.* Nec *aduerſantur quæ hic commemorat* Eccleſiaſtes *de ira,* Euangelicis *diſciplinis, in quibus dicit* Chriſtus, *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. nam id putat* Chryſoſtomus *intelligendum, ſine cauſa: non enim licet abſque cauſa ſubiraſci, nec in ebullientem iracundiam furere debemus, tametſi non exiſtimet* Hieronymus *addendum, ſine cauſa. ſed de hac controuerſia aliubi fuſius loquuti ſumus.* Si *nullo modo liceret iraſci, temere dixiſſet* Dauid, *Iraſcimini & nolite peccare. &* Paulus, *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Ariſtoteles *primo libro magnorum moralium laudat ſubiraſcentiam, vituperat autem iracundiam. & 4 ethicorum dicit manſuetudinem eſſe virtutem oppoſitam iracundiæ & vacuitati iræ, licet enim iraſci pro quibus oportet, & quantum oportet, & vt oportet. Admonet ſubinde* Eccleſiaſtes *vt lubenter patiamur ferulam ſapientis, nec iniquo feramus animo, nos ab optimo præceptore corrigi. multo enim præſtat ſubducere manum ferulæ, & aliorum cenſuris vapulare, quàm blanda adulatione, qua nihil eſt adoleſcentiæ peſtilentius ac no-*

Luc.6. — Hieronym. — 1.Regū 16. — 2.Corint.12 — Matth.5. — Chryſoſtomus. — Hieronym. — Pſalm.4. — Epheſ.4. — Ariſtoteles.

Prouerb. 27 centius, decipi. Nec diſſimile huic ſententiæ videtur quod in Prouerbijs dicitur, Me-
lior eſt manifeſta correctio, quàm amor abſconditus, Meliora ſunt vulnera diligentis,
Prouerb. 3. quàm fraudulenta oſcula odiètis. & aliubi Prouerb. 3, te monet: ne abijcias diſciplinam
domini tui, nec deficias cũ ab eo corriperis: quẽ enim diligit dominus, corripit. Et quem-
admodum ſpinæ ardentes ſub olla, ſolum ſtridorem & inſuauem ſonitum emittunt,
quo nullus oblectatur, ita ſolũ diſſolutus ſtulti riſus, & ſcurræ cachinnus, ſtridet & ci-
tius aura tenui diſparet, & perit, nec quenquam niſi cui placet immodice, delectat. Ve-
Prouerb. 14 reor ne plerunq; riſus miſceatur dolore, & extrema gaudij luctus occupet. Prouerb. 14.

Calumnia conturbat ſapientem, & perdet robur cordis eius. Qui niti-
tur perfectam ſapientiæ diſciplinam, quæ probitate morum carere non poteſt, aſſequi,
capitali proſequitur odio impoſturas hominum, & calumnias ſubdolo mentis artificio
excogitatas: iraſcitur & acriter illis, qui aut amicitia, aut fauore, aut donis, inuiolata
æquitatis iura ſubuertunt, & de gradu iuſtitiam deijciunt, quo nihil ſanè ſceleſtius, ni-
hil deniq; reipublicæ pernicioſius: & qui deſiderant ſub honeſtiſſimo iuſtitiæ ſacramẽ-
to militare, illiq; ſe totos addicere, conſpectis hominũ ſceleribus & calumnijs, non poſ-
ſunt non dolere & conturbari. Et ſapiens, de quo hic diſſerit Eccleſiaſtes, diſcipulus eſt
ſapientiæ nanciſcendæ ſtudioſiſſimus, quem ſi correxeris, non indignatur, ſed gaudet:
Prouerb. 9. quod expreſſit Salomon in Prouerbijs, dicens: Argue ſapientem, & diliget te: nec poteſt
homo optimis educatus diſciplinis, æquo ferre animo calumniatorum fautores, qui à re-
Prouerb. 2. cta æquitatis ſemita exorbitant, qui deniq; relinquunt iter rectum, & ambulant per
vias tenebroſas, qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis, quorum
viæ peruerſæ, & infames greſſus eorum: ſapiens autem perfectus & omnibus ſapien-
Hieronym9 tiæ numeris abſolutiſſimus (qui, teſte Hieronymo, hoc in loco non exprimitur) nulla in-
diget argutione, nulla deniq; calumnia perturbatur, quem imperio dignũ exiſtimo. Eam
enim ſapientia maieſtatem, & auguſtam dignitatem præ ſe fert, & iure ſibi vendi-
Prouerb. 8. cat, vt reges doceat quo pacto imperare debeant. Per me, inquit, reges regnant, & le-
gum conditores iuſta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iu-
ſtitiam. nec qui in virum ſapientiſſimum euaſit, muneribus occæcari poteſt, tametſi im-
perfectus ſapientiæ diſcipulus, huiſmodi illectamentis irretiatur, & perdat aliquando
Deuter. 16. robur animi & fortitudinem cordis. Excæcant enim, vt dicit Moſes, munera etiam ſa-
Eccleſiaſt. 8. pientum oculos. Aſſerit & Eccleſiaſticus, multos aurum & argentum perdere, & vſque
ad cor regũ ſe extendere. Melior eſt finis orationis, quàm principium. Qui
attente audiuit finem orationis, multa didicit, & perfectus euadit, qui vero auſcultat
ſolum exordijs, & orationis præludia audit, incipit ſolum diſcere. Meliores ſunt in di-
cendo epilogi, quàm exordium: in illis finitur dicentis ſolicitudo, in hoc verò incipit.
Quòd ſi ſublimius Eccleſiaſtæ verba contemplemur, noſtram ſcientiam dum hic agi-
mus, multis etiam partam vigilijs, arbitrabimur dũtaxat eſſe quoddam tenue ſapientiæ
1. Corint. 13. primordium: at vbi aduenerit quod perfectum eſt, abijciemus quod imperfectum erat,
& euacuabitur quod erat ex parte. Melior eſt patiens arrogãte. Multo melius
eſt hominem eſſe patientiſſimum, quàm inſano impatientiæ furore raptari. refrenanda

eſt toto pectore impatientia, & furibunda cōmoti animi iracundia. Paulus nobis aperte indicat, quidnam emolumenti nobis adferat æquabilis tolerantia, & in aduerſis patientiã. Tribulatio, inquit, patiētiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero ſpem, ſpes autem non confundit. & Iacobus, Probatio fidei veſtræ patientiã operatur, patientia autem opus perfectum habet. Et hoc patientiæ ſpecimē nobis perfecta erga Chriſtũ charitas exhibet. charitas enim patiens eſt, & benigna, omnia ſuffert, omnia ſuſtinet. Agnoſcas ex eodem Paulo, Deum omnium eſſe patientiſſimum, & patiētiæ diuitijs affluere. An, inquit, diuitias bonitatis eius, & patiētiæ & longanimitatis contemnis? Chriſtum habes vnicũ patientiæ exemplar, qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non cōminabatur. Et cum Phariſæi dicerent eũ eſſe à dæmone obſeſſum, non retaliauit iniuriam iniuria, ſed ſimplici ſermone reſpondit, Dæmonium nō habeo. adde quòd cum illi improperarēt, quòd in Beelzebuth principe dæmoniorum eijceret dæmonia, non mouit bilem neq; ſtomachum, ſed eos confutando, reſpondit, Si in Beelzebuth eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt? Et cum quidam ſuperbus & arrogans ei incuſſiſſet colaphum, vindictam cōtempſit, cui dixit, Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, cur me cædis? Nec deeſt nobis ratio ad ſuadendum, patientem eſſe meliorem arrogante. patiens fulmina fortunæ contēnit, & aduerſa quæque tolerat: arrogans verò, minimis fortunæ fulminibus frangitur, & rebus aduerſis facile ſuccumbit. Adhec, patiēs in rebus proſperis & ad voluntatem fluentibus, nihilo fit elatior: arrogans verò maximè inſoleſcit. Iob mortalium omniũ patientiſſimus inuicta animi conſtantia, & æquabili rerum humanarum tolerantia, immortalem ſibi gloriam peperit, qui liberis omnibúſq; fortunis amiſſis, ſatis habuit dicere, Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt. ſit nomen domini benedictũ. Et licet grauiſſimo vulnere percuteretur à capite vſq; ad pedes, & ſederet in ſtercore, & putreſcēs vlcere, ſanie flueret, vermibúſq; ſcateret, & acerbiſſimis dolorũ tormētis excruciaretur, nunquã tamen de ſummo patientiæ gradu deijci potuit, nec aduerſus dominũ murmurauit. Nec Tobias rarum patiētiæ exemplar, in rebus aduerſis contriſtatus eſt cōtra deum: qui excrementitia hirundinum fœce excæcatus, ſiniſtrum illum caſum tulit conſtantiſſimè. Et quis vnquam ipſo Eſaia tolerātior fuit? qui cum ſub Manaſſe rege truculentiſſimo, ſerra lignea in duas partes ſecaretur, atrociſſimum illud tormentum conſtanter & ſedatè pertulit. Ananias etiam, Azarias, & Miſael, in fornacem ignis ardentis coniecti, hymnum domino ibidem cecinerũt, & glorificauerunt deum, quòd nullum impatiētiæ telum eos tranſfixerit, & illæſi incēdium euaſerint. Nec ſubticere poſſum nunquam ſatis commendatam Stephani protomartyris patientiam, qui cum lapidibus obrueretur, non ſolum percuſſoribus pepercit, ſed de percuſſorum ſalute, maximè fuit ſolicitus. Syluam habes patientiæ in ſacris ſcripturis, ſatis nobis fuit, paucula adduxiſſe exempla. Ne ſis velox ad iraſcendum, quia ira in ſinu ſtulti requieſcit. *Nec tamen prohibet* Eccleſiaſtes, *quo minus iraſcamur, & potiſſimum, cum ſcelera hominum corrigenda ſunt, ſed monet, ne igneus & repētinus vindictæ furor,*

Rom. 5. Iacob. 1. 1. Corint. 13. Roma. 2. 1. Petr. 2. Ioan. 8. Matth. 12. Ioan. 18. Iob 1. Tobiæ 2. Daniel. 3. Act. 7.

nos ad iraſcendum impellat. plerūq; enim iracūdia ſuperbiæ iuncta, deſiderat vltionē.
Iaco. 1. *Et huic cohæret ſententiæ, quod dicit Iacobus, Sit autē omnis homo tardus ad iram, Ira enim viri, iuſtitiā dei non operatur. intellige de ira incōpoſita & immoderata. Hāc enim ſtulti, & arrogātes in ſuo ſinu fouent, qua in obuios quoſq; deſtomachantur & ſæuiūt.*
Prouerb. 21. *Superbus, vt dicit Salomon, & arrogans, vocatur indoctus, qui in ira operatur ſuper-*
Prouer. 27. *biam. & alibi, Ira non habet miſericordiam, nec corrumpens furor, & impetum concitati ſpiritus ferre quis poterit?* Ne dicas, quid putas cauſæ eſt, quòd priora tēpora meliora fuere, quàm nunc ſunt? Stulta enim eſt huiuſcemodi interrogatio. *Illos deridet Eccleſiaſtes & arguit, qui tantū & authoritatis & honoris, ſuis temporibus detulerunt, vt putent, neſcio quānam ſuperſtitione & vana religione obnubilati, eos qui præſenti ſeculo viuunt, & florent in optimis diſciplinis, indignos eſſe vt cum ipſis conferātur. Laborántne philautia? non auſim dicere quòd omnino delirant. Videtur haud dubie iniuriam facere creatori vtriuſq; temporis, qui vetus ſeculum, præſenti anteponit. Virtutes ſiquidem bonos dies & diuturnos efficiunt, vitia vero, malos. nec dicas illos qui cum Moſe & Chriſto vixerūt, longe præferendos eſſe his, qui nunc viuunt. Nam plurimi illo tempore fuerunt, ſuperbi, arrogantes, & increduli:*
Ioan. 20. *nunc autem multi reperiuntur credentes, de quibus ait ſaluator, Beati ſunt qui non viderunt & crediderunt. Quis neſcit tempora Moyſi, legem habuiſſe non viuificātem, neq; quempiam ex operibus illius legis iuſtificatum fuiſſe? At ſubſequentia tempora, Euangelium & legem gratiæ, nobis attulerūt. hoc tritum excuſes erratum: ſua quiq; laudant tempora, ſuum cuiq; pulchrū: ſua habuerūt ſophiſticæ nugæ tempora, ſua nunc habent bonæ literæ, quod debemus deo optimo referre acceptum.* Vtilior eſt ſapientia cum diuitijs, & magis prodeſt vidētibus ſolem. Sicut enim protegit ſapientia, ſic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio & ſapientia, quòd vitam tribuit poſſeſſori ſuo. *Tametſi ſapientia longe præcellat diuitias, maiori tamen gloria dignus eſt ſapiens diues, quàm ſapiens pauper. qui enim ſapientiæ ſtudia aſſequutus eſt, cui facultates deſunt, poteſt quidem docere, & liberales profiteri diſciplinas, ſed interdum non poteſt præſtare quod petitur, minúſq; præclara molietur opera, quàm ſapiēs pecunijs inſtructus. etenim nummi, plurimum nobis præſtant adiumenti ad ſcientiam comparādam. ſunt enim pecuniæ, omnium nerui, quibus inſtruitur exercitus, extruuntur ædificia, & gymnaſia, alitur familia, pecunijs nihil nō*
Philoſophus *arduum intentamus & molimur, quibus etiam felix indiget. Non enim, vt dicit Philoſophus primo Ethicorum, cap. 8. res aget præclaras, cui facultates deſunt. & quemadmodum nos tuetur ſapientia, ita & pecunia: & qui vtriſq; bonis antecellit, dignus eſt vita, digníſq; vt ſolem conſpiciat, magis tamen & tutius nobis comparamus ſenectutis viaticum ab eruditione & diſciplinis, quàm à pecunia: & quietior eſt vita & tranquillior ab honeſtis parta ſtudijs, q̄ à diuitijs. Et quo magis profūdimus ſcientiæ theſaurum, èo magis creſcit: at contrà in pecunijs & opibus, quo enim magis profunduntur, eo magis decreſcunt.* Conſidera opera dei, q nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit. *Hæc plurimum me mouent, & acrius excitant ſceleratiſſimos quoſq;,*

qui denſa ſuorum facinorum nube obnubilati, nullum exiſtimant ſuæ improbæ vitæ
cenſorem, & æquiſſimum iudicem, nec tamen diuina exulant ſententia, niſi demerue-
rint exilium. Quid cauſæ eſt, vt nullis hominū monitis & precibus, ab improba con-
ſuetudine reuocētur? Superbia ſanè, & mens in vitijs obſtinatiſſima. Nec tamen prius
à deo deſpiciuntur, quàm deum deſpexerint. Si dedita opera in lutū ceciderint, cur deo
improperāt? cur ſui ſupplicij vindictā quærunt? murmurabíſne miſer, ſi deus te clau-
dum, aut mutum, aut cæcum fecerit? hunc verò erectum, & expedita lingua diſſerētem,
& in rebus omnibus oculatiſſimum? Moyſi nempe ita loquitur deus, Quis fecit mutū Exod. 4.
& ſurdum, videntem & cæcum, nónne ego dominus deus? & dicat, Cur cæcus & ſur-
dus & mutus ita creati ſunt? & cætera his ſimilia. Te flectet, velis nolis, Paulina illa
ſententia, Voluntati eius quis reſiſtit? improperabíſne deo quòd Eſau, antequam naſce- Rom. 9.
retur, odio habuit, Iacob verò dilexit? vtriuſque præuidit merita aut demerita. Audi Malach. 1.
quidnam de inſcrutabili huiuſce rei iudicio dixerit Moyſi, Miſerebor cuius miſereor, & Exod. 33.
miſericordiam præſtabo, cuius miſerebor. Idcirco concludit Paulus, igitur non volentis
neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei. dicit enim ſcriptura Pharaoni, Quia in hoc ipſum Exod. 9.
excitaui te, vt oſtendam in te virtutem meam, & vt annuntietur nomen meū in vni-
uerſa terra. Ergo cui vult miſeretur, & quem vult, indurat. Adducit & Paulus quod
dicit Propheta, O homo tu quis es, qui reſpondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei qui Eſa. 45.
ſe finxit, quid me feciſti ſic? an non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa fa- Hierem. 18.
cere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Si velis ſcire, quare cor-
rigi non poteſt, aut difficile emendabitur, quem deus deſpexit, promptā exhibebo ratio-
nem. Vas chriſtianæ religionis, infinitis oppletum ſordibus, & potiſſimum liuida erga
proximū iracundia, & iugi detractione, eſt in cauſa, quod in eodem capite Paulus ma-
nifeſtiſſimè indicat, Quòd ſi deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam
ſuam, ſuſtinuit in multa patientia, vaſa iræ apta in interitū. &c. Et prius idem expreſ-
ſerat, dicens, Secundum autem duritiam tuā & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram Roma. 2.
in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij dei. & cohærent Eccleſiaſtæ verbis, quæ aſſeue-
rat beatus Ioannes in prima epiſtola canonica, vbi ita ſcribit, Qui ſcit fratrem ſuum 1. Ioan. 5.
peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem.
eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis. Explicat Auguſtinus tomo. 10. Auguſtinus.
ſermone 59. quidnam ſit peccatum vſq; ad mortem, vbi dicit, Peccatum ad mortē eſt,
cū poſt agnitionem dei, per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, quiſq; oppugnat frater-
nitatem, & aduerſus ipſam gratiā, qua recōciliatus eſt deo, inuidētiæ facibus agitatur.
Peccatum autem non ad mortem eſt, ſi quiſquam non amorem à fratre alienauerit, ſed
officia fraternitati debita, per infirmitatem aliquam animi, non exhibuerit. Et libro
primo retractationum, capite 29. dicit de peccato ad mortem vſq; perſeuerante, ſi pec
cator in tam ſcelerata mentis peruerſitate finierit vitam. Hoc autem peccatum exiſti-
mo eſſe in ſpiritum ſanctum, de quo dicit Chriſtus, Quicunq; dixerit contra ſpiritum Matth. 12.
ſanctum, non remittetur ei, neq; in hoc ſeculo neq; in futuro. Deus tamen ex ſe, ſuáque
miſericordia, paratus eſt omnibus lapſis ſuū præbere ſubſidium. In die bona frue-

re bonis,& malá diem præcaue:ſicut enim hanc,ſic & illam fecit deus,
vt non inueniat homo contra eũ iuſtas querimonias. hæc quoque vidi
in die vanitatis meæ. *Tibi conſulit* Eccleſiaſtes, *vt dum honeſtam & trãquillam
agis vitam,tuis fruaris bonis,nec excites in deum, querimoniæ trãgædiam,quòd crea-
uerit bona & mala,& occaſione mali à deo creati,facilius corrueris: nam malũ quod
creauit ſiue afflictio,tibi,ſi recte dei volũtatẽ intellexeris,in bonũ cedit.voluit deus ne
in proſperis efferreris,aut inſoleſceres:nec in aduerſis deijciaris.vt ſis quadrato firmior,
& æquo omnia feras animo.Quòd autẽ deus creet bona, probationẽ habemus in Ge-*
Geneſ.1. *neſi:* Vidit *cuncta quæ fecerat,& erant valde bona.& 3.cap.huius operis dicit* Eccle-
Eccleſiaſt.3. *ſiaſtes,*Cuncta *fecit bona in tẽpore ſuo. ꝙ autem deus creet malũ pœnæ, non autẽ cul-
Eſaiæ 45. pæ,oſtendit illud* E*ſaiæ,*Ego *ſum deus qui facio pacẽ,& conſtituo mala.*Plura *de hac
re huc adferrem,niſi latius hoc tractaſſem negotiũ lib.4.noſtræ* Theoſophiæ *cap. 14.*

Iuſtus peribit in ſua iuſtitia,& impius multo viuit tempore in ſua ma
litia.Noli eſſe iuſtus multum,neque plus ſapias quàm neceſſe eſt,ne ob-
ſtupeſcas,ne impiè agas multum,& noli eſſe ſtultus, ne moriaris in tem-
pore non tuo.Bonum eſt te ſuſtentare iuſtũ,ſed ab illo ne ſubtrahas ma-
num tuam: quia qui timet deum, nihil negligit. *Suſpicantur* Hebræi *iuſtos
Leuitici 10. pereuntes in ſua iuſtitia,eſſe filios* Aaron, Nadab *&* Abiu,*ꝙ dum putarẽt ſe iuſtè age-
re,alienum ignem obtulerunt,à quo deuorati ſunt.*Et *impium longæuum in malitia ſua,
Manaſſen dicunt,qui poſt captiuitatem reſtitutus in regno,longo deinceps vixerit tem-
Hieronym⁹ pore.Hieronymus tamen ediſſerit hunc locum,de illis,qui conſtanti animo & æquiſſi-
ma iuſtitia,pro tuenda Chriſti religione & doctrina,non ſolum perdiderunt animam
ſuam,prompto obſequio,verumetiam ſe obtulerunt tormentis.* De illis dicit *Chriſtus in
Matth.10. Matthæi euangelio,Qui inuenit animam ſuam perdet eam,& qui perdiderit animam
ſuam propter me,inueniet eam.*Machabæi *etiam pro lege dei atque iuſtitia,viſi ſunt
in ſua perire iuſtitia,& martyres qui ſanguinẽ fudere pro Chriſto: econtrario,qui ex
illo tempore ſuillam carnem comederunt,& poſt aduentum domini ſacrificauerunt ido
lis ſuis, hi viſi ſunt,in hoc ſeculo viuere, & propter ſuam malitiam perſeuerare lon-
Eſaiæ 57. gæui.*Et *cũ enarrat illud* E*ſaiæ,*Iu*ſtus perijt,& non eſt qui recogitet in corde ſuo &c.
dicit, propter ſpeculatores cæcos & canes mutos,qui iſti paſtores ſunt,neſcientes intel
ligentiam,nec præſentibus ſaturantur voluptatibus, ſed ſemper ſe præparant ad fu-
Matth.27. turas,iuſtus perijt:de quo dicit vxor* Pilati,*nihil tibi ſit,& iuſto illi.*Deinde *monet* Ec
cleſiaſtes,ne ſis æquo iuſtior. Illum *exiſtimo nimis iuſtum eſſe,qui exacto & rigido iu
ſtitiæ iudicio, fratrum peccata non tam conſpicit quàm punit, quibus aliquando pro-
pter naturalem pigritiam aut ſtuporem mentis,aut ignorantiam,deberet indulgere,&
veniam impartiri:inhumana quippe eſt iuſtitia,non poſſe fragilitati hominum parce-
re.cum enim nullus ſit tam ſapiens,támque perfectus,quin aliquando offendat,debe-
mus in alijs infirmitatem agnoſcere, quam & in nobis ſentimus. non immerito dicebat
Matth.7. Chriſtus:*Nolite *iudicare,vt non iudicemini:in quo enim iudicio iudicaueritis, iudica-
Prouerb.20. bimini.*Noli *eſſe iuſtus multum,quia pondus grãde,& pondus paruum,abominatio eſt*

coram domino, audi quid te velit Paulus ad Galatas 6: Fratres, *ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.* Aut cum dicit Eccleſiaſtes: Noli *effici iuſtus multum, non notat iuſtitiam ſapientis, ſed ſuperbiam præſumẽtis: qui ergo fit multum iuſtus, ipſo nimio fit iniuſtus: multum enim ſe facit iuſtum, qui dicit ſe non habere peccatum, aut qui ſe putat non gratia dei, ſed ſua voluntate ſufficiente effici iuſtum, nec recte viuendo iuſtus eſt, ſed potius inflatus, putando ſe eſſe quod non eſt.* Hæc Au*guſtinus tractatu 95, in Ioannem, exponens locum illum: cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. quòd ſi altius ſublimiora quæꝗ aſſequi putes, maximo turbaberis ſtupore, infigendam putes oculis, tuam animi imbecillitatem. qui enim ſupra vires conãtur, & ſuperbo animo nihil non arduum intentant, & peſſimam agũt vitam, repentino excidunt fato, & vltricem dei manum effugere non poſſunt, & moriuntur in tempore non ſuo: ſunt enim in cauſa, vt breuiſſimam agant vitam.* Nouimus ex *veteri inſtrumento* Chore, & Dathan, & Abiron *propter ſeditionem, aduerſum* Moyſen & Aaron, *repentino terræ hiatu deuoratos: & ad emendationem malorum, ante diem iudicij etiam in hac vita plurimos iudicatos.* Q*uòd verò ſubnectit* Eccleſiaſtes, *bonum eſſe ſuſtentare iuſtum, ſub omnium ponit oculos, propenſiſſimam erga iuſtos beneuolentiam, quibus congratulari debemus: nec ſolum adnitendum eſt, eorum maieſtatem reuereri, verumetiam quæ ab illis præclarè geſta ſunt, admirari & ſuſpicere: dementiſſimum putes, qui ſuam viro optimo & iuſtiſſimo denegat operam. ſi enim ab optimis viris & ſapientiſſimis, bonæ pendeant literæ, & illos literarum patrocinio iuuari neceſſe eſt.* Nihil *porrò* Euangelica *religione dignum exiſtimabis, niſi illud à ſyncero dei timore proficiſcatur. Vis dicam? ſublato dei timore, & omnia Chriſtianiſmi propugnacula ſubruere neceſſe eſt.* Sapientia confortauit ſapientem ſuper decem principes ciuitatis. Non eſt enim homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Sed & cũctis ſermonibus qui dicuntur, nec accommodes cor tuum: ne forte audias ſeruum maledicentem tibi. ſcit enim conſcientia tua, quia & tu crebro maledixiſti alijs. *Eam agnoſcis eſſe vim ſapientiæ, vt ſtudioſiſſimum ſui cultorem extollat & cæteris præferat: nec maximis procellarum fluctibus obruto, poteſt abſꝗ ſapientiæ tutela, feliciter contingere.* Idcirco *ſapientia confortat ſapientem & iuſtum, quia quamuis aliquis ſit iuſtus, tamen dum in hac carne eſt conſtitutus, vitijs eſt ſubiectus, & maiore præſidio indiget: & ſyncerius ſapiẽtia nos conſolatur, quàm opes & amici, & omnes mundi principes, quos, vt diuinare poſſum, comprehendit* Eccleſiaſtes, *decem viris ſumma poteſtate præcellentibus.* Q*uod verò ſubnectit*, Non *eſt iuſtus in terra qui faciat bonum & non peccet, magnam mihi ingerit admirationem. ſi enim iuſtus peccet etiam faciens bonum, quis igitur erit coram deo mundus? quis denique ſuis audebit confidere operibus? ſed exiſtimo* Eccleſiaſten *voluiſſe innuere, neminem præter deum, tametſi probè vixerit, natura eſſe à peccato immunem, licet pleriꝗ fuerint diuina gratia à peccato præſeruati. & huic cohæret ſententiæ, quod in libris* Regum *dicitur, non eſt homo qui non peccet. &*

Galat.6. Eccleſiaſt.9. Auguſtinus Ioan.16. Nume.16. 3.Regum 8.

2.Paralip.6. *idem 2.Paralipo.6. & in Prouerbijs dicit Salomon: Quis poteſt dicere, mũdum eſt cor*
Prouerb.20 *meũ, purus ſum à peccato? Audi & lubenter quæ de hac re dicit Paulus ad Romanos,*
Roma.3. *non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, non eſt requirens deum. omnes declinaue-*
Pſalm.13. *runt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Nec*
tamen putes Eccleſiaſten in ea fuiſſe ſententia, vt dicere voluerit, iuſtum quatenus iu
ſtus eſt peccare, ſed nullus homo tam iuſtus eſt, quin poſſit in vitium corruere, ſolus deus
natura eſt ὁ μόνος ἀναμάρτητος. *id eſt, ſolus ſine peccato. Caue igitur ne nimium tuis fi-*
das meritis, & bonis operibus, ſed primario & potiſſimum fidito diuinæ miſericordiæ.
Nec facile credas hominibus, nec omnium verbis aurem accommoda. vanos ſtultorum
rumuſculos floccipende. & quemadmodum prudẽtis viri eſt, murmurantem famulum
non audire, nec curioſe aurem apponere, quid de ſe loquatur abſente: alioqui ſemper
torquebitur, & ad muſſitationẽ ſerui, iracũdia commouebitur. ſic & ſapientis hominis
eſt, ſapiẽtiam præuiam ſequi, & vanos non conſiderare rumores: contemnit & ſapiens,
Matth.7. *quid de ſe inuidi ſuſurrones obgarriant, latrent, & loquantur, qui in oculo fratris vi-*
dent feſtucam, in ſuis verò trabem non proſpectant. nec acerbe tuis ſuccenſeas famu-
lis, ſi tibi nonnihil mali imprecati fuerint, cum tua demorſus lingua & conſcientia a-
Roma.2. *gnoſcas te frequenter alijs maledixiſſe, & conuicia conuicijs retaliaſſe. In quo enim iu-*
dicas alterum, teipſum condemnas, eadem enim agis quæ iudicas. Cuncta tentaui
in ſapientia. dixi, ſapiens efficiar, & ipſa longè receſſit à me, multo magis
quàm erat: & alta profunditas, quis inueniet eam? Luſtraui vniuerſa ani
mo meo, vt ſcirem & conſiderarem, & quærerem ſapientiã & rationem,
& vt cognoſcerem impietatem ſtulti, & errorem imprudentium. *Deplorat*
quòd tam ſolicitè, tam deniq; anxie, fucata humanæ ſapientiæ ſtudia perquiſierit, ſed
quo cupidius perueſtigauit, eo minus reperit & conſequutus eſt, & multis ignorantiæ
tenebris circundatus, in profunda & inaudita errorum deliria cecidit. Fatetur in libris
3.Regum.3. & 4. *Regum ſe vltra omnes homines quæſiſſe ſapientiam, & cunctos hoc inſigni munere*
præcelluiſſe, nunquam tamen ad tutiſſimum ſapientiæ portum adnauigauit: ſi tamen
aſſiduè diuinam inueſtigaſſet ſapiẽtiam, in ea conquieuiſſet, cuius delicijs ſatiaſſet ani-
Eccleſiaſt.6. *mum. Dicit enim Eccleſiaſticus de cæleſti philoſophia diſſerens, Inueſtiga illam, & ma-*
nifeſtabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam, in nouiſſimis enim inuenies
requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem. Nec ſublimem cæleſtis philoſophiæ
profunditatem quis potuit ſuo ingenio etiam perſpicaciſſimo inuenire: & facilem hu-
Sapien.9. *ius rei probationem habemus in ſacris ſcripturis. Sapientiæ 9. ſcriptum eſt: Quis enim*
hominum poterit ſcire conſilium dei? aut quis poterit cogitare, quid velit deus? & quæ
Eſaiæ 40. *in cælis ſunt quis inueſtigabit? & Eſaiæ 40. Quis conſiliarius eius fuit? Et ad Roma.*
Rom.11. *11. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei &c. Facilius eſſet arenas maris,*
aut guttulas pluuiæ dinumerare, aut altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & pro-
fundum abyſſi metiri, quàm ſapientiam dei plenè inueſtigare, & inueſtigando intelli-
Eccleſiaſt.1. *gere: & hoc innuere videtur Eccleſiaſticus capite primo. Et quod ſubnectit Eccleſiaſtes,*
oſtendit ſe fruſtra omnibus neruis & toto marte, omnia in ſapientia pertentaſſe, nec

Digitized by Google

ſolum conſtituerat animo ſe humanitatis ſtudia peruestigaturum, ſed etiam omnium rationes. Voluit & intelligere quódnam eſſet facinus adeo atrox, adeo crudele, quod vniuerſa antecederet vitia, & quæ res obtineret, impietatis, ſtultitiæ, erroris & vecordiæ principatũ. & dicit tandem ſe reperiſſe mulierem malorum omnium ſentinã & caput, quod in ſubſequenti contextu oſtendit. Et inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor eius. Vincula ſunt manus illius: qui placet deo, effugiet illam: qui autem peccator eſt, capietur ab illa. Ecce hoc inueni, dixit Eccleſiaſtes, vnum & alterum, vt inuenirem rationem, quam adhuc quærit anima mea, & non inueni. Virum de mille vnum reperi, mulierem ex omnibus non inueni. Solummodo hoc inueni, quòd fecerit deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Quis talis vt ſapiens eſt? & quis cognouit ſolutionem verbi? *Illecebræ meretricis, fraudes & illectamenta, ſunt pedicæ & laquei quibus homo ſæpiſſime irretitur, & vbi primum fornicis blanditiæ inciderunt in animum amatoris, trahunt eũ in præcipitiũ, & eius animam ſuffocant. Salomon mulierum lenocinijs & aſtu deceptus, viuis coloribus depingit in ſuis Prouerbijs, aſtutias, quibus vtuntur meretrices, Ne intenderis (inquit) fallaciæ mulieris. Fauus enim diſtillãs labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouiſſima autem illius amara, quaſi abſinthiũ, & lingua eius acuta quaſi gladius biceps. Pedes eius deſcendunt in mortem, & ad inferos greſſus eius penetrant. per ſemitã vitæ non ambulant, vagi ſunt greſſus eius & inueſtigabiles. & aliubi, Mandatũ lucerna eſt, & lex, lux, & via vitæ, increpatio diſciplinæ, vt cuſtodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. non concupiſcat pulchritudinem eius cor tuũ, ne capiaris nutibus illius. precium enim ſcorti vix eſt vnius panis. Mulier autem viri precioſam animã capit. Nũquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas, vt non comburantur plantæ eius? ſic qui ingreditur ad mulierem proximi ſui, non erit mũdus cum tetigerit eam. item, Dic ſapientiæ, ſoror mea es, & prudentiam voca amicam tuam, vt cuſtodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba ſua dulcia facit. de feneſtra enim domus meæ per cancellos proſpexi, & video paruulos, conſidero vecordem iuuenem, qui tranſit per plateas iuxta angulum, & prope viam domus illius graditur in obſcuro, adueſperaſcẽte die in noctis tenebris & caligine, & ecce occurrit illi mulier in ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas, garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos inſidians. &c. Hic iuuenis deceptus amplexibus mulieris, quaſi bos ducitur ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens ad vincula trahitur, donec transfigat ſagitta iecur eius, velut ſi auis feſtinet ad laqueum, & neſcit quòd de periculo animæ illius agitur. Multos meretrix vulneratos deiecit, & fortiſſimi quiq; interfecti ſunt ab ea. viæ inferi domus eius, penetrãtes interiora mortis. Nos quoq; monet Eccleſiaſticus, vt ſordidiſſima ſcortorum vitia execremur & fugiamus, dicens, Omnis mulier quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in via, ab omnibus prætereũtibus conculcabitur. Speciem mu-*

Prouerb. 5. Prouerb. 6. Prouerb. 7. Eccleſiaſt. 9.

lieris alienæ multi admirati,reprobi facti ſunt:colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit.Cum aliena muliere non ſedeas omnino,nec accumbas cum ea ſuper cubitum, & non alterceris cum illa in vino,ne forte declinet cor tuum in illam,& ſanguine tuo labaris in perditionem: quòd ſi deo, vt inquit Eccleſiaſtes, *placueris, effugies illam & deuitabis.*Cupido,*viſa* Berſabee, *ad ſe rapuit* Dauid,& *occæcauit, cum qua commiſit*
2.Regũ 11. *adulterium,*2 Regũ 11.*Fefellit &* Thamar Iudam,*quam putabat eſſe meretricem,*Ge-
Gene.38. 1.Corint.11. *neſ.*38.*nec abſurde dixit* Paulus,1 Corinth.11.*Bonum eſt homini mulierem non tangere.*Et cum Salomon *ſummo ſtudio exquiſitam omniũ rationem perquireret, quod prætendebat,non eſt adeptus:virum vnum ex mille,bonum reperit.*In Sodoma & Gomor
Gene.18. *rha non ſunt inuenti decem viri iuſti,vt lenirent iram dei,*Geneſ.18. Mulierem *verò bonam non inuenit.* Verùm *ne quis excellens & admirandum dei opus calumniaretur, & verteret ei probro quicquid condidit,dicit deum rerum omnium prouidentiſſimum, condidiſſe hominem rectum,& natura bonum, qui libero arbitrio derelictus, poteſt ſe ad virtutem aut ad vitium flectere:ad ſcelus quidem perpetrandũ ſuo ſolo conatu,ad virtutem verò capeſſendam diuino adiutus ſubſidio.qui tamen ea rerum nouarum cupiditate,& inſano furore laborat,vt magis amet ſe vafris puerilium diſputationum quæſtiunculis & argutijs inuoluere,quàm in optimis literis conſeneſcere:in quibus ſolui poſſunt obſcura quæq; & occulta,ſed pauci ſunt qui exactam & veram inueniũt ſolu-*
Auguſtinus. *tionem.*Auguſtinus *libro* 14.*de ciuitate dei,cap.*11.*enarrãs hũc locũ,fecit deus hominem rectum,dicit deũ feciſſe hominem bonæ volũtatis.non enim rectus eſſet,bonam non habẽs voluntatẽ,bona igitur volũtas,opus eſt dei:quum ea quippe ab illo factus eſt homo.*

ARGVMENTVM OCTAVI CAPITIS.

Multis agnoſcimus indicijs ſapientiam viri optimi,quam & moderati ſermones,& cõpoſita corporis liniamenta produnt omnibus.qui ſi quid deo iurauerit,præſtat,eiúſque iuramenta obſeruat, cui exoſa ſunt hominum vitia. Iucundiſſima *verò virtutum ſtudia, quibus præcepta dei quàmdiligẽtiſſimè obſeruat: nouit & omnia ſuis temporibus expendere,nec contra impios cito profert ſententiam: & quò magis intelligit hominem eſſe ad malum procliuem,eò facilius condonat veniam,& tolerabilius ſuffert, nec pẽſitat ſe eſſe à peccato immunem.damnat & anxias hominũ curas,qui fruſtra conantur exquiſitam omnium rationem perquirere.nam quãtò magis in huiuſmodi perueſtigatione torquent animum,eò minus conſequuntur.*

CAPVT OCTAVVM.

SApientia hominis lucet in vultu eius, & potentiſſimus faciem illius cõmutabit. Ego os regis obſeruo, & præcepta iuramenti dei. Ne feſtines recedere à facie eius, neque permaneas in opere malo:quia omne quod voluerit faciet. & ſermo illius poteſtate plenus eſt:nec dicere ei quiſquam poteſt, Quare ita facis? Qui cuſtodit

præceptum,non experietur quicquam mali. Tempus & reſponſionẽ cor ſapientis intelliget. Omni negotio tempus eſt,& opportunitas,& multa hominis afflictio: quia ignorat præterita, & futura nullo ſcire poteſt nuntio. Non eſt in hominis poteſtate prohibere ſpiritum, nec habet poteſtatem in die mortis, nec ſinitur quieſcere ingruente bello, neque ſaluabit impietas impium. Omnia hæc conſideraui, & dedi cor meum in cunctis operibus quæ fiunt ſub ſole. interdum dominatur homo homini in malum ſuum. Vidi impios ſepultos: qui etiam cum adhuc viuerẽt, in loco ſancto erant,& laudabantur in ciuitate quaſi iuſtorum operum. ſed & hoc vanitas eſt. Etenim quia non profertur cito contra malos ſententia, abſque timore vllo filij hominũ perpetrant mala. Attamen peccator ex eo quòd centies facit malum,& per patientiam ſuſtentatur, ego cognoui quòd erit bonum timentibus deum qui verentur faciem eius. Non ſit bonũ impio, nec prolongentur dies eius, ſed quaſi vmbra tranſeant, qui non timet faciem domini. Eſt & alia vanitas, quæ fit ſuper terram. ſunt iuſti quibus mala proueniunt, quaſi opera egerint impiorum: & ſunt impij qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorũ facta habeant. ſed & hoc vaniſſimum iudico. Laudaui igitur lætitiam, quòd non eſſet homini bonum ſub ſole, niſi ꝙ comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc ſolum ſecũ auferret de labore ſuo in diebus vitæ ſuæ quos dedit ei deus ſub ſole. Et appoſui cor meum, vt ſcirem ſapiẽtiam, & intelligerem diſtentionem quæ verſatur in terra. Eſt homo qui diebus & noctibus ſomnũ non capit oculis. Et intellexi quòd omnium operũ dei nullam poſſit homo inuenire rationem eorum quæ fiunt ſub ſole, & quanto plus laborauerit ad quærendum, tanto minus inueniet. etiam ſi dixerit ſapiẽs ſe noſſe, non poterit reperire. Omnia hæc tractaui in corde meo, vt curioſe intelligerem.

SApientia hominis lucet in vultu eius, & potentiſſimus faciem illius commutabit. Ego os regis obſeruo, & præcepta iuramenti dei. *Latere nõ poteſt, quod ſuapte natura pulchrum eſt, honeſtum, & iucundum. Nam ſi introrſus lateat, & ſit imperuium, quibuſdam tamen ſignis à natura inditis innoteſcit. Idcirco rectè cenſuit Ariſtoteles, capite 28. 2. priorũ, naturas cognoſcere poſſibile eſſe, ſi quis admiſerit, naturales affectus ſimul corpus & animam tranſmutare. Vnde Phyſiognomones, id eſt, naturarũ coniectores, quibuſdam certis notis coniectant quẽnam ſit huic vel illi homini inſita pronitas. Et vnum duntaxat proferam phyſiognomicũ argumentũ huic ſententiæ commodiſſimum, illos cõminiſcuntur eſſe timidos, quibus facies eſt pernigra, aut peralba: fortes verò, quibus eſt fuſca: boni animi, quibus eſt flaua: ingenioſos, quibus eſt rubea: aſtutos, quibus rufa: iracundos verò, quibus eſt flãmea. Quod hic dicit Eccleſiaſtes in ſuperficie corporis & ſpeculo vultus, elucere ſapientiam, expreſſit & in Prouerbijs vbi ait, In facie prudentis lucet ſapientia,* Prouerb.17

Philoſophus

f.iiij.

Hieronym⁹ & loco illius ſentẽtiæ, Et potentiſſimus faciem illius cõmutabit, legit Hieronymus, &
fortis faciem ſuam cõmutabit. Septuaginta verò interpretes legũt, καὶ ἀναιδὴς προσώπῳ
αὐτοῦ μισηθήσεται, id eſt, & impudẽs vultu ſuo odietur. Vult innuere Eccleſiaſtes, autho-
re Hieronymo, hãc recipiendo tralationẽ, & fortis faciem ſuam cõmutabit, Multi ſunt,
qui ſapientiam repromittunt, difficile tamen inuenitur, qui diſcernere queat virum ſa-
pientem, ab his qui videntur eſſe ſapiẽtes. Spiritalem ſequendo intelligentiam dicemus
2.Corint.3. fortem & potentiſſimum, faciem ſuam commutaturum, quando reuelata facie gloriam
dei contemplabitur. Et plurimum laudatur ſapiens, quòd ſumma diligentia, dei manda
ta obſeruat: & quod ab eius ore egreditur, cuſtodit, nec quicquam omittit ex his quæ ſi-
bi rex omnium potentiſſimus facienda præcepit, magna quoq; religione & ſacro cultu
præcepta iuramenti dei adimplet. Quòd autem iurauerit dominus, teſtatur propheta,
Pſalm.109. dicens, Iurauit dominus & non pœnitebit eum, Tu es ſacerdos in æternum ſecundum
ordinem Melchiſedech. Iurauit quidem ad confirmandam ſuam pollicitationem, & ad
multam noſtram ſatiſfactionem. Et cum Abraham non peperciſſet ſuo filio, ſed feciſſet
quod dominus ei præceperat, iurauit dominus per ſemetipſum, & ei benedixit, & iureiu
Gene.22. rando firmauit ſuam pollicitationem, quòd eius ſemen multiplicaret ſicut ſtellas cæli.
Hebr.6. Geneſis 22. Et ad Hebræos dicit Paulus, Volens Deus oſtendere pollicitationis hæredi-
bus immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum, vt per duas res immobiles, qui-
bus impoſſibile eſt mentiri deum, fortiſſimum ſolatiũ habeamus. Nec iuramentũ de dei
verbo ſacrum & arcanum, debemus quibuſcunq; narrare & proferre in medium, & ci-
tam de eo proferre ſententiam. Ne feſtines recedere à facie eius, neque per-
maneas in opere malo: quia omne quod voluerit faciet, & ſermo illius
poteſtate plenus: nec dicere ei quiſquam poteſt, quare ita facis? Qui cu-
ſtodit præceptum, non experietur quicquam mali. Nos commonefacit Ec-
cleſiaſtes, ne latum quidem vnguem diſcedamus à lege domini, & ab eius imperio. fa-
cile recedunt à facie dei, qui ſuis flagitijs, excidunt à gratia, & ſuis proſtrati affecti-
bus, rectam deſerunt ſemitam, quiq; non faciunt quod facere debent, & faciunt quod
non ſibi licet facere. quorũ miſereretur deus, niſi ſemper cœno & ſordibus ſuarum vo
luptatum volutarẽtur, & in improbis turpiſſimæ vitæ officijs perſiſterent. & quò ma
gis perſeuerãt in turpiloquio, luxuria, auaritia, libidine & inuidia, eò magis accendunt
iram dei, & theſaurizant in die iræ & furoris. Deberent agnoſcere, eam eſſe vim di-
Gene.1. uinæ voluntatis, vt quod velit faciat, dixit enim & facta ſunt: eã verò eſſe humanæ
naturæ imbecillitatem, vt non quod velit, operetur: deniq; ſermonem dei eſſe plenũ &
authoritate & ſumma poteſtate. Recte dicebat leproſus, Chriſti miſericordiã & opem
Matth.8. interpellans, Domine ſi vis, potes me mundare: cui dixit Chriſtus, cum extendiſſet ma-
num & eum tetigiſſet, Volo, mundare. Sola vt proſpicis, verbo, ſola deniq; voluntate,
expulit lepram. Et Centurio eam habuit fidem erga Chriſtum, vt firmiſſimè crediderit
Ibidem. ſolo Chriſti verbo ſuum puerum poſſe ſanari, cui dixit, Domine non ſum dignus vt in-
tres ſub tectum meum, ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nec iuſſis dei ob-
Eſaiæ 45. Hierem. 18. ſiſtendũ eſt, nec quis obmurmurare debet, cur hoc faciat. Tu quis es, qui reſpondes deo?

Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit,Q uid me feciſti ſic?Satis tibi ſit morem ge- Hierem.18.
rere deo,& eius mandata obſeruare,vt nón corruas in vitia,& ne callidiſſimus hoſtis
te ſubuertat.Multiplicatum eſt ſemen Abrahæ ſicut ſtellæ cæli, & arenæ maris, quia Gene. 22.
mandatum dei cuſtodiuit.ſanctiſſimè viuit,qui prompto obſequiò,mandatis dei obtẽ-
perat.Vnde in Leuitico dicit dominus,Cuſtodite leges meas atꝗ iudicia,quæ faciẽs ho Leuitici 18.
mo viuet in eis.Et in Deuteronomio,dicit dominus,Cuſtodi ërgo præcepta,& ceremo- Deuter.7.
nias,atꝗ iudicia,quæ ego mando tibi vt facias.Et rurſum,Obſerua & caue,nequando Deuter.8.
obliuiſcaris domini dei tui,& negligas mãdata eius.Et Chriſtus in euãgelio dixit, cui-
dam puero ſciſcitanti quídnam faceret, vt æterna vita frueretur,Si vis ad vitam in- Matth.19.
gredi,ſerua mãdata.ſuis quoꝗ diſcipulis dixit,Vos amici mei eſtis,ſi fèceritis quæ ego Ioan.15.
præcipio vobis. Tempus & reſponſionem cor ſapientis intelligit.Omni
negotio tẽpus eſt,& opportunitas,& multa hominis afflictio:quia igno
rat præterita,& futura nullo ſcire poteſt nuntio.Non eſt in hominis po
teſtate prohibere ſpiritum, nec habet poteſtatem in die mortis, nec ſi-
nitur quieſcere ingruente bello, neque ſaluabit impietas impium. *Non*
fertur ſapiens concito ſpiritu ad excipiendam reſponſionẽ, ſua obit munera opportuno
tẽpore.Tempus conſulit,vt agat,nec tumultuariè ſua peragit negotia,nec imitatur deli
ros,qui momenta temporũ,& quæ ſoli deo nota ſunt,exiſtimãt ſe poſſe intelligere, ſed
deſtituti Mercurio,coguntur ſiſtere gradũ.Luſit & Chriſtus quod curioſe ſciſcitaban-
tur apoſtoli,ſi in tempore hoc reſtitueret regnũ Iſrael,quibus dixit,Nõ eſt veſtrũ noſſe Act.1.
tẽpora vel momẽta,quæ pater poſuit in ſua ipſius poteſtate.Nec putet homo ſcire quã-
do hinc emigrabit,& eius anima ex hoſpitiolo corporis egredietur,& pro arbitrio, ac
animi ſententia ſe poſſe prohibere ſpiritum egredientem.non enim habet poteſtatem in
die mortis,nec poſſumus accipere inducias,cum interitus,& vitæ noſtræ inimicus ad-
uenerit,ſed ſatis erit nos eſſe inſtructos & paratos,ad reddendam deo noſtræ vitæ ra
tionẽ.Idcirco dixit Chriſtus,Vigilate ergo,quia neſcitis qua hora dominus veſter ven Matth.24.
turus ſit.Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamilias qua hora fur venturus
eſſet, vigilaret vtiꝗ, & non ſineret perfodi domum ſuam, ideo & vos eſtote parati:
quia neſcitis qua hora filius hominis venturus eſt. Et cum fatuæ virgines precarentur
à domino,ſibi oſtium aperiri,dixit,Neſcio vos.Vigilate itaꝗ, quia neſcitis diem neꝗ Matth.25.
horam.Animaduertat homo ſubortis bellorum tumultibus,& ingruente malorũ procel-
la,nullum quieti locum relictum eſſe,nec impietatem poſſe à periculis eripere impium.
quis enim quieſcere poterit cum videbit prælia,& opiniones præliorũ,& gentẽ conſur- Matth.24.
gere in gentem,& regnum in regnũ,& increſcere peſtilentias,famem,& terræ motum?
nónne hæc ſunt initia malorum?ſed demus operam,ne angelus ſatanæ ſuo aſtu,ſuiſꝗ
vaframentis nos ſeducat. Omnia hæc cõſideraui,dedi cot meum in cun-
ctis operibus quæ fiunt ſub ſole,interdum dominatur homo homini in
malum ſuum.*Me tenuit ſtudium & amor viſendorum omnium, dedíꝗ cor meũ,vt*
quæ ſub ſole geruntur,intuerer,& hoc vel maximè,quòd homo accepit in homines po
teſtatem,vt abſꝗ iuſtitia,& excuſſa ſceleris admiſſi cauſa,cõdemnet & affligat quos

velit,nec tamen abſq; indelebili ſui nominis nota,& ſummo dedecore.& tyrãnica hæc
dominãdi poteſtas in ſuã recidit perniciem,& plerũq; permittit deus,vt qui tam ſeuerè,
*támq; rigidè imperãt,aut à ſuis iugulentur,aut in manus hoſtiũ veniãt.*Dominatus *eſt*
1.Regũ 15. & 31. *Saul filijs Iſrael,ſed ſuo malo,vt oſtẽdit hiſtoria regũ, etiam &* Roboam *regũ omniũ im*
3.Regũ 12. *prudẽtiſſimus,& Achab rex truculẽtiſſimus,cui dixit dominus per* Heliam,In loco hoc,
3.Regũ 21. *in quo linxerũt canes ſanguinẽ* Naboth,*lambẽt quoq; ſanguinẽ tuũ.*Et Ioram *filius* A-
4.Regũ.9. *chab,fuit interfectus à Iehu rege Iſrael,vt voluit dominus.*Nã *adhæſerat peccatis* Hie
4.Regũ 3. *roboam,qui peccare fecerat Iſrael.* Vidi impios ſepultos,qui etiã cum adhuc
viuerẽt,in loco ſancto erãt,& laudabantur in ciuitate,quaſi iuſtorũ ope
rũ.Sed & hoc vanitas eſt.*Frequẽter accidit,vt qui ſimulata religione coluntur ab*
hominibus,miſerè moriãtur,& ſui amãtiſſimos infelici exitu fallãt:at contrà quos mũ
*dus deſpexit,& ſceleratiſſimos reputauit,feliciter moriũtur.*Vidit *itaq;* Eccleſiaſtes,*im*
pios infeliciter mortuos & ſepultos,qui tamen cũ viuerent,ſancti æſtimabãtur,& tan-
quã firmiſſima Eccleſiæ *columina honorabantur,quos vulgus imperitiſſimũ,*Athlantes
pauperũ,imò totius Eccleſiaſticæ *reipub.propugnacula exiſtimabat eſſe:qui tamẽ ambu*
lant inani gloriæ vẽto inflati,& laudãtur in ſuis vitijs.de quibus loquitur Pſalmogra
Pſalm. 9. *phus,* Laudatur *peccator in deſiderijs animæ ſuæ,& qui iniqua gerit, benedicitur.&*
altius ſerpit hæc peſtis,q̃ putemus,& oues Chriſti *ſuo contagio inficit.*Nam *vix vnus*
Hieronym9 *reperitur,qui audet peccantibus* Epiſcopis *cõtradicere.qui cũ acceperint,authore* Hiero
nymo, in Eccleſia *poteſtatẽ, ſcandalizant eos,quos ad meliora incitare debuerant.*Sed
*quid laruata illorũ ſanctimonia vanius?quid deniq; contẽptibilius?*Apertè *dicam,quod*
*idem egregius doctor dixit,*Nemo *audet accuſare maiorẽ, & propterea ſanctus habe-*
*tur,qui tamen forſitan colit vẽtrẽ,& porcinã agit vitã.*Ex *eo difficilis eſt accuſatio in*
Epiſcopum,*quòd ſi peccauerit,non creditur,& ſi cõuictus fuerit,non punitur.*Nec *ſum*
neſcius,diuinam eſſe Epiſcoporũ *poteſtatẽ,ſed cum improbè viuũt honorum ambitione,*
*& paraſitica aſſentatione occæcati,flacceſcit & cõtẽnitur.*Huiuſmodi *homũciones, qui*
ſimulato animo & prætextata religione grandẽ aucupãtur pecuniã,mihi videntur eſſe
Matth. 23. *ſimiles ſcribis & phariſæis hypocritis,qui foris apparebant hominibus iuſti,intus autẽ*
pleni erãt hypocriſi & iniquitate.ſunt ſanè & ſimiles ſepulchris dealbatis.quæ à foris
parent hominibus ſpecioſa,intus verò plena ſunt oſſibus mortuorũ,& omni ſpurcitia.
En *cernis impios infeliciter mori,& infelicius plerunq; ſepeliri:* Nec *per ſe laudãda eſt*
in ſæpeliendis hominibus cura, laudatur tamen propter pium erga mortuos officium:
quod & laudauit Chriſtus,*cum* Maria *effudiſſet vnguentum ſuper caput eius,quod ad*
Matth.26. *ſepeliendum ipſius corpus fecerat:*Matth.26.Etiam *vt procliuiores ſimus ad funden-*
das pro ſepulto preces:caue tamen ne diſtrahàris à meliori opere, ſepeliendo mortuos.
idcirco Chriſtus *dixit cuidam diſcipulo,qui prius volebat ſepelire patrem ſuum,quàm*
Matth.8. *ſequi dominum:*Sequere *me,& dimitte mortuos,ſepelire mortuos ſuos.peſſimè mortui,*
Cicero. *potiſſimum ſunt infideles & hæretici.* Adferam *quæ præclarè & eleganter ſcripſit* Ci-
cero de ſepultura,libro primo Tuſculanarum *quæſtionum, cui non poſſum non adblan-*
diri,quòd non maximopere cõmendet ſepulturam,nec etiam damnet,diſſerendo de con

temptione mortis dicit, Cyrenæum Theodorum philoſophum non ignobilem nónne miramur? cui cum Lyſimachus rex crucem minaretur, iſtis quæſo, inquit, iſta horribilia minitare purpuratis tuis: Theodori quidem nihil intereſt humíne, an ſublimi putreſcat. Cuius hoc dicto admoneor, vt aliquid etiam de humatione & ſepultura dicendum exiſtimem, rem non difficilem his præſertim cognitis, quæ de nihil ſentiendo pauloante dicta ſunt: de qua Socrates quidem quid ſenſerit, apparet in eo libro, in quo moritur: de quo iam tam multa diximus. Cum enim de immortalitate animorum diſputauiſſet, & iam moriendi tempus vrgeret, rogatus à Critone, quemadmodum ſepeliri vellet, multam verò, inquit, operam amici, fruſtra conſumpſi: Critoni enim noſtro non perſuaſi, me hinc auolaturum, neq; quicquam me relicturum. Veruntamen Crito, ſi me aſſequi potueris, aut ſicubi nactus eris, vt tibi videbitur, ſepelito. Sed mihi crede, nemo me veſtrum cum hinc exceſſero, conſequetur. Præclarè id quidem, quòd & amico permiſerit, & ſe oſtenderit de hoc toto genere nihil elaborare. durior Diogenes, & id quidem ſentiens, ſed vt Cynicus aſperius, proijci ſe iuſſit inhumatum. Tum amici, volucribúſne & feris? Minimè verò, inquit, ſed bacillum prope me, quo abigam, ponitote. Qui poteris? illi, non enim ſenties. Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil ſentienti? Præclarè Anaxogoras, qui cum lampſaci moreretur, quærentibus amicis, velletne Clazomenas in patriam, ſi quid ei accidiſſet, afferri, nihil neceſſe eſt, inquit: vndiq; enim ad inferos tantundem viæ eſt. Totáq; de ratione humationis vnum tenendum eſt, ad corpus illam pertinere, ſiue occiderit animus, ſiue viget: in corpore autem perſpicuum eſt, vel extincto animo, vel elapſo, nullum reſidere ſenſum. hæc ille. Etenim quia non profertur cito contra malos ſententia, abſque timore vllo filij hominum perpetrant mala. Attamen peccator ex eo quòd centies facit malum, & per patientiam ſuſtentatur, ego cognoui quòd erit bonum timentibus deum, qui verentur faciem eius. *Homines plerunque in ſceleratiora proruunt vitia, & impudentius aſſueſcunt malis, quòd non ſubito contra illos diuina proferatur ſententia, tardiúſq; illorum flagitijs iraſcatur deus, tarditatem tamen aliquando compenſabit ſupplicium. quòd ſi iudex æquiſſimus cito in illos animaduerteret, à perpetrandis facinoribus abſtinerent. contemnunt haud dubiè diuitias bonitatis dei,* Roma.2. *patientiæ & longanimitatis, cũ nulla inauditi ſceleris pœnitentia ducuntur, imò quod deplorandum eſt maximè, nec duci volunt. centies delinquunt, nec ſemel eos tenet ſitis reſipiſcentiæ: deberent confugere ad vberrimum diuinæ miſericordiæ fontem, & ad ipſum Chriſtum, qui non ſolum paratus eſt remittere peccatum ſepties commiſſum, ſed ſi dici poſſit infinities. Cum enim Petrus dixiſſet Chriſto: Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vſq; ſepties? Dixit illi Ieſus, non dico tibi vſq; ſepties,* Matth.18. *ſed vſq; ſeptuagies ſepties. Etiam dicit dominus omnium patientiſſimus, per Ezechielem prophetam, Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt,* Ezech.18. *& cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudiciũ & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus eſt, non recordabor. Nec mireris, ſi multoties peccet homo, vias enim habet ad malum inſitas: nec hoc ſubticuit dominus,*

Gene.8. *dicens: Senſus enim & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia*
ſua.nec tunc peccator primum peccat, quando videtur facere peccatum, ſed iam antè
Pſalm.57. *peccauit, vt quidam dicunt, ſaltem peccato contracto. Abalienati ſunt enim peccatores*
à vulua, errauerunt à ventre, & locuti ſunt falſa. Nihil *autem conducibilius erit ho-*
mini, quàm timere deum, & eius mandata prompto animo obſeruare. Bene *tibi erit, ſi*
Eccleſiaſt.1. *extimeſcas deum offendere. nec immerito dixit* Eccleſiaſticus, Timenti *dominum bene*
erit in extremis, & in die defunctionis ſuæ benedicetur. Et *rurſum,* Timor *domini ex-*
pellit peccatum : nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Non ſit bonum
impio, nec prolongentur dies eius, ſed quaſi vmbra tranſeant, qui non
timent faciem domini. Et *iuſtè his malum imprecatur, qui non timent deum, aut*
ſi aliquando timuerint, perfricta fronte abiecerunt timorem: & optat ne diu differan
tur à pœna, ſed ſtatim morte ſubtracti, cruciatus recipiant, quos merentur. Simile *eſt*
Galat.5. *quod dicit* Paulus *ad* Galatas, Vtinam *præcidantur, qui vos conturbant.* Et *alibi,* Ale-
2.Timo.4. *xander ærarius multa mihi mala oſtendit, reddat illi dominus ſecundum opera eius,*
quem & tu deuita: valde enim reſtitit verbis noſtris. Et *qui nec timent deum, nec re-*
formidant in vltrices eius manus incidere, ocyus vmbra declinant, nec multos viuunt
Eccleſiaſt.7. *annos, ſed moriuntur in tẽpore non ſuo: vt iam expreſſit* Eccleſiaſtes *de ſtultis, cap.7.*

Et eſt alia vanitas quæ fit ſuper terram, Sunt iuſti, quibus mala proue
niunt, quaſi opera egerint impiorum: & ſunt impij, qui ita ſecuri ſunt,
quaſi iuſtorum facta habeant. ſed & hoc vaniſſimum iudico. Ne*ſcimus au*
Auguſtinus. *thore* Auguſtino, *libro 20. de* Ciuitate *dei, capite 2. quo iudicio dei, bonus ille ſit pau-*
per, malus ille ſit diues, niſi velimus ad iuſtum dei iudiciũ referre, quòd mali hic, adi-
piſcuntur bona temporalia, vt qui non ſunt aſſecuturi æterna: boni verò hic, tolerant
mala, vt aſſequantur bona æterna. Quis *non cenſeret eam eſſe ſummam vanitatem,*
vt frequenter eueniant iuſtis, quæ impijs euenire debuerant? Nónne *ſufferunt tormen-*
ta, quæ debuerant impij pro ſuis delictis ſufferre? Luunt *pœnas plerunque, quas tamen*
non meruerunt. deijciuntur in ignes, torrentur, cæduntur gladijs, & lapidibus obruun-
tur, etiam citra vllam culpam: impij & iniuſtiſſimi, nihil mali tolerant, & tam feliciter
in hoc mundo degunt, vt eos putes eſſe iuſtiſſimos. Hoc *docet exemplum* Euangelicum
Lucæ 16. *diuitis purpurati, & pauperis* Lazari: *hic cruciatus in vita ſua pertulit, & multa re-*
cepit mala: Ille *verò pauperum inimicus, multa bona, ſenſit tamen poſt mortem, quàm*
Iob.36. *miſerum ſit, conſumere tempus in delicijs, & egenorum curam contemnere.* Deus *iuſtus*
eſt, qui non ſaluat impios, & iudicium pauperibus tribuet. Et *licet deus permittat ali-*
quando impios florere & deliciari, acerrimè tamen cum venit hora, in eos animaduer-
4.Eſdre 1. *tit, nec illorum miſeretur.* Idcirco *dicebat filijs* Iſrael, Q*uoniã me dereliquiſtis, & ego*
vos derelinquam. Petentibus *vobis à me miſericordiam, non miſerebor. quando inuoca*
bitis me, ego non exaudiam vos. proijciam vos à facie mea. Ego *miſi pueros meos pro-*
phetas ad vos, quos non acceptos interfeciſtis, & laniaſtis corpora eorum, quorum ſan-
Pſalm.72. *guinem exquiram.* Dolet Pſalmographus, *pſal.72. quòd peccatores pacem habeant, iu-*
ſti verò bellum, Zelaui, *inquit, ſuper iniquos, pacem peccatorum videns.* Ecce *ipſi pec-*

catores & abundantes in ſeculo obtinuerunt diuitias. & dixi, Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis. ſed mitigat dolorem, dicens, Veruntamen propter dolos poſuiſti eis, deieciſti eos dum alleuarentur. Quomodo facti ſunt in deſolationem, ſubito defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam. Tenuiſti autem manũ dexteram meã, & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Nec ab illo quod in Eſdra ſcriptũ eſt, diſſidet quod dicit dominus in Eſaia, capite primo de illis, quorum manus ſunt plenæ ſanguine, Cum extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Dixit quoque dominus Hieremiæ, Noli orare pro populo iſto in bonum, cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum. Hiere. 14. Esaiæ 1. Hiere. 14.

Laudaui igitur lætitiam, ꝙ non eſſet homini bonũ ſub ſole, niſi ꝙ comederet, & biberet, atq; gauderet, & hoc ſolum ſecũ auferret de labore ſuo omnibus diebus vitæ ſuæ, quos dedit ei deus ſub ſole. Et appoſui cor meũ vt ſcirem ſapientiã, & intelligerẽ diſſenſionẽ, quę verſatur in terra. Eſt homo qui diebus & noctibus ſomnũ non capit oculis, & intellexi ꝙ omnium operum dei nullam poſſit homo inuenire rationẽ eorum quæ fiunt ſub ſole. Et quanto plus laborauerit ad quærẽdum, tanto minus inueniat. Etiamſi dixerit ſapiens ſe noſſe, non poterit reperire.

Artificioſiſſimo concludit epilogo, ſtolidiſſimum eſſe, & pluſquam vanum, velle exactiſſimas rerum omniũ cauſas & rationes perquirere, & longè vtilius eſſe homini, trãſigere vitam quibuſdam facetijs, & iucundiſſimis voluptatum oblectamentis, quàm noctu diúque diſcruciare mentẽ vaniſſimis huius mundi ſtudijs. Qui enim curioſe quærit, cur hoc vel illud factum ſit, cur mundus vario gubernetur euentu, & plures foueat ſtultos quàm ſapientes, cur deniq; alius ſit cæcus, alius videns: alius ſanus, alius æger: alius diues, alius pauper: nihil aliud proficit, niſi ſtulta & anili quæſtione torqueri: nec tamen ambigit Eccleſiaſtes, *rerum omnium eſſe prouidentiam, & cauſas, quare vnumquodq; ſic fiat, ſed latẽt in occulto, nec poſſunt ab homine comprehendi.* Nec *ex eo dixit Salomon, quòd non eſſet bonum homini, niſi quòd comederet & biberet, quòd ſaperet carnales voluptatis epulas (vt dicit Auguſtinus libro 17. de Ciuitate dei, cap. 20)* Auguſtinus. *Nam in 7. capite aſſeruerat* Eccleſiaſtes, *melius eſſe ire ad domũ luctus, ꝙ̃ ad domũ conuiuij: ſed illis verbis adumbrari poteſt participatio ſacræ menſæ, quã Chriſtus ſummus ſacerdos exhibet de corpore & ſanguine ſuo. Aut quia cõferendo voluptatẽ & lætitiã cibi & potus, erumnis hominũ, & potiſſimũ inquietis auari curis & laboribus, melius eſt ſanè comedere & bibere, quàm anxia congerẽdarum opum ſolicitudine torqueri.*

ARGVMENTVM NONI CAPITIS.

Delirat ille plurimũ, qui ſi quidpiam præclare geſſerit, non refert deo acceptiſſimũ, cuius præſidio deſtitutus, nihil moliri poteſt, quod dignum ſit omnium commendatione. Et magis inſanit, cũ exiſtimat tuto ſua opera eſſe deo gratiſſima, apud quẽ reſeruãtur omnia in futurum, & qui nouit mundum hunc, multis ſubditum eſſe periculis, &

Digitized by Google

inuidia,contemptu & malitia,vbique denſari: facilius eſt etiam mundanos,vafris dæmonum captiunculis irretiri,quàm piſcem hamo,aut auiculã laqueo. Et licet *homo polleat arte & ingenio,quid tamen ſibi mors comminetur, ignorat: nec poteſt aſſerere ſe tali die moriturum:eúmque latet, ſínam ad cælos ſubuehetur,aut ad ſtygiam paludem demergetur. Vnum tamen ſibi perſuadere debet,ſapientiam & fortitudine, & armis bellicis præſtantiorem eſſe.*

CAPVT NONVM.

SVnt iuſti,atq; ſapientes,& opera eorum in manu dei. Et tamen neſcit homo vtrum amore, an odio dignus ſit,ſed omnia in futurum ſeruantur incerta, eo ꝙ vniuerſa æquè eueniant iuſto & impio,bono & malo,mundo & immundo,immolanri victimas & ſacrificia contemnenti. Sicut bonus,ſic & peccaror:vt periurus, ita & ille qui verũ deierar. Hoc eſt peſſimum inter omnia quæ ſub ſole fiũt, quia eadem cunctis eueniunt.vnde & corda filiorum hominum implentur malitia,& contemptu in vita ſua, & poſt hæc ad inferos deducũtur. Nemo eſt qui ſemper viuat,& qui huius rei habeat fiduciam.Melior eſt canis viuus leone mortuo.viuentes enim ſciunt ſe eſſe morituros:mortui vero nihil nouerunt amplius,nec habent vltrà mercedem:quia obliuioni tradita eſt memoria eorum. Amor quoque,& odium,& inuidiæ ſimul perierunr:nec habenr partem in hoc ſeculo, & in opere quod ſub ſole geritur. Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum:quia deo placent opera tua.Omni tempore ſint veſtimenta tua candida,& oleum de capite tuo non deficiat. Perfruere vita cum vxore quam diligis, cũctis diebus vitæ inſtabilitatis tuæ, qui dati ſunt tibi ſub ſole, omni tempore vanitatis tuæ. hæc eſt enim pars in vita,& in labore tuo quo laboras ſub ſole.Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtãrer operare:quia nec opus,nec ratio,nec ſapiẽtia,nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas. Verti me ad aliud, & vidi ſub ſole,nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum,nec ſapienrium panem,nec doctorum diuitias,nec artificum gratiam: ſed tempus caſúmque in omnibus. Neſcit homo finem ſuum,ſed ſicut piſces capiuntur hamo,& ſicut aues laqueo comptehenduntur:ſic capiuntur homines tempore malo, cum eis exremplo ſuperuenerit. Hanc quoque ſub ſole vidi ſapientiam,& probaui maximam: ciuitas parua,& pauci in ea viri. Venir contra eam rex magnus,& vallauit eam, extruxírq; munitiones per gyrum,& perfecta eſt obſidio.Inuentúſq; eſt in ea vir pauper & ſapiens, & liberauit vrbem per ſapientiam ſuam, & nullus deinceps recordarus eſt hominis illius paupetis. Et dicebam ego, meliorem eſſe ſapientiam

fortitudine. Quomodo ergo ſapientia pauperis contempta eſt, & verba eius non ſunt audita? Verba ſapientium audiuntur in ſilentio, plus quàm clamor principis inter ſtultos. Melior eſt ſapientia quàm arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet.

OMnia hæc tractaui in corde meo, vt curioſe intelligerem, ſunt iuſti atque ſapientes, & opera eorum in manu dei. Et tamen neſcit homo, vtrum amore an odio dignus ſit, ſed omnia in futurum ſeruantur incerta, eo quòd vniuerſa æquè eueniant iuſto & impio, bono & malo, mũdo & immundo, immolanti victimas, & ſacrificia contemnenti: ſicut bonus, ſic & peccator: vt periurus, ita & ille qui verum deierat. *Eccleſiaſtes ſua damnat ſtudia in rebus nullius frugis collocata, arguit & ſuã ſtultitiam in perquirendis omnium rationibus, intellexit tamen ſapientiam hominum & iuſtitiam & opera, à diuino pendere artificio. nec ſapientem quicquam moliri poſſe abſq; diuina virgula, atq; directrice dei manu, cui ſi noſtrum ſubmiſerimus arbitrium, nos ſanè iuuabit, & eo vtetur, vt ad bonum comparandum inſtrumẽto, ſed tamen animato, nec ſolum animato, ſed rationali, quod ad bonum nititur opus, illo cæleſti afflatu adiutum. verum nihil habet in ſe, quo ſua prædicet & extollat opera, cum ſit à macula primi parentis contracta, velut pannus menſtruatus. turbida eſt aqua & luto reſperſa, quæ tametſi ſuapte natura, nata ſit ferri deorſum, nequit tamen, varijs præpedita obſtaculis, eò ferri, quo prætendit. Quid igitur tantopere tua extollis merita, labores, induſtriam & aſſiduam in rebus agendis diligentiam? Noſti ne pectus domini, an tibi ſecretiſſima dei arcana innoteſcant? Scis ne tuto tua à deo commendari opera? Nunquid ne ex æquo, tuis ieiunijs æterna merces reſpondebit? Quis porrò negat te multoties coniectũ fuiſſe in carceres, multa pertuliſſe incendia, lapidibus obrutum, & mille id genus tormenta toleraſſe? An propterea exiſtimas, aut verius iactas te eſſe dignum amore dei, aut æterno præmio? Si quid bene egeris, totum deo referas acceptum, qui*
operatur in te & velle, & perficere: ſi quid malè, tuo ſolum imputes arbitrio. Fluctuãt Philipp.2.
homines ambiguo, vtrum ad probationem ſuſtineant tormenta, an ad ſupplicium, ignorant, vt dicit Hieronymus, *in futuro autem ſcient, cum de hac vita deceſſerint: quia* Hieronymꝰ
tunc erit iudicium, nunc certamen. Et quicunq; aduerſa ſuſtinent, vtrum per amorem dei ſuſtineant, vt Iob: *an per odium, vt plurimi peccatores, nunc habetur incertum.* Dicet *tamen aliquis,* Ezechias *tuto dixit, ne moreretur, tametſi ei dixiſſet dominus*
per Eſaiam, *Diſpone domui tuæ, quia morieris & non viues, Obſecro domine, memento* Eſaie 38.
quæſo quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum eſt, in oculis tuis fecerim: ſciebat igitur tuto ſe nihil admiſiſſe mali, quod deo diſpliceret, imò ſua commendat opera. Inſuper Dauid *dicebat, Inclinaui cor meum ad facien-* Pſalm.118.
das iuſtificationes tuas in æternum, propter retributionem. Adde quòd Paulus *abſque*
vlla hæſitatione dixit, Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in 2.Timot.4.
reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die, iuſtus iudex. Nónne *quadam certitudine ſciebat* Paulus, *ſe ſtrenuo animo dimicaſſe in agone*

Math.19. *Chriſtianorum, & dignũ eſſe corona? Et Petrus fidenter dixit: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis? Ad hæc paucis reſpõdebimus, nec Eſaiam, nec Paulum, nec Petrum agnouiſſe certo, ſiue (vt fertur) certitudinaliter, an eſſet dignus amore dei, bene tamen quadam coniectura: quia cognoſcebant illi ſe non eſſe iaculis peccati mortalis percuſſos, nec culpæ mortiferæ conſcios: aut ſi certo nouerint, diuina reuelatione nouerunt. Nec tantum gloriæ ſibi vendicauit Ezechias, cum dixit ſe ambulaſſe coram domino in veritate, & perfecto corde, vt dona dei ſibi attribueret, aut ſua extolleret opera, nec deo referret accepta: ſed diuino afflatus numine, potuit ad gloriam dei, ſuam commendare induſtriam. Et cum optimus Chriſtianus ſua commẽdat opera, deum exiſtimat ſibi fuiſſe fauorabilem, vt coram illis quibus prodeſſe potuit, commendaret. Cum enim ſanctiſſimi viri ſua commendarũt opera & merita, non tam ſua commendarunt, quàm gratiam dei, à qua effecta ſunt, vt commendatione digna viderentur. Et licet noſtris bonis operibus confidere poſſimus, tamen primario figenda eſt noſtræ fiduciæ anchora, in dei miſericordia: ſecũdario noſtris confidimus operibus, quatenus ſunt ſubſidiaria vitæ æternæ nanciſcendæ adminicula. Et ingeniũ hominis eo ſtupore, & ſtupida hebetudine obtunditur, vt non poſſit certo ſcire, an hoc ſit primum peccatum, in quod incidit, licet de primo ſcelere quo delinquit, poſſit iudicare quòd ſit peccatum. Omnia, vt dicit Eccleſiaſtes, ſeruantur in futurum incerta, quod non difficili ſuadet inductione. Et iuſto & iniuſto ſuccedunt diuitiæ, & ſapienti & ſtulto honores, & ex æquo indifferentia omnibus contingere poſſunt, de quibus hic diſſerit, quæ nec ſunt per ſe bona nec mala, & quia ex æquo proſperæ rerum fortunæ poſſunt contingere iuſtis & iniuſtis, nec minus aduerſa quæq; feriunt diuitem quàm pauperem, idcirco de illis non eſt ferendum iudicium: quis ſcit an qui modo bonus eſt, ſaluabitur: & qui malus, damnabitur? Et immolanti victimas, & ſacrificia contemnenti vnus & idem eſt euentus & interitus, & peieranti & deieranti: quocirca nec boni debent attolli animo, nec mali deijci: nec ij ſciunt an certo incurrerint odium dei, & digni ſint æternis ſupplicijs: nec illi, an gratiã dei ſint aſſequuti. Recte igitur mihi dixiſ-*

1. Corint.4. *ſe viſus eſt Paulus, nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* Hoc eſt peſſimum inter omnia quæ ſub ſole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt. Vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita ſua, & poſt hæc ad inferos deducentur. Nemo eſt qui ſemper viuat, & qui huius rei habeat fiduciam. *Si ex æquo omnia eueniant vniuerſis, & nullum ſit diſcrimen inter bonos & malos in reddenda vitæ ratione, & in ſufferendis tormentis, nec quiſquam ſit qui audeat dicere ſe non moriturum, fruſtra ſapientes huius ſeculi ad tenebras cum ſtultis collapſuri, conantur tantopere ſua extollere ſtudia, & abſq; cauſa ſciolos & ignorantes deſpiciunt. Attende diligenter, vt aliquando diximus, neminem inferorum carceres euaſurum: abſq; diuina miſericordia, ad quos ante aduentum Chriſti omnibus patebat aditus. Idcirco recte dicebat Dauid, Domine eduxiſti ab inferno animam meam, ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum. Et alio in loco,*

Pſalm.29.

Pſalm.48. *Veruntamen deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.* Me-

lior eſt canis viuus, leone mortuo. Viuentes enim ſciunt ſe morituros,
mortui verò nihil nouerunt amplius, nec habent vltrà mercedem: quia
obliuioni tradita eſt memoria eorum. Amor quoque & odium & inui-
diæ ſimul perierunt, nec habent partem in hoc ſeculo, & in opere quod
ſub ſole geritur. Quidam hebræus exponens hunc locum, vt refert Hieronymus, di Hieronym.
cebat Eccleſiaſten velle innuere, vtiliorem eſſe quanuis indoctum, & eum qui adhuc
viuat & doceat, præceptore perfecto qui, iam mortuus eſt: verbi cauſa, vt canem in-
telligeret, vnum quemlibet de pluribus præceptorẽ: & leonem, Moyſen aut alium quem-
libet prophetarum. Sed hæc expoſitio non placet Hieronymo, ſed progrediendo ad ſub-
limiora, dicit Chananæam illam, cui dictum eſt, fides tua te ſaluam fecit, ſiue vt habe-
tur in noſtra tralatione: O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis, eſſe canem. Matth.15.
Nam antequam obtinuiſſet quod petebat, illi dixit Chriſtus: Non licet accipere panem
filiorum, & mittere canibus. Et leonem mortuum, eſſe populum circunciſionis, ſicut Ba
laam propheta dicit, Ecce populus vt catulus leonis conſurget, & vt leo exultans. Ca- Nume.23.
nis ergo viuens, nos ſumus ex nationibus: leo autem mortuus, Iudæorum eſt populus à
domino derelictus. Et melior eſt apud dominũ iſte canis viuens, quàm leo ille mortuus.
Nos enim viuentes, cognoſcimus patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum: illi verò mor
tui, nihil ſciunt, neq; expectant aliquam repromiſſionem, atq; mercedem, ſed completa
eſt memoria eorum: neq; ipſi meminerunt quæ ſcire debuerant, neq; illorum iam domi-
nus recordaturus eſt. Dilectio quoq; qua aliquando deum diligebant, perijt: & odium,
de quo audacter loquebantur, Nónne odiẽtes te domine odiui, & ſuper inimicos tuos ta Pſalm.138.
beſcebam? Nec poſſunt illi dicere, Pars mea dominus. Sunt qui dicunt, populum genti- Pſalm.72.
lem cane viuo ſignificatum, eſſe meliorem leone mortuo, ſcilicet populo Iudaico, qui ſuis
operibus, arrogantia, & tumore iactatis, nunquã iuſtificari potuit. Auguſtinus in quæ- Auguſtinus.
ſtionibus veteris & noui teſtamenti, quæſtione 39. vocat hunc canem, gẽtilem, & leo-
nem mortuum, apoſtatam: ſicut leo omnibus feris fortior eſt, ita Chriſtianitas omni-
bus ſectis. Si quis ergo ab hac deſtiterit, amittit ſalutem: ita vt deterior gentili ſit. po-
teſt enim fieri vt credat gentilis, & acquirat ſalutem, quam perdidit apoſtata: at ſi non
credat, adhuc peior eſt apoſtata: quia deterius eſt amiſiſſe ſalutem, quàm non habuiſſe.
Exiſtimo Eccleſiaſten hic ludere tropo & metaphora, vt dicat viuentes, ex eo mortuis
feliciores, quia poſſunt, dum hanc agunt vitam, eſſe defunctis iuſtiores. Nam indies
honeſtis vitæ officijs mereri poſſunt, & ſuam adaugere virtutem & perfectionem,
quod non poſſunt mortui: nec ſciũt mortui, niſi per reuelationem, quídnam boni in hoc
mundo operemur, & quid cogitemus: & illis præſcriptum eſt certum præmiũ, quod eſ-
ſentialiter augeri non poteſt, nos verò poſſumus de virtute in virtutem proficere, &
adoleſcere in perfectiora pietatis ſtudia. & quò magis nitimur ad virtutẽ, & noſtram
vitæ ſanctimonia, religionem illuſtramus, eò magis toti orbi innoteſcimus: mortuorum
verò gloria tandem euaneſcit, & obliuione obuoluitur, iuxta illud quod dicit Dauid,
Obliuioni datus ſum, tanquam mortuus à corde. Si tamen procelloſas huiuſce turbulen Pſalm.30.
ti mũdi tempeſtates, naufragia & innumeras perturbationes, tranquillo feliciter mor-

tuorum otio, & quieti contulerimus: melius eſſet mori quàm viuere. quod etiam Eccle-
Eccleſiaſt.7. *ſiaſtes prius expreſſit, dicens: Melior eſt dies mortis die natiuitatis. Et Paulus non im-*
Philipp.1. *prudenter dicebat, Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Vade ergo & comede in
lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum, quia deo placent
opera tua. *Rectè colligit ex præcedentibus, vitam eſſe morti anteponẽdam, & fruen-*
dum eſſe bonis à deo collatis, cui noſtra maximè placent opera, fide & charitate ſtabi-
lita. Quòd ſi mortui exciderint ab animo viuentium, & nec dilectionem quis in eos
habeat, nec odium, nónne vtilius erit & præſtantius frui honeſta voluptate, veſci epu-
lis, exhilarare animum, fallere iocis tædia, quàm anxijs curis & emaciata in ambien-
dis honoribus facie, animam adigere morti, & expetere quod nihil eſt, nec confert na-
turæ, imò plurimum aduerſatur? Hanc igitur ama vitam, in qua mentem honeſtis di-
ſciplinis & optimis moribus educabis, paſces & fouebis. Deuita tamẽ, & abhorreas por-
cinam Epicuræorum vitam, ne vnà cum corpore, tua pereat anima. Adhæc, cum morte
finiantur omnia, & in inferno non ſit pœnitẽtia, nec aliquis ad virtutẽ recurſus, dum
hic peregrinaris, feſtina, contende agere pœnitentiam: & dum tua floret ætas, & tibi
1.Corint.10 *tempus blanditur, labora. quod commonuit Paulus, dicẽs, Dum tempus habemus opere-*
mur bonum, & ſiue comedamus, ſiue bibamus, ſiue quid aliud operemur, omnia in glo-
riam dei faciamus. Quòd ſi opera noſtra deo placuerint, nequaquam indigebimus ve-
Prouerb.4. *ro pane & vino. dicit enim cæleſtis ſapientia, Cuſtodi præcepta mea, & viues. & aliu-*
Prouerb.9. *bi, Venite, comedite panes meos, & bibite vinum meũ. & Chriſtus omnibus ſuæ Euã-*
Ioan.7. *gelicæ philoſophiæ ſitibundis, dixit, Qui ſitit, veniat ad me, & bibat.* Omni tẽ-
pore ſint veſtimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.
Perfruere vita cum vxore quam diligis, cunctis diebus vitæ inſtabilita-
tis tuæ, qui dati ſunt tibi ſub ſole, omni tempore vanitatis tuæ. hæc eſt
enim pars in vita, & in labore tuo quo laboras ſub ſole. Quodcunque
facere poteſt manus tua, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec
ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas. *Pulcherrimus*
& indumentorum, & corporis candor, præ ſe fert quandam lætitiam, & plerunq; pol-
licetur quendam animi nitorem & mũditiam: quod viſus eſt nobis indicaſſe rex ille, qui
fecit nuptias filio ſuo, cui vehementer diſplicuit: quòd quidam diſcubuerit in conuiuio
Matth.22. *regio, non ornatus veſte nuptiali, cui dixit: Amice quomodo huc intraſti non habens*
veſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex miniſtris, ligatis manibus & pedi-
bus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Vetuit
etiam Chriſtus, ne qui ieiunant, obſcurarent ſuam faciem luto, & reſpergerent, vt vi-
Matth.6. *tata hypocriſi, nobis apparerent etiam ieiunando hilares & iucundi. Cum, inquit, ieiu-*
natis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. exterminant enim facies ſuas, vt appareant ho-
minibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam. Tu autẽ cum ie-
iunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, ſed pa-
tri tuo qui eſt in abſconſo: & pater tuus qui videt in abſconſo, reddet tibi. Et potiſſi-
mum oleo ſpiritali, de quo hic diſſerit Eccleſiaſtes ſecundum ſpiritalem intelligentiam,

debemus inungere caput noſtrum, & noſtram mentem. Oleum eam habet naturam no-
bis commodiſſimam, vt alat lumen, & feſſorum reſoluat laborem. Eſt & oleum ſaluta-
re & ſpirituale, oleum quidem exultationis, de quo loquitur Dauid: Propterea vnxit Pſalm.44.
te deus, deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis: hoc oleo exhilarandus eſt vul
tus noſter: habent & peccatores ſuum oleum quo inunguntur, & quod iuſtus deteſta-
tur, dicens: Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Hoc habent oleum
hæretici, & eo cupiũt deceptorum capita perfundere. Deinde monet Eccleſiaſtes virum,
vt vitã agat iucundam cũ ſua vxore, quã amat perinde, ac carnẽ ſuã, de qua dicitur in
Prouerbijs, Ama illã & ſeruabit te, amplexare illã, & circũdabit te. & hæc eſt viri fe- Prouerb.4.
licitas, & placidiſſimus ſuorũ laborũ fructus, in hac vmbratili vita, iucũdè cũ ſua vxo-
re viuere. & totis viribus debemus cõtẽdere, vt noſtra induſtria, noſtris deniq; manibus,
victũ nobis cõparemus, quod fecit Paulus, ne quodpiã Eccleſiæ gigneret offendiculum, 1.cor.4.& 9
cui cum licuiſſet de Euãgelio viuere, noluit tamen vti illa poteſtate, ſed tutius putauit 1. Theſſal.2. & 2.Theſ.3.
quærendã arte propria, vitæ alimoniã. Et eò magis & diligentius debemus in hac vita Act.20.
incumbere labori, quò magis agnoſcimus properãtibus ad inferos, non eſſe relictũ pœnitẽ
tiæ locũ, nec humana ſtudia illic ſuã vim habitura. Nec diſſentit ab hac ſententia, quod
præcipit Chriſtus in Euãgelio dicẽs, Operamini dum dies eſt, veniet nox quãdo nemo po Ioan.9.
terit operari. Verti me ad aliud, & vidi ſub ſole, nec velociũ eſſe curſum,
nec fortium bellum, nec ſapientiũ panem, nec doctorum diuitias, nec ar
tificum gratiam, ſed tempus caſúmq; in omnibus. Non ſemper qui velocius
in ſtadio currunt, optatum ſui curſus finem conſequuntur. Nec qui in agone chriſtia-
norum difficillimo ocyſſimè curſitant, illuſtrantur corona. Alij feliciter ſuum auſpicati
ſunt curſum, ante tempus tamen ſibi vendicantes brauium, defecerunt in itinere. Alij
tardo & admodum pigro incedunt greſſu, quibus infelicia fuerunt ſuæ curſuræ auſpi-
cia, veruntamen plerunq; abſq; vlla virium iactantia in opere perſeuerãtes, alijs pal-
mam præripiunt. quod planè expreſſit Paulus, dicens, Omnes quidem currunt, ſed vnus 1.Corinth.9
accipit brauiũ. Nec qui ferreis compedibus obuinctus eſt, & grauibus plumbi nexibus
prægrauatur, aptus eſt ad peragendum curſum illum, quem Paulus glorioſe abſoluit, de
quo gloriatur in domino, dicens, Curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Denique nec ſem- 2.Timot.4.
per fortiſſimi quiq; & generoſiſſimi milites, victoriam aſſequuntur, nec proprijs viri-
bus vincunt hoſtes, quibus cum nimium confidunt, ab inimicis etiam bello inexercitatis
expugnantur. Nec tam multis militum copijs obtinemus victoriam, quàm ope diuina.
quod ſacræ oſtẽdunt literæ. Cum enim Machabæi deſperarent de victoria, propter nu-
meroſiſſimum exercitum principis Syriæ, dixit eis Iudas, facile eſt concludi multos in 1.Machab.3.
manu paucorum, & non eſt differentia in conſpectu dei cæli, liberare in multis & in
paucis. Quoniã non in multitudine exercitus, victoria belli, ſed de cælo fortitudo eſt.
Ipſi veniunt ad nos in multitudine contumaci & ſuperbia, vt diſperdant nos & vxo-
res noſtras & filios noſtros, & vt ſpolient nos: nos verò pugnabimus pro animabus no
ſtris & legibus noſtris, & ipſe dominus conteret eos ante faciem noſtrã. Similiter cum
filij Iſrael timerent incidere in manus Pharaonis, dixit illis Moſes, Dominus pugnabit Exod.14.

1.Regũ.17. pro vobis,& vos tacebitis.dicebat etiam Dauid Sauli,pugnaturus contra Goliam,Dominus qui eripuit me de manu leonis,& de manu vrſi,ipſe me liberabit de manu philiſtæi huius.Deinde dicit Eccleſiaſtes,eum qui ſibi humanam arrogat ſapientiam, non poſſe habere panem,& potiſſimum cæleſtem,niſi per ſapientiam diuinam cohortãtem, Venite,comedite panes meos.& licet ſapiẽtes huius ſeculi aliquando fruãtur pane,non tamen tuto,nec plerunq; abſque mœrore & triſtitia:nec ſemper eis ſuppetunt vitæ neceſſaria. Nec docti perituris vtuntur diuitijs ex animi ſententia:potius abundant opibus indocti quàm docti,& fortuna magis adblanditur ijs,qui nullo labore,nullis denique ſtudijs rempublicam literariam iuuerunt, q̃ illis qui totam animi induſtriam,contulerunt illuſtrandis literis,nec vnquã labori,diligentiæ & ſtudijs pepercerunt, vt inuentis aliorum,nonnihil adderent:nec tamen diuites cenſentur,niſi mundas animi diuitias in Chriſto collocent,& in bonis operibus.Docet & quæ nũc diximus,beatus Pau-
1.Tim.6. lus ad Timotheum,dicens,Diuitibus huius ſeculi præcipe,non ſublimè ſapere,neq; ſperare in incerto diuitiarum,ſed in deo viuo,qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in bonis operibus. Nec poſſunt viri docti & prudentes ſibi comparare diuitias,niſi acceperint à domino, cuius ſunt veræ diuitiæ. Et de ex-
Prouerb. 13. preſſiſſima diuitis ratione,loquitur Salomon in Prouerbijs,dicens,Eſt quaſi diues cum nihil habeat,& eſt quaſi pauper,cum in multis diuitijs ſit.Redẽptio animæ viri,diuitiæ ſuæ,qui autem pauper eſt,increpationẽ non ſuſtinet.Quod autem dicit Eccleſiaſtes de artificum gratia, oſtendit artifices etiam ſolertiſſimos,non habere gratiam permanentem,ſed caſuram,quæ ſi ſyncero affectui & prudentiæ iuncta non fuerit,non eſt dicenda gratia,Nec à nobis profecta eſt,ſed à deo,cui innitendum eſt, & cuius præ-
1.Corint.15. ſidio bene operamur.quod Paulus ſciens dicit,Plus omnibus illis laboraui, non autem ego,ſed gratia dei quæ mecum eſt. & iterum,Gratia autem dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua nõ fuit.In vniuerſum colligit Eccleſiaſtes omittendo ἀναγωγὴν, neminem etiam ex nomenclatura felicium,habere quicquid optat,nec carere perturbationibus.& quia feruntur omnia incerto & ſtatu & euentu,nõ debemus figere anchoram noſtræ ſpei in his,quæ cito fluunt & euaneſcunt. Neſcit homo finẽ ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & aues laqueo comprehenduntur: ſic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo ſuperuenerit. Hanc quoq; ſub ſole vidi ſapientiam,& probaui maximam.Ciuitas parua,& pauci in ea viri:venit contra eam rex magnus,& vallauit eam,extruxítque munitiones per gyrum, & perfecta eſt obſidio.Inuentúſq; eſt in ea vir pauper & ſapiens,& liberauit vrbem per ſapientiam ſuã,& nullus deinceps recordatus eſt hominis illius pauperis. Quandiu ignorat homo finem ſuæ vitæ,& qua hora hinc demigrabit,tandiu angitur curis,iactatur naufragijs,& torquetur moleſtijs, & aduenit citius quàm putabat tempus iudicij, tempus quidem luctus & vlulatus, & citius irretitur pedicis pallidæ mortis, quàm piſcis hamo,aut auis laqueo,Interpellabit reſipiſcentiam,quando aduenerit dies illa horrenda, nec tamen exaudietur, dicetúrque illi, quando tibi licuit bene operari, neglexiſti, &

mea ſpreuiſti mandata: tunc ſecernentur boni à malis. Nam quemadmodum *in ſagena in mare demiſſa, concluduntur piſces & boni & mali: eligũtur deinde boni, & mali, ac noxij deijciuntur foràs.* Ita *in conſummatione ſeculi, angeli ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Matth. 13.
Nec ab hac deflectit ſententia, quod dicit Eccleſiaſticus, *Fili ſi habes, benè fac tecum, & deo dignas oblationes offer. Memor eſto quoniam mors non tardat, & teſtamẽtum inferorum, quia demonſtratum eſt tibi: teſtamentum enim huius mundi morte morietur. Ante mortem benefac amico tuo, & ſecundum vires tuas exporrigens da pauperi.* Et rurſus, *Ante obitum tuum operare iuſtitiam, quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum. Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operatur ibit cum illo.* Et *omne opus electum iuſtificabitur, & qui operatur illud, honorabitur in illo.* Hunc eccleſiaſtæ locũ, attigit Auguſtinus libro vno de agone chriſtiano, capite 7. dicẽs, *Gaudet piſcis quando hamum non videns, eſcã deuorat: ſed cum piſcator eum adducere cœperit, viſcera eius torquentur primo, deinde ab omni lætitia ſua per ipſam eſcam de qua lætatus eſt, ad conſumptionem trahitur, ſic ſunt omnes qui de bonis temporalibus beatos ſe eſſe putant. hamum enim acceperunt, & cum illo ſibi vagantur: veniet tẽpus vt ſentiant quanta tormẽta cum auiditate deuorauerint.* Laudat deinde Eccleſiaſtes *ſapientiam viri pauperis & prudentis, qui ſua prudentiſſima ſapiẽtia, & conſilio liberauit ciuitatẽ paruam, in qua pauciſſimi erãt viri, à fortiſſima & munitiſſima obſidione regis potentiſſimi: ea tamen ciues ingratitudine, eáque execranda ingrati animi nota, inuſti ſunt, vt liberata ab hoſtibus ciuitate, ne quidem vnus beneficij hoſtimentũ & gratiam penſauerit, nec memor fuerit illius pauperis ſapientiſſimi.* Hæc certè diuina *ſapientia populum iuſtum, & ſemen ſine querela liberauit à nationibus, quæ illum opprimebant: iurauit in animam ſerui dei, & ſtetit contra reges horrendos in portentis & ſignis.* Quidam dicunt hanc paruam ciuitatem eſſe hominem, qui ſecundum philoſophos dicitur microcoſmus, id eſt, minor mundus. hanc autem ciuitatem, rex magnus ſcilicet diabolus, ſuis inſidijs & munimentis concuſſit & obſedit, cuius tamen minaciſſimam obſidionem ſoluit homo interior, ſapiens & circumſpectus, nec tamen eius benignitatem & ſumma beneficia agnouit homo exterior omnium ingratiſſimus. Aut hæc parua ciuitas, cõparatione totius mundi, eſt Eccleſia: quæ ſubdolis cacodæmonum ſuggeſtionibus obſeſſa, euaſit gratia Chriſti (qui pro nobis factus eſt pauper) pericula obſidionis. Et cum hic pauper vicerit, & virtutem ac potentiam diaboli imminuerit, vix vnus reperitur, qui ei agit pro tantis beneficijs gratias. Chriſtus in Euãgelio Lucæ, nouem leproſorum ingratitudinem obiurgat, & oſtendit quantum ſibi ingrati animi vitium diſplicuerit. cum enim decem viros à lepra mundaſſet, non eſt inuentus, qui rediret, & daret gloriam deo, niſi vnus Samaritanus. Eccleſia. 14. Auguſtinus. Sapien. 10. Lucæ 17.

Et dicebam ego meliorem eſſe ſapientiã fortitudine. Quomodo ergo ſapientia pauperis contempta eſt, & verba eius non ſunt audita? Verba ſapiẽtium audiuntur in ſilentio, pluſquam clamor principis inter ſtultos. Melior eſt ſapientia q̃ arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet. Nõ *abſurde col-*

ligit, ſapientiã eſſe humana fortitudine præſtantiorẽ: diruit enim & ſubuertit caſtra, quæ nullis hominũ viribus ſubuerti poſſunt, ſoluit obſidionẽ, quam robuſtiſſima hominum fortitudo ſoluere non poteſt, & lõgè diutius durat, ꝙ potentia principum, ſine qua nihil commendatione dignum geri poteſt. Et ſimile eſt huic ſententiæ, quod comperi-
Sapient.6. mus in opuſculo Sapientiæ, Melior eſt ſapientia quàm vires, & vir prudens ꝙ fortis. Quòd ſi ſapientia præferatur fortitudini, & armis bellicis, cur igitur non extollimus & admiramur ſapientiam pauperis? cur deniq; ab eo non diſcimus, quid ſit agendum, quid verò fugiendum? cur toties ſapientiam pauperũ pannoſam & neglectam inſectamur, & quem ditat, furca plectimus? Melius eſſet incolere caſulam pauperis ſapiẽtis, ꝙ magnifica diuitũ palatia, cuius verba, non niſi ſilentio excipiũtur, & in quieto loco audiuntur: nec plauſus hominum, lenocinia, & verborum fucos quærit. Fugit & ſpectacula hominum, nec in theatris ſuam profitetur diſciplinam, nec amat quæ ſua ſunt, ſed quæ diuinam religionem exornãt. Et eius modeſtia & veneranda maieſtas, magis meretur audiri, quàm clamor principis, inter ſtolidos & inſipientes, qui nõ tam virtuti principis applaudũt, quàm diuitijs. Nec deſinas velim verſare animo, quãtum tibi prodeſſe poteſt ſapientia, & quantam ſis facturus iacturam, ſi eius patrocinio deſtituaris. facile corrues in ſentinam vitiorum, facile Diabolo ſuccumbes, & facilius occæcaberis. nec ſolùm mortiferæ noxæ macula, tibi vnam adimet virtutem. ſed omnes: & quæ aliquando præclarè geſſiſti, lethargo ſoporata, veteraſcent, & obliterabuntur. Hoc habent virtutes vinculum, hoc denique nexu vinciuntur, vt qui vnam habuerit perfectè, & om-
Iacobi 2. nes habere neceſſe eſt: & qui in vno offenderit, factus eſt omnium reus, quantum ad tranſgreſſionem legis. qui enim non mœchatur, ſed occidit, dei legem tranſgreditur.

ARGVMENTVM DECIMI CAPITIS.

Præfert Eccleſiaſtes ſapientiam cumulatiſſimis diuitiarum theſauris, quam immortali gloria dignam eſſe exiſtimat, à cuius veſtigijs longè abſcedunt ſtolidiſſimi, qui ad viſendum ſuæ ſtultitiæ ſpectaculum, tranſeuntium oculos pelliciunt: & longè plures, quàm qui veram profitentur ſapientiam, à quà noxij affectuum morbi curantur: nec ab ea inſtituti, primas honorum partes ambiunt, nec vt ſtulti, deſiderant in eminentiore loco ſedere, præcauent ſummopere à viperinis ſerpentum morſibus. parcè ſed modeſtè loquuntur, nec more loquaciſſimorum, balbutiũt & obſtrepunt, aut in vrbe imperant, aut eos qui principantur alijs, philoſophari docẽt, nullis capiuntur donis, nulli deniq; conuiciantur, nec quenquam maledica lingua vulnerant, ſed omnibus ſe præſtant manſuetos.

CAPVT DECIMVM.

MVſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti. Pretioſior eſt auro ſapiẽtia, & gloria: parua, ad tẽpus ſtultitia. Cor ſapientis in dextera eius, & cor ſtulti in ſiniſtra illius. Sed & in via ſtultus ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat. Si ſpiritus poteſtatem haben

tis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris: quia curatio faciet ceſ-ſare peccata maxima. Eſt malum, quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediẽs à facie principis: poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & diui-tes ſedere deorſum. Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos. Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui diſſipat ſe-pem, mordebit eum coluber. Qui tranſfert lapides, affligetur in eis: & qui ſcindit ligna, vulnerabitur ab eis. Si retuſum fuerit ferrum, & hoc non vt prius, ſed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & poſt indu-ſtriam ſequetur ſapientia. Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit. Verba oris ſapientis gratia: & labia inſipien tis præcipitabunt eum. Initium verborum eius ſtultitia, & nouiſſimum oris illius error peſſimus. Stultus verba multiplicat. Ignorat homo quid ante ſe fuerit: & quid poſt ſe futurum ſit, quis ei poterit indicare? Labor ſtultorum affliget eos, qui neſciunt in vrbem pergere. Væ tibi terra, cu-ius rex puer eſt, & cuius principes mane comedũt. Beata terra, cuius rex nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur in tempore ſuo ad reficiendum, & non ad luxuriam. In pigritijs humiliabitur cõtignatio, & in infirmita-te manuum perſtillabit domus. In riſu faciũt panem & vinum, vt epulen tur bibentes. Et pecuniæ obediunt omnia. In cogitatione tua regi ne de-trahas, & in ſecreto cubiculi tui non maledixeris diuiti: quia & aues cæli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas, annuntiabunt ſentẽtiam.

MVſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti, precioſior eſt auro ſapientia, paruáq; gloria ad tempus ſtultitia. Cor ſapiẽtis in dextera eius, & cor ſtulti in ſiniſtra illius. ſed & in via ſtultus ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat. *Nos commonefa-cit* Ecclesiaſtes *in exordio huius capitis, vt ſtultorum & improborũ hominum commer-cia, familiarem conſuetudinem & colloquia deuitemus, qui nihil præter immunditiam, & fœtidum vitiorum odorem ſpirant, nihilq; ab eorum lingua dimanat, quod non ſit peſtilentiſſimum.* Exprimit Auguſtinus *libro vno contra* Fulgentium Donatiſtam, *arti-culo* 14. *naturam muſcarũ morientium, & quid hoc ſibi vult, Muſcæ morituræ exter-minant confectionem ſuauitatis. Muſcæ morituræ* Donatiſtæ *circunuolant per totius corporis membra, ſicubi reperiant vulnerata. ſana pungunt, ægra lambunt, & eorum vlceribus peccatorum vermes fundunt, quæ conſcientiam mordeant, quæ animam fi-niant, quæ putredinem nutriant, quæ nec ipſis mortuis cadaueribus parcant. Muſcæ morituræ cum oleum exterminant, oleo perimuntur: neq; enim viuitis, qui ſpiritũ ſan-ctum efflatis.* Hæc ille. Et *quemadmodũ muſcæ, quibus nihil eſt indocilius, cum moriun tur, perdunt ſuauitatem vnguenti, odorem & ſaporem: ita boni malis permixti, fragran tiſſimum ſuarum virtutum odorem perdũt, & ſubornati contaminantur. Quapropter* Paulus *prudenter monuit* Corinthios, *ne commiſcerentur fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus: alioqui debuerant de hoc mundo exiſſe.*

Auguſtinus.

1. Corint. 5.

nec vult vt cũ illis ſumant cibum,nec minus ſceleratos homines fugere debemus,quàm
1.Corint.15. peſtem. Corrumpunt enim bonos mores,colloquia praua. dicit etiam Salomon Prouer-
Prouerb.4. biorum 4. Ne delecteris in ſemitis impiorum,nec tibi placeat malorum via,fuge ab ea,
nec tranſeas per illam,declina & deſere eam. Et ſola nos docet ſapientia,omni auro &
argento precioſior,vt nihil habeamus commercij cum malis & ſtultis, quorum gloria
citius areſcit quàm fœnum,& vix vno temporis momẽto durare poteſt,nec quicquam
moliuntur,quod non ſit ſiniſtrum. & cùm in ſua ambulant ſtultitia, ſuo ingenio iudi-
cant omnes eſſe deliros, & ſuis inniti veſtigijs. Nec mirum eſt. nam pulcherrimus eſt
ſtulti cum ſtulto congreſſus,at gloria ſapientum eſt perpetua,nec quicquam agunt,quod
Matth.6. non ſit dextrum,& cum faciunt eleemoſynam, neſcit ſiniſtra quidnam agat dextera:
Matth.5. & cum percutiuntur in dexteram maxillam,præbent & percuſſori alteram.& cum ve-
Matth.25. nerit ſaluator ad iudicãdum, illos ſeparabit à malis,& ſtatuet oues à dextris ſuis,hæ-
Prouerb.4. dos autem à ſiniſtris. Et in Prouerbijs dicit Salomon: Ne declines ad dexteram,neq; ad
ſiniſtram.vias enim,quæ ſunt à dextris,nouit dominus:peruerſæ verò ſunt,quæ à ſi-
niſtris ſunt. Illi (vt arbitror) declinant ad dexteram, qui volunt inani gloria ducti,
plus ſapere quàm oportet: illi verò ad ſiniſtram, qui rectam virtutum ſemitam negli-
gentes,ſectantur errorum & vitiorum diuerticula. Si ſpiritus poteſtatem ha-
bentis aſcenderit ſuper te,locum tuum ne dimiſeris,quia curatio faciet
ceſſare peccata maxima. Demus operam,ne diabolus aduerſarius noſter, & hoſtis
infeſtiſſimus,inueniat in nobis feneſtram, qua ſubingrediatur clanculum noſtræ men-
tis domunculam:toto deniq; contendamus ſtudio,ne,quod in nobis eſt optimum, inua-
dat.quòd ſi & orationibus & ieiunijs,munitiſſimam eius aciẽ perfregerimus,diſcedet à
nobis.ſtemus fortes aduerſus inſidias maligni ſpiritus,& ſummopere præcaueamus,ne
illi cedamus locum:quod ſi fecerimus,ne quidem vllum nos cõtinget peccatum. Idcirco
1.Petr.5. dicit Petrus in prima Epiſtola canonica, Sobrij eſtote,& vigilate,quia aduerſarius ve
ſter diabolus,tanquam leo rugiens,circuit,quærens quem deuoret:cui reſiſtite fortes in
fide. Et Paulus nos monet ad Ephesios, vt accipiamus armaturam dei, vt poſſimus
Ephe.6. reſiſtere diabolo. Induite,inquit,vos armaturã dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias
diaboli,quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem,ſed aduer-
ſus principes & poteſtates,aduerſus mundi rectores,tenebrarum harũ,contra ſpiritua-
lia nequitiæ in cæleſtibus. quòd ſi diabolus nobis nõ dominetur,euademus illæſi & im-
Pſalm.18. maculati. dicit enim Dauid, Si mei nõ fuerint dominati,tũc immaculatus ero, & emũ-
dabor à delicto maximo. Et ſi titillauerit mentem noſtram diabolus,& ad libidinem
concitauerit,laboremus ne ſubreptitios impulſus,& peſſimam cogitationem ſequamur.
Et licet diabolus conſcenderit vſque ad interna noſtræ mentis præcordia,poſſumus ta
men præpedire,ne inficiat quod contigit. & Iudas poterat non cedere locum diabolo,
Ioannis.13. cum in eius cor immiſerat cogitationem,vt ſuum proderet dominum, Ioannis 13. Eſt
malum quod vidi ſub ſole quaſi per errorem egrediẽs à facie principis,
Poſitũ ſtultum in dignitate ſublimi,& diuites ſedere deorſum. Vidi ſer-
uos in equis,& principes ambulantes ſuper terram,quaſi ſeruos. Intolera-

Digitized by Google

bile eſt malum & inauditum,quod videtur incuriam & negligentiam principum inſi-
mulare,pati ſtultos,ignobiles & pauperes in loco omnium eminentiſſimo ſedere:& ho-
noratiores locorum ſedes,dignioribus & nobilioribus præripere.Quid porro indignius
& abſurdius,quàm intueri Archadicum pecus,& aſininam belluam in Eccleſia prin-
cipatum obtinere,& doctiſſimis viris præfici?Verùm vbicunq; locorum ſederit ſimia,
ſemper ſibi erit ſimia.Et Mydas etiam primos habẽs in cœnis accubitus,ſuas perſona-
bit clitellas. Sed bene conueniunt craſſa craſſis.nec debent dolere ſapientes & docti, ſi
in hoc ſeculo deijciãtur,& loco mulionum ſedeant.Nam in futuro ſeculo honorificè ſe-
debunt cum beatis,vbi ſtulti & arrogantes nullum ſunt habituri locum. Pollicitus eſt
Chriſtus ſuis diſcipulis, qui fuerunt mundo ſpectaculũ ludibrij & contemptus,vt ſe-
derent aliquando ſuper duodecim ſedes,iudicantes duodecim tribus Iſrael.Matth. 19. Matth.19.

Qui fodit foueam incidet in eam, & qui diſſipat ſepem, mordebit
eum coluber. qui tranſfert lapides, affligetur in eis,& qui ſcindit ligna,
vulnerabitur ab eis.Plerunque euenit vt qui effodit ſcrobem, ſiue foueam, in eam
decidat:& qui alijs parauit laqueos & decipulas,ab eiſdem inuoluatur. Et faber ali-
quando quas fecit compedes,geſtat.& huic ſententiæ cohærent quæ ſcribit Salomon in
Prouerbijs, dicens, Qui fodit foueã, incidet in eam,& qui voluit lapidem,reuertetur Prouerb.26.
ad eum.Et fuſius multo hæc expreſſit Eccleſiaſticus,Qui foueã fodit,incidet in eam: Eccleſia.27.
& qui ſtatuit lapidem proximo ſuo,offendet in eo: & qui laqueum alij ponit,peribit
in illo,facienti nequiſſimum conſilium,ſuper ipſum deuoluetur,& non agnoſcet, vnde
adueniat illi.Idem quoque dicit Pſalmographus,Lacum aperuit,& effodit eum,& in- Pſalm.7.
cidit in foueam quam fecit.Sepis autem & maceriæ euulſio,ſecundum ſpiritalem in-
telligentiam,ſunt eccleſiaſtica dogmata, & inſtituta ab Apoſtolis & prophetis funda-
ta,quæ ſi quis diſſoluerit,& præterire voluerit,à ſerpente percutietur, de quo ſcriptũ
eſt Amos 9.Si deſcenderint in infernum,mandabo ſerpenti,& mordebit eos,ſiue,vt ha- Amos 9.
bet noſtra tralatio,Et ſi celauerint ſe ab oculis meis in profundum maris,ibi mandabo
ſerpenti,& mordebit eos.Ad hiſtoriam dico,eum eſſe dignum morſu ſerpentis, qui de-
dita opera diſſipat ſepem,ſub qua latebat coluber.Et ſi hæretici viuos eccleſiæ lapides
de ſtructiſſimo Chriſti ædificio abſtulerint,dilacerabuntur ab eis, & ſufferent tormẽ-
ta:& qui abſciderit ligna,periclitabitur ab eis.Ligna infructuoſa,ſunt hæretici,qui di-
gni ſunt incẽdio. In vniuerſum innuit Eccleſiaſtes,neminem debere alteri præbere an-
ſam mali,ne vitium ab altero commiſſum,in caput eius recidat. Si retuſum fue-
rit ferrum,& hoc non vt prius,ſed hebetatum fuerit,multo labore exa-
cuetur. & poſt induſtriam ſequetur ſapientia. Retuſum habent ferrum, qui
acumine ingenij carentes,imbecilla admodũ diſputatione congrediuntur cum illis,qui
pollent & ingenio & literis.Si tamen duro & inuicto labore hebetatam mentem iuue-
rint,ingenioſos deſidia torpentes ſuperabũt.Euenit enim plerunq;,vt qui nonnihil ſa-
pientiæ in ſacro muſarũ fonte ebiberunt,elati in ſuperbiã,deſinant diſcere, & ſic fer-
rum,quod erat acutũ hebetatur.Otium enim & pigritia eſt rubigo ſapiẽtiæ.Ager ſua-
pte natura feraciſſimus,niſi excolatur,ſqualet vepribus & ſpinis obſitus.Nec deſinũt

betho aere craſſiores, & qui ingenium habent piſtillo retuſius, ſi modo laborent, peruenire ad frugem. Ad quam indefeſſis vigilijs peruenit Cleanthes philoſophus, quo nihil ſtupidius & magis indocile. Nunquã enim nec de ingenio, nec de literis deſperandũ eſt.

Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit. Verba oris ſapiẽtis gratia, & labia inſipiẽtis præcipitabunt eum. Initium verborum eius ſtultitia, & nouiſſimum oris illius, error peſſimus. Stultus verba multiplicat. *Nemo neſcit peſtilentiſſimum eſſe ſerpentis morſum, longè tamen peſtilentior eſt contumaciſſimi detractoris lingua, qua nihil eſt exitialius, nihil nocentius, nihil denique pernitioſius. Lingua minutulum eſt membrum ac molliculum, plurimum tamen habet malorum: quam ſi animus integer non refrenauerit & cobibuerit, magis nocebit quàm aſpis, cuius venenum eſt penè immedicabile: non enim impetit aſpis aſpidem, nec ſcorpius ferit ſcorpium, nec vipera ſuum virus in viperam diffundit: ſolus autem homo ſua nocentiſſima lingua, in hominem, venenum habet. Inſectatur Salomon multis in locis Prouerbiorum, linguam garrulam, mendacem*
Prouerb.6. *& obtrectatricem. Et inter ſex vitiorum mõſtra, quæ deteſtatur deus, collocat linguam*
Prouerb.12. *mendacem. Et alíubi: Verba impiorum inſidiantur ſanguini. &, Abominatio eſt domino*
Prouerb.15. *labia mẽdacia. atq; iterum, Lingua placabilis, lignum vitæ, quæ autẽ immoderata eſt,*
Prouerb.17. *conteret ſpiritũ. adhæc, Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labijs men-*
Ecclesia.14. *dacibus. Dicit etiam Eccleſiaſticus de moderando linguæ plectro, Beatus vir qui non eſt*
Ecclesia.20. *lapſus verbo ex ore ſuo. item, Lapſus falſæ linguæ, quaſi qui in pauimento cadens, ſic*
Ecclesia.21. *caſus malorum feſtinanter venient. iterum, Labia imprudentum ſtulta narrabũt, ver-*
Ecclesia.25. *ba autem prudentum ſtatera ponderabuntur. atq; iterum, Beatus qui habitat cum mu-*
liere ſenſata, & qui lingua ſua non eſt lapſus. Et beatus Iacobus eum exiſtimat perfe-
Iacobi 3. *ctum, qui in verbo non offendit: & linguam putat eſſe ignem ardentiſſimum, & vni-*
uerſitatem iniquitatis, quæ in membris noſtris conſtituta, maculat totum corpus, quam
nullus vnquam hominum domare potuit, niſi diuino adiutus præſidio: & licet homo do-
Rom.1. *met feras, non tamen ſuã linguã, ſed deus in homine. Paulus acerbe reprehendit ſuſur-*
Ro.3. Pſal.5 & 139. & 9. *rones, & detractores: & ex Pſalmographo dicit, Sepulchrũ patens eſt guttur eorũ, lin-*
guis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub labijs eorum: quorum os maledictione,
1.Corint.6. *& amaritudine plenum eſt. Et ad Corinthios dicit, maledicos regnum dei non poſſeſſu-*
ros. Interim omitto quot locis inſectetur ματαιολογίαν, *& quanta ſeueritate cohibeat lin-*
guæ muliebris intemperantiam, ſed redeo ad explicandam Eccleſiaſtæ ſententiam. Ser-
pentem confert detractori. Nam quemadmodum ille, occultè mordens venenum inſerit,
ſic iſte clam detrahẽs, virus pectoris ſui infundit in fratrem: at ſapiens ab immedica-
bili linguæ veneno ſibi præcauet, cuius verba placent omnibus, & miram in ſe conti-
Prouerb.12. *nent gratiam. Et lingua ſapientum, eſt ſanitas, vt ſcribit Salomon in Prouerbijs, &*
Prouerb.15. *etiam ornat ſcientiam: os autem fatuorum ebullit ſtultitiam, & ſtolidiſſimum leuiſſi-*
ma garrulitate, & incontinentia arcani diffluentem, in multa ſcelera præcipitat: cu-
ius ſermo velut cancer ſerpit, & anſerinum ſtrepitum refert, nec poteſt procaci Batto-
logia non incidere in omnium odium, maleuolentiam & indignationem, & vbi primum

Digitized by Google

Incipit loqui, ſuam prodit ſtultitiam etiam infantiſſimam: & cum deſinit loqui, nec tamen ſine difficultate, ſua omnibus euentilat errata. Ignorat homo quid ante ſe fuerit, & quid poſt ſe futurum ſit, quis ei poterit indicare? Labor ſtultorum affliget eos, qui neſciunt in vrbem pergere. *Homo tam imbecilli eſt ingenij, vt ſolum quod præſens eſt, perfectè intueri poteſt, nec præterita ſua mēte verſata, comprehendit: nec capit integrè futura, imò multo minus, quàm præterita. Ob hunc ſtuporem, & tantillam rerum cognitionē, debet longè à ſe ſuperbiam pellere, & tumorem animi deijcere, & quò magis contendit res abditiſſimas animo conſequi, eò magis inſano & vano labore affligitur. Curioſa rerū humanarum cognitio vehementer torſit Platonem, Ariſtotelem, Zenonem, Carneadem, & reliquos philoſophos ethnicæ philoſophiæ ſtudioſiſſimos: ſed quid vanius illorum labore, induſtria, & conatibus? cum nunquam peruenerint ad veritatis cognitionem. Et cum putarent humano captu ſe comprehendere ſapientiam, nunquam tamen ad cæleſtem beatorum ciuitatem conſcenderunt: de qua dicit Dauid, Domine in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.* Pſalm.72. *Et huiuſce ciuitatis admirandæ meminit Chriſtus in Euangelio, dicens: Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.* Matth.5. *Nec ad hanc ciuitatem perueniunt hæretici, qui ſacras literas deprauando, viuos Eccleſiæ lapides, de ſuo loco dimouere contendunt, ac Eccleſiæ ſancita ſubuertere.* Væ tibi terra, cuius rex puer eſt, & cuius principes mane comedunt. Beata terra cuius rex nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur in tempore ſuo, ad reficiendum, & non ad luxuriam. *Exiſtimat Auguſtinus libro 17. de ciuitate dei, capite 20. hāc ſententiam pertinere ad duas ciuitates, vnam diaboli, alteram Chriſti: & earum reges, diabolum, & Chriſtum: adoleſcentem dixit diabolum, propter ſtultitiam & ſuperbiam, & temeritatem & petulantiam, cæteráque vitia, quæ huic ætati aſſolent abundare: Chriſtum autem filium ingenuorum, ſanctorum Patriarcharum pertinentium ad liberam ciuitatem, ex quibus eſt in carne progenitus. Principes illius ciuitatis mane manducantes, id eſt, ante horam congruam, quia non expectant opportunam, quæ vera eſt in futuro ſeculo, felicitatem, feſtinanter beari huius ſeculi celebritate cupiunt. Principes autem ciuitatis Chriſti, tempus non fallacis beatitudinis patienter expectant: hoc ait in fortitudine, & non in confuſione, quia non eos fallit ſpes, de qua dicit Apoſtolus, ſpes autem non confundit.* Auguſtinus. *Dicit & pſalmus: Etenim vniuerſi qui te expectant non confundentur. hæc ille. Sed tractemus hiſtoriam, quæ non diſſidet à prophetia Eſaiæ vaticinantis de ſumma miſeria & calamitate Iudæorum, vbi dicit dominus exercituum: Et dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eis, Eſaiæ 3.* Rom.5. Eſaiæ.3. *Reprobat Eccleſiaſtes iuuenum principatum, qui ante tempus ſummopere cupiunt regium obtinere ſceptrum, ac regio diademate inſigniri, vt orbi imperent, & libidine dominandi, ſummam apud homines ſibi comparent gloriam, quibus nec ætas eſt matura, nec armis parata, nec conſilio inſtructa. Inſectatur & principes, laſciuiæ & delicijs deditos, qui antequam ſurgant à lecto & expergiſcantur, de cibis cogitant, & ventre farciendo: quorum vires, & venere, & baccho ſolutæ, dum inſtat tempus pugnandi, facile agnoſcuntur ab his, qui duro la-*

bore, frugali cibo, ac continentia ſub dio ſua corpora exercuerunt, & quorum gloria, nulla vnquã voluptate, nullis deniq; delicijs eneruari potuit. Econtrario maximopere commendat regem nobiliſſimum, optimis moribus & honeſtis diſciplinis à puero recte inſtitutum, qui in laudatiſſima philoſophorum ſchola didicit quid honeſtum, quid turpe, quid proſequendum, quid deniq; fugiendum, quánam deniq; animi virtute, ſuis poſſet imperare ſubditis: quem nec deſidia vicit, nec arrogantia excæcauit, nec mollitudo eneruauit, ſed abdicatis à ſe voluptatibus, nouit prompta animi dexteritate, in ſuis caſtris nocturnas agere excubias, ſuorum deniq; animos accendere ad propulſandos hoſtes, nec quicquam magis vnquam deſiderauit, quàm omnium gratiam & beneuolẽtiam ſibi conciliare, & omnibus ſe præſtare humaniſſimũ, nec quod in illuſtriſſimo rege maximè expetendum eſt, ſuum populum duriſſimis exactionibus vexare. In pigritijs humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perſtillabit domus. In riſu faciunt panem & vinum, vt epulentur bibentes. Et pecuniæ obediunt omnia. In cogitatione tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi tui non maledixeris diuiti. quia & aues cæli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas annuntiabunt ſententiam. *Pigritia extructiſſimas ædes demolitur, & ignauia hominis, magnifica pereunt ædificia: nihil porrò tam egregiè factum eſt, eáq; adparatum induſtria, quod non inertia poſſidentis collabaſcat & ſubuertatur.* Dicit Hieronymus ad hunc locum ediſſerendum: *Domus noſtra, quæ cum ſtatu hominis erecta eſt, & habitatio quam habemus in cælis, ſi pigri ſumus, & ad bona opera tardiores, humiliabitur. Et omnis cõtignatio, quæ debet culmen portare in ſublime, ad terram corruens, habitatorem ſuum opprimit. Cúmque auxilium manuum, virtutúmq; torpuerit, omnes deſuper tempeſtates & nimborum ad nos turbo prorumpit. hæc ille. Et quia pigri nullis torquentur curis, nec futura præuident, idcirco lætius multo, & iucundius viuunt, & in hilaritate animi fruuntur pane & vino: diuturnius tamen & felicius, cum bonis externis abundant, nihilq; non intentant robuſtiſſimis pecuniæ neruis oppidoquam muniti. Ea nos tenet auida illa pecuniæ congerendæ ſitis, vt viſis nummis, aut tutiſſimis pecuniæ recipiendæ pollicitis, diligentius accingamur operi, & magis ſtrenuam noſtro artificio nauamus operam. Etenim odor quæſtus ex re qualibet, omnibus eſt gratiſſimus. Quem tam quadratum, támq; conſtantem reperies, qui non alliciatur donis, aut non ſeruiat pecuniæ? Cõtendunt penè omnes huic deæ & reginæ adblandiri, & ſuum præſtare obſequium: huic ſeruiunt rhetores, poetæ, philoſophi, patroni, & id genus hominum. Quod non ſubticuit Eſaias, dicens: Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Et à minore vſque ad maiorem, omnes auaritiæ ſtudent. Hieremiæ 6. Monet deinde Eccleſiaſtes, ne detrahas regi, cuius maieſtatem ſuſpicere debes, nec importuna lingua maledicas diuiti, qui non mediocre tibi poteſt adiumentum præſtare. Dilige proximum ex præcepto Chriſti, ſicut teipſum. Et angeli, qui terram circumeunt inſtar auium, noſtra verba & cogitationes ad cælum perferunt, nec deum latet quod clam cogitamus.*

Hieronym9 | Eſaiæ.1. | Hierem.6. (marginal notes)

ARGVMENTVM VNDECIMI CAPITIS.

Quantum nobis prodeſſe poſſit promptiſſima erga pauperes largitio,quantum denique commodi adferat eleemoſyna reipublicæ, exprimit Eccleſiaſtes, *qua multo facilius ampliſſimæ liberalium fortunæ augentur,quàm induſtria & aſſiduo labore. Nec quicquam præmij aſſequemur,quod non meruerint quouiſmodo noſtri conatus:nec ſupplicium irrogabitur,quod non culpa commeruerit.* Et *hoc vnum ſciant homines,aut ſibi abſoluto vitæ curriculo,optatiſſimum æternæ lucis locum deſtinari,aut denſiſſimos tenebrarũ carceres.* Nec *ab opere idcirco deſiſtendum erit,ꝙ nobis cælum comminetur imbres,aut perflent venti etiam typhonij. Nam nobis incertum eſt quidnam* Deus *rerum omnium prouidentiſſimus,de futuris diſpoſuerit.* Satis *ſit hominibus hac aura pertenui viuere,& ſplendidiſſimo ſolis lumine oblectari.*

CAPVT VNDECIMVM.

MItte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas:quia poſt tempora multa inuenies illum. Da partes ſeptem, nec non & octo:quia ignoras quid futurum ſit mali ſuper terram. Si repletæ fuerint nubes,imbrem ſuper terrã effundent. Si ceciderit lignum ad auſtrũ aut ad aquilonem,in quocunq; loco ceciderit,ibi erit. Qui obſeruat ventum,non ſeminat:& qui conſiderat nubes, nunquam metet. Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus,& qua ratione compingantur oſſa in vẽtre prægnantis: ſic neſcis opera dei,qui fabricator eſt omnium. Mane ſemina ſemen tem tuam, & veſpere ne ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis orîatur,hoc an illud:& ſi vtrunque ſimul, melius erit. Dulce lumen,& delectabile eſt oculis videre ſolem. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit,meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierũ multorum:qui cum venerint,vanitatis arguentur præterita. Lætare ergo iuuenis in adoleſcentia tua,& in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui,& in intuitu oculorum tuorum:& ſcito, quòd pro omnibus his adducet te deus in iudicium. Aufer iram à corde tuo,& amoue malitiam à carne tua. Adoleſcentia enim & voluptas, vana ſunt.

MItte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas,quia poſt tempora multa inuenies illum. Da partes ſeptem,necnon & octo, quia ignoras quid futurum ſit mali ſuper terram. Si repletæ fuerint nubes,imbrem ſuper terram effundent. *Nos cohortatur Eccleſiaſtes ad exercẽda pietatis officia,& ad impartiendũ pauperibus,quod abundè nobis ſuppetit. Nec ſinamus famelicos,debiles,claudos & indigẽtes perire fame. Semper ſint aperta egenis horrea,nec ea nos capiat inhumanitas,vt noſtram languidis denegemus operam. ſuccurramus & tranſfretanti aquas,& magno cum labore oceanũ adnauigãti. Nam quod*

in pauperis ſubſidium contulimus, fœnerabimur, & promptam deus noſtri animi voluntatem, ac promptiſſimũ erga pauperes obſequium compenſabit. Tantum habet eleemoſyna momẽti, vt ea redimi poſſint & purgari peccata. Idcirco Daniel cõſuluit Nabuchodonoſor, vt ſua peccata eleemoſynis redimeret, & iniquitates miſericordijs pauperum, & forſitan deus hoc officio ei ignoſceret. Et Tobias dicebat ſuo filio, *Ex ſubſtãtia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciẽ tuam ab vllo paupere. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguũ libenter impartiri ſtude. præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſſitatis, quoniã eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Dicit etiam Eccleſiaſticus capite 4. *Fili eleemoſynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne tranſuertas à paupere. Animã eſurientem ne deſpexeris, & non exaſperes pauperẽ in inopia ſua.* Audi lubenter præmium, quod Chriſtus pauperum alumnis, in extremo iudicio conſtituet, *Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere erã, & veniſtis ad me. Tunc reſpondebunt ei iuſti dicẽtes, Domine quando te vidimus eſurientem, & pauimus: ſitientem, & dedimus tibi potum? quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus te: aut nudum & cooperuimus te? aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et reſpondens rex dicet illis, Amen dico vobis, quandiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Et in Euãgelio Lucæ dicit Chriſtus, *Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynã, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Dicit etiam Chryſoſtomus homilia 5. in 3. caput ad Titum, *eleemoſynã plus habere virium ad extinguenda peccatorum incendia, quàm virginitatem, ſaltem, vt arbitramur, conſultam, quæ eſt mater charitatis, & proprium chriſtianæ religionis inſigne.* Hieronymus etiam in Epiſtola ad Euſtochium, de epitaphio Paulæ, *præfert eleemoſynam, quæ in viua dei templa, id eſt, pauperes erogatur, muneribus templo dicatis. Nec, vt exiſtimo, fruſtra iecit ſementẽ, qui frequenter pauperis inopiã, & tranſeuntis aquã ſubleuauit.* Vnde dicit Eſaias, *Beatus qui ſeminat ſuper aquam, vbi bos & aſinus calcant.* Nec quis poteſt nanciſci charitatem dei, niſi membra Chriſti ſuis opibus refocillauerit. Dicit enim Ioãnes in ſua prima epiſtola, *Qui habuerit ſubſtantiã huius mũdi, & viderit fratrem ſuũ neceſſitatẽ habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? filioli mei, nõ diligamus verbo, neq; lingua, ſed opere & veritate.* Verùm vt maius indipiſcamur præmium, debemus largiter impartiri bona noſtra indigentibus. & hoc ſubindicat Eccleſiaſtes, dicens, *Da partes ſeptem, necnon & octo.* ita quòd ſis ſemper promptus ad abundè ferẽdum ſuppetias egeno, nec tibi præſcribas quantum velis dare: ſi quadrantem dederis, ſtude vt duodecim aſſes largiri poſſis, imò aureum. nec huic refragatur expoſitioni Lyranus, hunc enarrans locum, vbi dicit, *Da abundanter ex tuis bonis, indigentibus: ignoras enim quid mali futurum ſit. quòd ſi acciderit intolerabilis fames, aut ſæuiſſima peſtis, aut cruẽtum bellum, tua tibi poſt mortem proderit pietas, nec optimo fraudaberis præmio.* Hæc tamen Eccleſiaſtæ verba ſe-

Margin notes: Danil. 4. — Tobiæ 4. — Eccleſiaſt. 4. — Matth. 25. — Lucæ 11. — Chryſoſtomus. — Hieronym. — Eſaiæ 32. — 1. Ioan. 3. — Lyranus.

cundum myſticam intelligentiam accommodat Hieronymus veteri ac nouo inſtrumento: ſeptenario, antiquum teſtamentum exprimitur, & octonario, nouum: & præcipitur vt in vtrunque teſtamentum, pari veneratione credamus. Iudæi dederunt partes ſeptenario, admittentes ſabbatum: ſed nihil reliquerunt octonario, quia reſurrectionem diei dominicæ denegant. Marcion & Manichæus veterem legem rabido ore dilacerantes, dant partem octonario, ſuſcipientes Euangelium: ſed eandem ſeptenario numero non tribuunt, vetus teſtamentum reſpuentes. Hebræi ita hunc locum intelligunt: & ſabbatum & circuncisionem ſerua, ne ſi hoc fortè non feceris, inopinatum tibi ſuperueniat malum. Quod deinde dicit Eccleſiaſtes de oppletis nubibus, quæ effundunt imbrem ſuper terram, per tropologiam accommodatur his, qui vltronea volūtate, pietatis officia, egentibus præſtiterunt: ſuper quos copioſiſſimi diuinæ gratiæ imbres cadūt. Dicit enim Chriſtus, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. & quo magis noſtra impartimur, eo magis abundamus. Hieronym. Ioan. 7.

Si ceciderit lignum ad auſtrum aut ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. Qui obſeruat ventum, non ſeminat: & qui conſiderat nubes, nunquam metet. *Edisserens Hieronymus ſublimem huiuſce loci philoſophiam, de ligno ad auſtrum, vel ad aquilonem cadente, dicit, Vbicunque locum tibi præparaueris, futurámque ſedem, ſiue ad auſtrum, ſiue ad boream, ibi cum mortuus fueris, permanebis. Lignum igitur quod in hac vita corruerit, & conditione mortalitatis fuerit inciſum: aut peccauit antè dum ſtaret, & in boreæ parte poſtera ponitur: aut ſi dignos auſtro fructus attulit, in plaga iacebit auſtrali. Nec eſt aliquod lignum quod aut ad aquilonem non ſit, aut ad auſtrum: intellige auſtrum in bonam ſumi partem. Scriptum eſt in Abacuc, Deus ab auſtro veniet. Et in Cantico canticorum dicitur, Exurge aquilo, hoc eſt, recede & abi, & veni auſter. Et aquilonem ſæpiſſimè in malam partem. Vnde dicit Hieremias, Ab aquilone pandetur omne malum. aliquando tamen in bonam partem ponitur, quod docet propheta, dicens, Pſalmo 47. Mons Sion latera aquilonis, ciuitas regis magni. Et rurſum Ezechiel propheta, capite 1. Eſt ſuper me manus domini, & vidi, & ecce ſpiritus fulgens veniebat ab aquilone. Aut dicere poſſumus, electos nomine auſtri deſignatos, poſt ruinam huius vitæ, aſſequuturos vitam æternam, ſi nullis grauentur vitijs: reprobos verò ad inferorum tenebras lapſuros. Niſi velit Eccleſiaſtes ad hiſtoriam dicere, vbicunque cecideris, etiam inopinato fato ſublatus, & ſubita mortis tempeſtate ſubuerſus, ibi iugiter permanebis, ſiue te rigidum & trucem: ſiue clementem & miſericordem, vltimum inuenerit tempus. Caue ne hallucinatus huiuſce loci intelligētia, in eorū errorem corruas, qui dicunt non eſſe ponendum purgatoriū, eo quòd Eccleſiaſtes ſolùm dicit, te aut ad aquilonem, aut ad auſtrum peruenturum. Nam quid ſibi velit hic locus, iam enucleauimus. etiam cadunt ad auſtrum, & ſubito conuolant ad cælum, qui nec peccato mortali, nec veniali torquentur, & abunde in hoc mundo ſatiſfecerunt: perditiſſimi verò ad aquilonem tendunt, & ad inferos, qui ex hac vita decedunt cum peccato mortali: qui verò hinc demigrant leuiſſimo ſcelere perculſi, noxa ſcilicet veniali, aut non abunde ſatiſfecerunt pro ſuis delictis in hoc mundo, ad tempus, purgatorij ſedes ingredientur. Matthæi enim 12 dicit*

Hieronym. Abac. 3. Cantic. 4. Hierem. 1. Pſalm. 47. Ezechi. 1.

Matth.12. *Chriſtus, peccatum in ſpiritum ſanctum neq; remitti in hoc ſeculo, neq; in futuro: nec dicerentur hæc, niſi quodpiam peccatum poſſet remitti in futuro ſeculo, ſcilicet veniale, per quandam deteſtationem, qua voluntas reordinatur, vt ſic loquar.* Etiam dicit
1.Corinth.3. *Paulus ædificantem lignum, fœnum & ſtipulam, ſaluũ fieri, ſic tamen, quaſi per ignem.*
2.Macha.12. *etiam Iudas Machabæus iuſſit offerri ſacrificium pro peccatis mortuorum. Plura alibi ſumus de hac re dicturi.* Quod vero dicit Eccleſiaſtes, *illum non ſeminaturum, qui obſeruat ventum, vult innuere, neminem debere opportuniſſimum ſemper tempus expectare, vt iaciat ſementem, aut quodpiam bonum opus faciat, alioqui aſtronomorum leges & præceptiunculas obſeruando, nunquam ſereret, donec pro animi adlubentia ſibi blandiretur cælum, & aeris ſerenitas. Qui etiam conſiderat, cui benefaciat, & non omni petenti ſe tribuit, ſæpe præterit eum, qui meretur accipere. aliter. Qui tantum eo tempore dei verbum prædicat, quo populus libenter auſcultat, & ſecũda aſpirat aura, tumoris ſator, negligens, & ignauus agricola eſt: in ipſis enim proſperis, dum neſcimus, aduerſa conſurgunt. Sed opportune, importune, ſuo tempore dei ſermo eſt prædicandus, nec fidei tempore, aduerſariarum nubium conſideranda tempeſtas. Venatur etiam auram vulgi, & inani gloriæ vento iactatur, qui ſolum humaniores literas profitetur, cũ ſibi arridet & applaudit frequentiſſimum auditorium, ſolum ille paſcit ventum, & coram populo, ſuas dilatat phaleras & fimbrias. Si non puduerit Chriſtum docere mulierem Samaritanam, qui ſuam profitendo ſapientiam, ſecedebat à confertiſſima turba, neq; te pudeat vnum atq; alterum auditorem inſtruere.* Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis: ſic neſcis opera dei, qui fabricator eſt omnium. *Quemadmodũ nos latet quónam artificio, quánam denique via, ſpiritus & anima ingreditur paruuli corpuſculum, & quo temporis momento, nectatur materiæ, nec agnoſcimus plane diſcrimen oſſium & venarum in vtero prægnantis, ita perfectiſſima dei opera ſcire non poſſumus.*
Hieronym⁹ *Hunc explicans locum Hieronymus dicit: Sicut neſcis viam ſpiritus, & animæ ingredientis in paruulum, & ignoras oſſium & venarum varietates in ventre prægnantis, quomodo ex vili elemento corpus hominis in diuerſas effigies artúſque varietur, & de eodem ſemine, aliud molleſcat in carnibus, aliud dureſcat in oſſibus, aliud in venis palpitet, & aliud ligetur in neruis: ita dei opera ſcire nõ poteris, qui factor eſt omniũ. Ex quo docet contraria non timenda, nec temere de ventis & nubibus iudicandum, cum ſuo tempore & curſu debeat ſator pergere, & euentum ſententiæ domini reſeruare.*
Roma.9. *Non enim volentis neque currentis, ſed dei miſerentis eſt. hæc ille.* Et licet philoſophus
Philoſophus *nouerit oſſa omnia, aut foris viciſſim tangi, aut alterum inſeri alteri, & neruis ligari, & circiter oſſa quãuis neruorũ copiam duci, capite excepto: id enim non neruis, ſed ſuturis ipſorũ oſſium continetur, vt ſcribit libro 3. de hiſtoria animaliũ, cap. 5. & cap. 7. dicit, initium in omnibus, quæ oſſibus cõſtant, eſſe ſpinam: quæ compacta ex vertebris à capite ad coxas porrigitur. & oſſium animalis eiuſdem, alia medullam intra ſe continent, alia minime: nemo tamen adeptus eſt perfectiſſimã naturæ cognitionem, & quò magis putat ſe arcana naturæ comprehendiſſe, eò minus conſequitur, & vehementius*

delirat, cum omnes ingenij vires explicat ad intelligendum dei artificium. & quia ignorat, an hac nocte morietur, ideo minus debet ſuam mentem anxijs rerum humanarum curis diuexare, nec ſuã ſpem in accumulandis diuitijs collocare. Nec immerito reprehendit Chriſtus diuitem illum, qui volebat ampliſſima extruere horrea, in quibus ſuas opes reconderet, & tandem ſuam vitam in delicijs transfigeret: cui dixit deus, Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non eſt in deum diues. Deniq; ſumus incerti ſi nam deus nos velit in ſuum regnum accerſere, aut detrudere ad inferos: aut quòd in manus noſtrorum inimicorum incidemus, aut à periculis eripiemur. Et quia neſcimus plenè voluntatem dei, nihil nobis conducibilius erit, quàm beatè viuere, nulli conuiciari, neminem concutere, omnibus prodeſſe, & ſynceram honeſtæ vitæ amicitiam conſeruare. Ediſſerens Eccleſiaſticus de operibus dei nobis occultis, dicit: Quis videbit eum & enarrabit? & quis magnificabit eum ſicut eſt ab initio? Multa abſcondita ſunt, maiora his: pauca enim vidimus operum eius. Nec Eccleſiaſtæ aduerſatur, quod dicit Paulus ad Romanos: Quod notum eſt dei, manifeſtum eſt in illis, deus enim illis manifeſtauit: inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas, ita vt ſint inexcuſabiles. Nam ſolum innuit nos cognoſcere deum, cognitione quidem quia eſt, per ea quæ facta ſunt, ſed non cognoſcimus rationes, quibus architectus ille ſupremus, creaturas producit: nec poteſt vis noſtri ingenij attingere, quæ in mente diuina latent, & quãdo, & quo fine quidpiam creabit. Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere ne ceſſet manus tuas, quia neſcis quid magis orietur, hoc aut illud: & ſi vtrunque ſimul, melius erit. Dulce lumen & delectabile eſt oculis, videre ſolem. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierũ multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita. Lætare ergo iuuenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum, & ſcito quòd pro omnibus his adducet te deus in iudicium. Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. adoleſcentia enim & voluptas vana ſunt. *Nos prouocat & adducit ad cõtinuum laborem, vt opportuno tempore iaciamus ſementem, nec ab opera deſiſtamus: quid enim ſcimus, ſi quod diluculo ſeminauimus, fructũ adferet, aut quod veſpere ſeminatum eſt? aut ſi vtrunq; perueniet ad frugem? euenit aliquando, vt ſi mane noſtram perdiderimus operam, veſpere ſerendo reſarciemus iacturam, & deus multiplicabit ſemen noſtrũ. ſicut dicit Paulus 2. Corin. 9. Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ, vt in omnibus locupletati, abundetis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem deo: nec ſcire poſſumus, an labores noſtri nobis optimum pariẽt fructum, deniq; incertum eſt quod opus magis placeat deo: poteſt accidere vt non vnum, ſed vtrunque placeat. Et in adoleſcentia, & in ſenectute inſiſtendum eſt operi, nec excuſationem*

Lucæ 12.

Eccleſi. 43.

Rom. 1.

1. Corint. 9.

Digitized by Google

promereri poſſumus dicendo, laborauimus in ætate florida, idcirco in ſenectute feriabimur, & quieſcemus. Nos enim præterit, ſi nam in iuuentute, an in ætate decrepita, erimus deo grati. quid enim nobis prodeſt adoleſcentiæ frugalitas & continentia, ſi in ſenecta ſoluamur luxu & delicijs? in quacunq; enim die errauerit iuſtus, ob veterem iuſtitiam à morte liberari non poterit. Quòd ſi ſemper benefeceris, & omni ætati æqualem curſum habueris, videbis deum, dulciſſimum lumen, videbis Chriſtum ſolem iuſtitiæ. quòd ſi multis annis vixeris, & recorderis miſeriarum, quas aliquando perpeſſus es, & inſpectis malorum tenebris, cogites te breui moriturum, præſentia, quaſi fluxa, fragilia & caduca contemnes. contende igitur ſumma cum diligentia, optimum ex ſemente euangelica fructum decerpere, nec torquearis terreni ſeminis ſolicitudine, quod non ſemper peruenit ad frugem, vt oſtendit Chriſtus in Euangelio Matthæi, *dicens:*
Matth.13. *Exijt qui ſeminat ſeminare, & dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petroſa, vbi non habebant terram multam, & continuo exorta ſunt, quia non habebant altitudinem terræ: ſole autem orto æſtuauerunt, & quia non habebant radicem, aruerunt. Alia autem ceciderunt in ſpinas, & creuerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea. Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum. Deinde dicit* Eccleſiaſtes: *Exhilareſcat animus tuus, quandiu tibi arrident iuuentutis ſales, facetiæ & deliciæ, quicquid denique tuis perplacebit oculis, & tibi gratum fuerit, aſſume, fruere vt libet huius mundi voluptatibus, caue tamen ne tibi dominetur laſciuia, & rerum omnium libido: quòd ſi rebus huius ſeculi inſoleſcas & abutaris, haud dubiè acerrimas aliquando lues pœnas, & extremo occurres iudicio: in quo vitæ tuæ redditurus es rationem: & ne tuo malo incidas in horrendum illud iudicium, in*
Matth.16. *quo filius hominis reddet vnicuiq; ſecundum opera eius. doma noxios tui animi affectus, immoderatam deuita iracundiam, nec à recto virtutum tramite deflectas, penſita nihil eſſe vanius adoleſcentia, nihil deniq; voluptate fluxibilius.*

ARGVMENTVM DVODECIMI CAPITIS.

Non ſis vſqueadeo ingratus, nec ea deteſtandæ ingratitudinis nota cõtamineris, vt dũ floridam agis ætatẽ, dei optimi & maximi, à quo tua pendẽt omnia, te capiat obliuio. tempore enim afflictionis, & dum tibi vndiq; tribulationũ procellæ inſurgent, tuæ te pœnitebit ingratitudinis, deíque gratiam neglexiſſe. & cum in extremo iudicio conſpicies ſolem obtenebreſcere, & lunam, ac ſtellas denſiſſimis obſcurari tenebris, alios deniq; ad cælum euehi, alios deturbari ad inferos, dolebis vehementer te impiè vixiſſe: ſed fruſtra tuam deplorabis iuuentutem miſerè tranſactam, & vani erunt tui dolores. agnoſces interim quàm ſit miſerum humanis fidiſſe rebus, & ſuæ ſpei anchorã in diuitijs, ac mométaneis voluptatibus defixiſſe. torqueberis & acrius quòd cernes deſtinata eſſe æternæ vitæ præmia his, qui diligenter dei mandata obſeruarunt: illis verò, qui ſanctas dei leges trangreſſi ſunt, æterna ſupplicia.

CAPVT DVODECIMVM.

MEméto creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequá veniat tempus afflictionis tuæ,& appropinquent anni, de quibus dicas, Non mihi placét. antequam tenebreſcat ſol & lumen,& ſtellæ,& luna,& reuertantur nubes poſt pluuiam:quando cómouebuntur cuſtodes domus, & nutabunt viri fortiſſimi,& otioſæ erunt molentes in minuto numero. Et tenebreſcét videntes per foramina,& claudent oſtia in platéa, in humilitate vocis molétis,& conſurgét ad vocem volucris, & obſurdeſcent omnes filiæ carminis. Excelſa quoque timebunt,& formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locuſta,& diſſipabitur capparis. quoniá ibit homo in domũ æternitatis ſuæ,& circumibũt in platéa plangentes, antequam rumpatur funiculus argenteus,& recurrat vitta aurea,& conteratur hydria ſuper fonté,& confringatur rota ſuper ciſternam,& reuertatur puluis in terrá ſuam vnde erat,& ſpiritus redeat ad deum qui dedit illum. Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes,& omnia vanitas. Cúmque eſſet ſapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit populum & enarrauit quæ fecerat:& inueſtigás compoſuit parabolas multas. Quæſiuit verba vtilia,& cóſcripſit ſermones rectiſſimos, ac veritate plenos. Verba ſapientium, ſicut ſtimuli,& quaſi claui in altum defixi, quæ per magiſtrorum conſilium data ſunt à paſtore vno. His amplius fili mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus eſt finis:frequénſque meditatio, carnis afflictio eſt. Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time,& mandata eius obſerua. hoc eſt enim omnis homo. Et cuncta quæ fiunt, adducet deus in iudiciũ, pro omni errato, ſiue bonũ, ſiue malũ ſit.

FINIS.

MEmento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ,& appropinquét anni, de quibus dicas, non mihi placent. Antequam tenebreſcant ſol & lumé, ſtellæ & luna,& reuertantur nubes poſt pluuiam. Ea *inſoleſcunt homines in proſperis arrogantia, eóque ſuperbiæ faſtu turgeſcunt, vt nec dei, nec ſui ſint memores, nec extremæ paupertatis & miſeriæ, in quam aliquando inciderunt, recordentur: nec ipſis venit in mentem, ſe ex obſcuris parentibus, & in tenuiſſima caſula ortos eſſe.* Neminem *putant ſibi eſſe ſecundum, omnes contemptim auerſantur, & blanda occæcati fortuna, ſe omnium feliciſſimos eſſe exiſtimant, nec principum minis & potentia terrentur, nec* Iouis *fulmen pertimeſcunt.* At *vbi procelloſis aduerſitatum fluctibus concutiuntur, & ingruente bello affliguntur, diſcunt nihil eſſe pernitioſius homini, quàm in proſperis, inſoleſcentia & arrogantia intumeſcere: nihilq; exitialius quàm ſuas iactaſſe opes, & terrenis fidiſſe diuitijs.* Etenim *calamitoſus* Crœſi Lydorum *regis opulentiſſimi exitus, comprobauit veriſſimam* Solonis *ſententiam, dicentis:* Neminem *eſſe bea-*

tum ante obitum.Idcirco prudenter nos monet Eccleſiaſtes,*vt dei ſimus memores,tem-*
pore noſtræ iuuentutis, in quo promptius & animum & corpus deo conſecrare poſſu-
mus,quàm tempore morboſæ ſenectutis: & expendamus quid præclarè aut turpiter à
nobis geſtum eſt,nec efferamur in proſperis,nec deiiciamur in aduerſis: ac mortis vlti-
mæ recordemur,antequam tempus adueniat,quo triſtia quæq; lætis ſuccedant: in quo
agnoſcemus ſolem obtenebreſcere,& ſtellas ſuo deſtitui lumine, & nubes,terra pluuiis
*irrigata,ad ſuam ſedem propter hominum vitia & ingratitudinem reuerti.*Hæc Eccle
ſiaſtæ ſententia,cohæret his,quæ dicit Chriſtus *in* Euangelio Matthæi,*de generali con*
Matth.24. *ſummatione mundi:Statim autem,inquit,poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcu-*
rabitur,& luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo,& virtutes cælorum
commouebuntur,& tunc parebit ſignum filii hominis in cælo, & tunc plangent omnes
tribus terræ,& videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute mul-
ta & maieſtate. Quando commouebuntur cuſtodes domus,& nutabun-
tur viri fortiſſimi,& otioſæ erunt molentes in minuto numero,& tene-
breſcent videntes per foramina,& claudent oſtia in platea in humilita-
te vocis molentis,& conſurgent ad vocem volucris,& obſurdeſcent om
nes filiæ carminis. *Enarrans* Hieronymus *hæc captu difficilia,dicit cuſtodes domus,*
aut ſolem intelligi & lunam,& reliquum aſtrorum chorum,aut angelos qui huic mun-
do præſident:viros verò fortiſſimos qui peribunt,dæmones,qui à forti diabolo,etiam
ipſi fortium ſortiti ſunt vocabulum,quem ſuperans dominus & ligans,iuxta Euange-
lii ſententiam,vaſtat domum eius. Alii. *Cuſtodes domus, qui ad corpus hominis refe-*
runt cuncta quæ ſcripta ſunt,coſtas ſignificari putant,quòd ab ipſis inteſtina vallen-
tur, & tota ventris mollitudo ſeruetur: viros verò fortes, crura æſtimant: Solem &
lunam & ſtellas, ad oculos, aures, nares & totius capitis ſenſus coaptant. nam quæ
ſubnectũtur,intelligenda ſunt de hominum membris,non autem de angelis & dæmoni-
bus,neq; de ſole & luna & ſtellis:cũ dicit Eccleſiaſtes:*Otioſæ erunt molentes,de den-*
tibus dictum putes,quòd cum extrema ſenectus aduenerit,dentes quoque aut atterun-
tur, aut decidunt, de quibus moliti cibi in aluum tranſmittuntur: tenebreſcere autem
videntes in foraminibus, oculos arbitrantur, quòd ætate confectis, caliget acies, &
intuitus obſcuretur. Aliter.*Duæ molentes ſunt, ex quibus vnam recipi,& alteram re-*
Ibidem. *linqui* Euangelium *non tacet,quæ cum imminutæ fuerint,atq; ceſſauerint,neceſſe eſt,*
vt omne lumen ſciẽtiæ auferatur ex oculis:& qui obtenebreſcunt videntes per forami-
na,dicũtur ii qui errorum & vitiorũ tenebris inuoluti,ſolùm vidẽt veritatem per quaſ-
Exod.33. *dam rimulas.Si enim* Moyſi *dicitur:Ponam te in foramine petræ,& ſic poſteriora mea*
videbis , quanto magis vnaquæq; anima per foramen & quaſdam tenebroſas cauer-
nas, aſpicit veritatem. Et *cum vox molentis fuerit infirmata,& magiſtrorum doctri-*
na ceſſauerit,conſequenter ceſſabunt omnia,inter quæ & oſtia claudentur in platea,vt
Matth.25. *iuxta fatuas* Euangelii *virgines,vnuſquiſq; habeat clauſas ſuæ plateæ ianuas, & illæ*
oleum emere non poſſint,vel certè fatuis virginibus circũeuntibus in platea, claudent
Matth.7. *cubiculum ſponſi,quæ cum eo intrauerint.*Si *enim arcta eſt via,quæ ducit ad vitam:*

& ſpatioſa, quæ ducit ad mortem, rectè refrigerata charitate multorũ, oſtium doctri-
narum clauditur in plateis. Et ad vocẽ volucris, ſiue paſſeris, ſcilicet ad tubam archan-
geli reſurgent mortui, paſſer in bonam ſumitur partem. Vnde dicit Dauid, In domino Pſalm.10.
confido, quomodo dicitis animæ meæ, tranſmigra in montem ſicut paſſer? & alibi, Vi- Pſalm.101.
gilaui & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. atq; iterum, Etenim paſſer inuenit
ſibi domum. Aliter, Clauſas in plateis ianuas, & infirmos ſenis greſſus accipi volunt, Pſalm.83.
quòd ſemper ſedeat, & ambulare non poſſit. humilitatẽ autem vocis molentis de man-
dibulis, interpretantur, quòd cibum terere nequeat, & vix ſpiritu coartato, vox eius te-
nuis audiatur. Porro conſurgere eum ad vocem volucris, oſtendit quòd frigeſcente iam
ſanguine, & humore ſiccato, quibus materia ſoporis alitur, ad leuem ſonitum euigi-
let, noctíſq; medio, cum gallus cecinerit, feſtinus exurgat, nequaquam valens ſtrato ſæ-
pius membra conuertere. Obmuteſcere quoq;, ſiue obſurdeſcere filias carminis, aures ſi-
gnificat, quòd grauior ſenum auditus fiat, & nulla inter voces valeãt ſcire diſcrimina,
nec carminibus delectari. Quod quidẽ & Berzellai loquitur ad Dauid, nolens tranſire
Iordanem. Cum enim dixiſſet Dauid Berzellai Galaaditæ octogenario, Veni mecũ vt 2.Regũ.19.
requieſcas ſecurus in Hieruſalem, ait Berzellai ad regem, Quot ſunt dies annorũ vitæ
meæ, vt aſcendam cum rege in Hieruſalem? Octogenarius ſum hodiè, nunquid vigent
ſenſus mei, ad diſcernendum ſuaue aut amarum, aut delectare poteſt ſeruum tuum ci-
bus & potus, vel audire poſſum vltrà vocem cantorum atq; cantatricum? Quare ſer-
uus tuus ſit oneri domino meo regi? Paululũ procedam famulus tuus ab Iordane tecũ.
Non indigeo hac viciſſitudine, ſed obſecro vt reuertar ſeruus tuus, & moriar in ciuita-
te mea, & ſepeliar iuxta ſepulchrum patris mei & matris meæ. Excelſa quoque
timebunt, & formidabunt. in via florebit amygdalus, impinguabitur
locuſta, & diſſipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æterni-
tatis ſuæ, & circumibunt in platea plangentes. Senes ardua ingredi non vale
bunt, & laſſis poplitibus, ac trementi veſtigio, etiã in plano itinere fluctuantes, offen-
ſam greſſuum formidabunt. quòd autem dicit Eccleſiaſtes florere amygdalum &c. in-
telligendum eſt per metaphoram de membris hominis. Cum autem ſenectus aduenerit,
capillus incanuerit, tumuerint pedes, libido refrixerit, & homo morte fuerit diſſolutus,
tunc reuertetur in terram ſuã, & in domum æternitatis ſuæ, ſepulchrũ exequiis quæ-
rat celebratis, plangentiúmq; funus turba præcedat. Florẽ amygdali quidã ſacram ſpi-
nam interpretantur, quòd decreſcentibus natium carnibus, ſpina ſuccreſcat & floreat.
Porro quod ait, impinguabitur locuſta, indicat ſenum crura tumentia, & podagræ tu-
moribus prægrauata. Et cum dicit, diſſipabitur capparis, oſtendit ſenum libidinem fri-
geſcere, & organa coitus diſſipari. Capparis herba eſt, ſecũdum Dioſcoridem, ſpinoſa,
ſuper terram expanſa, ſapore ſubamara, colore rufa, quæ plurimũ valet ad ſplenis &
ventris duritiam molliendam. Hac herba, vt dicũt nonnulli, excitatur luxuria, quæ in
ſenio fractis elangueſcit. Hæc verò nomina, amygdalum, locuſta & capparis, per figu
ram & etymologiam ſeni conueniunt. Amygdalum pro canicie, locuſta pro crurum dolo
re, ac pedum tumore, & capparis pro frigeſcente libidine. Hac ſententia, ibit homo in

i.j.

domum ſuæ æternitatis, manifeſte docet, animã hominis immortalem eſſe, & ad deum fracto vaſe in quo occluſa erat, reuerſuram. Planè fatetur Cicero libro 1. Tuſculanarum quæſtionũ, optimè ſentiens cum Pythagoricis & Platonicis, de immortalitate animæ, hominem exanclatis ſuis laboribus, in domum ſuæ æternitatis remigraturũ, Si ſupremus, inquit, ille dies non extinctionem, ſed commutationem affert loci, quid optabilius? Sin autem perimit, ac delet omninò, quid melius, quàm in medijs vitæ laboribus obdormiſcere, & ita conniuẽtem ſomno conſopiri ſempiterno? Quod ſi fiat, melior Ennij quàm Solonis oratio. Hic enim noſter, Nemo me lachrymis decoret, inquit, nec funera fletu Faxit. At verò ſapiẽs ille, Mors mea ne careat lachrymis, linquamus amicis Mærorem, vt celebrent funera cum gemitu. nos verò ſiquid tale acciderit, vt à Deo denuntiatum videatur, vt exeamus è vita, læti & agentes gratias, pareamus, emittíq; nos è cuſtodia, & leuari vinclis arbitremur, vt aut in æternam, & planè in noſtram domum remigremus, aut omni ſenſu moleſtiáque careamus: ſin autem nihil denuntiabitur, eo tamen ſimus animo, vt horribilem illum diem alijs, nobis fauſtum putemus, nihilque in malis ducamus, quod ſit vel à dijs immortalibus, vel à natura parente omniũ conſtitutum. non enim temerè, nec fortuito ſati & creati ſumus, ſed profecto fuit quædam vis, quæ generi conſuleret humano, nec id gigneret, aut aleret, quod cũ exantlauiſſet omnes labores, tum incideret in mortis malum ſempiternum. Portum potius paratum nobis, & profugium putemus, quo vtinam velis paſſis peruehi liceat. **Antequam rumpatur funis argenteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria ſuper fontem, & confringatur rota ſuper ciſternam, & reuertatur puluis in terram ſuam, vnde erat, & ſpiritus redeat ad deum qui dedit illum. Vanitas vanitatum dixit Eccleſiaſtes, & omnia vanitas.** *Concinnè cohærẽt hæc præcedẽtibus. Siquidem monuerat vt dum in nobis floreret ætas, & vegetior eſſet ſpiritus, dei memores eſſemus, & candidum noſtræ pubertatis florem diuino litaremus obſequio, & omnimodã noſtræ iuuentutis operam & induſtriã ſacræ religioni deuoueremus, etiam antequam ſol obtenebreſceret, & aſtrorũ lumen extingueretur: nunc verò idem exprimit, ſed alia figura. Studeamus placere deo, eíq; noſtræ ſanctimoniæ ſtudia dedicare, antequam diſrumpatur hæc vita candida, argenteo funiculo adumbrata, & ſpiritus hinc ad deum demigret, à quo dimanauerat, quem effigiat vitta aurea. quod autem ſubiungit de contrita ſuper fontem hydria, & confracta ſuper ciſternam rota, mortis indicia & ænigmata ſubindicat. Quemadmodum enim hydria, quæ conteritur, ceſſat haurire, & rota per quam de lacu & puteis hauriuntur aquæ, ſi confracta fuerit, aquæ vſus intercipitur: ita cum argẽteus funiculus, & animæ riuulus ad priſtinũ dei fontem recurrerit, interibit homo. Et expreſſius multo explicat Eccleſiaſtes, dicens, Cum reuertetur puluis in terram ſuam, vnde ſumptus eſt, & ſpiritus ad cæleſtem locũ,*

Auguſtinus. *à quo exierat, remigrabit. Hunc locum explicat abunde Auguſtinus libro 10. de Geneſi ad literam, capite 9, vbi dicit, quoſdam reſpondiſſe huic authoritati, Redit ſpiritus ad deum, qui eum dedit homini primo, quando in eius faciem ſufflauit, conuerſo puluere, id eſt, humano corpore in terram ſuam, vnde primitus factum eſt. Neque enim ad pa-*

rentes erat ſpiritus rediturus, quanuis inde ſit creatus ex illo vno, qui homini primo da
tus eſt: ſicut nec ipſa caro poſt mortem ad parentes reuertitur, à quibus eam certe con-
ſtat eſſe propagatam. Quemadmodũ ergo caro non redit ad homines, ex quibus crea-
ta eſt, ſed ad terram, vnde primo homini formata eſt, ita & ſpiritus non redit ad ho-
mines, à quibus tranſfuſus eſt, ſed ad deum, à quo primæ illi carni datus eſt. Quo te-
ſtimonio ſanè ſatis admonemur, ex nihilo deum feciſſe animam, quam primo homini
dedit, non ex aliqua iam facta creatura, ſicut corpus ex terra: & ideo cum redit, nõ ha
bet quo redeat, niſi ad authorem qui eam dedit. Hæc ille. ſed non cõſentit cum illis, qui
dicunt ſpiritum hominis eſſe creatũ ex illo vno, qui homini primo datus eſt. Nam ani-
ma rationalis, vt dicit, ex nulla creatura facta eſt, ſed à deo ex nihilo. Ex quo arguen
di ſunt & deridendi, qui arbitrantur animam rationalem à corporum parẽtibus pro-
genitã eſſe, non autem à deo creari. Si enim caro redigatur in puluerem, & in terram
reuertatur, & ſpiritus redeat ad deum, qui dedit illum, manifeſtum eſt, Deum eſſe ani-
marum authorem & patrem, non autem homines. Et miro tandem artificio concludit
Salomon, quod ab exordio ſui luculentiſſimi operis auſpicatus eſt, Vanitas vanitatum,
& omnia vanitas. Si enim fortunæ bona ſpectes, quibus nihil eſt fluxibilius, aut inſi-
gnes corporis dotes, eximiam ſcilicet corporis formam, proceritatem, elegantiam, dexte-
ritatem, & alacritatem: aut ſi animi beneficia attingas, virtutes, ſcientiã, artes, & in-
genuas ac liberales diſciplinas, hæc ſcias omnia, vanitati eſſe obnoxia, nihilque in hoc
mundo exiſtere, quod non ſit mutationi ſubiectũ, nihilq; ſtolidius homine, qui inhian-
do terrenis, perdit cæleſtia. Quid porrò vanius, q̃ aut induſtria, aut armis, aut dolo, to Matth. 16.
tum mundum lucrari, & ſuæ animæ iacturam facere? Cúmque eſſet ſapientiſ-
ſimus Eccleſiaſtes, docuit populum & enarrauit quæ fecerat: & inueſti-
gans compoſuit parabolas multas. Quæſiuit verba vtilia, & conſcripſit
ſermones rectiſſimos, ac veritate plenos. Non diſſimulat Eccleſiaſtes ſe & ſa-
piẽtia & omni diſciplinarũ genere, cæteris regibus præcelluiſſe, qui non abijt contentus
veteris legis inſtitutione, ſed in abditiſſimas rerum omnium quæſtiones ſe vltro demer-
ſit, & ad inſtituendum rudiores, ædidit Parabolas & Prouerbia. Siquidem memoriæ
proditum eſt, Salomonẽ locutum tria millia Parabolarum, cuius carmina fuerũt quin- 3. Regum 4.
que millia. Parabolis etiã Chriſtus proletarium vulgus, & imperitiores docebat. Cum
enim diſcipuli Chriſti, ſuo dicerent præceptori, Quare in parabolis loqueris turbis? re- Matth. 13.
ſpondens Chriſtus, ait illis, Quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cælorũ, illis au
tẽ non eſt datum. Nec tamen exiſtimes Prouerbia Salomonis omnibus eſſe apertiſſima.
Sicut enim in terra aurũ, & in nuce nucleus, & in hirſutis caſtanearum operculis, ab-
ſconditus fructus inquiritur: ita diuinus in eis ſenſus altius latet, nec ſine hominis la-
bore & ſtudio erui poteſt. Voluit deinde omnium rationes & cauſas perquirere, ac di-
uinam intelligere prouidentiam: & hoc vtiliſſimis ſermonibus (qui in hoc opere conti-
nentur) intentauit negotium, nec tamen ſuo potitus eſt voto. Verba ſapientium,
ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi, quæ per magiſtrorum conſi-
lium data ſunt à paſtore vno. His amplius fili mi ne requiras, faciendi

pluꝛes libros nullus eſt finis: frequénſque meditatio, carnis afflictio eſt. *Commodiſſima ſapientũ verba, ſuum habent aculeum, ſuum denique pungentem ſtimulum, quo liberius delinquentes caſtigant, & in corrigenda nephariorum ſcelera commouentur, nec hominibus aſſentantur, nec ſtultis & diuitibus molliter adblandiuntur. Et ne videretur* Eccleſiaſtes *poſt legem dei, veluti temerarius præceptor ſubito erumpere, ſuámque iactare ſapientiam, & antiquæ legis doctrinam contemnere, quam* Moyſes *non tam ſua ſponte, quàm deo iraſcente primũ, dehinc inſpirante ſuſceperat: dicit verba ſua eſſe verba ſapientum, quæ in ſimilitudinem ſtimulorum, errantes corrigunt, nec minus firma ſunt, quàm claui in altum, ac ſolidum defixi, nec vnius arbitrio, ac authoritate proferũtur, ſed conſenſu, ac magiſtrorũ omnium conſilio. Et ne contẽneretur hominum ſapientia, dicit eam eſſe ab vno paſtore conceſſam, ſcilicet à deo & à ſpiritu ſancto, qui cæleſtis ſapientiæ author eſt vnicus. Et hic locus plurimum facit aduerſus illos, qui alium veteris legis, alium* Euangelij *exiſtimant* Deum. *Sed quod ſubinde dicit, plurimum habet virium, ad increpandam illorum ſtultitiam, qui toto ſtudio, omnibúſque ingenij viribus conantur, ſi quid cuderint, chalcographorũ typis ſubito committere, exiguíſque codicellis ſuum nomen in publicum proferre, quos tam auida humanæ gloriæ ſitis detinet, vt animo geſtire non poſſunt, niſi ſui ingenij ſpecimen fecerint, & poſteritati ſuorum ſtudiorum monimenta reliquerint: qui potius deberent maiorum veſtigijs inniti, & ab antiquæ lectionis authoritate ne latum quidem vnguem diſcedere, quàm temere ſua diuulgare ſtudia. Sed ea nos torquet ambitio, vt æditis libris ſatiari non poſſimus, ſed velimus noua ſemper voluminum fœtura, orbi innoteſcere. ſed quò magis hæc verſamus animo, & penſiculatius meditamur, eo magis diuexamur, & magis nos affligit labor mentis quàm corporis.* Nolim *tamen præclara illorum monimenta damnare, qui humaniores literas, & ſanctiora ſtudia ſuis lucubrationibus iuuerũt.* Q*uòd ſi diuerſi libri in vnum conſpirent, & in eum, qui in principio erat verbum, tendãt, nec ſententijs diſſideant, non tam dicendi ſunt plures, quàm vnus. quemadmodum quatuor* Euangelia *ad Chriſti gloriam contendentia, vnum ſunt* Euangelium: *cum vero diſcrepant omnino, & animum huc & illuc fluctuantem rapiunt, in vno plures ſunt, & iſtorũ non eſt finis.* Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obſerua. hoc eſt omnis homo. Cuncta quæ fiunt, adducet deus in iudiciũ, pro omni errato, ſiue bonũ, ſiue malum ſit. *Nihil hac ſentẽtia exiſtimo me vnq̃ audiſſe ſanctius, nihil diuinius, nihil deniq; omniũ votis expetibilius. Et licet hebræi aliquando putauerint hunc librum eſſe obliterãdum, ꝙ vanas aſſerat dei creaturas, & omnia quæ in hoc mũdo ſubſiſtũt, arbitretur eſſe caduca, fluxa & momentanea: tamen cenſuerunt hoc opus præclariſſimum ex hoc etiam vno capite, meruiſſe authoritatem, vt canonicarum ſcripturarum numero aſcriberetur, quòd totam diſputationem ſuam, hac quaſi* ἀνακεφαλαιωδῶς *coartauerit, & dixerit, omnem ſermonum ſuorum auditum eſſe promptiſſimum, nec quicquam in ſe habere difficile, & quod non poſſit homo diuina adiutus gratia, nanciſci, vt ſcilicet deum timeamus, eiúſque præcepta obſeruemus.* Ad *hoc enim natus eſt homo, vt ſuum creatorem religione*

colat,& ſyncero metu,ac opere mandatorum veneretur. nec veram & ipſiſſimam hominis imaginem refert,qui hæc diligenti ſtudio non obſeruat. Multis in locis expreſſit Dauid quantum commodi aſſequantur,qui dei iuſſis obtemperant. Eum in primis cenſet eſſe beatum, cuius voluntas in lege domini ſita eſt, & in lege eius meditabitur die ac nocte: & præmium accepturum,quia cuſtodiuit vias domini, nec impiè geſſit à deo ſuo. Et rurſum: Beati immaculati in via,qui ambulant in lege domini. Iterum: Tunc non confundar, cum perſpexero in omnibus mandatis tuis. In mandatis tuis exercebor, & conſiderabo vias tuas. Item: Et meditabar in mandatis tuis,quæ dilexi. Et in eodem pſalmo, in quo abundè loquitur de lege dei à nobis obſeruanda, eos indicat eſſe maledictos, qui declinant à mandatis dei. Et in propheticis oraculis deus imprecatur maledictionem filiјs Iſrael,quòd eius legem abiecerint. Tum etiam dicit Salomon in Prouerbiјs, Fili mi ſi cuſtodieris ſermones meos, & mandata mea abſconderis penes te, vt audiat ſapientiam auris tua,inclinabis cor tuum ad cognoſcẽdam prudentiam. Et iterũ: Fili mi ne obliuiſcaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum cuſtodiat: longitudinem enim dierum,& annos vitæ,& pacem apponent tibi. Item: Serua mandata mea & viues. Et aliubi: Qui cuſtodit mandatum, cuſtodit animam ſuam. Dicit etiam Eccleſiaſticus: Quis enim permanſit in mãdatis eius,& derelictus eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum? Et aliubi: Deus ab initio conſtituit hominem,& reliquit illum in manu conſiliј ſui,adiecit mandata & præcepta ſua,ſi volueris,mãdata conſeruabunt te. Inſuper: Sapiens non odit mandata & iuſtitias,& non illidetur quaſi in procella nauis. homo ſenſatus credit legi dei,& lex illi fidelis. Et Paulus ad Romanos dicit illum implere legem, qui diligit proximum. nec diceris noſſe deum, niſi eius mandata obſerues. Dicit enim Ioannes in ſua prima epiſtola: In hoc ſcimus quoniam cognouimus eum,ſi mandata eius obſeruamus. Qui dicit ſe noſſe deum,& mandata eius non cuſtodit,mendax eſt,& in eo veritas non eſt. Nec putes ſola fide tibi ianuam regni cæleſtis patere. nam dicit Chriſtus: Non omnis qui dicit mihi,Domine domine,intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die: Domine domine,nónne in nomine tuo prophetauimus,& in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia nunquam noui vos,diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Et dixit cuidam adoleſcenti ſciſcitanti quídnam ageret,vt vitam æternam aſſequeretur, ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Hæc planè indicant ſolam fidem in his, qui vtuntur ratione, non ſufficere, vt quis conſcendat cælos. Nec propterea diligimus Chriſtum, quia eius mandata aut ſcimus,aut habemus etiam animo inſculpta, ſed opus eſt illa ſeruare. Dicit enim Chriſtus: Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Noſcant igitur homines,vt aliquando finiamus,ſe diligere deum, cum timent eum offendere,& eius præceptis obſequuntur. Ad hæc,omnium ſtudia,vires & conatus inflecti debent. Et cum iudiciј tempus aduenerit,& claſſico archangeli,ad reddendam noſtræ vitæ rationem vocabimur, agnoſcet vnuſquiſque quid boni aut mali egerit: nec ſolum de grauioribus vitiјs reddet rationem, verumetiam

Pſalm.1. Pſalm.17. Pſalm.118. Prouerb.2. Prouerb.3. Prouerb.7. Eccleſia.2. Eccleſia.15. Eccleſia.33. Rom.13. 1.Ioan.2. Matth.7. Matth.19. Ioan.14.

Digitized by Google

de leuioribus, de verbo otioſo, & quibuſlibet erratulis, æqua lance librabũtur omnium merita & demerita. Et *cum in omnes lata fuerit ſententia, beati æterna fruentur gloria, miſeri verò perpetuis torquebuntur ſupplicijs.*

COMMENTARIORVM IOANNIS ARBOREI IN ECCLESIASTEN, FINIS.

Digitized by Google

Nobiliſſimo ac Reuerendiſſimo

CARDINALI, LVDOVICO BORBONIO IOANnes Arboreus, Doctor Theologus Pariſienſis, S. P. D.

Mihi toto cælo, totáq; via errare videtur, Antiſtes digniſſime, qui cum ſint ad illuſtranda bonarũ literarum ſtudia optimo genio nati, illíſq; præclara naturæ adminicula, virtutum ſcintillulæ, & bonorũ omnium præſidia faueăt, nec naturam ducem ſequũtur, nec excolunt: ſed oſcitantia, torpedine, & ignauia ſoluti, ac voluptatũ hamo ineſcati, vmbratilem agunt vitam, diem otio tranſigũt, & bonas horas perdunt, nec ſordidiſſimo inertiæ luto volutati, perpẽdunt cuius rei gratia fuerant à natura ficti & efformati, nec diſquirunt finem, ad quem ſua debuerant deſtinare ſtudia: quorum vita nihil eſt abiectius, nihil deploratius, nihil deniq; miſerius. Quandoquidem omnibus compertum eſt, naturam finxiſſe homines hominum cauſa, vt ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſent, & vicaria opera, mutuíſque officijs ſeipſos iuuarent, ac ſuos conatus, ſuámq; induſtriam, & indefeſſos labores, ad communem reipublicæ vtilitatem cõferrent: quibus perſuaſum eſſe debet, nihil præclarius, nihil denique optabilius, quàm naturæ igniculos, & ſubſidiaria virtutum ſeminaria adaugere: nihil verò deterius, & turpius, quàm huiuſmodi adiumenta imminuere, aut ſinere, vt noſtra negligentia ac pigritia flacceſcăt. Nam quemadmodum ager ſuapte natura feraciſſimus, ſi non colatur, ſqualLet vepribus, lappis & carduis obſitus: ita ingenia natiua indole ad nanciſcendam virtutem adiuta, ſi labore & exercitio non excolantur, fiunt ſquallida, & omnino marceſcunt: ſi verò arte & ſtudijs illuſtrentur, optimos pariunt fructus, & ad ſummum virtutis faſtigium euehuntur. Enimuero qui propria naturæ bona, optimis diſciplinis fouent, eáq; ſinunt adoleſcere, perfectiores euadunt. Quamobrem non eſt deſerendum id bonum, authore Quintiliano, libro ſecundo ſuarum inſtitutionum, quod ingenitum eſt, ſed augendum. Nec vſqueadeo dexteritati naturæ fidendũ eſt, vt artis & doctrinæ ſubſidia deſeramus: ſi enim ſola natura ſufficeret, omnino ſuperuacua eſſet doctrina. Et licet natura ad diſcendum vim adferat maximam, abſque tamen diſciplina ac arte, imbecilla eſt & imperfecta, minúſque eualeſcit: ars deniq; naturæ patrocinio deſtituta, res eſt manca ac mutila: cũ autem mutuo ſe iuuant, opus efficiunt abſolutiſſimum. Cum igitur Mecœnas humaniſſime, non ſim neſcius me à natura rerum omnium prouidentiſſima, ad ſubeundos pro republica labores procreatum eſſe, dedi operam vt ad publicũ ſacrarum

literarum officium, omnes meæ curæ, vigiliæ, cogitationésque laborarent, & patriam omnium noſtrum communem, qua nihil mihi eſt charius, nihilque dulcius, meis ſtudijs illuſtriorem redderem: nullíſque vnquam peperci laboribus, vt nobiliſſimam ac antiquiſſimã Vindocinenſium domum, domum equidem virtutis & regiæ dignitatis, eximijs literarum monimentis exornarem. Etenim doctiſſimi quiq; me feliciſſimum exiſtimant, quòd hæc regia domus, tuis præclaris virtutibus, tuáque auguſtiſſima maieſtate inſignita, me in numerum ſuorum aſciuerit. Sed ne deteſtanda ingratitudinis nota inurerer, & magnitudinem tuorum erga me beneficiorum obliuione ſopirem, conatus ſum indefeſſo labore hiſce commentarijs, tuum in me propenſiſſimum animum, aliquantulum penſare. Fateor ingenuè, & ſemper fatebor, me tibi eſſe deuinctiſſimum, meáque ex te pendere ſtudia: quæ ſi quid laudis & commendationis apud bonarum literarum amantiſſimos, ſint habitura, tibi aſcribetur, & in tuum cedet honorem. Nec ſolùm tua beneficentia, qua multorum literæ fouentur, me mouit, vt meæ eruditionis ſpecimen, ac commentarios in Canticum Canticorum æditos, tibi conſecrarem: verumetiam tui optimi mores, ingenij dexteritas, literarum candor, illibata vitæ ſanctimonia, inuicta religio, modeſtia, & admiranda tuæ maieſtatis amplitudo, qua cæteris Eccleſiæ principibus lõgè antecellis. Deniq; conſummata prudentia, morum manſuetudine ac facilitate, & alijs excellentiſſimis virtutibus, apud viros ſummi nominis, & eos potiſſimũ, qui tecum lateri FRANCISCI Gallorum regis Chriſtianiſſimi adhærent, immortalem tui nominis gloriam peperiſti. Porrò nemo eſt qui non tibi pro communibus ſtudijs, & regijs negotijs, quibus haud dubiè magis quàm tuis incumbis, aſſurgat, & eò lubentius ac propenſius te ſuſpiciunt omnes, & colunt, quò magis ſtudes Chriſtianiſmum à peſtilentiſſima hæreticorũ doctrina protegere. Et qui tua familiaritate, ac compoſita viuendi conſuetudine fruuntur, inſignem tuæ humanitatis dexteritatem maximopere commendant, & admirantur, nihilq; quod non in te ſit magnum & excellens, conſpiciunt. Quid me Hercules ad exornandum cùm literas, tum virtutes optari poteſt, quod in te non ſit cumulatiſſimum? Quid denique abſq; limato conſilio, iuſtitia, & omnium beneuolentia à te confectum eſt vnquam? Ecquem vnquam vidimus hominem, ecquem verè commemorare poſſumus, tibi parem conſilio, grauitate, conſtantia, cæteris virtutibus, honoris, ingenij, ac rerum geſtarum ornamentis? Gaudent ſanè viri clariſſimi, quòd prompto animo humanioribus literis patrocineris, & eas res deſpicias, ad quas plerique inflammati auiditate rapiuntur, nec quicquam te magis delectet, quàm ſyncera & germana ſacrarum literarum lectio, qua ſecretiſſima dei arca-

na, & ſublimia rerum diuinarum myſteria intelligis, & animi procellas (ſi quæ ſuboriantur) leuiſſimo negotio mitigas. Hoc itaque tuarum virtutum amore accenſus, difficillimũ Salomonis opus in Canticum Canticorum, noſtris commentarijs illuſtratum, tibi deuoui, quod vbi accuratè legeris, agnoſces me nonnihil adiumenti, ſacris literis attuliſſe.

Bene Vale.

Ex ſacro Sorbonicæ domus Muſæo.

IOANNIS ARBOREI LAVDVNENSIS IN CANTICVM CANTICORVM, PRAEFATIO.

QVi ſublimia ſacrarum literarũ myſteria intelligere cupiunt, optimis primùm moribus mentẽ excolunt & illuſtrant, & toto conantur ſtudio, à fœda improborum conſuetudine abhorrentes, in quietum literarum otium ſecedere, quo purius & facilius abſtruſiſſima ſacræ philoſophiæ ſtudia, & arcanas literas perdiſcant: nec putant ſe poſſe illotis pedibus ſacrarum muſarũ, ac diuinæ ſapiẽtiæ ſanctuariũ ingredi, nec abſq; virtutis præſidio perfectam ſacræ ſcripturæ nanciſci cognitionẽ. Nulli ſiquidem vnquam voluptatibus dedito, contigit rerum diuinarũ ſacramenta cognoſcere, quid dico cognoſcere? imò ne quidem primoribus labris deguſtare. Quis deniq; ſuis immerſus delicijs, pulcherrimas ſanctioris literaturæ allegorias, tropos, & abditiſſima quæq; myſteria intellexit? Quis porrò quantumuis doctus potuit perfectè abſq; animi munditia, & repurgata cordis acie, ſuperna conſpicere, & dei intima contẽplari? Nulli ſanè vnquam ad ſacras literas factus eſt aditus, niſi infrenes animi affectus, & carnis laſciuiam domuerit. Nec poterimus abſque integerrima vitæ ſanctimonia, & puritate animi, cantare Canticum Canticorum, & dicere, Oſculetur me oſculo oris ſui. Cantic.1. *Metiamur vires noſtras, & diligenti ſtudio, ac tota ingenij acrimonia, expendamus ſi pondus huiuſce lectionis arduiſſimum ferre poſſimus. Si recta prius bene viuendi inſtitutione, & ſanctiſſimis honeſtæ vitæ legibus, animum adparatum & inſtructum habuerimus. Si denique ſedatis animi affectibus, res humanas & caduca quæque, optimis Eccleſiaſtæ monitis contempſerimus. Nobis ſiquidem exploratum eſſe debet, ſpiritum ſanctum, ſecundum menſuram vaſculorum, dulciſſimum ſuæ ſapientiæ liquorem tranſfundere, nec quempiã non conſummatum moribus, accerſere ad audienda Cantici Canticorum myſteria. Scire enim nos oportet, quemadmodũ puerilis ætas nullo rerũ excellentiſſimarũ amore pellicitur, ita nec ad capiendũ ſublimem hanc philoſophiã admittũtur: qui lacte in Chriſto alũtur, nec elatis ſit ingreſſus, nec etiam ſtupidis ſternitur* 1.Corinth.3. *via, ſed dũtaxat ingenioſis, & his qui ſolido cibo veſcuntur. in verbis enim Cãtici Cãticorum, ille cibus eſt, de quo dicit Apoſtolus, Perfectorum autẽ eſt ſolidus cibus, & ta-* Hebr.5. *les requirit auditores, qui exercitatos habent ſenſus, ad diſcernendum bonũ & malum.*

Digitized by Google

*Quòd ſi paruuli ad hæc intelligenda veniant, vix proficere poterant: & qui carnis vi-
tia, ac animi ſordes ſectantur, ſi huc venire cõtenderint, plus ſentiẽt detrimenti, quàm
commodi. neſciens enim audire caſtis auribus, amoris nomina, ab interiori homine ad
exteriorem & carnalem virum, omnem deflectet auditum, & à ſpiritu conuertetur ad
carnem, nutriétque in ſemetipſo concupiſcentias carnales, & occaſione diuinæ ſcriptu-
ræ ad libidinem carnis commoueri videbitur. Qui igitur ventri ſeruiunt, neque à ſuis
incompoſitis affectibus abſceſſerunt, à ſacra huiuſce difficillimi operis lectione tempe
rent. Nec abſurdè dixerunt* Hebræi, *nulli licere hunc libellum ſuis contrectare manibus,
niſi triceſimum annum impleuerit, & ad ætatem perfectam, ac maturam peruenerit,
vt authore* Hieronymo, *in proœmio* Ezechielis, *ad perfectam ſcientiã, & myſticos in-
tellectus, plenum humanæ naturæ tempus accedat. Quãdoquidem moris eſt apud eos,
omnes ſcripturas à doctoribus & ſapientibus tradi pueris, ſimul & eas quas* Δευτερώσεις
appellant, ad vltimum tamen quatuor iſta reſeruari, id eſt, Principiũ Geneſis, *in quo
mundi creatura deſcribitur: &* Ezechielis *prophetæ principia, in quibus de* Cherubim
refertur: & finem, in quo templi ædificatio continetur: & hunc Cantici Canticorum
Origenes. Hieronym⁹ *librum. Exiſtimat* Origenes *(qui authore* Hieronymo, *cum in cæteris libris omnes vi-
cerit, in* Cantico Canticorum *ipſe ſe vicit)* Epithalamium *libellum, id eſt nuptiale car-
men, in modum dramatis à* Salomone *conſcriptum eſſe, quem cecinit inſtar nubentis
ſponſæ, erga ſponſum ſuum, qui eſt ſermo dei, cæleſti amore flagrantis. adamauit enim
eum ſiue anima, quæ ad imaginem eius facta eſt, ſiue* Eccleſia, *& hic magnificus atque
perfectus ſpõſus, animæ & eccleſiæ eſt cõiunctus.* Intellige *curſim,* Drama *dici multa-
rum perſonarum cantilenã, vt in ſcenis agi fabula ſolet, vbi diuerſæ perſonæ introdu-
cuntur, & alijs accedentibus, alijs etiam diſcedentibus à diuerſis & ad diuerſos, textus
narrationis expletur. Quæ ſingula ſuo ordine ſcriptura hæc continet, totúmq; corpus
eius, myſticis formatur eloquijs.* Ad *ſcopum coniunctionis & amoris* Eccleſiæ *ad ſuum*
1. Corint. 13. *ſponſum, contendit hæc* Salomonis *ſapientia, & ad charitatem quæ omnia ſuffert, om-
nia credit, omnia ſperat, & omnia tolerat, huiuſce ſecretioris doctrinæ myſteria refe-
runtur.* Hunc *deniq; amorẽ, quo aduerſus diabolum luctamur, loquitur præſens ſcriptu-
ra, quo erga filiũ dei, anima beata inflãmatur, & iſtud* Epithalamij *carmen, per ſpiri-
tum canit, quo* Eccleſia *ſponſo cæleſti* Chriſto *coniungitur.* Et *in hoc diuiniſſimo ope-*
1. Corinth. 2 *re loquitur* Salomon *ſapientiam inter perfectos in myſterijs abſcõditam, amorẽ ſubin-
de cæleſtium, diuinorúmque deſiderium, incutit animæ, ſub ſpecie ſponſæ, ac ſponſi, re-
cta charitatis & amoris ſemita, docens perueniendum eſſe ad dei conſortium.* Et *eo fi-
lo ſua cõnectit ſtudia, eo deniq; artificio, vt* Prouerbia, *in quibus moralis tractatur phi
loſophia, ad* Eccleſiaſten *inflexerit:* Eccleſiaſten *verò, in quo naturalem agit philoſo-
phum, ad contemplatiuam, ſiue theoreticam* Cantici Canticorum *philoſophiam perdu-
xit, quæ pulcherrimis allegoriarum floribus decorata, & multis inuoluta myſterijs, do-
cet ad æterna & perpetua properandum eſſe.* Ideo *primas dignitatis partes, etiã in no
uiſſimo loco, obtinet hic liber, ad quem nemo peruenit, niſi & moribus fuerit defæcatis,
& rerum corruptibilium ſcientiã didicerit.* Sed *nunc de operis inſcriptione loquemur; ne*

in portu videantur impingere. Inſcribitur Canticum Canticorum, *nec ſolum* Canticum
appellatur, ſed Canticorum *canticum, & omnium excellentiſſimum. & hoc ſimile eſt il-*
lis, quæ in tabernaculo teſtimonij appellantur ſancta ſanctorum, & illis, quæ in libro Exo.26.&36
numerorum memorantur opera operum, quæque apud Paulum *dicantur, ſecula ſecu-* & hebræo.9.
lorum. Cantica *ſunt illa quæ dudum per prophetas, vel per angelos canebantur: lex*
enim dicitur per angelos miniſtrata in manu mediatoris. Illa ergo omnia quæ per illos Galat.3.
annuntiabantur, cantica erant per amicos ſponſi præcedentia. Iſtud verò vnum can-
ticum eſt, quod ipſi iam ſponſo ſponſam ſuã ſuſcepturo Epithalamij *ſpecie erat canen-*
dum, in quo ſponſa non adhuc per amicos ſponſi cantari ſibi vult, ſed ipſius iam ſponſi
præſentis audire verba deſiderat, dicens: Oſculetur *me oſculo oris ſui: vnde & om-*
nibus canticis merito præfertur. Videntur *enim cætera cantica, quæ lex & prophe-*
tæ cecinerunt, paruulæ adhuc ſponſæ, & quæ nondũ veſtibula maturæ ætatis ingreſſa
ſit, decantata: hoc vero canticum adultæ, & iam valde robuſtæ, & quæ capax ſit iam
virilis potentiæ, perfectiq; myſterij, decantari videtur, ſecundum quod dicitur de ipſa,
Q*uia vna ſit perfecta columba, quæ ſi perfecta, ergo & perfecti viri ſponſa, perfe-*
ctæ ſuſcepit verba doctrinæ. Primum *ergo canticũ cecinit* Deo Moyſes, *& filij* Iſrael,
quando viderũt Aegyptios *mortuos ad littus maris, & quando viderunt manũ fortem,*
& brachium excelſum domini, & crediderunt deo, & famulo eius Moyſi, *tunc cantaue*
runt, dicẽtes, Cantemus *domino, glorioſe enim honorificatus eſt.* Nec *quis poteſt ad per-* Exod.15.
fectum iſtud & myſticum canticum peruenire, niſi prius ambulet per ſiccum in medio
mari, & fiat ei aqua murus à dextra læuáq;, & ſic euadat de manibus Aegyptiorum,
ita vt videat eos ad littus maris mortuos, intuens manum fortem domini, qua interfe-
cit Aegyptios, *credat domino & famulo eius* Moyſi, Moyſi *autem dico legi atq;* Euan-
gelijs, omnibúſque diuinis ſcripturis. tunc enim merito cantabit & dicet, Cantemus *do-*
mino, glorioſe enim honorificatus eſt. Iterum *ſecundum canticum canet, cum exierit de*
valle Zareth, *quod interpretatur aliena deſcẽſio, & venerit ad puteum, de quo ſcriptũ*
eſt, Et *dixit dominus ad* Moyſem, Congrega *populum, & dabo ei aquam de puteo bi-* Numer.21.
bere. Ibi *enim cantabit & dicet, initiate ei puerũ, foderunt illum principes, excuderunt*
eum reges gentium in regno ſuo, cum dominantur eorum. Poſt *illud canticum venitur*
ad Deuteronomij *canticum, de quo dicit dominus,* Et *nunc ſcribite vobis verba cantici* Deutet.31.
huius, & docete illud filios Iſrael, *& inijcite illud in os eorum, vt fiat mihi canticum*
iſtud ad teſtimonium in filijs Iſrael. Q*uartum canticum eſt in libro* Iudicum, *de quo*
ſcriptum eſt, Et *cantauit* Debbora *&* Barac *filius* Abinoen *in die illa dicẽtes, incipien-* Iudicum 5.
do, Principales *in* Iſrael *in propoſito populi benedicite dominũ.* Audite *reges auribus,*
percipite ſatrapæ, &c. Hæc *autem quæ canit, apis eſſe debet, cuius opus tale eſt, vt eo*
reges & mediocres vtantur ad ſanitatem. Debbora *nanq; apis interpretatur, quæ iſtud*
canticum canit: ſed & Barac *cum ipſa, interpretatur autem* Barac, *coruſcatio.* Et *ca-*
nitur iſtud canticum poſt victoriam, quia nec antè quis poteſt, quæ perfecta ſunt ca-
nere, niſi vbi aduerſarios vicerit. ſic denique & in ipſo Cantico *dicitur,* Exurge, *exurge*
Debbora, *exuſcita millia populi.* Exurge, *exurge, cane canticum, exurge* Barac. Q*uin-*

Digitized by Google

2.Regū.22. tum poſt hæc,canticū,eſt in ſecūdo lib.regnorum,cum locutus eſt Dauid ad dominū verba Cantici huius,in die qua liberauit eum dominus de manu omniū inimicorū ſuorum, & de manu Saul, & dixit, Dominus mihi petra & munitio mea, liberator dominus
1.Paralip.16 deus meus cuſtos erit mihi.Sextū eſt canticum in primo Paralipomenon libro,vbi conſtituit Dauid in principio ad laudandum dominum,Aſaph & fratres eius, & eſt initium cantici iſtud tale, Laudate dominum & confitemini,& inuocate eum in nomine eius,notas facite in populis voluntates eius,canite ei,& hymnum dicite,narrate omnes adinuentiones eius,quas fecit dominus.Septimū locum obtinet Canticum Canticorum, rei dignitate quam pertractat,excellentiſſimum,& ex quinque canticorum milibus ſelectum.Locutus eſt enim Salomon tria millia Parabolarū,& erant cantica eius quin-
3.Regū.4. que millia,ex quibus hoc vnum habemus præſtantiſſimum,in quo venuſtiſſimus eccleſiæ candor,& illibata puritas exprimitur.Nec rerum ſenſilium verbis,quæ hic proferuntur,& corticibus hæreas,ſed tutò credas ſub velamentis rei corporeæ & inuolucris, diuina latere myſteria,& amoris corporei ſpecie,ſpiritalem ſponſæ erga ſuum ſponſum charitatem adumbrari, & hoc canticum ſacris conſecratum eſſe nuptijs. Idcirco dicit
Gregorius. beatus Gregorius,in præfatione huius operis,hoc canticum,tanto cæteris canticis ſublimius eſſe,quanto nuptijs ſublimioris fæſtiuitatis offertur.

ARGVMENTVM PRIMI CAPITIS
Cantici Canticorum.

Deſiderat Eccleſia caſto ſui oris oſculo Chriſtum exoſculari,& ardentiſſimo æſtuat affectu,pudicū ſui ſponſi ſuauiolū recipere,ſperat & pulcherrima ab eodem,ſponſaliorum & dotis munera ſe habiturā:& eo ſui nobiliſſimi ſponſi amore tenetur,vt nō ceſſet interpellare Deum,donec oſculis eius perfruatur,cuius vbera cenſet fragrantius ſpirare quàm optima vnguenta,nec quicquam arbitratur fragrantiſſimo eius odore odoratius eſſe,à cuius amplexibus nuſquam vult dimoueri.Iucundius exhilareſcit,quòd mirè ſuo venuſtiſſimo ſponſo placeat,& planè agnoſcat,floridum ſui candorem illi eſſe quàmgratiſſimum.

OSculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effuſum nomen tuum: ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. Trahe me poſt te: curremus in odore vnguentorũ tuorum. Introduxit me rex in cellaria ſua. Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum ſuper vinum. Recti diligunt te. Nigra ſum, ſed formoſa filiæ Hieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. Nolite me conſiderare quòd fuſca ſim, quia decolorauit me ſol. Filij matris meæ pugnauerunt contra me, poſuerunt me cuſtodem in vineis, vineam meam non cuſtodiui. Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum. Si ignoras te ° pulchra inter mulieres, egredere & abi poſt veſtigia gregum tuorum, & paſce hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorũ. Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis: collum tuum, ſicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argẽto. Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum. Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus. Lectulus noſter floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cypreſſina.

OSculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. *Aeſtuat ſponſa ſuauiſſimis ſui ſponſi oſculis perfrui. Veruntamen ardentiſſimo ſui ſponſi amore delinita, dolet eum plurimo tempore moram protrahere. Interim tamen aſſiduis precationibus deum orat, ſciens eum eſſe patrem ſui ſponſi, & ſanctas manus ſine ira, obmurmuratione, & querela in deum eleuat. incedit pudico habitu ornata, verecunda, ſobria, & nobiliſſimis illuſtrata ornamẽtis, quibus decet nobilem ſponſam exornari: & mirum in modum cupit caſtis auribus audire verba ſui ſponſi, dicens: Oſculetur me oſculo oris ſui. optat & à Chriſto offenſam, quam apud deum, homines peccando contraxerant, extingui: & pacem inuenire, in qua, dum eſſemus deo patri inimici, per filium eius reconciliamur. nec pudet Chriſtum nos exoſculari, ſi mœrore & lachrymis noſtræ miſeræ vitæ confecti, & lugubri pœnitentiæ ſacculo veſtiti, ad eum redierimus: quandoquidem pater ille clementiſſimus, filium prodigum, quem decocti patrimonij pœnituit, benignè exoſculatus eſt.* Luc. 15. *Spiritalem tamen amplexando intelligentiam, hæc loquitur Eccleſia, & dicit:*

Origenes. *Omnia habeo, repleta ſum muneribus, quæ ſponſaliorum vel dotis titulo, ante nuptias ſumpſi.* Dudum enim, cum præpararer ad coniugium filij regis, & primogeniti omnis creaturæ, obſecuti ſunt, & miniſtrauerũt mihi angeli ſancti eius, deferentes ad me legẽ, loco ſponſalis muneris: miniſtrauerũt mihi etiam prophetæ, & indicarunt mihi de filio omnia, cui me delatis arris & muneribus dotalibus, ſpondere cupiebant. Verùm vt in amorem eius me ſuccenderent, pronuntiauerunt mihi propheticis vocibus, de aduentu eius, & de innumeris virtutibus, operibúſq; eius immenſis, repleti ſpiritu ſancto, prædicauerunt: pulchritudinem quoq; eius, & ſpeciem, ac mãſuetudinem, deſcripſerunt: ita vt omnibus his, ad amorem eius integrè inflãmarer. ſed quoniam ſeculum iam penè finitum eſt, & ipſius quidẽ præſentia non datur mihi, ſolos autẽ miniſtros eius video aſcendentes & deſcendẽtes ad me, propter hoc ad te patrem ſponſi mei, precem fundo, & obſecro, vt tandem miſeratus amorem noſtrũ, mittas eum, vt iam non mihi per miniſtros ſuos angelos duntaxat & prophetas, loquatur, ſed ipſe per ſemetipſum veniat, & oſculetur me oſculo oris ſui, verba ſcilicet in os meum, ſui oris infundat, ipſum audiam loquentẽ, ipſum videam docentem. Hæc ſunt Chriſti oſcula, quæ porrexit Eccleſiæ, cùm in aduentu ſuo ipſe Chriſtus in carne poſitus euangelizauit ei verba fidei, & charitatis, & pacis, ſecundũ quod Eſaias promiſerat, & præmiſſus ad ſpõſam dixerat: Non

Eſa.33.& 35. legatus neq; angelus, ſed ipſe dominus ſaluabit nos. Hæc Origenes. Et eadẽ poſſumus de ſãcta anima interpretari, quæ tametſi ab antiquis legis Moſaicæ doctoribus, & ab oraculis propheticis, inſtituta fuerit, & primũ craſſa cognitione erudita, quia tamen illorum inſtitutis non fuit ſatiata, expetiuit à Chriſto, & ab vberrimo Euãgelij fonte cæleſtem haurire ſapientiam, & in eo ſua proluere labra, & confugit ad illum qui mentis tenebras depellit, animũ illuſtrat, obſcura diſcutit, enodat perplexa, inuoluta diſſoluit, parabolas & ænigmata ſapientũ, rectis intelligentiæ lineis explicat, à quo oſcula verbi dei, diuinæq; philoſophiæ, recipit. Hoc ſponſi oſculũ, intelligamus virtutem dei, quæ

Angelomus illuminat mentem, & ad ſe rapit. Dicit Angelomus hunc edifferens locum, hoc, Salomonem prætendiſſe, tangat me dulcedine præſentiæ ſuæ, quam ſæpius à prophetis promiſſam audiui. Vnde & de eodem ſponſo in Euangelio ſcriptum eſt, cum ſederet in monte,

Matth.5 & ſublimium præceptorum verba faceret, Aperiens os ſuum docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Hunc autem excellentiſſimum doctorem, debemus attentè audire, quod teſtatur vox illa dei patris de nube demiſſa:

Matth.17. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Et Ioannes Baptiſta præco domini, ex multis ſponſi amicis præparauit ſponſam Chriſto adhærẽtem.

Ioan.3. Qui habet, inquit, ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eũ, gau-

Gregorius. dio gaudet, propter vocẽ ſponſi. Gregorius hãc eandem Salomonis ſententiam explicãs, dicit: Os ſponſi, eſſe inſpirationem Chriſti: oſculum verò oris, dulcem inſpirationis amorem. Dicit ergo ſponſo, deſiderio æſtuans, & in amplexum ſponſi ſui inardeſcens: Oſculetur me oſculo oris ſui. Ac ſi diceret, ille quem ſuper omnia, imò ſolum diligo, veniat, qui dulcedine ſuæ inſpirationis, me tãgat. Nec prætermittam quæ ad hunc locum dicit

Bernardus. beatus Bernardus ſermone 2. Non audio iam Moyſem, impeditioris ſiquidem linguæ

factus es mihi: Eſaiæ labia immũda ſunt: Hieremias neſcit loqui, quia puer eſt, & prophetæ omnes, elingues ſunt. Ipſe ipſe quem loquuntur, ipſe loquatur, ipſe me oſculetur oſculo oris ſui. Auguſtinus libro vno de amicitia, capite 6. hunc proferens locum, dicit ad eius explicationem, oſculum eſſe & corporale & ſpiritale. Oſculum corporale, fit im preſſione labiorum, quod non eſt oſtendendũ, niſi certis & honeſtis horis, vt in ſignum reconciliationis, quando fiunt amici, qui fuerunt inimici: in ſignum etiam dilectionis inter ſponſum & ſponſam fieri permittitur, vel ſicut ab amicis poſt diuturnam abſentiam & porrigitur & ſuſcipitur. Porrò oſculum ſpiritale propriè amicorum eſt, qui ſub vna lege amicitiæ tenentur. non enim fit oris attactu, ſed mentis affectu: non coniunctione labiorum, ſed commixtione ſpirituũ. Hæc ille. Exclamat igitur ſpõſa à ſuo ſponſo tanquam à Paranympho edocta, & cæleſti illius pulchritudine accenſa, dicit: Oſculetur me oſculo oris ſui. Sunt autem hæc oſcula ſpiritalia, vt dicit Philo, epiſcopus Carpathius, vir ſanè eruditus, qui ad Auguſtini ſententiam propemodum accedit. Nec veriſimile eſt Eccleſiam deſideraſſe carnea & corporea ſui ſponſi, ſcilicet Chriſti oſcula, ſed ſpiritalia, quæ ſunt puriſſima, caſtiſſima, ſanctiſſima, planéque diuina atque cæleſtia, nihil prorſus carnale habentia, nec corruptibile, nihil turpe, nihil obſcœnum, ſed honeſtiſſima omnia, quæ tam longiſſimè cuncta carnis oſcula ſuperant, quàm lux tenebras, quàm vita mortem, quàm ſempiterna, peritura. Et conſultò quærit caſtiſſima hæc ſponſa; ſuauiſſimum ſui ſponſi oſculum. Nam excellentiora ſunt, & dulciora huius mundiſſimi ſponſi oſcula, & vbera, vino etiam ſapidiſſimo, & odoriferis vnguẽtis. Horum enim odor, breuiſſimo tẽpore decidit & areſcit, nec perpetuo oblectare poteſt: odor verò cæleſtis philoſophiæ, & Euangelici vnguenti, quod illuſtriſſimus hic ſponſus, nobis impartitus eſt, nulla temporum incuria, nullo rerum humanarum lapſu emoritur, & perit, ſed eundem odoratiſſimum ſpiritum, quouis aromatum ſpiritu leniorem ſpirat, & emũctiſſimas ſapientum nares ad ſe pellicit, ſynceram Chriſtianorum mentem reficit, & benignitate ſuæ gratiæ valetudinarios ſanat. Et licet ſponſa conferat vino vbera, ita tamen confert, vt præferat. Vinum autem, intelligenda ſunt illa dogmata & doctrinæ, quas per legem & prophetas ante aduentũ domini, ſumere ſpõſa conſueuerat. Sed nũc conſiderans hanc doctrinam, quæ ex vberibus ſponſi profluit, miratur & ſtupet, videns eam longè præſtantiorem illa, ex qua ante aduentum ſponſi, lætificata fuerat, tanquã ex vino ſpirituali, quod ſancti patres miniſtrabant, qui huius generis plantauerunt vineas, vt Noe primus, & Eſaias in cornu, in loco vberi, & coluerunt eas. De hoc antiquorum vino, intelligendum eſt illud Eccleſiaſtæ, vbi ait, Dixi ergo in corde meo, vadam, & affluam delicijs, & fruar bonis. Et de vineis loquens, dicit, Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas, feci hortos & pomeria. Et tantam habet Chriſtus poteſtatem in vinũ & in aquam, vt ex aqua poſſit vinum optimum efficere, quod factum eſt in Cana Galilææ. Vinum tamẽ, quod è vinea Sodomorũ, & palmitibus Gomorræ profluxit, reijciendum eſt. Ideo laudantur Rechabitæ, quòd cũ eo tempore, quo peccata populi inualuerant, & pro iniquitatibus plebis, captiuitas imminebat, conuocati eſſent vt biberent vinum, obſequentes patri ſuo Ionadab, noluerunt

Exod. 4. Eſaiæ. 6. Hiere. 1. Auguſtinus. Philo. Eccleſiaſt. 2. Ioan. 2. Hiere. 35.

bibere. Vino tamen cæleſti ſi quis inebriatus fuerit, nunquã malè habet, nullum deniq; incurrit morbum: & quò magis eo inebriamur, eò melius habemus, magiſq; deo conium-
Act.2. *gimur. Et hoc nectare & ſpiritali muſto, perfuſi ſunt & inebriati Apoſtoli in feſto die Pentecoſtes. Nec inerudita ſunt, quæ ad hunc locum ediſſerendum dicit Iuſtus Epiſco-*
Orgelitanus *pus Orgelitanus, vbera Chriſti, Apoſtolos & Euangeliſtas appellari, per ipſos enim in fide nutrimur, & ſpirituali alimento reficimur. Idcirco autem meliora vino probãtur, quia Euangelica doctrina eminentior quàm lex olim data, dinoſcitur. Nec iugum legis iugo Euangelij conferendum eſt. Deniq; illic figura, hic veritas, illic tanquam auſteritas vini, diligẽdum tantummodo proximum, & inimicum odiendum oſtendit: hic dulcedo gratiæ, pro inimicis orandũ, & eos qui nos oderũt admonet diligendos. Ipſa quoq;*
Matth.5. *Chriſti vbera, ipſos Apoſtolos vnguentis optimis fragrantia declarat, quia tãtis virtutibus, tantiſq; enituere miraculis, vt odor iuſtitiæ eorum, longè lateq; diffuſus, tunc intuentes oblectaret, & huc uſq; omnes reficiat audiẽtes, ſicut vnus ex ipſis pronũtiat,*
2.Corinth.2 *dicẽs, Deo autem gratia, qui ſemper nos triumphat in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat in omni loco pro nobis. Poſſunt & hæc Salomonis verba, adaptari inculpatiſſimæ virgini Mariæ, quæ ſuis vberibus lactauit filium Dei, quibus omniũ vnguentorum & aromatũ fragrantia cedit. Illa ſiquidem ſuo pudiciſſimo ventre & hoſpitiolo, excipiens dei Verbũ, meruit ab omnibus coli, nec illi ſacrificium offertur, quod non in gloriam ſui filij, & maximam Eccleſiæ vtilitatem redundet.* Oleum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. *Nullũ eſt oleum materiale, quod huic ſacro lætitiæ oleo, conferri poſſit. Hoc autem oleum, eſt ſpiritus ſancti vnguentum, quo vnctus eſt Chriſtus, & cuius nunc odorem percipiẽs ſponſa, admirata eſt oleum letitiæ, quia fructus ſpiritus, gaudium eſt, & hoc prætendit Dauid, dicens,*
Pſalm.44. *Vnxit eum dominus deus ſuus oleo lætitiæ præ participibus ſuis. Et futurum erat vt pretioſiſſimum Chriſti oleum, eiúſque nomen per totum terrarum orbem diffundere-*
2.Corinth.2 *tur, vt fieret odor ſuauitatis in omni loco, ſicut & Apoſtolus dixit, Quia Chriſti bonus odor ſumus, in omni loco. Alijs quidem odor ex morte in mortem, alijs autem odor de vita in vitã. Nec hoc oleum effuſum, dilexerũt ſordidæ vetulæ, & quæ rugas habent, & indelebiles macularum næuos, ſed adoleſcẽtulæ, quæ ſacro baptiſmatis fonte repurgantur, & nouum induunt hominem, aut quæ ſynceram Chriſti fidem profitentur, vt*
Mat.9.& 15 *mulier illa quæ ſanguinis fluxũ patiebatur, & Chananæa: illæ ſanè Chriſtum vehemẽter dilexerunt. qui deniq; à Chriſto chriſtiani nominãtur, hoc ſacro olei chryſmate per-*
Rom.5. *uncti, & fragranti ſpiritus ſancti vnguẽto repleti, cum Apoſtolis dicunt, Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Trahe me poſt te, curremus in odore vnguentorum tuorum. *Quoniam non poteſt Eccleſia, neq; electi anima, ſuo ſolo conatu ad cæleſtia anhelare, neq; Chriſto adhærere, ideo ſponſo dicit: Trahe me, quòd ſi me ad te pertraxeris, olfaciã odorem tuorum vnguentorum, & in me ſentiam fragrantiſſimum tuæ gratiæ odoramentum. cohærent & hæc Euangelicæ philoſophiæ, in qua dicit Chriſtus: Nemo poteſt venire ad*
Ioan.6. *me, niſi pater qui miſit me, traxerit eũ. attrabitur ad Chriſtum, qui credit Chriſto, illi*

vero currunt poſt eum, qui eum imitantur, vel qui dono ipſius, ipſum ſequendo proficiunt. nec tamen, ne putes peremptũ eſſe liberum arbitrium, trahitur homo ad Chriſtum, nolens, aut more pecudum adigitur, quæ dicere non poſſunt, trahe me poſt te. anima enim quæ dicit trahe me poſt te, nonnihil habet vigoris & alacritatis, vult enim comitari Chriſtum, ſed infirmitatis conſuetudine ſuperata, ſicut debet ſequi, non præualet. ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. mens nititur imitari dominum, ſed Matth. 26.
carne præfocata, ſuccumbit plerunq;. quod pulchrè expreſſit Paulus ad Romanos, dicens: Mente ſeruio legi dei, carne autem legi peccati. Introduxit me rex in cel- Roma. 7.
laria ſua, exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum, ſuper vinum, recti diligunt te. *Oſtendit Salomon propenſiſſimum & maxime beneuolum ſponſi erga ſuam ſponſam animum, quam non ſolum ad ſe attraxit, verumetiã introduxit in ſua cellaria & regiũ cubiculum, vt ibi videret cũctas opes regias, & hoc munere exultat, quòd ſecreta regis & arcana proſpexerit, & hoc ad hiſtoricam explanationem ſpectat. Altius locum hunc ſpeculando, dicimus Chriſtum introduxiſſe Eccleſiam ſuam, in promptuarium dei, diuinæq; ſapientiæ, cui arcana myſteria reuelauit.*
Paulus in ſecretiſſimum hoc cubiculum introductus, dicebat: Nos autem ſenſum Chri- 1. Corint. 2.
ſti habemus, vt ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis, hæc autem illa ſunt, quæ oculus Eſaiæ 64. &
non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit deus his 1. corinth. 2.
qui diligunt eum. introducuntur & in hoc cubiculum illi, quibus datum eſt, noſſe myſteria regni cælorum, Matth. 13. Et Eccleſia in hoc cubiculum introducta, in quo ſunt om- Matth. 13.
nes theſauri ſapientiæ ac ſcientiæ abſconditi, multa didicit ſacramenta, & res arduas Coloſſ. 2.
noſtris imperuias oculis. & hæc eſt regina de qua dicitur, Aſtitit regina à dextris tuis Pſalm. 44.
in veſtitu deaurato, circundata varietatibus. hanc autem comitantur adoleſcentulæ, de quibus dicitur: Adducentur regi virgines poſt eam, proximæ eius adducentur tibi, adducentur in lætitia & exultatione, adducentur in templum regis, & gaudent plurimum cum in magnificum regis cubiculum vnà cum ſponſa intromittuntur, & ſimul exultant cum ſponſo & mire oblectantur, cui congratulando exiſtimãt eius vbera, à quibus profluunt fontes cæleſtis ſapientiæ, dulcedine vini & humanioribus literis eſſe præſtantiora, & nihil arbitrantur eſſe optabilius, nihil maius, nihil deniq; eligibilius ſyncera & perfecta ſponſi dilectione, in qua eſt ſumma totius humanæ perfectionis. Quòd ſi Ioan. 14.
quis diligat Chriſtum, ſermonem eius ſeruabit, qui autem ſeruat verbum eius, verè in hoc charitas dei perfecta eſt, & æquiſſimi ſunt viri qui diligunt Chriſtum, impij vero 1. Ioan. 2.
& impudentiſſimi, neq; mandata eius cuſtodiunt, neq; eum diligũt. Nigra ſum ſed formoſa filiæ Hieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. *Ne exiſtimetis filiæ Hieruſalem me eſſe fœdiſſimam, & indecora nigredine obſcuratam, nec vſqueadeo veſtram iactetis pulchritudinem, vt mihi exprobretis culpam coloris. fateor me eſſe nigram, ſi extraneum duntaxat colorem inſpexeritis: nec tamen indecora eſt mea nigredo, quam eximius virtutum candor illuſtrat. ſum etenim internis membrorum liniamentis formoſa, elegans & candida. Quandoquidem veſtri corporis candor, mihi videtur eſſe perſimilis ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent homini-*

Matth.23. bus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia. ſed altius
hic latent Eccleſiæ ex gentibus congregatæ myſteria, quæ in hanc ſcenam introducitur,
alloquens ſuperbam Iudæorum ſynagogam: Nigra ſum, attamen formoſa, tibi videor
nigra, quòd non ex ſtirpe regia & claris parentibus duxerim originem, nec ex electis
Abrahæ filijs deſcenderim, à quibus regiam tui ortus nobilitatem vendicas, & antiquis
Moſaicæ legis inſtitutis, immodicè confidis, ſum tamen pulchra & ſpecioſa, & benigni-
tas Chriſti & gratia, cui confido, cui innitor, à quo tota meæ ſalutis ſpes pendet, meæ
obſcuratæ mētis tenebras expulit, meámq; nigredinem pulcherrimus Euangelij candor
exornauit. Quanuis enim pro coloris obſcuritate me conferas tabernaculis Cedar, quæ
eſt gens admodum nigra, imò ipſa nigredo, & nigerrimis Salomonis pellibus, tamen &
Cedar ex Iſmaele deſcendit. ſecundo nanque loco ex Iſmaele natus eſt, qui Iſmael non
Gene. 17. & 21. & 25. fuit expers diuinæ benedictionis, & pelles Salomonis quæ nunquam tāto regi in omni
gloria ſua viſæ ſunt indecoræ, non ſunt aliæ quàm pelles tabernaculi dei. Fertur Salo-
mon quando ædificauit templum, omnia vaſa templi pellibus cooperuiſſe, & quia erant
aptæ tabernaculo, idcirco non erāt indecoræ: & filiæ Hieruſalem quomodo non memi-
niſtis quod in lege veſtra ſcriptum eſt, quid paſſa ſit Maria, quæ derogauit Moſi, cum
Numer.10. Aethiopiſſam nigram accepiſſet vxorem? quomodo ignoratis illius imaginis adumbra-
tionem in me nunc veritate compleri? Ego ſum illa Aethiopiſſa, ego ſum nigra quidem
pro ignobilitate generis, formoſa vero propter pœnitentiam & fidem. Confugi ad eum
qui pœnitentis commiſeretur, nec quenquam delicti dolore compunctum reijcit. quid igi
Rom.2. tur mihi improperatis à peccato reſipiſcenti? quid gloriamini in lege, & per præuarica-
tionem legis deū inhonoratis? Nónne regina Saba deo placuit? quæ venit à finibus terræ
audire ſapientiā Salomonis, & lubenter audiuit nomen Salomonis & nomen domini, &
vbi primū à ſacris ſapientiæ fontibus ſaluberrima bene viuendi præcepta exhauſit, di
3.Regū.9. xit Salomoni: Beati ſerui tui qui hic ſtant corā te ſemper, & audiūt ſapientiam tuā. ſit
dominus deus tuus benedictus cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronū Iſrael, eò ꝙ di
lexerit dominus Iſrael in ſempiternū, & cōſtituit te regē vt faceres iudiciū & iuſtitiam.
Matth.12. Dicit Chriſtus in Euangelio Matthæi, cap. 12. hanc reginam in iudicio condemnaturam
Iudæorū generationem malam & adulteram, quòd à vitijs reſipiſcere noluerit. Hæc au
tem regina præfigurauit Eccleſiam, quæ venit ex gentibus, audire ſapientiā Salomonis
veri, & veri pacifici domini noſtri Ieſu Chriſti, qui in Euangelio Matthæi maximo-
pere commendans fidem Centurionis, viri quidem gentilis, dicit, Amen dico vobis, non
Matth.8. inueni tantam fidem in Iſrael. Dico autem vobis, quòd multi ab oriēte & occidente ve-
nient, & recumbent cum Abraham Iſaac & Iacob in regno cælorum, filij autem regni
eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentiū. Paulus etiam & Bar
Act.13. nabas dixerunt conſtanter Iudæis, Vobis oportebat primùm loqui verbum dei, ſed quo-
niam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gen-
Eſaiæ 49. tes, ſic enim nobis præcepit dominus, Poſui te in lucem gentium, vt ſis in ſalutem vſque
ad extremum terræ. Syluam ex innumeris prophetarum teſtimonijs cōficere poſſemus,
ad ſuadendum gentiles ſyncera fide & ſimplicitate animi, deo fuiſſe gratiſſimos, ſed

quia alibi amplè de hac re egimus, & nobis viſa ſunt quæ nunc adduximus, ſufficere, ideo ſuperſedemus. Nec tamen prætermittendum cenſeo, quod dicit Chriſtus de filiabus Hieruſalem à recta virtutum ſemita exorbitantibus, Filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper voſmetipſas flete, & ſuper filios veſtros, quoniam ecce venient dies, in quibus dicent, Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Auguſtinus libro 3. de doctrina chriſtiana, capite 32. pertractans hūc Salomonis locum de ſponſa fuſca & ſpecioſa, quæ tabernaculis Cedar, & pellibus Salomonis cōfertur, dicit hæc eſſe intelligenda de tēporali vnitate intra retia piſcium bonorū & malorum concluſa. Lucæ 23. Eſaiæ 54. Auguſtinus.

Nolite me conſiderare quòd fuſca ſim, quia decolorauit me ſol. filij matris meæ pugnauerunt contra me, poſuerūt me cuſtodem in vineis. Vineam meam non cuſtodiui. Sponſa reddit calumniatoribus ſuæ fuſcedinis & nigredinis rationem, quòd ſcilicet à natura non ſit talis, ſed à torrentiſſimo ſolis ardore facta ſit fuſca, cui natiuum ademit colorem, Aethiopibus verò naturalis quædam ineſt, ex ſeminis carnalis ſucceſſione, nigredo, quòd in illis locis ſol radijs acrioribus ferueat, & aduſta iam ſemel atque infuſcata corpora, genuini vitij ſucceſſione permaneant. Contrarij verò ordinis eſt animæ nigredo. Nam neq; aſpectu, ſed deſpectu ſolis inuritur: neq; naſcendo, ſed negligendo conquiritur. & ideo ſicut ignauia aſſumitur, ita & induſtria repellitur. & quia ſol iuſtitiæ non me inuenit rectè ſtantem, nec ipſe in me rectos direxit lucis ſuæ radios. Ego enim ſum populus gentium qui prius non aſpexi ad ſolem iuſtitiæ, nec ſteti ante dominū, & ideo nec ille me aſpexit, ſed deſpexit, neque aſtitit mihi, ſed præterijt. cæcitas tamen populi Iudaici, cum me pœnituit perperam vixiſſe, lux mihi facta eſt. Illos fulgidiſſimū Chriſti iubar decolorat, quos vt diuinæ religionis contemptores, deſpicit: hos verò venuſtat & colorat, qui præceptis eius promptè obſequuntur. Deinde dicit ſponſa, filij matris meæ pugnauerūt contra me, filij quidem, vt volunt nonnulli, ſynagogæ, qui docentem & arguentem Stephanū martyrem lapidauerunt. Et facta eſt perſequutio magna in eccleſia, quæ erat Hieroſolymis, & omnes fratres diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ. Vel illi etiam pugnauerunt aduerſus Eccleſiam, qui Paulum prædicantem in gentibus, per ciuitates ſingulas perſecuti ſunt. Aduerſantur ſemper nocentiſſimi infidelium filij, chriſtianis Eccleſiæ liberis. Nec illorum furor, & furibunda inſanies deferbuit, quod concinnè & eleganter expreſſit Paulus ad Galatas, dicens, Dicite mihi qui ſub lege vultis eſſe, legem non legiſtis? Scriptū eſt enim, quoniam Abraham duos filios habuit, vnū de ancilla & vnū de libera. Sed qui de ancilla, ſecundum carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem, quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta, vnum quidem in monte Sina, in ſeruitutem generans, quæ eſt Agar. Sina enim mons eſt in Arabia, qui coniunctus eſt ei, quæ nunc eſt Hieruſalem, & ſeruit cum filijs ſuis. Illa autem quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra, ſicut ſcriptum eſt, Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis, quia multi filij deſertæ magis, quàm eius quæ habet virum: nos autē fratres ſecundum Iſaac promiſſionis filij ſumus. Sed quomodo tunc is qui ſecundum carnem natus fuerat, perſequebatur eum qui

Act. 7. & 8. Galat. 4. Gene. 21. Eſaiæ 54. Luc. 23.

ſecundum ſpiritum, ita & nunc. Sed quid dicit ſcriptura? Eijce ancillam & filium eius, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque fratres non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate nos Chriſtus liberauit. Nec diuerſum eſt huic Salomonis

Matth.10. *ſententiæ, quod prædixit Chriſtus in euangelio Matthæi: Tradet autẽ frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filij in parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Subnectit Salomon, Poſuerunt me cuſtodem in vineis. Vineam meam non cuſtodiui. Arrogans illa Iudæorum ſynago-*

Act.8. *ga, quam huiuſmodi vineis intelligi velimus, dederat Saulo poteſtatem, vt quoſcunque credentes in Chriſto reperiſſet, viros ac mulieres, in cuſtodias traderet vt punirentur, vt dum iſta perpetraret, ſynagogæ vineam cuſtodiret. factus tamen dei miſericordia ex Saulo Paulus, & ex perſecutore prædicator, amaram illam vineã producentem labruſcas, à Iudaiſmo ad Chriſtianiſmum deficiens, deſeruit, nec amplius cuſtodire voluit. Quidam legunt, filij matris meæ pugnauerunt in me, ſcilicet Apoſtoli qui pugnauerunt in eccleſia ex gentibus congregata, aduerſus capitales fidei inimicos, vt omnem infidelium aciem deſtruerent, & muros peruerſæ doctrinæ ſubruerent: Iſtæ autem vineæ, ſunt volumina legis & prophetarum à victis obſeruanda, & potiſſimũ cen ſuerunt Apoſtoli, qui ſemper in Chriſto triumphant, vt ad fidem adducti euangelicam vitem excolerent, qui ſalutiferæ Chriſti doctrinæ adhærentes, antiqua Moſis inſtituta deſeruerunt, & meritò quidem. Nam lex illa auſtera neminem viuificabat, fides autem in Chriſto ſita, & Euãgelij gratia viuificat, & ex iniuſto efficit iuſtum.* Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum. *Rurſum ſponſa ſuum alloquitur ſponſum, dicens, annuntia mihi quem vnicè diligo, & cui integrum mei pectoris corculum deuouerim & penitus addixerim, velim ſubinde à te reſcire, vbi nam paſcas in meridie, & vbi colloces gregem tuũ, ne incurram in ea loca, vbi ſodales tui locatos per meridiem greges ſeruant. Expoſcit & à Chriſto eccleſia, vt ei locum ſecreti ſui indicet, & quietis, quandoquidem amoris impatiens, etiam per meridiem cupit audire ſponſum, eo præcipuè tempore, quo clarior lux, & ſplendor diei perfectus & purus eſt, vt aſſiſtat ei oues paſcenti, vel refrigeranti. Et ſtudioſe vult viam diſcere, qua ire ad eum debeat, ne forte ſi non fuerit edocta itineris huius anfractus, incurrat greges ſodaliũ, & videatur eſſe ſimilis alicui illarum, quæ adopertæ veniunt ad ſodales eius, nec pudoris curam gerunt, aut verentur paſſim diſcurrere, & multis apparere: ego verò à nullo alio velim videri, quàm à te ſolo. Indica igitur mihi quónam recto itinere ad te contendã, nec peregrinos requiro & arbitros, & media quorundam ſubſidia, qui me ad ſecreta tui cubiculi perducant, tu ſolus potes occulta tuæ arcanæ diſciplinæ myſteria mihi detegere. fac igitur ne à ruſticis & indoctis paſtoribus quæram conſilium. vererer ſanè ne mihi cæcus dux eſſet, & ambo in foueam incideremus. Oues tuæ lubenter tuam vocẽ audiũt, nec quicquam habent commercij cum mercenario, nec cum illis qui potius tuam expilant eccleſiam & deprædantur, quàm augeant, & ſuis ſtudijs illuſtrẽt: & mihi pergratum erit tecum cubare in meridie, qui mundum vniuerſum tuo fulgore perfundis, &*

*in ſpiritu feruentibus quieſcis, nec ſinas tuam animulam tibi credentem cæleſti lumine
priuari, quam ſi non illuſtraueris, per deuios tramites oberrãdo, in manus hæreticorum
incidet. Hanc igitur mihi largire gratiam, vt non diuager per vagos ſodalium greges,
qui cum habeant formam pietatis, virtutẽ tamen abnegant.* Si ignoras te ò pul- 2. Timoth. 3
chra inter mulieres, egredere & abi poſt veſtigia gregum tuorũ, & paſce
hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorũ. *Laudatur à Græcis præclara illa Chi-
lonis ſententia: Noſcito teipſum, qua monemur, vt agnoſcamus à quo beneficia conſe-
quuti ſumus, ne deteſtanda ingratitudinis nota intabeſcamus: denique expendamus di-
ligẽti ſtudio, infirmas noſtri ingenij vires, ne arrogãtia & mentis elatio, nos ſuis tranſfi-
gat ſagittis. Et cũ in alios animaduertere volumus, intueamur ſi ea culpa caruerimus,
quam in alijs accuſamus, aut corrigere volumus, ne illud nobis impingatur & obijcia-
tur, Vides in oculo tui fratris feſtucam, in tuo verò trabem non inſpicis. Et qui prædi- Matth. 7.
cas non eſſe furandum, furaris, & quo iudicio alium iudicas, teipſum condemnas. noli Roma. 2.
igitur iudicare, vt non iudiceris. Hæc verò ſub comminatione proponũtur animæ, tan Matth. 7.
quã mulieri ſpectanda, Niſi cognoueris temetipſam ò pulchra inter mulieres, & agno-
ueris tuæ pulchritudinis cauſam, quòd ſcilicet ad imaginem dei facta ſis, per quod tibi
plurimum ineſt natiui decoris, iubebo te egredi & abire, & in vltimis gregum veſti-
gijs collocari, nec amplius meas paſces oues, ſed hædos, qui pro petulantia & petulanti
laſciuia, à ſiniſtris ſtabũt in iudicio: & licet occulta meæ ſapientiæ myſteria, tibi aperue- Matth. 25.
rim, ſi tamen nõ cognoueris temetipſam, & ignorãtia tui vixeris, oſtendã quæ nam te
manebũt ſupplicia, vt ex vtroq; proficias, tam malorũ metu, ꝙ bonorum deſiderio: hæc
ſufferes mala, donec experimẽto didiceris, quantũ damni ſit, animã neſcire ſeipſam, neq;
pulchritudinẽ ſuam, qua cæteris longè præcellit. Et duplici modo poteſt anima ſui agni-
tionẽ capere. Quid quidẽ ſit ipſa, & qualiter moueatur, id eſt, quid in ſubſtãtia, & quid
in affectibus habeat. vtputa vt intelligat ſi boni ſit affectus, aut nõ boni, aut recti pro-
poſiti, aut nõ recti. & ſi recti ſit, ſi nam erga omnes virtutes eundem tenorẽ habeat, tam
intelligendo ꝙ agẽdo. Si verò agnoſcat ſeipſam, ꝙ nõ ſit boni affectus, neq; recti propo-
ſiti, in hoc ipſo vt intelligat vtrum ei ſatis deſit, & procul à via virtutũ ſit, an in ipſo
iam poſita ſit itinere, & incedere iam conetur, cupiens quæ antè ſunt, apprehendere, &
quæ retro ſunt, obliuiſci: agnoſcat deniq; põdus ſui ſceleris, an ſtudio & dedita opera, an
verò fragilitate aut ignorãtia ſit lapſa, & ſtudeat celerius ꝙ poterit à malo reſipiſce-
re. Agnouit ſemetipſam mulier illa, à qua Chriſtus ſeptem eiecit dæmonia, curauit enim Marc. 16.
profluentibus lachrymis irrigare pedes ſaluatoris, & ſuis capillis abſtergere. Nouit & Lucæ 7.
ſemetipſum bonus latro, qui ſuo ſocio dicebat, Nos digna factis recipimus, hic verò ni- Lucæ 23.
hil mali admiſit, & ne in priſtino ſui peccati luto verſaretur, moriturus, dixit Chriſto,
Memento mei domine, dum veneris in regnũ tuũ. nec ſanè illius oblitus eſt Chriſtus, ſed
dixit ei, Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo. Miſerrimus ille proditor, ſui obli- Act. 1.
tus, vitam laqueo finiuit, & ſuſpenſus crepuit medius, & effuſa ſunt eius viſcera, &
cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis fa- Pſalm. 48.
ctus eſt illis, & ſordido auaritiæ ſtudio occæcatus, à dei gratia excidit.* Equitatui

meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te anima mea. *Hiſtoriam primò ex-*
Exod.14. *plicabimus, deinde myſtica eloquia. Sicut, inquit, tunc in Aegypto, cum Pharao perſe-quens populum Iſrael, proceſſit in curribus & equitatu, & meus, hoc eſt, domini mei equitatus, longè præcellebat currus Pharaonis, quòd illos ſuperauerit, & in mare demerſerit, ita & tu proxima mea ſponſa, præcellis omnes mulieres, ſimilis effecta equitatui meo, qui Pharaonis curribus comparatus, potentior vtiq; eſt & magnificentior. Secundum myſticam intelligentiam, animas quæ ſub illo ſpirituali Pharaone, & ſub illis ſpiritualibus nequitijs, poſitæ ſunt, dicit eſſe currus Pharaonis, & quadrigas eius, quas ipſe agit, & ducit ad perſequendum populum dei, & ad opprimẽdum Iſrael: certum enim eſt, quòd tentationes & tribulationes, quas excitant dæmones ſanctis, per animas aliquas excitant, ad hoc ipſum aptas & conuenientes, quibus tanquam curribus accenſis, exagitant Eccleſiam dei, & ſingulos quoſq; fidelium. At ſunt equi domini quibus aſcendit, & equitatus eius, ſanctæ animæ, quæ frænum diſciplinæ eius accipiunt, & iugum portant ſuauitatis eius, & quæ ſpiritu dei aguntur, & in hoc eſt eis ſalus. Et equis albis, quibus vehitur verbum dei, facit Chriſtus ſuam Eccleſiam ſimilem, vt quantum hic domini equitatus, equitatum & currus Pharaonis euincit & præcellit, tantum tu, quæ pulchra es in mulieribus, præcellis omnes reliquas animas, quæ adhuc iugum Pharaonis portant, & ſeſſores eius patiũtur. vel quòd equitatus hic meus, qui lauacro aquæ mundatus, effectus eſt purus & candidus, & verbum dei meruit habere ſeſſorem, ex curribus Pharaonis aſſumptus eſt, inde enim omnes veniunt credentes, quia Chriſtus venit*
1.Tim.1. *in hunc mundum peccatores ſaluos facere. De iſtis equis loquitur Abacuc propheta, di-*
Abacuc 3. *cens: Nunquid in fluminibus iratus es domine, aut in fluminibus furor tuus, vel in mari indignatio tua? qui aſcendis ſuper equos tuos, & quadrigæ tuæ ſalus: quos equos, accipimus Apoſtolos & Euangeliſtas. ideo Chriſtus loquitur ad eccleſiam, Tunc equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te, cum ſapientes mundi, ad meam fidem euocandos conuerti, vt depoſito tumore ſeculi, ſub me, qui ſum ſalus vera, currendo proficiant, & dum operibus dæmoniacis deſeruires, te aſſimilaui equitatui meo, vt quidam volũt, ſed per prædeſtinationem, & equis meis, poſtquam reſipuiſti, te contuli, & qui nũc ſuperbiæ, arrogantiæ, luxuriæ, inuidiæ, & auaritiæ obſeruiunt, adhuc ſub curru Pharaonis ſunt, hoc eſt, ſub imperio diaboli: qui verò feruent in deum charitate, & ambulant in honeſta humilitate, in curru dei locum habent, & deum ſeſſorem reuerentur.* Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, collum tuum ſicut monilia. *Dramaticus ordo talis eſt, poſtquam anima erubuit ſuper auſteritate auditi præcepti, vt ſeipſam cognoſceret, rubor verecundiæ diffuſus in vultu, ſpecioſas effecit genas eius, & multo quàm fuerant, pulchriores. Non ſolum autem genæ, ſed & ceruix eius tam decora eſt reddita, quaſi monilium redimiculis adornata. Pulchritudo igitur genarum, appoſitiſſimè turturibus comparatur, quòd huiuſmodi auibus, honeſtas vultus, caſtitas & pudicitia declaretur. Turturum enim ea eſt natura, vt neq; maſculus præter vnam fœminam, adeat aliam, nec fœmina pluſquam vnũ patiatur marem, ita vt ſi accidat altero intercepto ſupereſſe alterum, pariter cum coniuge extinctus ſit ei concubitus amor, &*

conuenienter ſimilitudo turturis aptatur eccleſiæ,quòd vel alterius viri poſt Chriſtum, coniugium neſciat, vel quòd continentiæ & pudicitiæ in ea tanquam turturum volitet multitudo.& ſecundum hanc intelligentiam,ceruicem ſponſæ accipiemus, qua ſine dubio illæ intelligi debent animæ, quæ Chriſti iugum ſuſcipiunt,dicentis:Iugum meũ ſuaue eſt,& onus meum leue.obedientia eius,& prompta ſubiectio,ceruices eius appellantur.Ceruix ergo ſponſæ,ſpecioſa facta eſt ſicut redimicula,& meritó.Quam enim prius præuaricationis inobedientia,turpem fecerat,nunc obedientia fidei,ſpecioſam fecit & pulchram.Sunt autem redimicula,connexiones & conſtrictiones monilium, quæ in ceruicibus ſedere ſolent,ex quibus deducitur per totum collum reliquus ornatus:monile verò,ornamentum gutturis, quod virtutes admoneat, nam primò ob aliquod egregium factum dari ſolebat. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. *Amici ſponſi pollicentur ſponſæ,ſe facturos illi venuſtiſſimas auri ſimilitudines,vnà cum diſtinctionibus argenti, quoadusq; rex ſit in recubitu ſuo,murenulæ autem à capite defluentes,ſolent ad ceruicem ornandam aptari.Et idcirco illæ doctrinæ præclaræ ſunt,quæ à capite,id eſt,Chriſto procedentes, ſic ſpirituali officio miniſtrant,vt ceruicem noſtram,iugo Chriſti ſubdendam edoceant.Sublimius hæc meditando,dicimus ſanctos angelos,patriarchas,& inſignes prophetas,deſtinatos fuiſſe ad erudiendam paruulam ſponſam, vnà cum pædagogo, ſcilicet lege, donec plenitudo temporis veniret, & mitteret deus filium ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege, cui non fecerunt aurum,ſed ſimilitudines auri argento vermiculatas.Auri ſpecies,figuram tenet inuiſibilis & incorporeæ naturæ,argentum verò,virtutem verbi ac rationis: ſecundum quod & dominus dicit per prophetam, Dedi vobis argentum & aurum, vos autem feciſtis argentea & aurea Baalim,oſtendens per hæc,& dicens:Quia dedi vobis ſenſum & rationem, qua me deum & ſentire poſſetis & colere,vos autem & ſenſum & rationem,quæ in vobis eſt,ad colenda dæmonia tranſtuliſtis.Sed,& eloquia domini,eloquia caſta,argentum igne probatum,dicitur.Quæ igitur in antiqua lege narrantur & exprimuntur,non habebant in ſe auri veritatem,ſed duntaxat figuram,& adumbrabãt euangelicam gratiam,auro effigiatam:& de illis loquitur Paulus,dicens, Hæc autem in figura contingebant illis, & quæ tegebantur in abſconditis,& arcana erant,aliquando prodierunt in lucem.Nec tamen antiqui illi patres,ſub quorum tutela & pædagogica ferula,vixit paruula ſponſa,hanc Chriſti lucem & euangelicũ ſplendorem viderunt.de quibus loquutus eſt Chriſtus ſuis apoſtolis,dicens:Amen quippe dico vobis,quia multi prophetæ & iuſti cupierunt videre,quæ videtis,& non viderunt: & audire quæ auditis,& non audierunt.Nec tamen reiicienda ſunt illorum ſcripta,figuræ & vaticinia,nam indicia fuerũt ſpiritalis intelligentiæ,& honeſtis illorum imaginibus,& formis,pueritia ſponſæ fuit illuſtrata,cuius murenulæ aureæ,ſiue ornamenta capitis,auro & lapidibus pretioſis intertexta,fuerunt ante aduentum Chriſti argento vermiculatæ,hoc eſt, minutim & quodam emblemate vermiculato diſtinctæ. Dixerũt veteres,vermiculare,minuta opera facere: & vermiculata opera,paruis teſtulis elaborata: & vermiculatim,minutim. At vbi primũ ſponſa cœpit perfectis oſculis ſui ſponſi*

Marginal notes: Ephes.5. — Matth.11. — Galat.4. — Pſalm.11. — 1.Corint.10 — Matth.13.

& amplexibus perfrui, fuit auro & aureis ſui ſponſi literis eximiè illuſtrata. Dum
eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. Nardus, frutex
eſt graui & craſſa radice, ſed breui ac nigra, aſpero ſapore, folio paruo, denſóque, &
vnguẽtum ex eo factũ, nardinum dicitur. Innuit hoc in loco hiſtoria, ſponſam ad ſpon-
ſum ingreſſam, eum ſuis vnguentis vnxiſſe, ac miro quodam genere, quaſi nardus quæ
prius odorem non dederat, cum eſſet apud ſponſam, tunc dederit odorem ſuum, cũ cor-
pus ſponſi contigit, vt non tam ille ex nardo odorem, quàm nardus ex ipſo ſumpſiſſe
videatur. Sed ad myſteria progrediendo, intelligamus ſponſam, eccleſiam ſiue animam,
Ioan.12. in perſona Mariæ, attuliſſe libram vnguenti nardi piſticæ pretioſi, & vnxiſſe pedes
Ieſu, & deterſiſſe capillis ſuis, quæ quodammodo recuperauit per crinem capitis ſui ad
ſemetipſam, vnguentum, & odorem non tam nardi per vnguentum, quàm ipſius verbi
dei ad ſe trahentis per capillos, quibus abſtergebat pedes, & imponens capiti ſuo non
tam nardi, quàm Chriſti fragrantiam, dixit, quia nardus mea, miſſa in corpus Chriſti,
reddit mihi odorem eius, & odoratiſſimam ſenſi ſpiritusſancti & ſpiritalis doctrinæ
fragrantiã. Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea com
morabitur. Myrrhæ ſpecies, condiendis mortuorum corporibus, apta dinoſcitur, eccle-
ſia eo feruet amoris incendio erga Chriſtum, vt ſyncerum eius amorem ſemper habeat
in ſuis vberibus reconditum, nec poſſit ſuum ſponſum toto affectu & ambobus brachijs
non conſtringere, à quo etiam morte dimoueri & diuelli non poteſt, & nunc hæc lo-
quitur, Mors dilecti mei, quam pro ſalute mea ſubijt, ſemper in mea memoria commo-
rabitur, nunquam beneficiorum eius obliuiſcar, gaudeo quòd pro me amaram mortem
vltro pertulerit, ſed magis meus geſtit animus, quòd propter meam iuſtificationem
Roma.4. reſurrexerit. Hic faſciculus myrrhæ, mihi eſt Chriſtus paſſus, mortuus & ſepultus, quẽ
magis, quàm mea vbera diligo. De hoc myrrhæ alligamento loquitur pſalmographus,
Pſalm.44. dicens: Myrrha & gutta & caſia à veſtimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus
delectauerunt te filiæ regum in honore tuo. A veſtimentis ergo verbi dei, quæ eſt do-
ctrina ſapientiæ, procedit myrrha, mortis duntaxat indicium, pro humano genere ſu-
ſceptæ, Gutta exinanita, diuinitatis forma, ſeruilis formæ ſuſcepta dignatio: Caſia
quoque, quoniam id genus herbæ aquis indeſinentibus nutriri dicitur & coaleſcere, re-
demptionem humani generis per aquas baptiſmi datam, indicat. Et ſicut myrrha præ-
ſeruat carnem à putredine, ita fragrantiſſimus, Chriſti odor, præſeruat hominem à
peccati corruptione, nec ſolùm præſeruat, ſed etiam mirè oblectat. Botrus cypri
dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Cyprus, arbor eſt ſimilis oliuæ in folijs,
cum flore nigro, & ſemine candido, & ſuauiſſimi eſt odoris. Eſt etiam Cyprus inſu-
la, quæ præ omnibus terris, miræ magnitudinis botros vuarum gignit, nec ſolet ali-
quod cadauer hominis mortui ad ſepulturam recipere, ſed ſtatim euomit & eijcit. En-
gaddum autem, ager terræ Iudæ eſt, non tantum vineis, quantum balſamis florens, &
Engaddi interpretatur oculus tentationis meæ, aut fons hœdi. Vult dicere Salomon
ad hiſtoriam, odorem & fragrantiam ſponſi, ſuperare quicquid eſt in odoribus & flo-
ribus ſuauitatis. Optimum ſpirant odorem Cyprus & Engaddum, meliorem tamen &

Digitized by Google

*ſuauiorem ſpirat hic ſponſus.& hoc dicit ſponſa adoleſcentulis,ut eas magis,ac magis ad amorem ſponſi concitet & inflammet.Inſpiciamus tamen quidnam hæc habeāt ſpiritalis intelligentiæ.*Hic *botrus vitis,eſt verbũ dei,ſapientia,virtus & theſaurus ſciētiæ,& vera vitis.vnde in euangelio Ioānis dicit Chriſtus,Ego ſum vitis vera,& pater meus agricola eſt.Omnem palmitem in me non ferentem fructum,tollet eum,& omnem qui fert fructum,purgabit eum,vt fructus plus afferat.Nec vitis hæc, repentè nobis maturum fructum parit, ſed ſenſim,& primo producit ſuauitatem odoris in florē: quam ſi honeſtis vitæ ſtudijs excoluerimus,& in ea permanſerimus,optimum & dulciſſimum fructum nanciſcemur. Poteſt & dici hic botrus florens in vineis Engaddi, fragrantiſſima Chriſti gratia, quam poſt acerbitatem tribulationum & tentationũ recipimus.Nec ex ſacramento huius vitis feruntur ad perfectionem,qui contemnũt bibere calicem noui teſtamenti ab Ieſu ſuſceptũ.Cyprino igitur æſtu incaleſcamus,vt optimis virtutum officijs,diuinæ gratiæ ignem etiam ardētiſſimum in nobis perſentiamus, demũſq; operã,vt poſſimus ex florentiſſimo Engaddi botro,victa dæmonis lucta,gratiam diuini odoris haurire.* Ecce tu pulchra es amica mea,ecce tu pulchra es,oculi tui columbarum. *Familiari colloquio confabulatur ſponſus cum ſua ſponſa,quam ab inſigni pulchritudinis gratia extollit.prius eã admonuerat,vt ſeipſam cognoſceret,ſimul ſuo equitatui & equis albis contulit, eiúſq; genas pro excellenti verecundia & caſtitate,turturibus comparauit,& ceruicem eius,venuſtiſſimis ornamentorum redimiculis:nunc verò eam profitetur ſpecioſam,& mira cum quadam gratia: bis vocat pulchram,extrinſecus quidem & intrinſecus,eiúſque oculos confert columbis, ob hoc profectò,quòd ea nihil ſit ſimplicius & modeſtius:nec abſurdè Chriſtus oſtendens ſuis diſcipulis, quáſnam deberent in ſua legatione obeunda,virtutes amplecti, dixit, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbæ.Confertur etiam ob id columbis,quòd diuinas ſcripturas non iam ſecundum literam,ſed ſecundum ſpiritum intelligat,& aſpiciat in eis ſpiritualia myſteria:columba enim indicium eſt ſpiritus ſancti.Spirituali ergo ſenſu intelligere legem & prophetas, hoc eſt oculos columbæ habere.In Pſalmis etiam anima pennas columbæ ſibi dari deſiderat,vt volare poſſit in intellectum ſpiritualium myſteriorum,& requieſcere in atrijs ſapientiæ.Quòd ſi Chriſtus dicatur caput Eccleſiæ,nihil abſurdum videbitur,ſi & oculi eorum,qui ſecundum interiorem hominem ſpiritualiter intelligunt,& ſpiritualiter diiudicant, dicãtur oculi columbarum, & potiſſimum Apoſtoli,ſunt oculi columbarum,quos deus primum poſuit in Eccleſia.* Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. *Mutuum laudis officiũ rependit ſponſa ſuo ſponſo,nec ingratitudine obſcurauit beneficia,quæ à ſponſo acceperat:& quanto magis oculis ſpiritalibus cõſpicitur,tanto pulchrior inuenitur.nec ſolius illius ſpecies mirabilis apparebit,verũetiam & intuenti eum decus ingens orietur, ſecundum illud quod Apoſtolus verbi dei pulchritudinem inſpiciens,dicit, Nam etſi is qui foris eſt,homo noſter corrumpitur,qui tamen intus eſt,renouatur de die in diem.Et quis non facilè ſibi ſuaderet,hunc illuſtriſſimum ſponſum,& corporis & animi candore venuſtiſſimum eſſe,qui ab omni vitiorum ſqualore immunis,dixit Iudæis liuore cor-*

Ioan.15. Matth.10. Matth.3. Pſalm.54. 1.Corin.12. 2.Corint.4.

Ioan.8. *roſis, Quis ex vobis me arguet de peccato?* Et de eius pulchritudine hæc cecinit David,
Pſalm.44. *Specioſus forma præ filijs hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis, propterea benedixit te deus in æternum.* Lectulus noſter floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cypreſſina. *Communis iſte ſponſi cum ſponſa lectulus, eleganti florum & virtutum varietate reſperſus eſt, quo nihil eſt floridius, nihil deniq; odoratius, & hoc cubile vmbroſum, eſt corpus dominicũ, in quo deitas requieuit,*
Matt.17. & Ioan.19. *ſyncerum quidem & odoriferum, quod Ioſeph & Nicodemus officioſiſſimè inuoluerũt in ſindone munda, vnà cum odoriferis aromatibus, & poſuerunt in monumẽto, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Tigna cedrina & cypreſſina, ſunt incorruptibilia & odorifera. Natura cedrorũ ſemper creſcit, nec aliquãdo tendit ad ſenectam, ſecundũ il-*
Pſalm.91. *lud Pſalmographi, Iuſtus vt palma florebit, & ſicut cedrus Libani multiplicabitur. Harum autem arborum ſuccus, tantæ virtutis eſt, vt diuerſa corporum membra ſanet, vermes vlcerum necet, & à muſcarum aculeis perũcta corpora defendat. Cypreſſi verò lignum manu artificis runcinatum, decorũ præſtat aſpectum, & odorem iucundiſſimũ reddit, ac medetur multis corporum affectibus. Hæc domus, cuius ſunt hæc tigna & la-*
1. Timot.3. *quearia, ſpiritalem intelligẽtiam ſpectando, eſt Eccleſia dei, de qua dicit Paulus, Si autem tardius venero, vt ſcias quomodo te oporteat in domo dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia dei viui, columna & firmamentum veritatis. Tigna autem domus Dei, intelligere debemus, præſbyteros, qui ſuo ſanctiſſimo miniſterio, bonis operibus & ſana doctrina, Eccleſiam contegunt. Trabes verò & laquearia, quibus ſuſtentatur ædificium, & protegitur ab imbribus & ab ardore ſolis, Epiſcopos, quorum robuſtioribus animi viribus, Eccleſiæ propugnaculum ſuffulcitur, & à ſæuiſſimis hæreticorum incurſionibus defenditur. Sed vnum me vehemẽter torquet, quòd qui in Eccleſia deberent eſſe trabes, vix ſunt tigna, qui potius ſub Martis, quàm Chriſti ſacramento militant.*

ARGVMENTVM SECVNDI CAPITIS.

Mirè ſponſus ſuam ad ſe ſponſam allicit, & in ſui amorem multis argumentis inflammat, cui non ſolùm Elyſias ſui candiduli campi delicias optat, verũetiam vult vt illis abundè fruatur. quòd ſi percupiat vernantiſſimos ſui ſponſi hortulos inuiſere, omnia illi oblectamenta pateſient, ſuos argenteo flore, & candido lilio paſcet oculos, nec tamen minus infidelium armis & inſidijs circundabitur, quàm liliũ ſpinis. verùm quò magis infeſtabitur, & acutiſſimis ſuorum inimicorum aculeis compungetur, eò fortius obſiſtet, & profligatis hoſtibus natiuum florem retinebit, nec cuiquam, etiam procelloſis iactata fluctibus, palmam tribuet, & duriſſima perſecutionum hyeme tranſacta, refloreſcet, & ſumma cum lætitia ſuauiſſimis ſui ſponſi amplexibus perfruetur.

CAPVT SECVNDVM.

EGo flos campi, & lilium conuallium. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius quem deſideraueram, ſedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordina-

Digitized by Google

uit in me charitatem. Fulcite me floribus,ſtipate me malis: quia amo-re langueo. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas, ceruóſque camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. Vox dilecti mei, ecce iſte venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles. Similis eſt dilectus meus capreæ,hinnulóque ceruorum.En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum reſpiciens per feneſtras,proſpiciens per cancellos.Et dilectus meus loquitur mihi,Surge,propera amica mea,columba mea,formoſa mea, & veni. iam enim hyems tranſijt, imber abijt,& receſſit: flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis aduenit,vox turturis audita eſt in terra noſtra, ficus protulit groſſos ſuos,vineæ florentes dederunt odorem ſuum.Surge amica mea,ſpecioſa mea,& veni,columba mea in foraminibus petræ,in cauerna maceriæ. oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decôra.Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas,nam vinea noſtra floruit.Dilectus meus mihi,& ego illi, qui paſcitur inter lilia,donec aſpiret dies,& inclinentur vmbræ.Reuertere: ſimilis eſto dilecte mi capreæ,hinnulóque ceruorum ſuper montes Bethel.

EGo flos campi,& lilium conuallium.Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. *Nihil iucundius ſponſo,quàm ditiſſimos ſui nectarei campi theſauros ſuæ ſponſæ,quam vnicè amat,impartiri: nihil denique illi gratius eſſe poteſt, quàm ſua omnia communicare ſponſæ,eiúſque præſentia frui.Spiritali tamen intelligentiæ adhærendo,dicit Chriſtus Eccleſiæ,ſe eſſe florẽ campi & lilium conuallium.Campus, planicies terræ dicitur, cui cultura adhibetur,& excolitur ab agricolis.Conualles verò,ſaxoſa magis & inculta indicant loca. Campus ille dici poteſt Iudæorum populus, qui propheticis oraculis & lege Moſaica inſtituebatur: conuallis verò,ſaxoſus & incultus gentium locus.Hic ſponſus,Iudæis flos fuit,ſed quoniã neminẽ ad perfectũ adduxit lex,idcirco in illis non potuit verbũ dei ad florem pro-* Hæbr.7.
ficere,& ad perfectionẽ fructuũ peruenire.In iſta tamen conualle gentium, effectus eſt ſponſus lilium,tale ſine dubio,quale in euãgelijs dicit,quod pater cæleſtis veſtit.Et neqꝫ Matth.6.
Salomon in omni gloria ſua indutus eſt,ſicut vnum ex iſtis. Fit ergo lilium in hac conualle ſpõſus,in eo ꝙ veſtiuit eũ pater cæleſtis tali veſtimẽto carnis,quale nec Salomon in omni gloria ſua habere potuit.Non enim Salomon habuit abſqꝫ concupiſcẽtia viri & concubitu mulieris, immaculatã & nulli prorſus peccato obnoxiam carnẽ. Et cauſa eſt cur is qui in campo flos fuerat,voluit eſſe in cõuallibus liliũ.Cum enim multo tẽpore flos fuiſſet in cãpo,nullus ex ipſo flos ad incitationẽ ſui ac ſimilitudinẽ proceſſit:vbi verò factus eſt in conuallibus liliũ,cõtinuò eius ſponſa imitatione ipſius,facta eſt liliũ,acutiſſimis tamen inuoluta ſpinis.nam è medio infidelium, quaſi ex ſpinis emerſit,& pro hæreticorum circunſtrepentium ſe morſibus,in medio ſpinarum collocata eſt.& quamuis animæ hæreticorum à recta euangelij ſemita diuarient & declinent, tamen à fide

1.Ioan.2. *ſuſcepta,ſunt filiæ eccleſiæ, de quibus dicit* Ioannes,A *nobis exierunt,ſed non erant ex nobis.nam ſi fuiſſent ex nobis,permanſiſſent vtique nobiſcum.* Et licet *eccleſia multis improborum hominũ ſpinis confodiatur,nunquam tamen proſternitur,ſed ſicut lilium inter ſpinas,proprium odorem & candorem retinet,ita inter hæreticorum inſultus flagrat, & floret inuicta* Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios,ſub vmbra illius quem deſiderabã ſedi.& fructus eius dulcis gutturi meo.*Decuit ſponſum de ſemetipſo dicere,quidnam eſſet in campo, quid etiam in conuallibus,& de ſponſa, qualis inter cæteras filias haberetur. Sponſam verò non conueniebat de ſemetipſa aliquid dicere, ſed totam affici erga admirationem ſponſi, & ipſius laudibus inhærere, quem comparat arbori mali, potius meli, ſodales verò eius,reliquis ſyluæ arboribus. Sed ſponſum ita huic arbori meli ſimilem dicit,vt etiam concupiſſe ſe dicat ſub vmbra eius ſedere,fructúmque eius,dulcem ſibi effectum in faucibus aſſeueret.& mauult* Origenes *legere arborem meli quàm mali,ne ex ſimilitudine ſermonis,ſimpliciores aliqui,arborem mali,malam arborem putent, & à malitia dictam. & melius eſt offendere* Grammaticos, *quàm legentibus ſcrupulum inijcere in veritatis explanatione. Malo arbori,vita eſt breuis, & fructũ cito perdit,ac celerrimè ſeneſcit.Hæc autem huic ſponſo minimè conueniunt.Legendo tamen arborẽ mali,dicũt quidam,ſponſam,hoc prætendere.Sicut arbor mala granati,animas inedia famis affectas,ſua vmbra protegit,ita ſponſus,ſcilicet Chriſtus,fructu ſuæ doctrinæ eſurientes & ſitientes reficit.legunt & alij, ſicut malum inter ligna ſyluarũ, ſic dilectus meus inter filios:vt quemadmodum malum,viſu,odore & guſtu antecedit omnia ligna ſylueſtria,*
Pſalm.95. *ita Chriſtus antecedit omnes ſanctos,qui filij dei vocantur,de quibus dicitur,*Tũc exultabunt *omnia ligna ſyluarũ ante faciem domini,quoniam venit: & qui legunt malum, adhærent ſeptuaginta interpretibus,græcè enim habetur* μῆλον,*id eſt malum,ſiue legamus arborem mali, ſiue meli,iuſta erit noſtri authoris ſententia. dicit enim ſponſa ſequendo myſterium, ſuum ſponſum præcellere filios, vt arbor meli præcellit reliqua ſyluæ ligna.* Poſſumus *autem ligna ſyluæ accipere, eos angelos, qui vniuſcuiuſque hæreſeos authores fautoréſque viſi ſunt extitiſſe, ita vt videatur eccleſia conferens ſuauitatem doctrinæ* Chriſti, *ad infructuoſam & ſterilem hæreticorum doctrinam, dicere melina eſſe & dulciſſima Chriſti dogmata. Ligna verò ſyluæ,ea ſunt, quæ ab hæreticis affir-*
Matth.3. *mantur,de quibus in euangelio ſcriptum eſt,* Ecce *iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt.Omnis ergo arbor,quæ non facit fructum bonum,excidetur, & in ignem mittetur:& omnes hæreſiarchæ diuino iudicio ſecuri excidendi,in ignem æternum demittentur.In huius igitur meli vmbra, concupiſcit ſponſa reſidere:& refugiens peſtilentiſſimas hæreticorum literas, diuinæ ſui ſponſi ſapientiæ adhæret mordicus, cuius vmbra*
Lucæ 1. *nobis vitam ſuppeditat.de qua ad Mariam dicitur,*Spirituſſanctus *veniet ſuper te,& virtus altiſſimi obumbrabit tibi:& hac vmbra proteguntur Chriſtiani, qui verò ſedet ſub hæreticorum vmbra,videtur ſedere in regione vmbræ mortis.Et qui ſub lege fuerũt,*
Hebr.10. *ſub vmbra legis ſediſſe dicuntur:lex enim,vt dicit apoſtolus,vmbram habet futurorum bonorum.* Nos *autem alieni ſumus ab illa vmbra,quoniam non ſumus ſub lege,ſed ſub*

gratia. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me chari-
tatem. *Regina aliquando exoptauit videre cubiculum regiũ, ſed nunc cupit in regale
introire conuiuium, & ſapidiſſimo regis nectare perfrui, cuius tanta eſt benignitas, &
tam propenſus eſt eius erga omnes animus, vt velit ſui amãtiſſimos ſuauiſſimo ſui vini
dulcore reficere. quod affabrè in prouerbijs à* Salomone *expreſſum legimus, Sapientia* Prouerb. 9.
*ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, immolauit victimas ſuas, miſcuit vi-
num, & propoſuit menſam ſuam, miſit ancillas ſuas vt vocarent ad arcem, & ad mœ-
nia ciuitatis. Si quis eſt paruulus, veniat ad me, & inſipientibus locuta eſt, Venite com
edite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis. Ad hoc conuiuium ſancti an-
geli & prophetæ perduxerunt animas, pellexerunt & apoſtoli illos ad has nobiliſſimi
regis nuptias, qui fide in* Chriſto *firmata, hæreditatem ſalutis capiunt. Et qui ex frugi-
fera* Chriſti *vinea decerpunt fructum, debent permanere in charitate dei, & quemad-
modum palmites nullum pariunt fructum, niſi in vite permanſerint, ita nec chriſtiani* Ioan. 15.
fructum habent, niſi in Chriſto *manſerint.* Deinde *fatetur ſponſa ſe ordinatiſſimam à
ſuo ſponſo charitatem didiciſſe: nec ſatis eſt diligere, ſed honeſtus & prudentiſſimus di
lectionis modus, ſpectandus eſt: & ordine charitatis perturbato, deum filij dei neglexe-
runt, & filias hominũ dilexerunt, vt dicit* Auguſtinus *lib. 15. de ciuitate dei, capite 22.* Auguſtinus.
Nec *ille obſeruat ordinem, qui diligit, quod diligere non debet: aut ſi quod debet, dili-
gat, plus iuſto diligit, aut minus iuſto. In illis verò, charitas ordinata eſt, qui diligendo
neq; declinant ad dextram, neq; ad ſiniſtram. nec in dilectione dei tibi præſcribas mo-
dum neq; menſuram, nam tota mente, tota anima, totóque corde, ad eius amorem ferri* Matth. 20.
debemus: & qui amat patrem, aut matrem pluſquam deum, à recto amoris ordine de- Matth. 10.
flectit. Diligendo *verò proximũ, eſt menſura aliqua, diliges enim proximũ ſicut teipſum.* Matth. 19.
Nam debemus eſſe propenſiores in nobiliora & honeſtiora Eccleſiæ *membra, quàm in
abiectiora & inferiora.* Longè *plura comperies à nobis adnotata de dilectione dei &
proximi, libro 4. noſtræ* Theoſophiæ. Fulcite me floribus, ſtipate me malis,
quia amore langueo. *Secundum ſeptuaginta interpretes, loco illius ſententiæ, ful-
cite me floribus, legendum eſſet, firmate me in vnguentis, ſic enim habent* Græci *codices
στηρίσατέ με ἐν μύροις, ſed* Hieronymus Hebraicam *veritatẽ in ſua tralatione ſequutus eſt.*
Hanc *accipe hiſtoriæ veritatem, poſtulat ſponſa ab amicis ſponſi, vt confirmetur, &
quaſi deficiens ſuſtentetur, incumbens paululum ſuper arborem μύῤῥιν vel meliam, amo-
ris enim vulnere percuſſa, arborum ſolatia ſyluarúmq; ſectatur. Myſticam verò ſequen
do intelligentiam, percupit eccleſia reclinari ſuper arborem* Meliam *ſuauiſſimum adfe
rentem fructum, & merito quidem: nam ſuum habet robur in bonis operibus & fulci-
mẽtum, confirmatur etiam in myrrhis & in fructuoſis arboribus, in his ſcilicet, qui in-
uocant nomen domini noſtri* Ieſu Chriſti, *& ex ipſa inuocatione, perſentiunt quandam
odoris fragrantiam, quia tamen non cum omni fiducia accedunt ad fidem, nullos fidei
fructus adferũt: & tales ſunt multi* Catechumeni, *qui à pſeudoapoſtolis ſubornati, non
perueniunt ad frugem.* Nec *deferueſcit eccleſiæ amor erga ſuum ſponſum, & eo chari-
tatis telo configitur, vt nocturnis diurniſq; deſiderijs, ſuum ſemper ſuſpiret ſponſum, &*

languore intabeſcat, donec ſuauiſſimo eius oſculo perfruatur. de hoc vulnere & ſagitta loquitur Eſaias, dicens, Et poſuit me ſicut iaculum electũ, & in pharetra ſua abſcondit me. Tali vulnere decet deum percutere animas, talibúſq; iaculis configere: & ſicut ſunt dei iacula, quæ animæ habenti deſiderium bonorum, ſalutis vulnus infligunt: ita ſunt & iacula maligni ignita, quibus anima, quæ non eſt fidei ſcuto protecta, vulneratur in mortem. de ipſis dicit propheta, Ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt ſagittas ſuas in pharetra ſua, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. Peccatores autẽ, qui ex inſidijs & in occulto mittunt ſagittas, dæmones potiſſimum intelligendi ſunt, ſi tamen inueniant mentem hominis fide munitam, quantumuis nocendi flammis ardeant, non poſſunt hominem de gradu deijcere. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. *Deſiderat ſponſa ſuum caput, læua ſui ſponſi fulciri, totum verò corpus, dextera illius conſtringi. Per læuam, temporalia dei dona deſignantur, per dexteram verò, perpetua: aut læua, vetus teſtamẽtum: dextera verò, nouum figuratur: vel ſiniſtra intellige fucatam gloriam, dextera verò longam vitam. Longitudo enim vitæ, vt dicit Salomon in prouerbijs, eſt in dextera eius, in ſiniſtra verò eius, diuitiæ & gloria. Poteſt nec abſurdè fides vocari læua, qua ſuſtentatur noſtræ ſpei caput: eſt enim, vt dicit Paulus, ſubſtantia rerum ſperandarum: dextera verò, quæ totum hominem amplexatur, Chriſti charitas eſt, à qua Paulus nullis anguſtijs, nullo periculo, nullis tormentis, nullo denique mortis ſupplicio diuelli potuit: quam ſi quis non habuerit, tametſi omnibus fortunæ bonis affluat, nihil verè poſſidet, imò nihil eſt. Auguſtinus curſim attigit hunc locum, tractatu nonageſimo nono in Ioannem, vbi dicit, hunc tactum ſponſæ ad ſponſum, eſſe diuinum, nec dextra & ſiniſtra ſunt in deo, per diuerſa corporis loca. cum enim dicitur ſcire, ibi ſunt omnia, & videre & audire & olfacere & guſtare & tangere, ſine vlla eius mutatione ſubſtantiæ, ſine vlla mole, quæ ſit in alia parte maior, in alia minor.* Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas, ceruóſq; camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. *Ea eſt ſponſæ prudentia, eáque animi dexteritas, vt nihil velit fieri contra voluntatem eius, quem vnicè diligit, & adiurat adoleſcẽtulas per ea, quæ ipſis chariſſima ſunt, vt ſi velint charitatem etiam iacentem & dormientem excitare, nihil tamen audeant attentare, quod non ſit ſponſo gratiſſimum. Hæc autem adiuratio, fit per virtutes agri, plantaria & virgulta, & per capreas & ceruos. Caprea, animal eſt ſylueſtre, quod nomen à videndo ſortitum eſt. Nam ea eſt natura, vt non tantùm alia intueatur, ſed alijs videndi perſpicacitatem conferat. Teſtantur medici huic animali intra viſcera, humorem quendam ineſſe, qui caliginem, ac oculorum lippitudinem depellit, & obtuſiores viſus exacuit. Et trita eſt illa Parœmia, de his qui perſpicaciſſimè vidẽt, caprearum oculos habere. Ceruus, animal eſt notiſſimum, quod à natiua pedum agilitate commendatur. Sequendo ſpiritalia huius ſententiæ myſteria, dicimus vnamquanque animam rationalem, præcipuè quæ eſt filia Hieruſalem, propriũ poſſidere campum & agrum, in quo ſtudet optimos parere fructus, & animi virtutes excolere. Fuit & ager Iacob, cuius ſuauitate permotus Iſaac patriarcha, myſticis aiebat eloquijs: Ecce*

Marginal notes: Eſaiæ 49. — Pſalm. 10. — Prouerb. 3. — Hebr. 11. — Rom. 8. — 1. corint. 13. — Auguſtinus. — Gene. 27.

odor filij mei,ſicut odor agri pleni,cui benedixit dominus.Eſt etiam omnium ſimul filiarum Hieruſalem vnus quidam & communis ager,de quo Paulus agit,dei agricultura eſtis. 1.corinth.3. *Et hunc vocamus agrum,commune eccleſiaſticæ fidei exercitium, in quo cæleſtes plantantur virtutes,& ſpiritalium gratiarũ munera: nec poſſumus commodè hunc excolere agrum,niſi illius cæleſtis Hieruſalem ſubſidio adiuti fuerimus.* Vox dilecti mei, ecce iſte veñit ſaliens in montibus, tranſiliens colles. Similis eſt dilectus meus capreæ, hinnulóque ceruorum. En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos. Et dilectus meus loquitur mihi, Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. iam enim hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit: flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis aduenit, vox turturis audita eſt in terra noſtra, ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt odorem ſuum. Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni, columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. *Audiuit ſponſa vocem ſui ſponſi ſuper quoſdam montes illi loco vicinos, in quo morabatur ſalientem,& quibuſdam magnis non tam paſſibus, quàm ſaltibus,colles montéſq; in modum cerui,vel capreæ tranſcendentem,& ita ad ſponſam ſuam,omni properatione venientem:vbi verò ad domum intra quam ſponſa commorabatur,aduenit, ſtetit paululum poſt domum,ita vt ſentiretur quidem adeſſe,nondum tamen volebat palàm intrare,ſed per quaſdam feneſtras ſub amatoris ſpecie,inſpicere ſponſam. Erant tamen poſita prope domum ſponſæ,retia,vt ſi forte ipſa,vel aliqua ſodalium eius ex filiabus Hieruſalem aliquando exiſſet,inuolueretur: ad hæc retia incidit ſponſus,& cum ab eis capi non poſſet, dirupit ipſa retia,& incedens ſuper ipſa diſrupta, contendit ad ſponſam,cui dixit, Exurge,veni proxima mea,ſponſa mea, columba mea,contemne huiuſmodi retia, quæ tetendit inimicus: nec timeas laqueos, quia omne tempus quod iam videbatur graue,tranſijt,& hyems abſceſſit, pluuiæque abierunt,& tempus iam floridum venit: nihil moreris iter aggredi veniendi ad me, ecce enim & viticolæ, quia iam veris tempus arriſit,vineas colunt,vox turturis ſonora & grata audita eſt, ficus germen ſuum produxit,vites,odoriferos flores,& florentiſſimum odorem protulerũt. Hæc,hiſtoriam attingunt,ſed quídnam arcanum ſit,diſcamus.Chriſtus ſola voce primo cognitus eſt ab eccleſia, quam præmiſit per prophetas,& licet nõ videretur, audiebatur tamen,& ſolùm ſponſa hanc audiuit vocẽ,donec proprijs oculis intueretur ſponſum,qui ſalijt aliquãdo ſuper propheticos mõtes & ſanctos colles,ſicut in Pſalmis ſcriptũ eſt,Fundamenta eius in montibus ſanctis.& iterum,Leuaui oculos meos in montes,vnde veniet auxilium mihi.* Pſalm.86. Pſalm.106. *Salijt etiam in eminentiſſimis Apoſtolorum montibus, in quibus effectus eſt ſimilis capreæ,& hinnulo ceruorum:capreæ,quòd omnem viſum, viſus eius præcellat:& ceruo,quòd ad interitum ſerpentis adueniat.Et cum permittitur Eccleſia pati tribulationes,videtur illi ſponſus abſens eſſe, quamuis præſens ſit patrocinio:& cum pace donatur,& optimis ſtudijs,ac operibus floret, præſens ei eſſe in-*

Matth.23. *buſ ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia. ſed altius hic latent* Eccleſiæ *ex gentibus congregatæ myſteria, quæ in hanc ſcenam introducitur, alloquens ſuperbam* Iudæorum *ſynagogam:* Nigra ſum, *attamen formoſa, tibi videor nigra, quòd non ex ſtirpe regia & claris parentibus duxerim originem, nec ex electis* Abrahæ *filijs deſcenderim, à quibus regiam tui ortus nobilitatem vendicas, & antiquis* Moſaicæ *legis inſtitutis, immodicè confidis, ſum tamen pulchra & ſpecioſa, & benignitas* Chriſti *& gratia, cui confido, cui innitor, à quo tota meæ ſalutis ſpes pendet, meæ obſcuratæ mẽtis tenebras expulit, meámq; nigredinem pulcherrimus* Euangelij *candor exornauit.* Quanuis *enim pro coloris obſcuritate me conferas tabernaculis* Cedar, *quæ eſt gens admodum nigra, imò ipſa nigredo, & nigerrimis* Salomonis *pellibus, tamen &* Cedar *ex* Iſmaele *deſcendit. ſecundo nanque loco ex* Iſmaele *natus eſt, qui* Iſmael *non*
Gene. 17. & 21. & 25. *fuit expers diuinæ benedictionis, & pelles* Salomonis *quæ nunquam tãto regi in omni gloria ſua viſæ ſunt indecoræ, non ſunt aliæ quàm pelles tabernaculi dei.* Fertur Salomon *quando ædificauit templum, omnia vaſa templi pellibus cooperuiſſe, & quia erant aptæ tabernaculo, idcirco non erãt indecoræ: & filiæ* Hieruſalem *quomodo non meminiſtis quod in lege veſtra ſcriptum eſt, quid paſſa ſit* Maria, *quæ derogauit* Moſi, *cum*
Numer.10. Aethiopiſſam *nigram accepiſſet vxorem? quomodo ignoratis illius imaginis adumbrationem in me nunc veritate compleri?* Ego ſum illa Aethiopiſſa, *ego ſum nigra quidem pro ignobilitate generis, formoſa vero propter pænitentiam & fidem.* Confugi *ad eum qui pænitentis commiſeretur, nec quenquam delicti dolore compunctum reijcit. quid igi*
Rom.2. *tur mihi improperatis à peccato reſipiſcenti? quid gloriamini in lege, & per præuaricationem legis deũ inhonoratis?* Nónne *regina* Saba *deo placuit? quæ venit à finibus terræ audire ſapientiã* Salomonis, *& lubenter audiuit nomen* Salomonis *& nomen domini, & vbi primũ à ſacris ſapientiæ fontibus ſaluberrima bene viuendi præcepta exhauſit, di*
3.Regũ.9. *xit* Salomoni: Beati *ſerui tui qui hic ſtant corã te ſemper, & audiũt ſapientiam tuã. ſit dominus deus tuus benedictus cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronũ* Iſrael, *eò* ꝙ *dilexerit dominus* Iſrael *in ſempiternũ, & cõſtituit te regẽ vt faceres iudiciũ & iuſtitiam.*
Matth.12. Dicit Chriſtus *in* Euangelio Matthæi, *cap.* 12. *hanc reginam in iudicio condemnaturam* Iudæorũ *generationem malam & adulteram, quòd à vitijs reſipiſcere noluerit.* Hæc *autem regina præfigurauit* Eccleſiam, *quæ venit ex gentibus, audire ſapientiã* Salomonis *veri, & veri pacifici domini noſtri* Ieſu Chriſti, *qui in* Euangelio Matthæi *maximopere commendans fidem* Centurionis, *viri quidem gentilis, dicit,* Amen *dico vobis, non*
Matth.8. *inueni tantam fidem in* Iſrael. Dico *autem vobis, quòd multi ab oriẽte & occidente venient, & recumbent cum* Abraham Iſaac *&* Iacob *in regno cælorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentiũ.* Paulus *etiam &* Bar-
Act.13. *nabas dixerunt conſtanter* Iudæis, Vobis *oportebat primùm loqui verbum dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gen-*
Eſaiæ 49. *tes, ſic enim nobis præcepit dominus,* Poſui *te in lucem gentium, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ.* Syluam *ex innumeris prophetarum teſtimonijs cõficere poſſemus, ad ſuadendum gentiles ſyncera fide & ſimplicitate animi, deo fuiſſe gratiſſimos, ſed*

quia alibi amplè de hac re egimus,& nobis viſa ſunt quæ nunc adduximus,ſufficere,
ideo ſuperſedemus. Nec tamen prætermittendum cenſeo,quod dicit Chriſtus de filiabus
Hieruſalem à recta virtutum ſemita exorbitantibus, Filiæ Hieruſalem,nolite flere ſu- Lucæ 23.
per me,ſed ſuper voſmetipſas flete,& ſuper filios veſtros,quoniam ecce venient dies,in Eſaiæ 54.
quibus dicent, Beatæ ſteriles,& ventres qui non genuerunt,& vbera quæ non lactaue
runt. Auguſtinus libro 3.de doctrina chriſtiana,capite 32.pertractans hūc Salomonis Auguſtinus.
locum de ſponſa fuſca & ſpecioſa,quæ tabernaculis Cedar, & pellibus Salomonis cō-
fertur,dicit hæc eſſe intelligenda de tēporali vnitate intra retia piſcium bonorū & ma-
lorum concluſa. Nolite me conſiderare quòd fuſca ſim,quia decolorauit
me ſol.filij matris meæ pugnauerunt contra me,poſuerūt me cuſtodem
in vineis. Vineam meam non cuſtodiui. Sponſa reddit calumniatoribus ſuæ
fuſcedinis & nigredinis rationem,quòd ſcilicet à natura non ſit talis,ſed à torrentiſſi-
mo ſolis ardore facta ſit fuſca,cui natiuum ademit colorem, Aethiopibus verò naturalis
quædam ineſt,ex ſeminis carnalis ſucceſſione,nigredo,quòd in illis locis ſol radijs acrio-
ribus ferueat, & aduſta iam ſemel atque infuſcata corpora , genuini vitij ſucceſſione
permaneant. Contrarij verò ordinis eſt animæ nigredo. Nam neq; aſpectu, ſed deſpe-
ctu ſolis inuritur:neq; naſcendo,ſed negligendo conquiritur.& ideo ſicut ignauia aſſu
mitur, ita & induſtria repellitur. & quia ſol iuſtitiæ non me inuenit rectè ſtantem,
nec ipſe in me rectos direxit lucis ſuæ radios. Ego enim ſum populus gentium qui prius
non aſpexi ad ſolem iuſtitiæ,nec ſteti ante dominū,& ideo nec ille me aſpexit,ſed de-
ſpexit,neque aſtitit mihi,ſed præterijt.cæcitas tamen populi Iudaici,cum me pœnituit
perperam vixiſſe,lux mihi facta eſt. Illos fulgidiſſimū Chriſti iubar decolorat,quos vt
diuinæ religionis contemptores, deſpicit: hos verò venuſtat & colorat, qui præceptis
eius promptè obſequuntur. Deinde dicit ſponſa,filij matris meæ pugnauerūt contra me,
filij quidem,vt volunt nonnulli,ſynagogæ,qui docentem & arguentem Stephanū mar
tyrem lapidauerunt. Et facta eſt perſequutio magna in eccleſia,quæ erat Hieroſolymis, Act.7. & 8.
& omnes fratres diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ. Vel illi etiam pugna-
uerunt aduerſus Eccleſiam, qui Paulum prædicantem in gentibus,per ciuitates ſingu-
las perſecuti ſunt. Aduerſantur ſemper nocentiſſimi infidelium filij,chriſtianis Eccleſiæ
liberis. Nec illorum furor, & furibunda inſanies deferbuit, quod concinnè & elegan-
ter expreſſit Paulus ad Galatas,dicens, Dicite mihi qui ſub lege vultis eſſe, legem non Galat.4.
legiſtis? Scriptū eſt enim, quoniam Abraham duos filios habuit,vnū de ancilla & vnū Gene.21.
de libera. Sed qui de ancilla,ſecundum carnem natus eſt:qui autem de libera,per repro-
miſſionem,quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta,vnum qui-
dem in monte Sina,in ſeruitutem generans,quæ eſt Agar. Sina enim mons eſt in Ara-
bia,qui coniunctus eſt ei,quæ nunc eſt Hieruſalem,& ſeruit cum filijs ſuis. Illa autem
quæ ſurſum eſt Hieruſalem,libera eſt,quæ eſt mater noſtra,ſicut ſcriptum eſt, Lætare Eſaiæ 54.
ſterilis quæ non paris,erumpe & clama quæ non parturis,quia multi filij deſertæ ma- Luc.23.
gis,quàm eius quæ habet virum:nos autē fratres ſecundum Iſaac promiſſionis filij ſu-
mus. Sed quomodo tunc is qui ſecundum carnem natus fuerat,perſequebatur eum qui

ſecundum ſpiritum, ita & nunc. Sed quid dicit ſcriptura? Eijce ancillam & filium eius, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque fratres non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate nos Chriſtus liberauit. Nec diuerſum eſt huic Salomonis
Matth. 10. ſententiæ, quod prædixit Chriſtus in euangelio Matthæi: Tradet autẽ frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filij in parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Subnectit Salomon, Poſuerunt me cuſtodem in vineis. Vineam meam non cuſtodiui. Arrogans illa Iudæorum ſynago-
Act. 8. ga, quam huiuſmodi vineis intelligi velimus, dederat Saulo poteſtatem, vt quoſcunque credentes in Chriſto reperiſſet, viros ac mulieres, in cuſtodias traderet vt punirentur, vt dum iſta perpetraret, ſynagogæ vineam cuſtodiret. factus tamen dei miſericordia ex Saulo Paulus, & ex perſecutore prædicator, amaram illam vineã producentem labruſcas, à Iudaiſmo ad Chriſtianiſmum deficiens, deſeruit, nec amplius cuſtodire voluit. Quidam legunt, filij matris meæ pugnauerunt in me, ſcilicet Apoſtoli qui pugnauerunt in eccleſia ex gentibus congregata, aduerſus capitales fidei inimicos, vt omnem infidelium aciem deſtruerent, & muros peruerſæ doctrinæ ſubruerent: Iſtæ autem vineæ, ſunt volumina legis & prophetarum à victis obſeruanda, & potiſſimũ cen ſuerunt Apoſtoli, qui ſemper in Chriſto triumphant, vt ad fidem adducti euangelicam vitem excolerent, qui ſalutiferæ Chriſti doctrinæ adhærentes, antiqua Moſis inſtituta deſeruerunt, & meritò quidem. Nam lex illa auſtera neminem viuificabat, fides autem in Chriſto ſita, & Euãgelij gratia viuificat, & ex iniuſto efficit iuſtum. Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum. Rurſum ſponſa ſuum alloquitur ſponſum, dicens, annuntia mihi quem vnicè diligo, & cui integrum mei pectoris corculum deuouerim & penitus addixerim, velim ſubinde à te reſcire, vbi nam paſcas in meridie, & vbi colloces gregem tuũ, ne incurram in ea loca, vbi ſodales tui locatos per meridiem greges ſeruant. Expoſcit & à Chriſto eccleſia, vt ei locum ſecreti ſui indicet, & quietis, quandoquidem amoris impatiens, etiam per meridiem cupit audire ſponſum, eo præcipuè tempore, quo clarior lux, & ſplendor diei perfectus & purus eſt, vt aſſiſtat ei oues paſcenti, vel refrigeranti. Et ſtudioſe vult viam diſcere, qua ire ad eum debeat, ne forte ſi non fuerit edocta itineris huius anfractus, incurrat greges ſodaliũ, & videatur eſſe ſimilis alicui illarum, quæ adopertæ veniunt ad ſodales eius, nec pudoris curam gerunt, aut verentur paſſim diſcurrere, & multis apparere: ego verò à nullo alio velim videri, quàm à te ſolo. Indica igitur mihi quónam recto itinere ad te contendã, nec peregrinos requiro & arbitros, & media quorundam ſubſidia, qui me ad ſecreta tui cubiculi perducant, tu ſolus potes occulta tuæ arcanæ diſciplinæ myſteria mihi detegere. fac igitur ne à ruſticis & indoctis paſtoribus quæram conſilium. vererer ſanè ne mihi cæcus dux eſſet, & ambo in foueam incideremus. Oues tuæ lubenter tuam vocẽ audiũt, nec quicquam habent commercij cum mercenario, nec cum illis qui potius tuam expilant eccleſiam & deprædantur, quàm augeant, & ſuis ſtudijs illuſtrẽt: & mihi pergratum erit tecum cubare in meridie, qui mundum vniuerſum tuo fulgore perfundis, &

in ſpiritu feruentibus quieſcis, nec ſinas tuam animulam tibi credentem cœleſti lumine
priuari, quam ſi non illuſtraueris, per deuios tramites oberrãdo, in manus hæreticorum
incidet. Hanc igitur mihi largire gratiam, *vt non diuager per vagos ſodalium greges,*
qui cum habeant formam pietatis, virtutẽ tamen abnegant. Si ignoras te ò pul- 2. Timoth. 3
chra inter mulieres, egredere & abi poſt veſtigia gregum tuorũ, & paſce
hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorũ. *Laudatur à Græcis præclara illa Chi-*
lonis ſententia: Noſcito *teipſum, qua monemur, vt agnoſcamus à quo beneficia conſe-*
quuti ſumus, ne deteſtanda ingratitudinis nota intabeſcamus: denique expendamus di-
ligẽti ſtudio, infirmas noſtri ingenij vires, ne arrogãtia & mentis elatio, nos ſuis tranſfi-
gat ſagittis. Et *cũ in alios animaduertere volumus, intueamur ſi ea culpa caruerimus,*
quam in alijs accuſamus, aut corrigere volumus, ne illud nobis impingatur & obijcia-
tur, Vides *in oculo tui fratris feſtucam, in tuo verò trabem non inſpicis.* Et *qui prædi-* Matth. 7.
cas non eſſe furandum, furaris, & quo iudicio alium iudicas, teipſum condemnas. noli Roma. 2.
igitur iudicare, vt non iudiceris. Hæc *verò ſub comminatione proponũtur animæ, tan* Matth. 7.
quã mulieri ſpectanda, Niſi *cognoueris temetipſam ò pulchra inter mulieres, & agno-*
ueris tuæ pulchritudinis cauſam, quòd ſcilicet ad imaginem dei facta ſis, per quod tibi
plurimum ineſt natiui decoris, iubebo te egredi & abire, & in vltimis gregum veſti-
gijs collocari, nec amplius meas paſces oues, ſed hædos, qui pro petulantia & petulanti
laſciuia, à ſiniſtris ſtabũt in iudicio: & licet occulta meæ ſapientiæ myſteria, tibi aperue Matth. 25.
rim, ſi tamen nõ cognoueris temetipſam, & ignorãtia tui vixeris, oſtendã quæ nam te
manebũt ſupplicia, vt ex vtroqꝫ proficias, tam malorũ metu, ꝙ bonorum deſiderio: hæc
ſufferes mala, donec experimẽto didiceris, quantũ damni ſit, animã neſcire ſeipſam, neqꝫ
pulchritudinẽ ſuam, qua cæteris longè præcellit. Et *duplici modo poteſt anima ſui agni-*
tionẽ capere. Quid *quidẽ ſit ipſa, & qualiter moueatur, id eſt, quid in ſubſtãtia, & quid*
in affectibus habeat. vtputa vt intelligat ſi boni ſit affectus, aut nõ boni, aut recti pro-
poſiti, aut nõ recti. & ſi recti ſit, ſi nam erga omnes virtutes eundem tenorẽ habeat, tam
intelligendo ꝙ agẽdo. Si *verò agnoſcat ſeipſam, ꝙ nõ ſit boni affectus, neqꝫ recti propo-*
ſiti, in hoc ipſo vt intelligat vtrum ei ſatis deſit, & procul à via virtutũ ſit, an in ipſo
iam poſita ſit itinere, & incedere iam conetur, cupiens quæ antè ſunt, apprehendere, &
quæ retro ſunt, obliuiſci: agnoſcat deniqꝫ põdus ſui ſceleris, an ſtudio & dedita opera, an
verò fragilitate aut ignorãtia ſit lapſa, & ſtudeat celerius ꝙ poterit à malo reſipiſce-
re. Agnouit *ſemetipſam mulier illa, à qua Chriſtus ſeptem eiecit dæmonia, curauit enim* Marc. 16. Lucæ 7.
profluentibus lachrymis irrigare pedes ſaluatoris, & ſuis capillis abſtergere. Nouit *&*
ſemetipſum bonus latro, qui ſuo ſocio dicebat, Nos *digna factis recipimus, hic verò ni-* Lucæ 23.
hil mali admiſit, & ne in priſtino ſui peccati luto verſaretur, moriturus, dixit Chriſto,
Memento *mei domine, dum veneris in regnũ tuũ. nec ſanè illius oblitus eſt Chriſtus, ſed*
dixit ei, Amen *dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo.* Miſerrimus *ille proditor, ſui obli-* Act. 1.
tus, vitam laqueo finiuit, & ſuſpenſus crepuit medius, & effuſa ſunt eius viſcera, &
cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis fa- Pſalm. 48.
ctus eſt illis, & ſordido auaritiæ ſtudio occæcatus, à dei gratia excidit. Equitatui

meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te anima mea. *Hiſtoriam primò ex-*
Exod.14. *plicabimus, deinde myſtica eloquia. Sicut, inquit, tunc in Aegypto, cum Pharao perſe-*
quens populum Iſrael, proceſſit in curribus & equitatu, & meus, hoc eſt, domini mei
equitatus, longè præcellebat currus Pharaonis, quòd illos ſuperauerit, & in mare demer-
ſerit, ita & tu proxima mea ſponſa, præcellis omnes mulieres, ſimilis effecta equitatui
meo, qui Pharaonis curribus comparatus, potentior vtiq; eſt & magnificentior. Secun-
dum myſticam intelligentiam, animas quæ ſub illo ſpirituali Pharaone, & ſub illis ſpi-
ritualibus nequitijs, poſitæ ſunt, dicit eſſe currus Pharaonis, & quadrigas eius, quas ipſe
agit, & ducit ad perſequendum populum dei, & ad opprimẽdum Iſrael: certum enim eſt,
quòd tentationes & tribulationes, quas excitant dæmones ſanctis, per animas aliquas
excitant, ad hoc ipſum aptas & conuenientes, quibus tanquam curribus accenſis, exagi-
tant Eccleſiam dei, & ſingulos quoſq; fidelium. At ſunt equi domini quibus aſcendit,
& equitatus eius, ſanctæ animæ, quæ frænum diſciplinæ eius accipiunt, & iugum por-
tant ſuauitatis eius, & quæ ſpiritu dei aguntur, & in hoc eſt eis ſalus. Et equis albis,
quibus vehitur verbum dei, facit Chriſtus ſuam Eccleſiam ſimilem, vt quantum hic
domini equitatus, equitatum & currus Pharaonis euincit & præcellit, tantum tu, quæ
pulchra es in mulieribus, præcellis omnes reliquas animas, quæ adhuc iugum Pharaonis
portant, & ſeſſores eius patiũtur. vel quòd equitatus hic meus, qui lauacro aquæ mun-
datus, effectus eſt purus & candidus, & verbum dei meruit habere ſeſſorem, ex curri-
bus Pharaonis aſſumptus eſt, inde enim omnes veniunt credentes, quia Chriſtus venit
1.Tim.1. *in hunc mundum peccatores ſaluos facere. De iſtis equis loquitur Abacuc propheta, di-*
Abacuc 3. *cens: Nunquid in fluminibus iratus es domine, aut in fluminibus furor tuus, vel in ma-*
ri indignatio tua? qui aſcendis ſuper equos tuos, & quadrigæ tuæ ſalus: quos equos, ac-
cipimus Apoſtolos & Euangeliſtas. ideo Chriſtus loquitur ad eccleſiam, Tunc equitatui
meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te, cum ſapientes mundi, ad meam fidem euocan-
dos conuerti, vt depoſito tumore ſeculi, ſub me, qui ſum ſalus vera, currendo proficiant.
& dum operibus dæmoniacis deſeruires, te aſſimilaui equitatui meo, vt quidam volũt,
ſed per prædeſtinationem, & equis meis, poſtquam reſipuiſti, te contuli, & qui nũc ſu-
perbiæ, arrogantiæ, luxuriæ, inuidiæ, & auaritiæ obſeruiunt, adhuc ſub curru Pharao-
nis ſunt, hoc eſt, ſub imperio diaboli: qui verò feruent in deum charitate, & ambulant
in honeſta humilitate, in curru dei locum habent, & deum ſeſſorem reuerentur. Pul-
chræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, collum tuum ſicut monilia. *Dramati-*
cus ordo talis eſt, poſtquam anima erubuit ſuper auſteritate auditi præcepti, vt ſeipſam
cognoſceret, rubor verecundiæ diffuſus in vultu, ſpecioſas effecit genas eius, & multo
quàm fuerant, pulchriores. Non ſolum autem genæ, ſed & ceruix eius tam decora eſt
reddita, quaſi monilium redimiculis adornata. Pulchritudo igitur genarum, appoſitiſſi-
mè turturibus comparatur, quòd huiuſmodi auibus, honeſtas vultus, caſtitas & pudi-
citia declaretur. Turturum enim ea eſt natura, vt neq; maſculus præter vnam fœmi-
nam, adeat aliam, nec fœmina pluſquam vnũ patiatur marem, ita vt ſi accidat altero
intercepto ſupereſſe alterum, pariter cum coniuge extinctus ſit ei concubitus amor, &

conuenienter ſimilitudo turturis aptatur eccleſiæ, quòd vel alterius viri poſt Chriſtum, Epheſ.5.
coniugium neſciat, vel quòd continentiæ & pudicitiæ in ea tanquam turturum voli-
tet multitudo. & ſecundum hanc intelligentiam, ceruicem ſponſæ accipiemus, qua ſine
dubio illæ intelligi debent animæ, quæ Chriſti iugum ſuſcipiunt, dicentis: Iugum meũ Matth.11.
ſuaue eſt, & onus meum leue. obedientia eius, & prompta ſubiectio, ceruices eius appel
lantur. Ceruix ergo ſponſæ, ſpecioſa facta eſt ſicut redimicula, & meritó. Quam enim
prius præuaricationis inobedientia, turpem fecerat, nunc obedientia fidei, ſpecioſam fe
cit & pulchram. Sunt autem redimicula, connexiones & conſtrictiones monilium, quæ
in ceruicibus ſedere ſolent, ex quibus deducitur per totum collum reliquus ornatus: mo-
nile verò, ornamentum gutturis, quod virtutes admoneat, nam primò ob aliquod egre-
gium factum dari ſolebat. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas
argento. Amici ſponſi pollicentur ſponſæ, ſe facturos illi venuſtiſſimas auri ſimili-
tudines, vnà cum diſtinctionibus argenti, quoaduſq; rex ſit in recubitu ſuo, murenulæ
autem à capite defluentes, ſolent ad ceruicem ornandam aptari. Et idcirco illæ doctri-
næ præclaræ ſunt, quæ à capite, id eſt, Chriſto procedentes, ſic ſpirituali officio mini-
ſtrant, vt ceruicem noſtram, iugo Chriſti ſubdendam edoceant. Sublimius hæc meditan
do, dicimus ſanctos angelos, patriarchas, & inſignes prophetas, deſtinatos fuiſſe ad eru
diendam paruulam ſponſam, vnà cum pædagogo, ſcilicet lege, donec plenitudo tem- Galat.4.
poris veniret, & mitteret deus filium ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege, cui
non fecerunt aurum, ſed ſimilitudines auri argento vermiculatas. Auri ſpecies, figuram
tenet inuiſibilis & incorporeæ naturæ, argentum verò, virtutem verbi ac rationis: ſe-
cundum quod & dominus dicit per prophetam, Dedi vobis argentum & aurum, vos
autem feciſtis argentea & aurea Baalim, oſtendens per hæc, & dicens: Quia dedi vo-
bis ſenſum & rationem, qua me deum & ſentire poſſetis & colere, vos autem & ſen-
ſum & rationem, quæ in vobis eſt, ad colenda dæmonia tranſtuliſtis. Sed, & eloquia do Pſalm.11.
mini, eloquia caſta, argentum igne probatum, dicitur. Quæ igitur in antiqua lege nar-
rantur & exprimuntur, non habebant in ſe auri veritatem, ſed duntaxat figuram, &
adumbrabãt euangelicam gratiam, auro effigiatam: & de illis loquitur Paulus, dicens,
Hæc autem in figura contingebant illis, & quæ tegebantur in abſconditis, & arcana 1.Corint.10
erant, aliquando prodierunt in lucem. Nec tamen antiqui illi patres, ſub quorum tute-
la & pædagogica ferula, vixit paruula ſponſa, hanc Chriſti lucem & euangelicũ ſplen-
dorem viderunt. de quibus loquutus eſt Chriſtus ſuis apoſtolis, dicens: Amen quippe di- Matth.13.
co vobis, quia multi prophetæ & iuſti cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt:
& audire quæ auditis, & non audierunt. Nec tamen reijcienda ſunt illorum ſcripta, fi-
guræ & vaticinia, nam indicia fuerũt ſpiritalis intelligentiæ, & honeſtis illorum ima
ginibus, & formis, pueritia ſponſæ fuit illuſtrata, cuius murenulæ aureæ, ſiue ornamen
ta capitis, auro & lapidibus pretioſis intertexta, fuerunt ante aduentum Chriſti argen
to vermiculatæ, hoc eſt, minutim & quodam emblemate vermiculato diſtinctæ. Dixe-
rũt veteres, vermiculare, minuta opera facere: & vermiculata opera, paruis teſtulis ela-
borata: & vermiculatim, minutim. At vbi primũ ſponſa cœpit perfectè oſculis ſui ſponſi

Digitized by Google

& amplexibus perfrui, fuit auro & aureis ſui ſponſi literis eximiè illuſtrata. Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. *Nardus, frutex eſt graui & craſſa radice, ſed breui ac nigra, aſpero ſapore, folio paruo, denſóque, & vnguētum ex eo factū, nardinum dicitur. Innuit hoc in loco hiſtoria, ſponſam ad ſponſum ingreſſam, eum ſuis vnguentis vnxiſſe, ac miro quodam genere, quaſi nardus quæ prius odorem non dederat, cum eſſet apud ſponſam, tunc dederit odorem ſuum, cū corpus ſponſi contigit, vt non tam ille ex nardo odorem, quàm nardus ex ipſo ſumpſiſſe videatur. Sed ad myſteria progrediendo, intelligamus ſponſam, eccleſiam ſiue animam,*
Ioan.12. *in perſona Mariæ, attuliſſe libram vnguenti nardi piſticæ pretioſi, & vnxiſſe pedes Ieſu, & deterſiſſe capillis ſuis, quæ quodammodo recuperauit per crinem capitis ſui ad ſemetipſam, vnguentum, & odorem non tam nardi per vnguentum, quàm ipſius verbi dei ad ſe trahentis per capillos, quibus abſtergebat pedes, & imponens capiti ſuo non tam nardi, quàm Chriſti fragrantiam, dixit, quia nardus mea, miſſa in corpus Chriſti, reddit mihi odorem eius, & odoratiſſimam ſenſi ſpiritusſancti & ſpiritalis doctrinæ fragrantiā.* Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. *Myrrhæ ſpecies, condiendis mortuorum corporibus, apta dinoſcitur, eccleſia eo feruet amoris incendio erga Chriſtum, vt ſyncerum eius amorem ſemper habeat in ſuis vberibus reconditum, nec poſſit ſuum ſponſum toto affectu & ambobus brachijs non conſtringere, à quo etiam morte dimoueri & diuelli non poteſt, & nunc hæc loquitur, Mors dilecti mei, quam pro ſalute mea ſubijt, ſemper in mea memoria commorabitur, nunquam beneficiorum eius obliuiſcar, gaudeo quòd pro me amaram mortem vltro pertulerit, ſed magis meus geſtit animus, quòd propter meam iuſtificationem*
Roma.4. *reſurrexerit. Hic faſciculus myrrhæ, mihi eſt Chriſtus paſſus, mortuus & ſepultus, quē magis, quàm mea vbera diligo. De hoc myrrhæ alligamento loquitur pſalmographus,*
Pſalm.44. *dicens:* Myrrha & gutta & caſia à veſtimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo. *A veſtimentis ergo verbi dei, quæ eſt doctrina ſapientiæ, procedit myrrha, mortis duntaxat indicium, pro humano genere ſuſceptæ,* Gutta *exinanita, diuinitatis forma, ſeruilis formæ ſuſcepta dignatio:* Caſia *quoque, quoniam id genus herbæ aquis indeſinentibus nutriri dicitur & coaleſcere, redemptionem humani generis per aquas baptiſmi datam, indicat. Et ſicut myrrha præſeruat carnem à putredine, ita fragrantiſſimus Chriſti odor, præſeruat hominem à peccati corruptione, nec ſolùm præſeruat, ſed etiam mirè oblectat.* Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. *Cyprus, arbor eſt ſimilis oliuæ in folijs, cum flore nigro, & ſemine candido, & ſuauiſſimi eſt odoris. Eſt etiam Cyprus inſula, quæ præ omnibus terris, miræ magnitudinis botros vuarum gignit, nec ſolet aliquod cadauer hominis mortui ad ſepulturam recipere, ſed ſtatim euomit & eijcit. Engaddum autem, ager terræ Iudæ eſt, non tantum vineis, quantum balſamis florens, & Engaddi interpretatur oculus tentationis meæ, aut fons hœdi. Vult dicere Salomon ad hiſtoriam, odorem & fragrantiam ſponſi, ſuperare quicquid eſt in odoribus & floribus ſuauitatis. Optimum ſpirant odorem Cyprus & Engaddum, meliorem tamen &*

ſuauiorem ſpirat hic ſponſus.& hoc dicit ſponſa adoleſcentulis,vt eas magis,at magis ad amorem ſponſi concitet & inflammet.Inſpiciamus tamen quidnam hæc habeat ſpiritalis intelligentiæ.Hic botrus vitis,eſt verbũ dei,ſapientia,virtus & theſaurus ſciẽtiæ,& vera vitis.vnde in euangelio Ioãnis dicit Chriſtus,Ego ſum vitis vera,& pater meus agricola eſt.Omnem palmitem in me non ferentem fructum,tollet eum,& omnem qui fert fructum,purgabit eum,vt fructus plus afferat.Nec vitis hæc, repentè nobis maturum fructum parit, ſed ſenſim,& primo producit ſuauitatem odoris in florẽ: quam ſi honeſtis vitæ ſtudijs excoluerimus,& in ea permanſerimus,optimum & dulciſſimum fructum nanciſcemur. Poteſt & dici hic botrus florens in vineis Engaddi, fragrantiſſima Chriſti gratia, quam poſt acerbitatem tribulationum & tentationũ recipimus.Nec ex ſacramento huius vitis feruntur ad perfectionem,qui contemnũt bibere calicem noui teſtamenti ab Ieſu ſuſceptũ.Cyprino igitur æſtu incaleſcamus,vt optimis virtutum officijs,diuinæ gratiæ ignem etiam ardẽtiſſimum in nobis perſentiamus, demúſq; operã,vt poſſimus ex florentiſſimo Engaddi botro,victa dæmonis lucta,gratiam diuini odoris haurire. Ecce tu pulchra es amica mea,ecce tu pulchra es,oculi tui columbarum. *Familiari colloquio confabulatur ſponſus cum ſua ſponſa,quam ab inſigni pulchritudinis gratia extollit.prius eã admonuerat,vt ſeipſam cognoſceret,ſimul ſuo equitatui & equis albis contulit, eiúſq; genas pro excellenti verecundia & caſtitate,turturibus comparauit,& ceruicem eius,venuſtiſſimis ornamentorum redimiculis:nunc verò eam profitetur ſpecioſam,& mira cum quadam gratia: bis vocat pulchram,extrinſecus quidem & intrinſecus,eiúſque oculos confert columbis, ob hoc profecto,quòd ea nihil ſit ſimplicius & modeſtius:nec abſurdè Chriſtus oſtendens ſuis diſcipulis, quáſnam deberent in ſua legatione obeunda,virtutes amplecti, dixit, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbæ.Confertur etiam ob id columbis,quòd diuinas ſcripturas non iam ſecundum literam,ſed ſecundum ſpiritum intelligat,& aſpiciat in eis ſpiritualia myſteria:columba enim indicium eſt ſpiritus ſancti.Spirituali ergo ſenſu intelligere legem & prophetas, hoc eſt oculos columbæ habere.In Pſalmis etiam anima pennas columbæ ſibi dari deſiderat,vt volare poſſit in intellectum ſpiritualium myſteriorum,& requieſcere in atrijs ſapientiæ.Quòd ſi Chriſtus dicatur caput Eccleſiæ,nihil abſurdum videbitur,ſi & oculi eorum,qui ſecundum interiorem hominem ſpiritualiter intelligunt,& ſpiritualiter diiudicant, dicãtur oculi columbarum, & potiſſimum Apoſtoli,ſunt oculi columbarum,quos deus primum poſuit in Eccleſia.* Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. *Mutuum laudis officiũ rependit ſponſa ſuo ſponſo,nec ingratitudine obſcurauit beneficia,quæ à ſponſo acceperat:& quanto magis oculis ſpiritalibus cõſpicitur,tanto pulchrior inuenitur.nec ſolius illius ſpecies mirabilis apparebit,verũetiam & intuenti eum decus ingens orietur, ſecundum illud quod Apoſtolus verbi dei pulchritudinem inſpiciens,dicit, Nam etſi is qui foris eſt,homo noſter corrumpitur,qui tamen intus eſt,renouatur de die in diem.Et quis non facilè ſibi ſuaderet,hunc illuſtriſſimum ſponſum,& corporis & animi candore venuſtiſſimum eſſe,qui ab omni vitiorum ſqualore immunis,dixit Iudæis liuore cor-*

Ioan.15. Matth.10. Matth.3. Pſalm.54. 1.Corin.12. 2.Corint.4.

Ioan. 8. *roſis, Quis ex vobis me arguet de peccato? Et de eius pulchritudine hæc cecinit* Dauid,
Pſalm. 44. *Specioſus forma præ filijs hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis, propterea benedixit te deus in æternum.* Lectulus noſter floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cypreſſina. *Communis iſte ſponſi cum ſponſa lectulus, eleganti florum & virtutum varietate reſperſus eſt, quo nihil eſt floridius, nihil denique odoratius, & hoc cubile vmbroſum, eſt corpus dominicũ, in quo deitas requieuit,*
Matt. 17. & Ioan. 19. *ſyncerum quidem & odoriferum, quod* Ioſeph *&* Nicodemus *officioſiſſimè inuoluerũt in ſindone munda, vnà cum odoriferis aromatibus, & poſuerunt in monumẽto, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Tigna cedrina & cypreſſina, ſunt incorruptibilia & odorifera.* Natura *cedrorũ ſemper creſcit, nec aliquãdo tendit ad ſenectam, ſecundũ il-*
Pſalm. 91. *lud* Pſalmographi, *Iuſtus vt palma florebit, & ſicut cedrus* Libani *multiplicabitur.* Ha*rum autem arborum ſuccus, tantæ virtutis eſt, vt diuerſa corporum membra ſanet, vermes vlcerum necet, & à muſcarum aculeis perũcta corpora defendat. Cypreſſi verò lignum manu artificis runcinatum, decorũ præſtat aſpectum, & odorem iucundiſſimũ reddit, ac medetur multis corporum affectibus.* Hæc *domus, cuius ſunt hæc tigna & la-*
1. Timot. 3. *quearia, ſpiritalem intelligẽtiam ſpectando, eſt* Eccleſia *dei, de qua dicit* Paulus, *Si autem tardius venero, vt ſcias quomodo te oporteat in domo dei conuerſari, quæ eſt* Eccleſia *dei viui, columna & firmamentum veritatis. Tigna autem domus* Dei, *intelligere debemus, præſbyteros, qui ſuo ſanctiſſimo miniſterio, bonis operibus & ſana doctrina,* Eccleſiam *contegunt. Trabes verò & laquearia, quibus ſuſtentatur ædificium, & protegitur ab imbribus & ab ardore ſolis,* Epiſcopos, *quorum robuſtioribus animi viribus,* Eccleſiæ *propugnaculum ſuffulcitur, & à ſæuiſſimis hæreticorum incurſionibus defenditur. Sed vnum me vehemẽter torquet, quòd qui in* Eccleſia *deberent eſſe trabes, vix ſunt tigna, qui potius ſub* Martis, *quàm* Chriſti *ſacramento militant.*

ARGVMENTVM SECVNDI CAPITIS.

Mirè ſponſus ſuam ad ſe ſponſam allicit, & in ſui amorem multis argumentis inflammat, cui non ſolùm Elyſias *ſui candiduli campi delicias optat, verùetiam vult vt illis abundè fruatur. quòd ſi percupiat vernantiſſimos ſui ſponſi hortulos inuiſere, omnia illi oblectamenta patefient, ſuos argenteo flore, & candido lilio paſcet oculos, nec tamen minus infidelium armis & inſidijs circundabitur, quàm liliũ ſpinis. verùm quò magis infeſtabitur, & acutiſſimis ſuorum inimicorum aculeis compungetur, eò fortius obſiſtet, & profligatis hoſtibus natiuum florem retinebit, nec cuiquam, etiam procelloſis iactata fluctibus, palmam tribuet, & duriſſima perſecutionum hyeme transacta, refloreſcet, & ſumma cum lætitia ſuauiſſimis ſui ſponſi amplexibus perfruetur.*

CAPVT SECVNDVM.

EGo flos campi, & lilium conuallium. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius quem deſideraueram, ſedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordina-

uit in me charitatem. Fulcite me floribus,ſtipate me malis: quia amore langueo. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas, ceruóſque camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. Vox dilecti mei, ecce iſte venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles. Similis eſt dilectus meus capreæ, hinnulóque ceruorum. En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos. Et dilectus meus loquitur mihi, Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. iam enim hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit: flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis aduenit, vox turturis audita eſt in terra noſtra, ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt odorem ſuum. Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni, columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decôra. Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas, nam vinea noſtra floruit. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Reuertere: ſimilis eſto dilecte mi capreæ, hinnulóque ceruorum ſuper montes Bethel.

EGo flos campi, & lilium conuallium. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. *Nibil iucundius ſponſo, quàm ditiſſimos ſui nectarei campi theſauros ſuæ ſponſæ, quam vnicè amat, impartiri: nihil denique illi gratius eſſe poteſt, quàm ſua omnia communicare ſponſæ, eiúſque præſentia frui. Spiritali tamen intelligentiæ adhærendo, dicit Chriſtus Eccleſiæ, ſe eſſe florē campi & lilium conuallium. Campus, planicies terræ dicitur, cui cultura adhibetur, & excolitur ab agricolis. Conualles verò, ſaxoſa magis & inculta indicant loca. Campus ille dici poteſt Iudæorum populus, qui propheticis oraculis & lege Moſaica inſtituebatur: conuallis verò, ſaxoſus & incultus gentium locus. Hic ſponſus, Iudæis flos fuit, ſed quoniā neminē ad perfectū adduxit lex, idcirco in illis non potuit verbū dei ad florem proficere, & ad perfectionē fructuū peruenire. In iſta tamen conualle gentium, effectus eſt ſponſus lilium, tale ſine dubio, quale in euāgelijs dicit, quod pater cæleſtis veſtit. Et neq; Salomon in omni gloria ſua indutus eſt, ſicut vnum ex iſtis. Fit ergo lilium in hac conualle ſpōſus, in eo ꝙ veſtiuit eū pater cæleſtis tali veſtimēto carnis, quale nec Salomon in omni gloria ſua habere potuit. Non enim Salomon habuit abſq; concupiſcētia viri & concubitu mulieris, immaculatā & nulli prorſus peccato obnoxiam carnē. Et cauſa eſt cur is qui in campo flos fuerat, voluit eſſe in cōuallibus liliū. Cum enim multo tēpore flos fuiſſet in cāpo, nullus ex ipſo flos ad incitationē ſui ac ſimilitudinē proceſſit: vbi verò factus eſt in conuallibus liliū, cōtinuò eius ſponſa imitatione ipſius, facta eſt liliū, acutiſſimis tamen inuoluta ſpinis. nam è medio infidelium, quaſi ex ſpinis emerſit, & pro hæreticorum circunſtrepentium ſe morſibus, in medio ſpinarum collocata eſt. & quamuis animæ hæreticorum à recta euangelij ſemita diuarient & declinent, tamen à fide*

Hæbr. 7.
Matth. 6.

1.Ioan.2. *ſuſcepta,ſunt filiæ eccleſiæ, de quibus dicit Ioannes, A nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Et licet eccleſia multis improborum hominũ ſpinis confodiatur, nunquam tamen proſternitur, ſed ſicut lilium inter ſpinas, proprium odorem & candorem retinet, ita inter hæreticorum inſultus flagrat, & floret inuicta* Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios, ſub vmbra illius quem deſiderabã ſedi. & fructus eius dulcis gutturi meo. *Decuit ſponſum de ſemetipſo dicere, quidnam eſſet in campo, quid etiam in conuallibus, & de ſponſa, qualis inter cæteras filias haberetur. Sponſam verò non conueniebat de ſemetipſa aliquid dicere, ſed totam affici erga admirationem ſponſi, & ipſius laudibus inhærere, quem comparat arbori mali, potius meli, ſodales verò eius, reliquis ſyluæ arboribus. Sed ſponſum ita huic arbori meli ſimilem dicit, vt etiam concupiſſe ſe dicat ſub vmbra eius ſedere, fructũmq; eius, dulcem ſibi effectum in faucibus aſſeueret. & mauult Origenes legere arborem meli quàm mali, ne ex ſimilitudine ſermonis, ſimpliciores aliqui, arborem mali, malam arborem putent, & à malitia dictam. & melius eſt offendere Grammaticos, quàm legentibus ſcrupulum inijcere in veritatis explanatione. Malo arbori, vita eſt breuis, & fructũ cito perdit, ac celerrimè ſeneſcit. Hæc autem huic ſponſo minimè conueniunt. Legendo tamen arborẽ mali, dicũt quidam, ſponſam, hoc prætendere. Sicut arbor mala granati, animas inedia famis affectas, ſua vmbra protegit, ita ſponſus, ſcilicet Chriſtus, fructu ſuæ doctrinæ eſuriẽtes & ſitientes reficit. legunt & alij, ſicut malum inter ligna ſyluarũ, ſic dilectus meus inter filios: vt quemadmodum malum, viſu, odore & guſtu antecedit omnia ligna ſylueſtria,*
Pſalm.95. *ita Chriſtus antecedit omnes ſanctos, qui filij dei vocantur, de quibus dicitur, Tũc exultabunt omnia ligna ſyluarũ ante faciem domini, quoniam venit: & qui legunt malum, adhærent ſeptuaginta interpretibus, græcè enim habetur μῆλον, id eſt malum, ſiue legamus arborem mali, ſiue meli, iuſta erit noſtri authoris ſententia. dicit enim ſponſa ſequendo myſterium, ſuum ſponſum præcellere filios, vt arbor meli præcellit reliqua ſyluæ ligna. Poſſumus autem ligna ſyluæ accipere, eos angelos, qui vniuſcuiuſq; hæreſeos authores fautoréſq; viſi ſunt extitiſſe, ita vt videatur eccleſia conferens ſuauitatem doctrinæ Chriſti, ad infructuoſam & ſterilem hæreticorum doctrinam, dicere melina eſſe & dulciſſima Chriſti dogmata. Ligna verò ſyluæ, ea ſunt, quæ ab hæreticis affir-*
Matth.3. *mantur, de quibus in euangelio ſcriptum eſt, Ecce iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur: & omnes hæreſiarchæ diuino iudicio ſecuri excidendi, in ignem æternum demittentur. In huius igitur meli vmbra, concupiſcit ſponſa reſidere: & refugiens peſtilentiſſimas hæreticorum literas, diuinæ ſui ſponſi ſapientiæ adhæret mordicus, cuius vmbra*
Lucæ 1. *nobis vitam ſuppeditat. de qua ad Mariam dicitur, Spiritusſanctus veniet ſuper te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi: & hac vmbra proteguntur Chriſtiani, qui verò ſedet ſub hæreticorum vmbra, videtur ſedere in regione vmbræ mortis. Et qui ſub lege fuerũt,*
Hebr.10. *ſub vmbra legis ſediſſe dicuntur: lex enim, vt dicit apoſtolus, vmbram habet futurorum bonorum.* Nos autem alieni ſumus ab illa vmbra, *quoniam non ſumus ſub lege, ſed ſub*

gratia. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. *Regina aliquando exoptauit videre cubiculum regiũ, ſed nunc cupit in regale introire conuiuium, & ſapidiſſimo regis nectare perfrui, cuius tanta eſt benignitas, & tam propenſus eſt eius erga omnes animus, vt velit ſui amãtiſſimos ſuauiſſimo ſui vini dulcore reficere. quod affabrè in prouerbijs à Salomone expreſſum legimus, Sapientia* Prouerb. 9.
ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum, & propoſuit menſam ſuam, miſit ancillas ſuas vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis. Si quis eſt paruulus, veniat ad me, & inſipientibus locuta eſt, Venite comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis. Ad hoc conuiuium ſancti angeli & prophetæ perduxerunt animas, pellexerunt & apoſtoli illos ad has nobiliſſimi regis nuptias, qui fide in Chriſto firmata, hæreditatem ſalutis capiunt. Et qui ex frugifera Chriſti vinea decerpunt fructum, debent permanere in charitate dei, & quemadmodum palmites nullum pariunt fructum, niſi in vite permanſerint, ita nec chriſtiani Ioan. 15.
fructum habent, niſi in Chriſto manſerint. Deinde fatetur ſponſa ſe ordinatiſſimam à ſuo ſponſo charitatem didiciſſe: nec ſatis eſt diligere, ſed honeſtus & prudentiſſimus dilectionis modus, ſpectandus eſt: & ordine charitatis perturbato, deum filij dei neglexerunt, & filias hominũ dilexerunt, vt dicit Auguſtinus lib. 15. de ciuitate dei, capite 22. Auguſtinus.
Nec ille obſeruat ordinem, qui diligit, quod diligere non debet: aut ſi quod debet, diligat, plus iuſto diligit, aut minus iuſto. In illis verò, charitas ordinata eſt, qui diligendo neq; declinant ad dextram, neq; ad ſiniſtram. nec in dilectione dei tibi præſcribas modum neq; menſuram, nam tota mente, tota anima, totóque corde, ad eius amorem ferri Matth. 20.
debemus: & qui amat patrem, aut matrem pluſquam deum, à recto amoris ordine de- Matth. 10.
flectit. Diligendo verò proximũ, eſt menſura aliqua, diliges enim proximũ ſicut teipſum. Matth. 19.
Nam debemus eſſe propenſiores in nobiliora & honeſtiora Eccleſiæ membra, quàm in abiectiora & inferiora. Longè plura comperies à nobis adnotata de dilectione dei & proximi, libro 4. noſtræ Theoſophiæ. Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. *Secundum ſeptuaginta interpretes, loco illius ſententiæ, fulcite me floribus, legendum eſſet, firmate me in vnguentis, ſic enim habent Græci codices* ςηρίσατέ με ἐν μύροις, *ſed Hieronymus Hebraicam veritatẽ in ſua tralatione ſequutus eſt. Hanc accipe hiſtoriæ veritatem, poſtulat ſponſa ab amicis ſponſi, vt confirmetur, & quaſi deficiens ſuſtentetur, incumbens paululum ſuper arborem* μύῤῥιν *vel meliam, amoris enim vulnere percuſſa, arborum ſolatia ſyluarúmq; ſectatur. Myſticam verò ſequendo intelligentiam, percupit eccleſia reclinari ſuper arborem Meliam ſuauiſſimum adferentem fructum, & merito quidem: nam ſuum habet robur in bonis operibus & fulcimẽtum, confirmatur etiam in myrrhis & in fructuoſis arboribus, in his ſcilicet, qui inuocant nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, & ex ipſa inuocatione, perſentiunt quandam odoris fragrantiam, quia tamen non cum omni fiducia accedunt ad fidem, nullos fidei fructus adferũt: & tales ſunt multi Catechumeni, qui à pſeudoapoſtolis ſubornati, non perueniunt ad frugem. Nec deferueſcit eccleſiæ amor erga ſuum ſponſum, & eo charitatis telo configitur, vt nocturnis diurniſq; deſiderijs, ſuum ſemper ſuſpiret ſponſum, &*

languore intabeſcat, donec ſuauiſſimo eius oſculo perfruatur. de hoc vulnere & ſagitta loquitur Eſaias, dicens, Et poſuit me ſicut iaculum electũ, & in pharetra ſua abſcondit me. Tali vulnere decet deum percutere animas, talibúſq; iaculis configere: & ſicut ſunt dei iacula, quæ animæ habenti deſiderium bonorum, ſalutis vulnus infligunt: ita ſunt & iacula maligni ignita, quibus anima, quæ non eſt fidei ſcuto protecta, vulneratur in mortem. de ipſis dicit propheta, Ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt ſagittas ſuas in pharetra ſua, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. Peccatores autẽ, qui ex inſidijs & in occulto mittunt ſagittas, dæmones potiſſimum intelligendi ſunt, ſi tamen inueniant mentem hominis fide munitam, quantumuis nocendi flammis ardeant, non poſſunt hominem de gradu deijcere. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. *Deſiderat ſponſa ſuum caput, læua ſui ſponſi fulciri, totum verò corpus, dextera illius conſtringi. Per læuam, temporalia dei dona deſignantur, per dexteram verò, perpetua: aut læua, vetus teſtamẽtum: dextera verò, nouum figuratur: vel ſiniſtra intellige fucatam gloriam, dextera verò longam vitam. Longitudo enim vitæ, vt dicit Salomon in prouerbijs, eſt in dextera eius, in ſiniſtra verò eius, diuitiæ & gloria. Poteſt nec abſurdè fides vocari læua, qua ſuſtentatur noſtræ ſpei caput: eſt enim, vt dicit* Paulus, *ſubſtantia rerum ſperandarum: dextera verò, quæ totum hominem amplexatur, Chriſti charitas eſt, à qua* Paulus *nullis anguſtijs, nullo periculo, nullis tormentis, nullo denique mortis ſupplicio diuelli potuit: quam ſi quis non habuerit, tametſi omnibus fortunæ bonis affluat, nihil verè poſſidet, imò nihil eſt. Auguſtinus curſim attigit hunc locum, tractatu nonageſimo nono in* Ioannem, *vbi dicit, hunc tactum ſponſæ ad ſponſum, eſſe diuinum, nec dextra & ſiniſtra ſunt in deo, per diuerſa corporis loca. cum enim dicitur ſcire, ibi ſunt omnia, & videre & audire & olfacere & guſtare & tangere, ſine vlla eius mutatione ſubſtantiæ, ſine vlla mole, quæ ſit in alia parte maior, in alia minor.* Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas, ceruóſq; camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. *Ea eſt ſponſæ prudentia, eáque animi dexteritas, vt nihil velit fieri contra voluntatem eius, quem vnicè diligit, & adiurat adoleſcẽtulas per ea, quæ ipſis chariſſima ſunt, vt ſi velint charitatem etiam iacentem & dormientem excitare, nihil tamen audeant attentare, quod non ſit ſponſo gratiſſimum. Hæc autem adiuratio, ſit per virtutes agri, plantaria & virgulta, & per capreas & ceruos. Caprea, animal eſt ſylueſtre, quod nomen à videndo ſortitum eſt. Nam ea eſt natura, vt non tantùm alia intueatur, ſed alijs videndi perſpicacitatem conferat. Teſtantur medici huic animali intra viſcera, humorem quendam ineſſe, qui caliginem, ac oculorum lippitudinem depellit, & obtuſiores viſus exacuit. Et trita eſt illa* Parœmia, *de his qui perſpicaciſſimè videt, caprearum oculos habere. Ceruus, animal eſt notiſſimum, quod à natiua pedum agilitate commendatur. Sequendo ſpiritalia huius ſententiæ myſteria, dicimus vnamquamque animam rationalem, præcipuè quæ eſt filia Hieruſalem, propriũ poſſidere campum & agrum, in quo ſtudet optimos parere fructus, & animi virtutes excolere. Fuit & ager Iacob, cuius ſuauitate permotus Iſaac patriarcha, myſticis aiebat eloquijs: Ecce*

Margin notes: Eſaiæ 49. — Pſalm. 10. — Prouerb. 3. — Hebr. 11. — Rom. 8. — 1. corint. 13. — Auguſtinus. — Gene. 27.

odor filij mei,ſicut odor agri pleni,cui benedixit dominus.Eſt etiam omnium ſimul filiarum Hieruſalem *vnus quidam & communis ager,de quo* Paulus *agit,dei agricultura eſtis.*Et *hunc vocamus agrum,commune eccleſiaſticæ fidei exercitium, in quo cœleſtes plantantur virtutes,& ſpiritalium gratiarũ munera: nec poſſumus commodè hunc excolere agrum,niſi illius cœleſtis* Hieruſalem *ſubſidio adiuti fuerimus.* Vox dilecti mei,ecce iſte venit ſaliens in montibus,tranſiliens colles. Similis eſt dilectus meus capreæ,hinnulóque ceruorum. En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum,reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos. Et dilectus meus loquitur mihi,Surge, propera amica mea, columba mea,formoſa mea, & veni. iam enim hyems tranſijt,imber abijt,& receſſit:flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis aduenit, vox turturis audita eſt in terra noſtra, ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt odorem ſuum.Surge amica mea, ſpecioſa mea,& veni,columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Oſtende mihi faciem tuam,ſonet vox tua in auribus meis.Vox enim tua dulcis,& facies tua decora. *Audiuit ſponſa vocem ſui ſponſi ſuper quoſdam montes illi loco vicinos, in quo morabatur ſalientem,& quibuſdam magnis non tam paſſibus, quàm ſaltibus,colles montéſq; in modum cerui,vel capreæ tranſcendentem,& ita ad ſponſam ſuam,omni properatione venientem:vbi verò ad domum intra quam ſponſa commorabatur,aduenit,ſtetit paululum poſt domum,ita vt ſentiretur quidem adeſſe,nondum tamen volebat palàm intrare,ſed per quaſdam feneſtras ſub amatoris ſpecie,inſpicere ſponſam.* Erant *tamen poſita prope domum ſponſæ,retia,vt ſi forte ipſa,vel aliqua ſodalium eius ex filiabus* Hieruſalem *aliquando exiſſet,inuolueretur: ad hæc retia incidit ſponſus,& cum ab eis capi non poſſet, dirupit ipſa retia,& incedens ſuper ipſa diſrupta, contendit ad ſponſam,cui dixit, Exurge,veni proxima mea,ſponſa mea, columba mea,contemne huiuſmodi retia, quæ tetendit inimicus: nec timeas laqueos, quia omne tempus quod iam videbatur graue,tranſijt,& hyems abſceſſit, pluuiæque abierunt,& tempus iam floridum venit: nihil moreris iter aggredi veniendi ad me, ecce enim & viticolæ, quia iam veris tempus arriſit,vineas colunt,vox turturis ſonora & grata audita eſt, ficus germen ſuum produxit,vites,odoriferos flores,& florentiſſimum odorem protulerũt. Hæc,hiſtoriam attingunt,ſed quidnam arcanum ſit,diſcamus.Chriſtus ſola voce primo cognitus eſt ab eccleſia, quam præmiſit per prophetas,& licet nõ videretur, audiebatur tamen,& ſolùm ſponſa hanc audiuit vocẽ,donec proprijs oculis intueretur ſponſum,qui ſalijt aliquãdo ſuper propheticos mõtes & ſanctos colles,ſicut in* Pſalmis *ſcriptũ eſt,* Fundamenta *eius in montibus ſanctis. & iterum,* Leuaui *oculos meos in montes,vnde veniet auxilium mihi.Salijt etiam in eminentiſſimis* Apoſtolorum *montibus, in quibus effectus eſt ſimilis capreæ,& hinnulo ceruorum:capreæ,quòd omnem viſum, viſus eius præcellat:& ceruo,quòd ad interitum ſerpentis adueniat.*Et *cum permittitur* Eccleſia *pati tribulationes,videtur illi ſponſus abſens eſſe, quamuis præſens ſit patrocinio: & cum pace donatur,& optimis ſtudijs,ac operibus floret, præſens ei eſſe in-*

1.corinth.3.

Pſalm.86.
Pſalm.106.

telligitur. Et ea ſemita ad ſponſum proficiſci debemus, vt primo ſuauiſſimam eius vocem audiamus, quæ ſcilicet nobis faciunda præcipit, ſicut monuit vox illa patris, Hic eſt
Matth.17. filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Matth.17. & Matthæi
Matth.11. 11. Diſcite à me. deinde factis & bonis operibus, eius pareamus imperio, at vbi verbũ eius obſeruauerimus, nos ſinet ſua frui gloria, nec immerito. Nam qui dura quæq; & aduerſa tolerant, & callidas dæmonis aſtutias, ac intricata ſubtili artificio retia perfregerunt, digni ſunt haud dubiè, vt poſt exantlatos labores in regno dei quieſcant, & cæleſti alimonia reficiantur. quod promiſit Chriſtus ſuis apoſtolis, & omnibus Chriſtianis,
Ibidem. dicens, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Attendamus diligenter ad hæc planius intelligenda, Chriſtum conſueuiſſe montem conſcendere, cum volebat ſublimia rerum diuinarum myſte-
Matth.5. ria ſuis diſcipulis aperire. In euangelio quippe Matthæi ſcriptum eſt, Videns autem Ieſus turbas, aſcendit in montem, & cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, & aperiens os ſuum docebat eos, dicens, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnũ
Matth.17. cælorum, &c. & aliubi, Et poſt ſex dies, aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannẽ fratrem eius, & ducit illos in montem excelſum ſeorſum, & transfiguratus eſt ante eos. Eius autem diſcipuli huic monti celſiſſimo cõparati, monticuli dicuntur, à quibus lympidiſſimi fontes ſcaturierunt, quibus Eccleſiæ hortus irrigatur. poſſunt & ceruo confer-
Pſalm.41. ri, & etiam omnes ſancti: dicit enim Dauid de viris optimis, Sicut deſiderat ceruus ad
Pſalm.28. fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus. & iterum, Vox domini perficientis ceruos. Nec addubitandum eſt, quin cerui ſpiritales, quorum formam & imaginem tenet animal illud corporale, ad maximam virtutum perfectionem euehantur, qui pro tuendo eccleſiæ fulcimento, ſerpentum & hæreticorũ genus inſectantur, & contra diabolum, ſerpẽtem quidem callidiſſimum, in quoſuis chriſtianos ſua venena diffundẽtem, acerrimè dimicant. Ex eo putant aliqui, Chriſtum capreæ ſimilem eſſe, quòd hominem à ditione dæmonis liberando, noſtræ mentis tenebras expulerit, nóſque faciat deum vi-
Ioan.14. dere, qui dicebat Philippo, Philippe, qui me videt, videt & patrem. Ioan.14. Hinnulo verò ceruorum, qui eſt ſine cornibus, quòd cum in forma dei, eſſet filius datus eſt no-
Eſaiæ.9. bis, Eſa.9. & puer datus, cuius poteſtas ſuper humerum eius. & quemadmodum hinnulus ceruorũ ſiue pullus, non nouit quempiam cornu ferire, nec in obuios ferocire, ita nec paruulus iſte, quo nihil eſt benignius, nihil deniq; tractabilius, qui cum pateretur, non
1.Petr.2. cõminabatur: & cum malediceretur, non maledicebat. Fides conferri poteſt capreæ ani-
1.Corint.13. mali quidem ceruo minori, à qua contemplationis exordia proficiſcũtur. Videmus enim nunc per ſpeculum in ænigmate: ceruo verò, perfectio operum & charitatis, quæ venena ſerpentum, & artes diabolicas eludit & euincit. Feneſtræ, intelliguntur ſenſus corporei, quibus aut mors, aut vita intrat ad animam. Sic enim deſignat Hieremias, cùm
Hierem.9. de peccatoribus loquitur, dicens, Aſcendit mors per feneſtras veſtras, & ita aſcendit
Matth.5. mors per feneſtras, vt omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Aut feneſtræ iſtæ, ſunt aures ſapientum, quæ magna cum volu-

Digitized by Google

ptate audiunt Euangelium,*& ſanam* Chriſti *doctrinam,quandiu tamen anima corporeis nexibus aſtricta eſt, non poſſumus nudam & apertam dei ſapientiam intueri, ſed ſolùm per imagines rerum ſenſilium,& per retia feneſtrarum,inuiſibilia & ſupramundana entia contemplari.Sunt qui dicunt* Prophetas *feneſtris exprimi,vt enim qui per feneſtras aſpicit,modò cernit,modò ſe ſubſtrahit,ſic & per prophetarũ dogmata aſpexit aliquando deus:per* Eſaiam *enim prædictus eſt,per* Hieremiam *prænuntiatus,per* Danielem *reuelatus. Deinde abducit ſponſus ſuam ſponſam à carnalibus ad ſpiritualia,à viſibilibus ad inuiſibilia,à lege ad* Euangelia,*dicens,Surge,propera amica mea, columba mea,formoſa mea,expergiſcere quidem à ſomno ad vigilias, egredere à tenebris ad lucem,ſicut dicit* Paulus;*Surge qui dormis,& exurge à mortuis,& illuminabit te* Chriſtus.*Nec deſunt rationes,quibus allici debeat ſponſa ad amorẽ ſponſi,& vt propenſius,ac celerius properet ad domum ſui integerrimi amici. Nam pluuioſum & importunum hyemis tempus abijt,& imbres deciderunt. Attendamus ſecundum arcanam intelligentiã,hac dura & rigida hyeme,deſignari diuerſa bella,quibus filij* Iſrael *affligebantur, & tempus illud quo decem plagarum verbera,flagellabant* Aegyptios. Vigebant *etiam imbres ante tempus illud,quo* Chriſtus *paſſus eſt,mandauit enim dominus propheticis imbribus,vt dulciſſimam verbi pluuiam ſuper terram pluerent,donec intrepidus euangelij præco veniret:at vbi venit,diſceſſerunt imbres etiam prophetici,non quidem ad damnum credentiũ,ſed ad maiora* Eccleſiæ *lucra,nec imbribus opus eſt,vbi flumen dei lætificat ciuitatẽ,vbi in mundiſſimo credentiũ animo,ſit fons aquæ viuæ ſalientis in vitam æternam. Deniq; quid opus eſt imbribus,vbi iam flores apparuerunt in terra noſtra? & ex aduentu domini exciditur ficulnea,quæ prius nõ attulerat fructum, nunc autem fertilitate ſui producit germina, quæ ſunt ſpiritus ſancti fructus,gaudium,charitas,pax,&c.& hanc arborem,in ſyncera* Chriſtianorum *voluntate plantauit pater cæleſtis:illa verò,quam non plantauit, eradicabitur. Et diuina ſancitum eſt prouidentia, vt arbor mala,peſſimũ adferens fructum,excidatur:bona verò,& quæ à feraciſſima ſui natura non degenerat, perpetuo flore vireſcat. Et licet ſponſus ſuam velit ſponſam ad ſe properare,non poteſt tamen regium & magnificum ſui regis palatium ingredi, niſi vafra & penè inextricabilia huius mundi retia euaſerit.Etenim, vita hominis ſubiecta eſt multis offenſionum laqueis,quos tetendit gigas ille fortiſſimus* Nemrod *aduerſus humanam naturam, nec poſſumus otio & delicijs,hæc dæmonum illaqueamenta effugere, ſed tribulationibus,& æqua animi tolerãtia.* Nec *quiſquã hominũ potuit huiuſmodi tendiculas ſuapte natura ſuperare, ſed ſolo* Chriſti *ſubſidio.Omnes enim declinauerunt,omnes facti ſunt inutiles,nec quiſquã eſt qui faciat bonum,etiam vſq; ad vnũ.* Nemo *etiam mundus eſt à ſorde,etiã ſi vnius diei fuerit vita eius,ſolus eſt ſaluator noſter,qui peccati naturam non habuit,licet pro nobis factus ſit peccatum, ſiue peccati hoſtia,& de peccato damnauerit peccatum.Ad hæc incidit retia,ſed inuolui nõ potuit,imò diſrupit,quibus diſruptis,dedit eccleſiæ fiduciam, vt audeat iam caſſare laqueos, & cum alacritate dicere,* Anima *noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantiũ,Laqueus contritus eſt,& nos liberati ſumus,quæ*

Marginal references: Ephe.5. — Matth.11. — Pſalm.45. — Ioan.4. — Matth.21. — Galat.5. — Matth.15. — Roma.3. — Pſalm.123.

fracto mentis putamine, odoriferos virtutum flores emiſit, & vocem turturis audiuit,
1.Corint.2. *illius ſine dubio ſapientiæ, quæ in myſterijs abſcondita eſt. Hoc nanq; indicat appellatio turturis, etenim hæc auis, in ſecretioribus locis vitam tranſigit, deſerta montium diligens. Meruit tandem eccleſia immaculata nomen columbæ, quam vidit ſponſus renouari de die in diem, & eſſe capacem munerum ſpirituſſancti, qui in ſpecie columbæ de-*
Ioan.1.
Pſalm.54. *ſcendit in Iordane ſuper Ieſum, ad quem celerrimo volatu peruenit, dicens, Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam: volabo quidem ſenſu & intellectu ſpiritali, & requieſcam, cum apprehendero ſapientiæ eius theſauros, nec potero non ſuauiſſimum virtutum cæleſtium odorem perſentire, & optatis tandem mei ſponſi delicijs perfrui. In loco quidem ſub velamento & tegmine ſaxi poſito, qui ſitus eſt iuxta promurale quoddam. Promurale autem dicitur, cũ extra muros, qui ambiunt ciuitatem, alius ducitur murus, & eſt murus ante murum. Et in hoc loco ſecretiſſimo, cupit ſponſus oſtendere ſponſæ, quam tantopere diligit, faciem ſuam. Hoc autem ſaxum ſiue pe-*
1.Corint.10. *tra, eſt firma & ſolida Chriſti doctrina, imò ipſe Chriſtus, de quo dicit Paulus, Petra autem erat Chriſtus, cuius fide & ſapientia ſi protegatur anima, cito perueniet ad illud ſecretum, vbi reuelata facie gloriam domini contemplabitur. Et de eadem petra loqui-*
Pſalm.39. *tur Dauid, dicens, Et ſtatuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos. Nec immerito creditur velamen iſtud petræ tutum eſſe, quia & Salomon de ea dicit in prouer-*
Prouerb.30. *bijs, quòd veſtigia ſerpẽtis non poſſunt deprehendi ſuper terrã: ſic enim ait, Tria ſunt, quæ impoſſibile eſt mihi intelligere, & quartum quod ignoro, veſtigia aquilæ volantis, & viam ſerpentis ſuper terram, & ſemitas nauis in pelago, & vias viri in iuuentute. Serpentis ergo, id eſt, diaboli veſtigia, & ſigna aliqua peccati, in hac petra, quæ eſt Chriſtus, inueniri non poſſunt. Et anima huius petræ velamine protecta, peruenit ad promuralem locum, id eſt, ad contemplandum incorporalia & æterna. Hoc autem foramen*
Matth.11. *petræ ille eſt, qui reuelat & innoteſcere facit hominibus deum. Nemo enim nouit patrem, niſi filius, & cui voluerit reuelare: at vbi cœpit eſſe congreſſus & confabulatio ſponſi cum ſua ſponſa, in promurali loco, qui deſignat futurum ſeculi ſtatum, tunc dicit ſponſus, Oſtende mihi faciem tuam, & auditam fac mihi vocem tuam, quia vox tua ſuauis eſt. Auditam vult fieri vocem eccleſiæ ſuæ, quia, qui eum confeſſus fuerit coram*
Matth.10. *hominibus, & ipſe confitebitur eum coram patre ſuo, qui in cælis eſt. Et ex eo vox eccleſiæ ſuauis eſt, quia is qui confitetur vocem eccleſiæ catholicæ, veram fidem confitetur: vox verò hæreticorum eſt fœda, inſuauis, & iniucũda.* Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas, nam vinea noſtra floruit. *Suos ſponſus alloquitur ſodales, & ipſis dicit, vt capiant vulpes puſillas, quæ inſidiantur vineis, vbi primùm germen oſtenderint, nec ſinunt eas peruenire ad florem, & conſulendo maximè vinearum vtilitati, vult capi vulpeculas, ſed diſcutienda eſt ſpiritalis intelligentia. Poteſtates & nequitiæ dæmonum, non abſurdè dicentur vulpeculæ, quæ prauis cogitationibus nituntur Chriſtianos & odoratiſſimum animæ florem exterminare, ac fidem eccleſiæ perimere. ſubreptitias huiuſmodi cogitationes immiſit diabolus*
Ioan.13. *in cor Iudæ, ſed* Deus *ſuo prouidentiſſimo conſilio præcipit ſuis angelis, & apoſtolis,*

vt vulpinas dæmonum aſtutias & cogitationes ab hominibus depellant, & opportunè quidem, cum adhuc puſillæ ſunt: dum enim cogitatio animi mala eſt, in initio facile poteſt abijci à corde: nam ſi frequenter iteretur, & diu permaneat, adducit animam ad conſenſum. Doloſa hæreticorum ſophiſmata, iſtis vulpeculis aſſimilantur. Nec minus conantur ſimplices blandis verborum lenocinijs, & ſtudijs vera religione prætextatis, inuoluere, quàm vulpecula in ſuis antris irretire animantia. de quibus hæc eloquitur Dauid, Ipſi verò in vanum quæſierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes vulpiũ erunt. Et ſaluator cuidam ſcribæ dicenti, Magiſter, ſequar te quocunque ieris, reſpondit, Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, vbi requieſcant, filius autem hominis nõ habet vbi caput ſuum reclinet. Similiter & ad eos qui dixerũt domino, Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere, reſpondit Ieſus, Euntes dicite vulpi huic, Ecce ego eijcio dæmonia, & ſanitates hodie perficio, & craſtina, & tertia die conſummabor. Adde quòd in libro Iudicũ, Samſon, cum vxor, quæ erat ex genere Philiſtinorum, ei fuiſſet ablata, ait ad patrem eius, Innocens ſum ego hac vice ab Allophylis, quia faciã vobiſcum mala. & abijt Samſon, & accepit trecentas vulpes, & accepit lampades, & ligauit caudam ad caudã, & poſuit lampadem vnam inter duas caudas vulpium, & accendit ignem in lampadibus, & emiſit eas per meſſes Allophylorum, & incendit omnes meſſes eorũ, & ſtipulas, & vineas, & oliueta.

Pſalm.62. Matth.8. Luc.13. Iudicum 15.

Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret dies & inclinẽtur vmbræ. Reuertere, ſimilis eſto dilecte mi capreæ, hinnulóque ceruorum ſuper montes Bethel. *Agnoſcit & ſponſa propenſiſſimum ſui ſponſi animum, à quo diſiungi non poteſt. Vna eſt ſanè amborum connexio, ſicut dicit Paulus, Erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt, dico autẽ in Chriſto & in eccleſia, Ephe.5. & redamat illũ quo amatur, quẽ & vernantiſſimis lilijs anteponit, cuius præſentia dum fulgidiſſimus diei ſplendor illi aſpirat, cupit perfrui. Arcanam ſumere poſſumus ex his verbis intelligentiam, Chriſtus eſt lux mundi, illuminãs omnem hominem venientem in hunc mundum, qui inter candida Apoſtolorum lilia nutritus, omnibus ſua paſſione ſalutifera, euangelicæ Philoſophiæ cognitionem infudit, & in ſanctorum ac virginum cœtibus decoratus, ſuam eccleſiam optimis virtutum dotibus illuſtrauit, quam permiſit aliquando ſub veteris inſtrumenti vmbris, & typicis obſeruationibus obſcuratam erudiri. Et nunc optat ſuum ſponſum capreæ & hinnulo ceruorum ſimilem, ad ſe reuerti ſuper montes Bethel. Interpretatur autem Bethel, domus Dei, & ſuperna angelorum, ac beatorum patria, in qua depulſis omnium perturbationum fluctibus, vitam aget cum ſuo ſponſo iucundiſſimam.*

Epheſ.5. Ioan.1.

ARGVMENTVM TERTII CAPITIS.

Sponſa eo feruet amore ergà ſuum ſponſum, vt eius abſentia maximè triſtetur, maſtuſque ſentit vulnus, quàm ſi acutiſſimis ſpiculis trãſfigeretur. vbiq; locorum diligenter eum perueſtigat, nec tamen facile illum inuenit, perquiſiuit & in nuptiali thalamo, nec tamen reperit. Luſtrauit omnium ciuitatum vicos & plateas, ſciſcitata eſt à cuſto-

dibus vrbium, ſi nam, quem diligebat, vidiſſent, nec reſcire potuit vbi nam locorum lateret, donec pertranſeundo vigiles ciuitatis, offendiſſet, quem vnicè amabat, cuius oſculo & placidiſſimo amore cũ frui cœpiſſet, geſtijt, vicitq; omnẽ animi ægritudinem, & tandem in ſuũ ſecretiſſimũ cubiculum introduxit, à cuius amplexibus dimoueri non potuit.

CAPVT TERTIVM.

IN lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea: quæſiui illum, & non inueni. Surgã, & circumibo ciuitatẽ: per vicos & platéas quæram quem diligit anima mea. quæſiui illum, & non inueni. Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem. Num quem diligit anima mea, vidiſtis? Paululum cum pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea. Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas, ceruóſque camporum, ne ſuſciteris, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi, vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuum propter timores nocturnos. Ferculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum, media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem. Egredimini & videte filiæ Sion, regẽ Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

IN lectulo meo per noctes quæſiui, quẽ diligit anima mea, quæſiui illum, & non inueni. *Quid moleſtius poteſt eſſe ſponſæ, quàm ſuauiſſimo ſui ſponſi commercio priuari? Quid eſt, quod tam acerbè amiculam torqueat, quàm vbiq; locorum perquirere ſponſum, & fruſtra niti? nec illum inuenire, quem tantopere diligit? Sed ab hiſtoria ſiue litera, migremus ad allegoriam, & myſtica eloquia. In his qui in fide dormitant, & denſiſſimis ignorantiæ tenebris obducuntur, eccléſia quæſiuit* Chriſtum, *nec tamen pro illis inuenit. qui enim fluctuant in fide, & vix tantillam fidei ſcintillam habent, obtinere non poſſunt quod poſtulant: opus enim eſt iugi ſtudio, & aſſiduis precationibus, vt optatis rebus perfruamur. quòd ſi precando, repulſam paſſi fuerimus, non propterea ab inceptis deſiſtere debemus, ſed permanenter illum vrgere debemus, à quo ſperamus beneficium, & tutò confidimus, nos nonnihil gratiæ aſſequuturos. quod pulchrè expreſſit* Chriſtus *in euãgelio* Lucæ, *dicẽs ſuis diſci-*
Lucæ 11. *pulis, Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi, Amice commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum, & ille deintus reſpondens, dicat,* Noli *mihi moleſtus eſſe, iam*

Digitized by Google

oſtium clauſum eſt,& pueri mei mecum ſunt in cubili,non poſſum ſurgere & dare tibi. Et ſi ille perſeuerauerit pulſans, dico vobis etſi non dabit illi ſurgens, eò quòd amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios.& ego dico vobis,Petite & dabitur vobis: quærite & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.Omnis enim qui petit,accipit: & qui quærit,inuenit: & pulſanti aperietur.Hæc eadem promiſſio expreſſa eſt in euangelio Matthæi,& apertius eam Chriſtus explicat,dicens,Omia quæcunque petieritis in oratione credentes,accipietis.Non igitur ſatis eſt petere,ſed quæ interpellando poſtulamus,debent & fide,& feruentiſſimis orationibus fulciri.Nobis Chananæa illa oſtendit,quomodo debemus cōtinuò orare dominum,quam bis precando repulit,vicit tandem animum Chriſti,& obtinuit quod poſtulabat,cum ſe contulit catellis,qui comedunt de micis,quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum,cui dixit Chriſtus,O mulier magna eſt fides tua,fiat tibi ſicut vis.Nec fatuis virginibus aperta eſt ianua,tametſi pulſaſſent,neglexerunt enim opportuno tēpore pulſare,nec acceperunt oleum in lampadibus ſuis,vt exirent obuiam ſponſo.Idcirco Chriſtus dixit illis,Neſcio vos.& Phariſæis dixit, Quæretis me,& non inuenietis. Sanctiſſimæ mulieres quæſierunt Chriſtum in monumento,& non inuenerunt.Nec Maria Magdalene fide vacillans, meruit Chriſtum tangere, quem quærebat in monumento. Filij Iſrael quādo quæſierunt deū toto corde,tota anima,& tota voluntate,inuenerūt. Sed qui tepida mente quærunt dominum,non inueniūt.Idcirco dicit Propheta,Quæres locum eius,& non inuenies.Et apud Hieremiā dicit dominus,Quæretis me,& non inuenietis.Quæramus igitur dominum in ſimplicitate cordis,& ſyncero affectu,& à terrenis rebus,ac voluptatibus abducti,quod feruenti deſiderio perueſtigauimus,inueniemus.Et licet eccleſia toto æſtuans deſiderio, ſuum quærat ſponſum, ob hoc minimè inuenit, vt amore illius accenſa ardentius quærat. Surgam, & circumibo ciuitates, per vicos, & plateas quæram quem diligit anima mea, quæſiui illum,& non inueni.Conſideraui omnem præſentis ſeculi gloriam,inſpexi cōuenticula infidelium,& diuerſas philoſophorum ſectas,quorum adij myſteria,ſed nec illic reperi quem diligit anima mea. Circuiui terram, & mare, neq; vllus eſt hæreticorum viculus,quē non luſtrauerim,nec laboribus peperci,vt totum terrarum orbem peragrarem,nec tamen quod optabā,proſperè euenit.Hæc ciuitas dici poteſt,Eccleſia militans, de qua dicit Pſalmographus,Glorioſa dicta ſunt de te,ciuitas dei. & iterum,Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei,ſanctificauit tabernaculū ſuum altiſſimus.& rurſum,Magnus dominus & laudabilis nimis in ciuitate dei noſtri,in monte ſancto eius. Beatus etiā Ioānes in ſua Apocalypſi Eccleſiæ ſanctæ adhuc deſudantis in agone,myſterium adaperiens,ait,Ego Ioannes vidi ſanctā ciuitatem Hieruſalem,nouā, deſcendentem de cælo,à deo paratā,ſicut ſponſam ornatā viro ſuo.Quā appellat ibidem ſanctam ciuitatem,quoniā in ea fidelium omniū eſt collectio,tanquā in vna republica ſub capite Chriſto,cuius legibus & inſtitutis viuunt,& Hieruſalē vocata eſt,quòd in ipſa tranquillæ pacis ſit viſio per fidē,& in ſpe futuræ pacis potiundæ.& aliquādo hæc ciuitas facta eſt meretrix,de qua loquitur Eſaias,dicēs,Quomodo facta eſt meretrix ci-

Matth.7. Matth.21. Matth.15. Matth.25. Ioan.7. Matth.28. Ioan.20. 2. Paralip.15. Pſalm.36. Hierem.29. Sapien.1. Pſalm.86. Pſalm.45. Pſalm.46. Apocaly.21. Eſaiæ 1.

uitas fidelis,plena iudicij?& id accidit,quando Iudæi interfecerunt prophetas,& ſal-
Hierem.6. *uatorem noſtrum.& de eadem dicit* Hieremias,*Hæc eſt ciuitas viſitationis,omnis ca-*
lumnia in medio eius.cuius captiuitatem & afflictionẽ deplorauit idem propheta,di-
Thren.1. *cens,Quomodo ſedet ſola ciuitas plena populo,facta eſt quaſi vidua,domina gẽtium.*
Ezech.7. *abundauit hæc ciuitas multis vitijs,quod & Ezechiel teſtatur,dicens,Terra plena eſt*
Ephef.5. *iudicio ſanguinum,& ciuitas plena iniquitate,fuit tamen ciuitas chriſtianorum,laua-*
Matth.5. *cro aquæ in verbo vitæ repurgata, quæ non poteſt abſcondi ſupra montem poſita.de*
Hierem.1. *qua dicebat dominus* Hieremiæ, *Dedi te in ciuitatem munitam.* Inuenerunt me vigiles qui cuſtodiunt ciuitatem.Num,quem diligit anima mea, vidiſtis? Paululum cum pertranſirem eos, inueni quem diligit anima mea.
Aethnicæ philoſophiæ principes, & græcæ ſapientiæ claſſici,mecum de rebus diuinis manus conſeruerunt,& multa inania & futilia perſcrutati ſunt,quibus dixi,cur caſſo labore & vano conatu animum torquetis? cur fruſtra veſtra ingenia atteritis? num, quem diligit anima mea,vidiſtis? nec tamen in tumidis veſtræ ſapientiæ ſtudijs, quæ
1.Corint.1. *ſuperbè iactatis,Chriſtum inueni:quandoquidem ſtultam fecit deus ſapientiam huius mundi.*Dici *poſſunt vigiles,qui cuſtodiunt ciuitatem,id eſt,Eccleſiam,apoſtoli,vel cæteri doctores,qui ſolidam Chriſti doctrinam amplexati ſunt,ſed opus eſt diuino ſub-*
Pſalm.126. *ſidio,vt tutius ab incurſionibus hæreticorum,& obſidione protegatur hæc ciuitas.Niſi enim dominus cuſtodierit ciuitatem,fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. ſæpiſſimè nos cohortatur Chriſtus vt vigilemus,& in caſtris noſtri animi agamus excubias,ne dia-*
Matth.24. *bolus nos inueniat oſcitanter dormientes,& otioſos,Vigilate,inquit,quia neſcitis qua hora dominus veſter venturus ſit.Illud autem ſcitote,quia ſi ſciret paterfamilias qua hora fur venturus eſſet,vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam:ideo & vos eſtote parati,quia neſcitis qua hora filius hominis venturus eſt.*Et *fatuis vir-*
Matth.25. *ginibus dixit,Vigilate itaque,quia neſcitis diem neque horam.*Cum *etiam properaret*
Matth.26. *ad aram crucis,dixit Petro & duobus Zebedæi filijs,Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem,ſuſtinete hic,& vigilate mecum.atq; iterum, Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem,ſpiritus quidem promptus eſt,caro autem infirma.*Perpetua *digni ſunt glo-*
Lucæ 2. *ria paſtores illi,qui in natiuitate Chriſti vigilabant,& cuſtodiebant vigilias noctis ſu-*
2.Corint.6. *per gregem ſuum.*Vult *etiam Paulus dei miniſtros,ſe exhibere deo in multa patientia,*
1.Petr.5. *in vigilijs,in ieiunijs,&c.*Beatus *quoq; Petrus nos commonefacit,vt in multis vigilijs ſtemus aduerſus inſidias diaboli,dicens, Sobrij eſtote,& vigilate,quia aduerſarius veſter diabolus,tanquam leo rugiens circuit,quærens quem deuoret,cui reſiſtite fortes in fide.* Deinde *dicit ſponſa,*Paululum *cùm pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea.*Ac *ſi vellet innuere,cùm pertranſiſſem paululũ huiuſcemodi homines,qui ſibi vanam arrogant ſapientiam,& iudicaſſem eos in ſuis ſuperſtitioſis adinuentionibus ſtolidiſſimos, inueni quem diligit anima mea, ſcilicet Ieſum Chriſtum, & reperi ſapien-*
1.Corint.2. *tiam in myſterio abſconditam,quam loquuti ſunt apoſtoli inter perfectos,quibus deus reuelauit per ſpiritum ſuum,qui ſcrutatur omnia etiam profunda dei.aut dic eccleſiam hæc innuere,dum comitatui apoſtolorum adhæſi,contemptis æthnicorum ſtudijs,& re-*

Digitized by Google

licta Iudæorum religione, fragrantiſſimam euangelij gratiam olfeci: inueni quem tantopere diligebam, cui omnia mea ſtudia, conatus, induſtriam & omnes animi vires deuoui: quem oſculatus eſt Symeon vir iuſtus, & cùm eum ſuis vlnis conſtrinxiſſet, dixit, Nunc dimittis ſeruum tuum domine, ſecundum verbum tuum in pace. Quia viderunt Lucæ 2.
oculi mei ſalutare tuũ. Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illũ in domum matris meæ, & in cubiculũ genitricis meæ. *Nihil putat eccleſia ſibi vnquã felicius ac optabilius contingere potuiſſe, quàm oſculo ſui ſponſi & exoptata eius præſentia frui, & mutuò cum ſuo amiculo confabulari, & Epithalamium iucundiſſimis facetijs & ſalibus reſpergere: prius languit eccleſia, & tota mœrore contabuit, nunc verò omnia illi rident, plaudunt, & depulſa triſtitia perplacent, nec ſinet abire ſponſum, nec dimittet, donec introduxerit illum in domum ſuæ matris: illi firmiſſima fide adhærebit, etiam vſq; ad conſummationem ſeculi: quando eius mater, ſynagoga*
ſcilicet, illi credet, & fiet vnum ouile, & vnus paſtor, vt Iudæi, qui eum hactenus ne- Ioann.10.
gauerant, corde recipiant, pro quibus optauit Paulus eſſe anathema à Chriſto. Eſaias Roma.9.
etiam clamauit pro Iſrael, Si fuerit numerus filiorum Iſrael tanquam arena maris, re- Eſaiæ 10.
liquiæ ſaluæ fient. Si tamen dominus ſabaoth non reliquiſſet eis ſemen, facti eſſent, ſi- Eſaiæ.1.
cut Sodoma & Gomorrha. Dixit etiam diuinum reſponſum & oraculum Eliæ, Reliqui 3.Regũ. 19.
mihi ſeptem millia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal. Sic ergo & in hoc Roma.11.
tempore reliquiæ ſecundum electionem gratiæ factæ ſunt, & cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret, ſicut
ſcriptum eſt, Veniet ex Sion qui eripiat, & auertat impietatem à Iacob. Facimus autem Eſaiæ 59.
Chriſto ſecretum cubiculum, quando ſordes animi, & inſanæ cupiditatis, abluimus, vt in noſtræ mentis hoſpitiolo diuerſetur: de quo dicit ſaluator noſter in euangelio Matth.
Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in Matth.6.
abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas, ceruóſq; camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. *Hæc à nobis in ſecundo capite huius operis abundè explicata ſunt, iterum tamen repetuntur, vt intelligant omnes, eam eſſe voluntatem ſponſi, vt & Iudæos, & gentiles velit ſaluos fieri, & eandem ſibi eſſe de omnibus curam, nec quempiam ad fidem ſuſcipiendam cogendum: nec debent doctores inconſulto & temere, vel muneribus ſolicitare, vel minis deterrere credituros: ſed quæ ſancta ſunt, prædicare, & ſponte ad fidem Chriſti, & religionem, credituros adducere.*

Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? *Miratur ſynagoga Iudaicæ religionis obſeruantiſſima, quomodo gentiles nullo circunciſionis myſterio abluti, nullis deniq; prophetarum oraculis eruditi, ſubito à priſtinis voluptatibus, quibus fœdè immergebantur, per deſertum paganiſmi & idololatriæ ad ſublimia virtutũ culmina aſcenderint, & reiecta ſuæ gentilitatis ſpurcitia, ſe totos Chriſto addixerint, & Iudæis in certamine fidei, & ſyncero religionis cultu, palmam præripuerint. Hunc autem populum vocauit dominus, ſicut in Oſee dicit, Vocabo non plebem meam, plebem* Oſee.2.

Oſee. 1. meam: & non dilectā, dilectam: & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam con-
ſecutam: & erit in loco, vbi dictum eſt eis, Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij dei
Roma. 9. viui: & hæc Paulus reducit in memoriam in epiſtola ad Romanos, vbi dicit, quòd gen-
tes quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam, iuſtitiam autem, quæ ex
fide eſt: Iſrael verò ſectando legem iuſtitiæ, in legē iuſtitiæ non peruenit. Quare? quia
non ex fide, ſed quaſi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offenſionis, ſicut ſcri-
Eſa. 8. & 28. 1. Petr. 2. ptum eſt, Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali, & omnis qui cre-
dit in eum, non confundetur. & hanc gentem per deſertum ad cæleſtia conſcendentem,
Roma. 15. doctor gentium Paulus ab Hieruſalem vſq; ad Illyricum congregatam, & vnguentis do
ctrinæ delibutam, myſteriorúmq; aromatibus aſperſam, vſque ad pacifici regis, ſcilicet
Chriſti, lectulum perduxit. Et verè demigrauit gentium populus à deſerto, & tenebris
ignorantiæ, ad clariſſimam euangelij lucem. Deſertum appoſitè vocamus, locum illum,
in quo nomen Chriſti non fuerat nominatum. De hoc populo qui per deſertum, & per
Pſalm. 106. ſaxoſa & inculta loca ad fidem Chriſti peruenit, loquitur propheta, dicens, Poſuit de-
ſerta in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum. Idem apud Eſaiam,
Eſaiæ 41. Ponam deſertum in ſtagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum. Loquitur
Hiere. 31. etiam Hieremias de illis qui inuenerunt gratiam in deſerto, dicens, Inuenit gratiam in
Zacha. 7. deſerto populus, qui remanſerat gladio. Et in Zacharia ſcriptum eſt, Poſuerunt terram
deſiderabilem in deſertum. Sed quis non aliquando incoluit deſertum, & præruptis vi-
tiorum ſcopulis illiſus, fluctuauit in fide? Poſuit deus filios Iſrael in deſerto, vt dura
Exod. 3. quæq; & acerba ſufferendo, tandem perueniret ad terram promiſſionis, terram quidem
Exod. 16. lacte & melle fluentem, ſed quia in deſertis locis contra Deum & Moſen obmurmura-
runt, & nephanda commiſerunt flagitia, viſi ſunt indigni, vt ſuauiſſimis illius terræ
1. Regū. 17. & paradiſi delicijs fruerentur. Dauid tamen in deſerto paſcens pauculas oues non fuit
deſertus à domino. Prædicauit & Ioannes Baptiſta in deſerto Iudææ, in quo auſteram
egit vitam, & affectus carnis multis ieiunijs perdomuit, & prædicando dicebat, pœni-
Matth. 3. tentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum, & multos ad fidem Chriſti pel-
lexit, quos docuit integerrima ſuæ vitæ caſtimonia, macerandam eſſe in deſerto car-
nis laſciuiam, & aculeos veneris obrepentes, aſſiduis vigilijs coercendos. Subimus lu-
ctam cum dæmone in deſerto, illic facimus periculum noſtræ conſtantiæ, quod oſten-
Matth. 4. dit locus ille euangelicus, Ductus eſt Ieſus à ſpiritu in deſertum, vt tentaretur à dia-
bolo, qui tamen à ſpiritu ſancto non ducitur in deſertum, facile ſuccumbit & cedit ha-
renæ. Nec Chriſtianos vnquam deſeruit Chriſtus in deſerto, ſi modò æqua animi tole-
Matth. 15. rantia aduerſitates patiantur, nec fame pereunt. Pauit enim Chriſtus, & refocillauit
in deſerto, quinq; panibus, & duobus piſcibus, quinq; millia virorum, exceptis mulieri-
bus & paruulis, miſeretur ſuorum famulorum, nec vult eos deficere in via. quòd autem
dicit Salomon, Eccleſiam ex gentibus, aſcendiſſe per deſertum ſicut virgulam fumi ex
aromatibus myrrhæ &c. innuit, huiuſmodi gentem, ſummo amoris incendio ſuccen-
ſam, & omni virtutum præſidio adiutam, ad fragrantiſſimam Chriſti doctrinam con
tendiſſe, quæ ſanctis precibus, & ardenti amore, huic ſponſo copulatur. Virgulæ fumi

Digitized by Google

ex aromatibus, orationes dici poſſunt, quæ cordis compunctione aſcendunt ad domi-
num. Solet fumus lachrymas excitare, & de incenſo naſcitur, cui conferens Dauid ora-
tionem, dicit, Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo domine. Myrrha, & Pſalm. 140.
thus, & vniuerſi pulueris pigmenta, mortificationis ſunt inſignia, vt dicit Iuſtus Epi- Iuſtus ep̃s.
ſcopus, vel diuerſa gratiarum, quæ in electis redundant, dona, inſinuant: aut puluere
pigmẽtario, exprimitur virtus bonæ operationis. conuerſi ad Chriſtum, ſpirant odorem
ſuauiſſimum, cui neq; odor aromatum, neq; thuris, neq; pigmentorum conferri poteſt.
Et in ſolitudine ac conuallibus gentium poſuit deus cedrum, myrtum, & ligna oliuæ,
ſicut dicit per Eſaiam, Dabo in ſolitudinem cedrum, & ſpinam, & myrtum, & lignum Eſaiæ 41.
oliuæ. Ponam in deſertum abietem, vlmum, & buxum, ſimul vt videant, & ſciant, &
recogitent, & intelligant pariter, quia manus domini fecit hæc: dicit etiam Dauid de
gentibus deo ſeruiẽtibus, & de anima pauperis, Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, Pſalm. 71.
& adorabunt de ipſo ſemper, tota die benedicent ei: & erit firmamentum in terra, in
ſummis montium, ſuperextolletur ſuper Libanum fructus eius, & florebũt de ciuitate,
ſicut fœnum terræ. Et multis in locis oſtendit Dauid, gentes honorare deum ſuper mi-
ſericordia. Confitebor (inquit) tibi in gentibus domine, & nomini tuo cantabo: pſal. 17. Pſal. 17. &
& pſal. 116. Laudate omnes gentes dominum, & magnificate eum omnes populi. Eſaias Pſalm. 116.
etiam cap. 11. ait, Erit radix Ieſſe, & qui exurget regere gentes, in eo gentes ſperabunt. Eſaiæ 11.
Lege Paulum de hac re amplè diſſerentem ad Romanos cap. 15. En lectulum Sa- Roma. 15.
lomonis, ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes
gladios, & ad bella doctiſſimi, vniuſcuiuſq; enſis ſuper fœmur ſuum pro-
pter timores nocturnos. Salomon regum omnium Iſrael & ſapientiſſimus & opu
lentiſſimus, multis ſatellitibus & viris fortiſſimis ſtipabatur, ne ab inimicis circumue-
niretur, delectos habebat ſexaginta ex fortiſſimis Iſrael, quibus concrediderat noctur-
nis vigilijs curam ſui corporis, à quibus pendebat ſalus ſuæ vitæ, & tutò illis militi-
bus enſe, & omni armorum præſidio inſtructis, protectus, in vtranq; aurem dormiebat.
Quem exiſtimo ſecundũ allegoriam præfiguraſſe Chriſtum, tranquillæ pacis authorem
primarium, de quo ſcriptum eſt, Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum, & medium Epheſ. 2.
parietem maceriæ ſoluens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorũ decretis euacuãs,
vt duos condat in ſemetipſo, in vnũ nouum hominẽ, faciens pacẽ, vt reconciliet ambos in
vno corpore, deo: per crucẽ interficiens inimicitias in ſemetipſo, & veniẽs euãgelizauit
pacẽ vobis, qui longè fuiſtis, & pacẽ ijs qui propè, quoniã per ipſum habemus acceſſũ am
bo in vno ſpiritu ad patrẽ. Huius autẽ regis pacifici lectulus, eſt requies, ſiue eccleſia à
malis quieſcẽs, quã elegit dominus Sion, elegit eam in habitationẽ ſibi. Hæc requies mea Pſalm. 131.
in ſeculũ ſeculi, hic habitabo, quoniã elegi eam. Et huic Salomoni lectulũ facimus, quãdo
mortificata vitiorũ carne, à terrenis mũdi deſiderijs, & ſollicitudine quieſcimus. In ſexa
genario autẽ numero (qui totus ſuis partibus conſtat, & per denariũ aſcẽdit) merito ex
fortiſſimis viris deſcribuntur, qui præſente domino in eccleſiæ cuſtodiã deſignantur, ad
quam dicitur per prophetam, Super muros tuos Hieruſalem cuſtodes conſtitui, tota die
& nocte perpetuò non tacebunt. Dicuntur etiam ſexaginta fortes, apoſtoli, martyres,

& optimi eccleſiæ doctores & concionatores,quorum diligentia,ſtudijs,& ſanctis homilijs illuſtratur domus dei,& in dies clarior euadit.Per denariū,decalogum legis,au-
Gregorius. *thore Gregorio,accipimus:ſenario verò,intelligimus totum tempus, quo deus ſex diebus operatus eſt.Sublimius hæc meditãdo dicemus,huiuſmodi viris fortiſſimis,adumbrari nobiliſſima corporis myſtici membra.Conſtituit enim ſpiritus ſanctus (qui non congeſſit in vnum ſolum hominem,neq; effudit omnes virtutū dotes,neq; omnia gratiarū munera) diuerſos eccleſiæ aſſertores, & tutiſſimos protectores,ne obuolui poſſet eccleſia, & illaqueari callidis dæmonū caſſibus,& decipulis.Quoſdã enim (inquit Paulus)*
1.Corint.12. & Epheſ. 4. *poſuit deus in eccleſia,primū Apoſtolos,ſecundo Prophetas,tertio doctores,deinde virtutes,exinde gratias curationum,opitulationes,gubernationes, genera linguarum,interpretationes ſermonum,hic gladius eſt verbum dei.Viuus eſt enim ſermo dei & efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti,& pertingens vſque ad diuiſionem animæ,*
Hebr.4. *ac ſpiritus, compagum quoque,ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.Et de gladijs,& enſibus ſpiritalibus,quibus aduerſus dæmonẽ decertamus,*
Epheſ.6. *loquitur Paulus ad Epheſios,dicens,Induite vos armaturã dei,vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli,quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates,aduerſus mundi rectores tenebrarum harū,contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.Propterea accipite armaturã dei,vt poſſitis reſiſtere in die malo,& in omnibus perfecti ſtare.State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate,& induti loricam iuſtitiæ, & calceati pedes in præparationẽ euangelij pacis,in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere,& galeam ſalutis aſſumite,& gladium ſpiritus,quod eſt verbum dei.Et illi ſunt ad bella ſpiritalia aptiſſimi,qui nouerunt carnali concupiſcentiæ obluctari,& repugnare. & enſem ſuper fœmur ſuum cõmodè baiulant,qui infrænes affectus,& libidines,temperantia & frugalitate mortificant,& aſſiduè auſtera vita inſultus carnis & aculeos frangunt.* Ferculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani, columnas ius fecit argenteas,reclinatorium aureum,aſcenſum purpureum,media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem. *Ne hallucineris,nomine ferculi, exprimi epulas & cibos lautiſſimos: ferculum hoc in loco dicitur, geſtatorium, & qui tranſtulit ex ſeptuaginta interpretibus,legit ferculum,græcè habetur,φορεῖον,id eſt,*
Exod.35. *ferculum ſiue geſtatorium. Et hic differit Salomon de tabernaculi extructione, quod promptiſſimis populi donarijs illuſtratū eſt,cui dominus præceperat, fieri tabernaculum fidei, & in honorem dei & cultum, extructum eſt, quod dictū eſt ferculum à ferendo,*
Lyranus. *quaſi fericulū, vt placet Lyrano, quia portabatur à leuitis,& deferebatur de loco ad*
Nume.4. *locū.& in Hebræo habetur, papillionẽ fecit ſibi rex Salomon.Eſt autẽ papillio,domus portabilis de lignis Libani,quæ ſunt imputribilia.Domus dei,quæ eſt columna,& fir-*
1.Timot.3. *mamentum veritatis,fulcitur fundamento imputribili, quod eſt Chriſtus.Fundamen-*
1.Corinth.3. *tum enim aliud nemo poteſt ponere,præter id quod poſitum eſt,quod eſt Chriſtus Ieſus.Et apoſtoli ſunt hæc ſtructura & ædificatio,quæ neq; fluminibus,neq; ventis con-*
Math.7. *cuſſa,collabetur:fundata enim eſt hæc domus ſuper firmam petram,& huius inſignis*

ædificij columnæ & fulcra, fulgebunt perpetuò in regno dei. Ex eo *columnæ illius tabernaculi dicũtur argenteæ, quia intra tabernaculum erant quatuor columnæ, quarum
baſes erant argenteæ, & in illis columnis pendebat velum, diuidens ſanctum, & ſan-* Exod.36.
ctum ſanctorum, & ideo dicuntur argenteæ à baſe, qua nititur ædificium. Secundum
myſticam intelligentiã, hæ columnæ argenteæ & ſuſtentacula eccleſiæ argentea, ſunt
Apoſtoli & *doctores, ſicut* Paulus dicit ad Galatas, *Cum cognouiſſent gratiam dei,* Ia Galat.2.
cobus, Cephas, & Ioannes, *qui videbantur columnæ eſſe, dextras mihi &* Barnabæ *dederunt ſocietatis.* Dicunt *nonnulli hoc ferculum, eſſe carnem humanã, quam* Deus *ſibi
fabricauit, in qua delituit Chriſtus, vt homo homines alloqueretur. vt enim conſules &
duces, dum procedunt, in ferculo ſedent, per ipſóſque negotia mundi reguntur: ſic & in
carne humana,* Deus *conuocando eccleſiam ſanctam, ferculũ ſibi fecit, quo quidem non
mundi negotia, ſed cæleſtis regni documenta firmauit.* Reclinatorium aureum, *propitia* Exod.25.
torium erat nitẽs auro, quod erat quaſi ſedes dei: aureum quidem, quia totum erat de Exod.36.
auro puriſſimo. Et *qui ſublimia dei myſteria intelligunt, ſynceram* Chriſti *doctrinam
profitentes & verbo & opere, velut aurum in eccleſia refulgẽt.* Aſcenſum *purpureum,
vocat prædictum velum, eò quòd in columnis erigebatur in altum: purpureum quidem,
quòd erãt ibi varietates purpura intertextæ.* Hoc *nonnihil habet arcani, quòd eximiam
martyrum perfectionem in effuſione ſanguinis præfiguret.* Media *verò charitate conſtructum eſt, quia poſt velum intra ſanctum ſanctorum ſuper pauimentum erat arca,
in qua erant tabulæ, & vrna aurea habens manna, & virga* Aaron, *quæ fronduerat:
hæc autem erant diuinæ charitatis erga populum indicia, idcirco addidit propter filias* Hieruſalem, *propter ſcilicet populum Iſraeliticum, cui* Hieruſalem *metropolis erat
futura, pro cuius ſalute ante propitiatorium fiebant à ſummo ſacerdote orationes.* Etiã
Chriſtus *nulla alia cauſſa iſta omnia eccleſiæ ornamenta conſtruxit, niſi quia dilexit* Epheſ.5.
*nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam deo, in odorẽ ſuauitatis,
vt ad cæleſte reclinatorium, multis laboribus, ærumnis, flagellis, verberibus, fame, ſiti,
eculeis & carceribus perueniremus, & per gradum purpureum aſcenderemus.* Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lętitiæ cordis
eius. *Ad contemplanda huius myſterij ſecreta, rudes, ſqualidi, & ſcelerati non conuocantur, ſed duntaxat ingenioſi, mundi, & qui perfectos habent ſenſus ad diſtretionem
boni & mali.* Egredimini *filiæ* Hieruſalem, *& optimi Chriſtiani, de lutulentis vitiorũ
fæcibus, de caligine mũdi, de maledictionis, incredulitatis, & perfidiæ domo, ad viſendum Chriſtum in humanitate, quam de puriſſima virgine ſuſcepit, inſigni diademate
coronatum, & in paternæ maieſtatis dextera collocatum, qui dixit Caiphæ, & cæteris* Matth.26.
*Iudæis, Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis dei, & veniẽtem
in nubibus cæli.* Et *alibi, diſſerens de extremo iudicio, dicit,* Videbunt *filiũ hominis ve-* Matth.24.
nientem in nubibus cæli, cum virtute multa, & maieſtate. Et *prius dixerat ſuis diſcipu
lis,* Filius *enim hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum angelis ſuis, & tunc red-* Matth.16.
det vnicuiq; ſecundum opera eius. Aliter *quidam exponũt hunc locum,* Semper *præ ocu-*

m.iiij.

lis babete ſanctæ animæ, regem Salomonem, pacificum noſtrum, qui Chriſtus eſt, quemadmodum paſſionem ſuſtinuit, vt genus bumanum ab interitu liberaret, inſpicite eum in diademate quo coronauit eum mater ſua illa ſpinea corona, quam capiti eius Synagoga ſuperpoſuit, in die deſponſationis eius, quæ primum facta eſt in lege, cum tenera ſponſa ab optimo legumlatore dotalia munera accepit. Vniuerſam tamen eccleſiam ſibi Chriſtus deſpondit, quando in ara crucis, omnes in ſe credentes edocuit: quos etiã Pau-
2.Corint.11. *lus deſpondit vni viro, virginem caſtam exbibere Chriſto. Et cum Chriſtus fuit à terra*
Ioan.12. *exaltatus, omnia ad ſeipſum attraxit, quod certè nobis maximum lætitiæ argumentum præbuit. Nouit enim Chriſtus ſummam gratiam, quam nobis ſua paſſione condonauit, cuius beneficijs noſtra omnia ſtudia debent referri acceptiſſima.*

ARGVMENTVM QVARTI CAPITIS.

Sponſus ipſiſſimam ſuæ ſponſæ imaginem, & elegantiſſima natiuæ pulchritudinis liniamenta, non ſolùm exquiſitiſſimo penicillo, verumetiam viuis coloribus, & ſelectiſſimo artificio depingit, quam à caſtis & verecundis oculis, atque à reliquo totius corporis candore, magnopere commendat, à cuius ore nihil egreditur, quod non ſit ſuauiſſimo melle dulcoratius, & ambroſio mali punici odore longè fragrantius, & ea corporis & animi munditia nitet, vt de pulchritudine & caſtimonia iure poſſit cum ipſis virtutibus contendere, nihilque in ea deſiderari poteſt, quod non ſit omni ex parte beatum. Quid me hercules felicius vnquam, & optabilius ſponſo contingere potuit, quàm inueniſſe ſponſam, in qua nulla eſt macula, nullus turpitudinis næuus, nulla deniq; ruga: ſed omnia ſanè in ea, tanquam in vno venuſtiſſimo flore abſolutiſſima ſunt.

CAPVT QVARTVM.

QVàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es! Oculi tui columbarũ, abſq; eo quod intrinſecus latet. Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt de monte Galaad. Dentes tui, ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro. omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. Sicut vitta coccinea labia tua: & eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, abſque eo quod intrinſecus latet. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis. mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui paſcuntur in lilijs, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorũ tuorum, & in vno crine colli tui. Quàm

pulchræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa! Pulchriora ſunt vbera tuà vino,& odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Fauus diſtillans labia tua ſponſa,mel & lac ſub lingua tua:& odor veſtimentorum tuorum,ſicut odor thuris. Hortus concluſus, ſoror mea ſponſa: hortus concluſus, fons ſignatus. Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus & crocus, fiſtula,& cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum,puteus aquarum viuẽtium, quæ fluunt impetu de Libano. Surge aquilo,& veni auſter,perfla hortum meum, & fluent aromata illius.

QVàm pulchra es amica mea,quàm pulchra es! Oculi tui colũbarum abſque eo quod intrinſecus latet. *Eo ſpõſus amore in ſuam ſponſam æſtuat, vt non ſatis poſſit eximiam eius pulchritudinem commendare,quam non ſolùm vocat pulchram,elegantem,& decoram, verumetiam mira cum quadam repetiti ſermonis gratia,omnium pulcherrimam & mundiſſimam prædicat.ſed hæc ſuam habent hiſtoriã.Sublimiori philoſophia,arcanum hoc excutiendo myſterium, dicimus,eccleſiam abſterſis vitiorum ſordibus,& abraſa inueteratorum ſcelerum conſuetudine, mirum in modum Chriſto placuiſſe, quam à gemina pulchritudine laudat, fidei ſcilicet & operum,aut à prædicatione,& honeſtis vitæ officijs.Primarij etiã eccleſiæ antiſtites duplici honore digni ſunt,modo ſuis præſint & verbo & opere.Dicit enim Paulus ad Timotheũ,Qui bene præſunt preſbyteri,duplici honore digni habeantur,maximè qui laborant in verbo & doctrina.* 1. Timot. 5. *Nec abſurdè conferũtũr oculi ſponſæ, oculis columbarum: nam quemadmodum columbis nihil eſt ſimplicius, nihil deniq; benignius,ita hac vnica ſponſa Chriſto amiciſſima,nihil eſt ſimplicius,nihil purius,nihil deniq; ſanctis viris tractabilius,qui nec ſua nouerunt extollere ſtudia,nec optimis aliorum operibus & monimentis inuidere.Porrò in proſperis non ſuperbiunt,nec inſoleſcunt,nec in aduerſis deijciuntur, & illibata conſcientia, ac puritate vitæ,magis deo quàm hominibus placere contendunt.Mihi Paulus columbinis oculis exornatus,præclarè viſus eſt dixiſſe,An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Chri-* Galat. 1. *ſti ſeruus non eſſem.Voluit & eccleſia ſoli Chriſto placere,huic ſoli ſponſo indiſſolubili nexu adhærere,nec ſuos vnquam oculos elato ſupercilio ad prædam huius inſtabilis ſeculi inflexit,nec inſtar vulturũ inhiauit cadaueri, & hiſce temporaneæ vitæ opibus & honoribus,ſed ſyncero ſui ſponſi amore cõtenta vixit:quam (vt conijcere poſſum) admiratur Chriſtus & extollit,non ſolùm à candore corporis, verumetiam & animi. cuius munditіes & honeſtas,non tam ſub omnium oculos poſita eſt,quàm quòd introrſus & in intimo mentis receſſu lateat.Idcirco appoſitè dictum eſt,abſque hoc quod intrinſecus latet,itaq; miram quandam exterius præ ſe fert gratiam. Laudatur quippe eximia corporis forma & pulchritudo,qua plerunque non tam alliciuntur oculi,quàm rapiuntur,magis tamen animi pulchritudo & venuſtas extollitur.Illa ſiquidẽ tandem flacceſcit & perit,hæc verò perpetuo floret & durat,diutiúſq; perſiſtit, cùm euange-*

Eſa. 40. *lica pietate & ſapiētia illuſtratur. Omnis quippe caro ut fœnum, & omnis gloria eius,*
Eccleſi. 14. *tanquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius decidit. Verbum autem domini, manet*
Iaco. 1.
1. Petr. 1. *in æternum.* Capilli tui ſicut greges caprarū, quæ aſcenderunt de monte Galaad. *Galaad, aceruus teſtimonij interpretatur. Myſticam ſectando intelligentiam, poſſunt per capillos, illi qui ex circunciſione crediderunt, deſignari: hi aſcenderūt de monte Galaad, quia per teſtimonia ſacrarum ſcripturarum, venerunt ad fidem. Exprimitur & capillis, ornamentū capitis, & præſertim in mulieribus. Mulier enim, ſi co-*
1. Corint. 11. *mam nutriat, gloria eſt illi, quoniā capilli pro velamine ei dati ſunt: oblectant & ſponſum cinnamei, & aurati huiuſce ſponſæ capilli, & crines multifidi, & compoſitiſſimo ordine diſtincti, latius patent & diſtenduntur, quàm greges caprarū. Et idcirco ſecundum allegoriam, Eccleſia populum illum in ornamento quammaxime habet, qui ex circunciſione primitus fidem amplexatus eſt. Aut ſi mauis, gentiles intellige, qui diuēditis ſuis facultatibus, certatim contenderunt adorare Chriſtum in cunis iacentem, & contemptis fortunæ bonis, ac relictis parentibus, ſequuti ſunt dominum. de quorum matre*
Eſaiæ 54. *ſcriptum eſt, Lætare ſterilis, quæ non paris, erūpe & clama quæ non parturis, quia plu-*
Galat. 4. *res ſunt filij deſertæ, quàm eius, quæ habet virum. Sed pauliſper inſiſtemus ſimilitudini, de capillis, & gregibus caprarum adductæ. Quemadmodum capræ aſcenderūt, & creuerunt in magnum numerum, in monte Galaad, per generationē carnalem: ita chriſtiani, in copioſiſſimum numerum creuerunt, per regenerationem ſpiritalem, ſcilicet per ſacram baptiſmi ablutionem. Et vnum adnotare licebit huic ſententiæ commodiſſimū,*
Nume. 32. *quòd in monte Galaad, & in tota terra Baſan, quæ huic mōti adiacet, magis multiplicātur greges caprarum quàm alibi, ſicut accidit vni regioni & terræ, vt ſit aptior ad generandum, altera, & longè fertilior: idcirco terram illam petierunt filij Rubē in ſortem, tanquam maiores: non abſonè igitur capilli eccleſiæ, & chriſtiani, qui in maximū creuerunt numerum, conferuntur gregibus caprarū. cūm enim præcepta legis ruminantur, & fide cœleſtia contemplantur, munda ſunt animalia, quæ caprarū inſtar, alta atq; ſublimia depaſcuntur animo.* Dentes tui, ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro. omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. *Detonſis ouibus nihil albius, ita Euangeliſtis, Apoſtolis, & doctoribus exuto veteri homine, & detonſa ſordium omniū iugi ſcabie, nihil purius, nihil denique candidius, qui cibum præmanſum alijs impertiunt, & ſpiritalem alimoniam è ſacra Euchariſtiæ mēſa collectam, famelicis largiuntur. Aſcendunt autem de lauacro, cūm fonte baptiſmatis abluti, & viuis aquis repurgati, in ſublimem euangelicæ philoſophiæ intelligentiā ſubuehuntur, & ſubuecti, feliciſſimam beatorum ſedem conſcendunt, nec ſimplici charitatis, aut fidei fœtu ditantur, ſed gemellis, & gemino charitatis erga deum & hominem partu locupletati, ditiſſimos miſericordiæ theſauros effundunt omnibus, & aperiūt. id-*
Matth. 13. & 25. *circo rebus omnibus affluentes, ſterileſcere non poſſunt. Habenti enim (vt dicit Chriſtus in euangelio) dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur ha-*
Auguſtinus. *bere, auferetur ab eo. Auguſtinus proferens hunc locum, libro 2. de doctrina chriſtiana, capite 6. oſtendit quantum habeat roboris & momenti, oratio figurata in ſacris literis,*

ꝟbi dicit,hanc exponẽdo ſimilitudinem,Dentes eccleſiæ,eſſe ſanctos,qui præcidunt ab erroribus homines,& in eius corpus emollita duritia, quaſi demerſos transferũt. Oues ꝟerò detonſæ ſunt, qui oneribus ſecularibus,tanquam ꝟelleribus depoſitis,aſcẽdunt de lauacro,id eſt,de baptiſmate,ꝟt creent omnes geminos,id eſt,duo præcepta dilectionis: & nullus eſt ab iſto ſancto fructu ſterilis.Sunt qui dicunt, præſentem hanc enarrãtes hiſtoriam,in regione Baſan calidiſſima,greges ouium lauari in aquis,qui cum primum loti fuerint,aſcendunt in montem Galaad,& cæteros montes circumadiacentes,& ita fiunt oues admodum albæ & pingues,& in tantum creſcũt numerum,ꝟt nulla,careat prole,imò geminos pariunt fœtus,præter conſuetudinem ouium & caprarum,aliarum regionum. Nec mediocris hæc eſt laudatio in fœcũdiſſima chriſtianorum propagatione.Primùm dulci comparatione tonſarum,ꝟt dicit Ambroſius libro ꝟno de ijs,qui myſterijs initiantur,cap.7.Capras enim & in altis paſci ſine periculo nouimus,& in præruptis ſecuras cibum ſumere.Deinde cùm tondentur, deonerari ſuperfluis. Harum gregi comparatur eccleſia,multas in ſe habens animarum ꝟirtutes,quæ per lauacrum,ſuperflua peccata deponant,quæ myſticã fidem,& moralem gratiam deferant Chriſto, quæ crucem domini Ieſu loquãtur,in ijs formoſa eſt eccleſia.hæc ille. Sicut vitta coccinea,labia tua,& eloquium tuum dulce.*Coccum,color eſt ſanguinis,ꝟitta coccinea,mitra dicitur.Raab illa meretrix,quæ ſaluari meruit,& Iſraelitico populo aſſociari,coccineum funiculum,in ſignum ſalutis,per feneſtram ſuæ domus appendit,quapropter hæc penſiculatim explicãdo myſteria, dicimus,illorũ labia eſſe coccinea,& ꝟalde decora,qui cruentã Chriſti mortem,& ſanguinẽ,ob naturæ humanæ reparationem effuſum,iugiter prædicãt,nihilq́ exiſtimãt ſe dulcius inueniſſe,quod palàm apud chriſtianos loqui poſſint,& decantare:ſicut & Apoſtolus ait, Nihil me arbitror inter ꝟos ſcire,niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum. Per coccum, etiam flamma charitatis (authore Gregorio) intelligitur,qua prædicatores ardent,& per eos alij accenduntur, per quos eloquium ſanctæ eccleſiæ dulcoratur.quia dum,quæ dicunt,faciunt,prædicationes ſuas hominibus,quaſi ſapidas eſcas apponunt.hæc ille.Nec quicquã habes, quod cum caſtis,ſobrijs & ꝟerè aureis Chriſti & eccleſiæ,eloquijs conferre poſſis.Et licet flexanima illa oratorum eloquentia, & ſuada medulla plurimum habeat energiæ & momenti,ad exercendos hominum affectus,ad deniq́ perſuadendum & oblectandum,ꝟt totum hominẽ ad ſe alliciat,rapiat & pertrahat:minus tamen poteſt,quàm ſacra,compoſita,& temperata Chriſti eloquentia.Illa ſiquidem ſuos habet fucos,melle & ꝟerborum lenocinijs illitos,quos popello,& ignauis diuendit:hæc à fuco,fucatiſque ſermonum blandimentis,& laruata ſapientia abhorret.Illa ꝟrbes, & auguſtiſſima regũ palatia luſtrat & incolit:hæc ꝟiliſſimo contenta eſt tuguriolo,& tenui caſula. Illa denique ſua dilatat phylacteria, & primas honorum partes ambit, ſuáſq́ ꝟulgo phaleras, nec ſine ſuperba ſui nominis iactantia,oſtentat:hæc ꝟerò honorum contẽptrix,res humanas & caduca quæque ac fluxa deſpicit,nihilq́ docet,quod non ſit ſanctum,pudicum & ſyncerum,quã qui ſequitur,ꝟerſatilem fortunæ rotam ridet,nihílque putat ſibi eſſe iucundius,& expetibilius,quàm Chriſto adhærere:de hac enim eloquentia,ſcri-*

Ambroſius.

Ioſue 2.

1.Corint.2.

Gregorius.

Deutero.32. *ptum eſt in* Deuteronomio, *Concreſcat in pluuiã doctrina mea, fluat vt ros eloquium*
Iob.5. *meum.* De *hoc etiã eloquio dicebat* Iob *ad deum,* Ponam *eloquium meum.* & Pſalmogra
Pſalm.11. *phus,* Eloquia *domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ pur-*
Pſalm.17. *gatum ſeptuplum. & aliubi,* Eloquia *domini igne examinata. & rurſum,* Q*uàm dul-*
Pſalm.118. *cia faucibus meis eloquia tua.* Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, abſ-
que eo quod intrinſecus latet. *In genis rubore perfuſis, verecundia: in malo ve-*
rò punico, Chriſti *paſſio exprimitur.* Illi *igitur in facie eccleſiæ decorem obſeruãt, qui*
comitante verecundia caſtitatẽ amplexantur, eiúſque ſtudium vnicè colunt. Habet *etiã*
ſponſa ruborem in genis, cum ſacramentum dominicæ crucis, verbis fatetur, & factis
probat. Aut *genæ eccleſiæ, ſunt ſancti martyres, qui imitando* Chriſti *paſſionem, roſeo*
ſanguinis ſui decore perfunduntur, abſque etiam eo, quod intrinſecus latet, ſcilicet præ-
ter caſtitatis & martyrij meritum. Fragmine *ſiue fragmẽto mali punici rubicundo, &*
cortice exterius puniceo, voluntas martyrij deſignatur, quæ facto laudem meretur. De
natura & virtute mali punici, abundè diſſerit Plinius *libro 23. cap. 6.* Sicut turris
Dauid, collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis, mille clypei
pendent in ea, omnis armatura fortium. *Dauid extruxit turrim altiſſimam in*
2. Regum 5. *monte* Sion, *vt eſſet ſpecula ad præuidendum inimicos eminus venientes contra* Hie-
ruſalem, quam multis armorum præſidijs muniuit, vt ab hoſtibus ciues facilius prote-
gerentur. Hac *autem arce & turri altiſſima, adumbrabatur excellentiſſimus* Apoſtolo-
rum ſtatus, qui in eminentiſſimo & dignitatis & doctrinæ loco conſtituti, veluti ocu-
latiſſimi ſpeculatores, circunſpicerent, qui nam eccleſiaſticam arcem inuaderent, & in-
uictiſſimum euangelij propugnaculum concuterent, quorum tela, gladios, enſes, & mu-
nimenta omnia, diuino adiuti ſubſidio, perfregerunt. Hæc *deniq; turris dici poteſt, per-*
fectio vel doctrina ſanctorum, quæ non à ſe, ſed à Chriſto *ædificata eſt, cum propu-*
gnaculis, tum ſacrarum ſcripturarum teſtimonijs, quibus hæretici & infideles debellan
tur. Aut *conuenienter, hæc turris, dicetur canonica cùm veteris, tum noui teſtamenti*
ſcriptura, quæ per ſpiritum ſanctũ, velut turris excelſa conſtructa eſt, in qua mille pen-
dent clypei: quot enim ſunt in diuinis libris præcepta, tot ſunt noſtræ fidei, noſtrí-
que pectoris munimenta, quibus protecti, aduerſus callidiſſimas dæmonum inſidias, &
peſtilentiſſima hæreticorum dogmata ſtamus & reſilimus. Et *hic numerus, per pleni-*
Pſalm. 104. *tudinem vniuerſitatis, & hyperbolicè accipitur, ſicut in* Pſalmo, Verbi *quod manda-*
uit in mille generationes, tanquam diceret, in omnes generationes. Hunc *enarrans lo-*
Gregorius. *cum beatus* Gregorius *dicit,* Bene *igitur ſicut turris* Dauid, *collum ſanctæ eccleſiæ di-*
citur, quia ſancti prædicatores procul venientes hoſtes ſanctæ eccleſiæ ſpeculantur, &
fortiter reſiſtunt, ſi quid in eccleſia lædere conantur, & liberè terrena deſpicientes, cæ-
leſtia contemplantur. Collum *ergo propter hoſtium ſpeculationem, turris verò propter*
fortitudinem. & cum propugnaculis, turris Dauid *ædificata eſt, quia ſancti prædica-*
tores contra aduerſarios homines, ſi neceſſe ſit, miraculis armãtur: contra vitia autem
ſe clypeis muniunt, quia ne ſpiritualibus hoſtibus ſuccumbant, virtutibus ſe defendunt:
in quibus omnis armatura fortium pendet, quia quiſquis hoſtium cuneis fortiter reſi-

Digitized by Google

ſtere vult, in eis exempla videt, quibus armatus hoſtes ſtrenuè valet ſuperare. Mille
autem hic, pro perfectione ponitur, quia in millenario numero omnes numeri perfecti
complentur. Hæc ille. Duo vbera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemelli,
qui paſcuntur in lilijs, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. *Duo ec-*
cleſiæ vbera, duo ſunt teſtamenta, duobus hinnulis capreæ gemellis, id eſt, duobus popu
lis coaptata, circūciſionis ſcilicet, & præputij, ex peccati traduce natis: quæ tamen paſ- Galat. 2.
cuntur in lilijs, dum ſanctorum exemplis, & ſana doctrina proficiunt, quibus præfecti
ſunt aliquādo duo duces, Petrus ſcilicet, & Paulus: illi ſiquidem creditū eſt circunciſio-
nis euangeliū, huic verò præputij. Donec quidem aſpiret dies, & inclinētur vmbræ, hoc
eſt, donec beneficijs Chriſti, & ampliſſima gratia nobis collata, antiquatis veteris teſta-
menti vmbris, & nouo ſole Chriſtianis oborto, abſorbeatur, quod mortale eſt. Va-
dam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. *Hoc monte, altiſſima vitiorum*
mortificatio, & colle thuris, ſublimis humilitas exprimitur. Et ſenſus eſt, coniungar illis
qui carnis vitia mortificando, & deterſis lachrymarū fonte ſordibus, in ſummum vir-
tutis faſtigium conſcenderunt. Tota pulchra es amica mea, & macula non
eſt in te. *Eam ſibi ſponſa munditiam præ ſe fert, vt ne quidem vlla vnquam labecula*
fœdari & coinquinari potuerit, nec ſola facie nitet, ſed toto corpore, quid dicam corpo-
re? imò eximius & corpori & animo candor ineſt: nec tam dicenda eſt pulchra, quàm
ipſa pulchritudo. Hoc ſibi vult dramatica hiſtoria. Accommodemus & hanc mūditiam
eccleſiæ, de qua dicit Paulus ad Epheſios, Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus Epheſ. 5.
dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mūdans eam laua-
cro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem ma-
culam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata: nec ſolùm
in martyribus ſancta eſt & pulchra, ſed etiam in confeſſoribus, eruditis virginibus, in
continentibus, eleemoſynarijs, ac pœnitentibus. Sed obreperet facilè ſcrupulus, cum tota
eccleſia precetur ſibi cōdonari debita, quomodo caret labe & ruga? oramus enim vt ani- Matth. 6.
mi ſordes abluantur, & quotidiana vitia. Dicam, vt hunc diſcutiam ſcrupum, quod ab
Origene didici, qui homilia ſecūda, in primum lucæ caput ad locum illum, Erant autem Origenes.
iuſti ambo in conſpectu dei docet bifariam aliquid eſſe ſine peccato: alterum ſit, nun- Lucæ 1.
quam omnino peccaſſe: alterum verò, deſiiſſe peccare. Primus modus, nulli competit pu-
ro homini, niſi dei gratia à lapſu præſeruetur: ſecundus, viris ſanctis, & beatè viuen-
tibus, accōmodatur: fieri enim poteſt, vt qui antè deliquerit, deſierit peccare, & ſine pec
cato eſſe dicatur. hac forma dominus noſter Ieſus Chriſtus ſibi exhibuit glorioſam ec-
cleſiam, non habentem rugam neq; maculam, quam ſacro baptiſmi lauacro repurgauit,
& ſui ſanguinis effuſione abluit. nec ab Origene diſſidet Auguſtinus, dicens ſermone 29. Auguſtinus.
de verbis apoſtoli, Licet eccleſia non habeat rugam neq; maculam, nunquam tamen eſt
in hac via ſine peccato quotidiano, id eſt, veniali. nam precando deum dicit, Et dimitte Matth. 6.
nobis debita noſtra: & libro ſecundo, retractationum, capite 18. dicit, Non ita accipien-
dum eſt, eccleſiam non habere rugam, neq; maculam, quaſi iam ſit, ſed quæ præparatur
vt ſit, quando apparebit etiam glorioſa. Nunc autem propter quaſdam ignorantias, &

infirmitates membrorum ſuorum, habet vnde quotidie dicat, Dimitte nobis debita noſtra. Plura de hac re ſcripſimus libro 5. noſtræ Theoſophiæ, *capite* 4. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. *Libanus, candor interpretatur, ſiue dealbatio:* Amana, *iniquitas:* Sanir, *lucerna:* Hermon, *conſecratio. Sunt qui dicunt* Amana, *eſſe montem* Ciliciæ, Sanir & Hermon, *montes* Iudææ, *in quibus leones habitant. Aut hæc tria, dici nomina montium vltra* Ior*danem exiſtentium. Capita montium, ſunt principes: cubili leonum, ſuperbia magnatum exprimitur: & montibus pardorum, crudelitas maligni ſpiritus, & hypocriſis ſimulatorum hominum. Vult igitur ſublimis hæc allegoria, eccleſiam candore & puritate ſacri baptiſmatis, ac veſte nuptiali exornatam, ad Chriſtum contẽdere: niſi enim quis puriſſimum candorem in ſacro Chriſti lauacro, quo peccata abluuntur, perceperit, ad Chri-*
Pſalm.50. *ſtum proficiſci non poteſt. Vnde ſcriptum eſt, Aſperges me domine hyſſopo, & mundabor.* De Libano *ergo, ſancta eccleſia ad coronam venit, quia in* Chriſti *baptiſmo fidem percipit, ſub qua, cum* Chriſti *gratia, meretur, vt præmium aliquando obtineat. Et ſponſus ter hortatur ſuam ſponſam, vt veniat.* Nam *tribus inſtructa virtutibus, fide ſcili-*
Act.15. *cet, ſpe, & charitate, amplexibus ſui ſponſi ſumma cum voluptate perfruitur. De fide*
Hebr.11. *enim dicitur, fide mundans corda eorum. & iterum, Sine fide impoſſibile eſt deo placere.*
Pſalm.30. *De ſpe, In te domine ſperaui non confundar in æternum. & iterum, Spes non confun-*
Rom.5. *dit. rurſus, Quis in te ſperat, & derelictus eſt? De charitate, Si diſtribuero omnes fa-*
1.Corint.13. *cultates meas in cibos pauperum, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Poteſt & aliter intelligi, quòd ter dicat ſponſus, veni: primò, venit ſponſa ad ſponſum in carne per bona opera: ſecundò, abſoluta carne, ad percipiendam vitam æternam: tertiò, recepto corpore, ad fruẽdum poſt reſurrectionem perfectis gaudijs. Proſtratis autem fidei hoſtibus, victa dæmonum lucta, debellatis leonibus, domita ſuperborum arrogantia, & concuſſis pardorum ac crudelium montibus, immarceſſibilem, ac immortalem coronam nanciſcetur. Nulla ſiquidem corona glorioſior eſt illa, quæ de honeſtiſſimo generoſiſſimi certaminis labore parta eſt. Idcirco re-*
2.Timo.4. *cte dicebat* Paulus, *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus, in illa die iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs, qui diligunt aduentum eius, quos* Chriſtus *poſt euictam improborum iniquitatem, illuminat, conſecrat, ipſóſq; coronat: illorúmq; humilitatem optimo penſat præmio, qui ſuperbos proſtrarunt, & erectum elatorum ſupercilium*
Eſaiæ 20. *ſubiugarunt. De quibus ſcriptum eſt, Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Illi verò de cubilibus leonum veniunt, qui de magnificis ac ampliſſimis regum palatijs, ad amplexandum fidei vexillum curſitant: de montibus verò pardorum, qui ſedatis arrogantiæ fluctibus, & relictis philoſophorum ſtudijs, magna cum animi ſimplicitate ad* Chriſtum *properant. Et quia pardi variegatis coloribus, geſtant in cute maculas, clanculum tamen obtectas, hypocritæ, montibus pardorũ deſignari poſſunt, qui affectata laudis gloria, & prætextato religionis candore, pietatem, & vitæ*

ſanctimoniam ſimulant, qui amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes ora- Mat.6.&13.
re, vt videantur ab hominibus, qui deniq; comedunt domos viduarum, oratione longa
orantes. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum
in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Exprimitur hic tropus,
& modus loquendi, quo ardentiſſimus ſponſi erga ſuam ſponſam amor agnoſcitur, nec
quicquam expreſſius dici potuit & elaboratius, quo feruentiſſimum amoris incendium
patefieret: hac ardenti flāma aduritur ſponſus, nec abſq; corculo ſuæ ſponſæ viuere po
teſt: quicquid penſitat, in ſinu eius infixum eſt, nec quicquam animo verſat, quod non
hunc ſpiret amorem. Nonnihil hic latet arcanum. Deſiderium repurgandæ eccleſiæ, &
eripiendi oues à voraciſſimis luporum morſibus, pectus Chriſti, & cor illibatum tranſ-
fixit, & ita vulnerauit, vt ne quidem horula quieuerit, donec pro amicis ſuis animam
poſuerit: Bonus enim paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. atque iterum, Maiorem Ioan.10.
hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Et in Ioan.15.
ſynceræ dilectionis oculo vulneratum eſt cor ſponſi, quòd ſponſa, ſiue eccleſia, ſpretis
cæcæ fortunæ diuitijs æterna bona amauerit, & ſuſpexerit. Vnde dicit propheta, Vnā Pſalm.26.
petij à domino, hanc requirā, vt inhabitem in domo domini, omnibus diebus vitæ meæ.
Et in vno crine colli ſenſit hoc vulnus, quòd non ſtuduerit ornari viſibilibus, ſed æter-
nis. aut fortè, vnus oculus & crinis colli, eſt credentium populus: quem Chriſtus ita di-
lexit, vt atrociſſimum mortis ſupplicium pro eo pertulerit. Quàm pulchræ ſunt
mammæ tuæ ſoror mea ſponſa! Pulchriora ſunt vbera tua vino, & odor
vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Ne venuſtiſſimus corporis can-
dor, & pulchritudo mām̄arum ac verū te irretiat, & ſuis obuoluat pedicis, à litera ad
ſpiritalem intelligentiam demigra, & ad intelligenda hæc myſteria conuertas animum.
Nomine mām̄arum, ſancti & admirandi doctores exprimuntur, qui tyrones fidei, &
neophytos, lacte nutriunt, donec ad perfectam morum probitatem euecti fuerint, quos
tandem ſolido cibo educabunt. Nos Paulus ad Romanos cohortatur, vt infirmum in fi- Roma.14.
de aſſumamus, non quidem in diſceptationibus cogitationū, quem vult ad tempus olu-
ſculis victitare. Per mām̄as etiam, hoc in loco conuenienter dilectio dei & proximi in-
telligitur, per quas mens ſancta omnes ſenſus ſuos ſuaui dilectione nutrit, cū deo tena-
ciſſimè conglutinatur. Sed miraberis forſitan, hanc ſponſam, eſſe ſororem ſponſi: ſed ne
hæc te obturbet admiratio, dicā, hanc eſſe ſponſam per fidem, & ſororem per dilectio-
nem, ſunt etiam vnius & eiuſdem carnis, ſaltē myſticæ, & eiuſdem animi. Nec menti- Gene.26.
tus eſt Abraham, cū dixit: Saram eſſe ſuā ſororem, quia erat ei propinqua ſanguine, re-
ferens eam eſſe filiam fratris ſui, vt dicit Ioſephus, libro 1. antiquitatū Iudaicarum, ca Ioſephus.
pite 20. ſicut etiam Loth dictus eſt frater Abrahæ, quòd eſſet filius fratris eius. Itaque
inquit Auguſtinus lib.16. de ciuitate dei, capite 19. Abraham vxorē tacuit, nec tamen Auguſtinus.
negauit, coniugis tuendā pudicitiam cōmittens deo, & humanas inſidias cauens vt ho-
mo, quoniam ſi periculum, quantum cauere poterat, non caueret, magis tentaret deum,
quàm ſperaret in deo. Non deſunt qui dicant, Abraham myſticè loquutum, cum dicebat
Saram eſſe ſuā ſororem, nam eam vocabat ſororem, ſecundum virtutem animi. Sed de

hac re plus ſatis.De vberibus ſponſæ vino pulchrioribus,quæ ſuauius ſpirāt odoramē-tum,quàm pigmenta & pretioſiſſima aromata, diximus in explanatione primi capitis huius libri,quibus & apoſtoli, & apoſtolici viri deſignantur, quorum ſtudia, labores, & merita fragrantiſſimos balſami & aromatum odores longè præcellunt: & hic odor vnguentorum ſuper omnia aromata,dici poteſt, diſtributio gratiarum, quæ per ſpiri-
1.Corint.12. *tum ſanctum cōceſſa eſt,quam Apoſtolus declarat, dicens,Alij per ſpiritū datur ſermo ſapientiæ,alij ſermo ſcientiæ,ſecundum eundem ſpiritum,&c.Aliter,hæc vnguēta dicuntur virtutes,quæ à charitate proficiſcuntur. Habent etiā reprobi nōnunquam aromata,quibus redolent, quia tamen in ſtudio charitatis non perſiſtunt,vix quicquam agere poſſunt,quod deo placeat:qui in horrendo illo iudicio dicent iudici æquiſſimo, Do-*
Matth.7. *mine in nomine tuo prophetauimus, in nomine tuo dæmonia eiecimus, in nomine tuo virtutes multas fecimus,quibus reſpondebit iudex, Nunquam noui vos, diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua: & odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris. *In fauo,mel latet,& cera videtur.Appoſitè igitur mellitiſſima ſponſæ labia,fauus vocantur,quia cum in fragili humanæ carnis vaſculo latet ſapientia, quaſi mel in cera occultatur: quando verò ſapiens arcana rerum diuinarum myſteria aperit & reuelat, tunc fauus diſtillat.Docet & Paulus, theſaurum euangelicæ ſapiētiæ in vaſis fictili-*
2.Corint.4. *bus reconditum eſſe. Habemus, inquit, theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, vt ſublimitas ſit virtutis dei, & non ex nobis: nec fulget illis illuminatio Euangelij,quorum mentes vitijs excæcatæ ſunt. Mel etiam ſuauiſſimum,quod in fauo latet, dici poteſt*
Coloſſ.2. *plenitudo diuinitatis,quæ corporaliter in Chriſto inhabitat, & velamento precioſiſſimæ humanitatis tegitur . Aliter, fauus diſtillans labia, expoſitio ſacrarum literarum vocabitur, mellis & lactis dulcorem in ſe continens. In lacte, eruditio paruulo-*
1.Corint.3. *rum: ſicut dicit Paulus,Tanquam paruulis in Chriſto,lac vobis potū dedi,non eſcam: in melle verò, ſolidior perfectorum doctrina exprimitur & ſpiritalis diuinorum eloquiorum intelligentia:mel enim ceram diſtillat, & ſingulæ bibliorum ſententiæ, multiplices ſenſus ſtillant & pariunt. dicit eccleſia de hoc melle & fauo apud Eccleſiaſti-*
Eccleſia.24. *cum, capite vigeſimoquarto, Spiritus meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauum. Labia ſponſæ, ſunt doctores peritiſſimi, qui multifariam ſacræ ſcripturæ intelligentiam patefaciunt & explicant: veſtimenta verò eccleſiæ,quibus odoratius eſt nihil, bona ſunt opera, quibus præcedentium malorum turpitudo operitur,*
Apocal.16. *ne videatur. de quibus ſcribit Ioannes in Apocalypſi, Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua,ne nudus ambulet,& videatur turpitudo eius.Et nobis opus eſt mundis & nitidis indumentis,ſi in ſacra Chriſti menſa diſcumbere velimus,& ad nuptiale conuiuium intromitti.Nec iniuria dixit rex ſummus,illi,qui ſordida veſte amictus, in conuiuio diſcubuerat, Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem?at cum ille obmutuiſſet,dixit ſuis miniſtris,ligatis manibus,& pedibus eius, mit-*
Matth.22. *tite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Eccleſiaſtes quoque nos monet, vt veſtimenta noſtra ſint*

ſemper candida. & odor veſtimentorum Eccleſiæ, odori thuris confertur, quia cunċta quæ pro domino agit eccleſia, orationum pro ea, vicem reddunt, & in omnibus operibus ſuis interpellat dominum. Thus ſiquidem pro oratione ponitur, ſicut ſcriptum eſt, aſcendat oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Eccleſi.9. *Dici poſſunt optimi concionatores, odoratiſſima eccleſiæ veſtimenta, qui puras ad dominum precationes fundunt.* Pſalm.140. Hortus concluſus, ſoror mea ſponſa: hortus concluſus, fons ſignatus. *Sponſus ſuam confert ſponſam horto cultiſſimo, in quo ſunt pomaria varijs referta fructibus, ſunt & arbores auriferæ, vis plura? Vernantiſſimis floribus, & violis odoratiſſimis nobilitatur, quibus tranſeuntium oculos paſcit, & mire oblectat, ad quem ſponſus propter loci amœnitatem frequenter diuertit. Nec lectiſſimi & pulcherrimi hortuli tanta vi homines ad ſe pelliciunt, quanta ad ſe ſponſa ſuum ſponſum pellexit & attraxit. Hic hortus, ſancta dicetur eccleſia, quæ homines ex omni natione collectos, nutrit in fide, nutritos amœniſſimis virtutum floribus illuſtrat: & ex eo concluſus eſt hic hortus, quòd charitatis vallo, & omnibus ſacrarum literarum præſidijs circumquaq; muniatur, ne hæreticorum obſidione & machinamentis circumuentus dilaceretur & diuellatur. Vnaquæq; etiam anima, hortus eſt concluſus: in quo odoratiſſimi pudicitiæ flores gignuntur, & infrænes animi affectus coercetur, ne acrius illi inſultent vitia, ne etiam ad interiora loci diripienda, aſtutiſſimus hoſtis irrumpat. Hic deniq; hortus pulcherrima ſpiritalium operum germina gignit, in quo fons eſt irriguus & lympidiſſimus, cuius virtute antiqui hominis ſordes derterguntur: & eccleſia hoc horto expreſſa, dicit, Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.* Eccleſia.24. *Qui etiã ſua pauperibus largiũtur, dici poſſunt hortus irriguus, & fons aquarum cuius non deficient aquæ.* Eſaiæ 58. *Hunc ediſſerens locum Auguſtinus libro 5. de baptiſmo cõtra* Auguſtinus. *Donatiſtas, capite 27. dicit, Hoc intelligere non audeo, niſi in ſanctis & iuſtis, non in auaris & fraudatoribus, & raptoribus, & fœneratoribus, & ebrioſis, & inuidis, qui tamen cum iuſtis baptiſmum habuerunt communem, cum quibus cõmunem vtique non habuerunt charitatẽ. Poteſt etiam appoſitè, mater Chriſti virgo Maria, hic hortus concluſus, & fons ſignatus intelligi, in cuius vtero etiã pudiciſſimo, fuit concluſus & conceptus dei filius. Hic caſtiſſimus hortus, caſtiſſimũ & pudiciſſimum florem peperit. cuius odore & mirabili virtute meruit, vt perpetuò floreret. Hæc virgo inculpatiſſima dicere poteſt, Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris, & flores mei, fructus honoris & honeſtatis.* Eccleſi.24. *Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei, in me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ & virtutis, eadem quoque peculiaris laudatio, eccleſiæ accõmodari poteſt, quæ ex eo fons appellatur, quòd cæleſtia meditando, viuã ſacrarum literarũ aquam, ſitientibus abundè ſuppeditet. hæc eſt nitidiſſima aqua, de qua dicit Chriſtus, Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet inæternum. & aqua, quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Ioan.4. *& rurſum, Qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluent de ventre eius.* Ioan.7. *& fons iſte, ſermone fidei ſignatur, in quo ſublimia ſacræ ſcripturæ myſteria abſconduntur. In illo noſtra pudico affectu proluamus labra, in illo inebriemur: hic mentem ſaginat, ſiticuloſos*

reficit, & animum ſyncera voluptate delectat: ad hunc nimia laſſitudine fatigati con-
Eccleſiaſt.1. fugiamus, vt poſt torrentiſſimum tribulationum æſtum, refrigeremur. Fons ſapientiæ
Eſaiæ 12. diuinæ, eſt verbũ dei in excelſis, cuius meminit Eſaias, dicens, Haurietis aquas in gau-
dio de fontibus ſaluatoris. Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorũ,
cum pomorum fructibus. Mala punica ſub rubeo cortice multitudinem granorum
continẽt, ſuauiſſimi verò pomorum fructus, gratiſſimum omnibus dulcorem præſtant.
Malis punicis, ſancti martyres deſignantur: & pomorum fructibus, honeſtæ vitæ, bo-
norúmq; operum ſuauitas. Cæleſtis igitur hæc erit intelligentia, Eccleſia puriſſimo ſa-
cri baptiſmatis fonte irrigata, paradiſum emittit, quandoquidem homines quos ſacro
baptiſmate regenerat, ad cæleſtem paradiſum, & ad ſpiritalium deliciarum hortũ per-
ducit. Emittit & eccleſia ex ſuo feraciſſimo agro nõ ſolùm ſancta opera, verumetiam
floridas doctiſſimorum hominum homilias, quibus filios in fide gignit, genitos fouet &
nutrit, quos tandem roſeo martyrij cruore rubentes, ad victricem palmã, & cæleſtium
Hebr.11. bonorum gloriã perducit. Illi ſunt, qui in occiſione gladij mortui, æternas repromiſſio-
nes adepti ſunt, qui nunc gloriantur in cælis, ꝙ dum hanc agerent vitam, ſtrenuè etiam
ad ſanguinis effuſionem vſq; decertarunt, nec vitæ propriæ pepercerunt, vt non me-
diocrem eccleſiæ vtilitatem, vnà cum ſapidiſſimis pomorum fructibus adferrent: qui
paradiſum in virtutibus plantatam, & aureis bonorum operum fluuijs irrigatam, non
tam excoluerunt, quàm excultam adauxerunt, & velut aquæ ductus de cæleſti alueo
Apocaly.2. & gurgite ſuum irrigantes hortum, meruerunt, vt parta inſigni victoria, ederent de li-
gno vitæ, quod eſt in paradiſo dei. Cypri cum nardo, nardus & crocus, fi-
ſtula, & cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloe, cum
omnibus primis vnguentis. Cyprus, arbor eſt aromatica, ſemine coriandri, florẽ
Plinius. candido, odorato, vt ſcribit Plinius libro ſuæ hiſtoriæ. 12. cap. 24. & de cyprino vnguẽ-
to diſſerit libro 13. cap. 1. De nardo herba, agit libro 12. cap. 12. Frutex (inquit) eſt graui
& craſſa radice, ſed breui, ac nigra, fragilíq;, quamuis pingui, ſitum redolẽte vt cyperi,
aſpero ſapore, folio paruo denſóq;. De nardino verò vnguento libro 13. cap. 1. De croco
ſylueſtri optimo, libro 21. capite 6. & capite 20. diſſerens de croci medicina, dicit, Crocũ
cum melle non ſoluitur, nullóq; dulci, facillimè autem vino & aqua. Vtiliſſimum in me-
dicina: adſeruatur cornea pyxide. diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorũ
maximè ex ouo illitum. vuluarum quoque ſtrangulatus, ſtomachi exulcerationes, pecto
ris & renum, iocinorum, pulmonum, veſicarúmq;, peculiariter inflãmationi earũ vehe-
mẽter vtile. item tuſſi & pleuriticis. tollit & pruritus. vrinam [illegible] Qui crocum prius bi
berint, crapulam non ſentient. ebrietati eo reſiſtũt. coronæ quoq; ex eo mulcent ebrieta-
tem. ſomnum facit. caput leuiter mouet. Fiſtula (quæ & caſſia dicitur) arbor aromati-
ca eſt, ſed modica. De cinnamomo agit abundè Plinius libro 12. capite 19. & huius ar-
boris aromaticæ duo ponit genera: alterum candidum, alterum verò nigrũ. Verùm poſt
hanc adnotatiunculam, nobis licebit ad inſtitutum regredi. Cypro, cæleſtis gratiæ bene-
dictio ſignificatur: nardus, dominicæ paſſionis typum gerit: crocus, charitatis feruorem
exprimit. Coniungitur autem cyprus nardo, cùm diuina gratia nos Chriſto cõnectit: &

nardus croco,cùm feruentiſſima Chriſti charitate mortem æquo animo toleramus: fiſtula & cinnamomo,humilis ſanctorum cogitatio exprimitur:lignis verò Libani,ſublimia eccleſiæ & præclara bonorum opera,quod nobis ex Eccleſiaſtico,cap.24.compertũ eſt.Quaſi (inquit)cedrus exaltata ſum in Libano,& quaſi cypreſſus in mõte Siõ,quaſi palma exaltata ſum in Cades,& quaſi plantatio roſæ in Hiericho.Quaſi oliua ſpecioſa in campis,& quaſi platanus exaltata ſum iuxta aquã in plateis.Sicut cinnamomum & balſamum aromatizans odorem dedi, quaſi myrrha electa, dedi ſuauitatem odoris.Hæc etiam omnia,ſibi vendicãt incorruptionem, & inuictam martyrum fortitudinem,innocentiam, & illibatam vitæ integritatem,in puris chriſtianis Chriſti baptiſmate renatis: aut per has diuerſas aromatum ſpecies,deſignatur ſuauiſſimus ſanctarum virtutum odor & profectus: myrrha & aloe, arboribus quidem aromaticis, mortificatio vitiorum, & ſalubris pœnitentia,ac mortis Chriſti inſignia,exprimuntur, & pulcherrima eſt cum prioribus vnguentis comparatio.refrenata enim carnis laſciuia, & ſedatis primis inſultibus, præclara ſpiritus ſãcti munera percipimus. Eccleſia.24.

Fons hortorum,puteus aquarum viuẽtium,quæ fluunt impetu de Libano. *Debent & ad vitreos ſacrarum literarum fontes contendere,& ab argenteis euãgelicæ philoſophiæ puteis haurire fluenta,qui ſanctiores diſciplinas auide ſitiunt,quo facilius ſuã ſitim reſtinguant.quòd ſi biberint aquam,quæ ex lutulentis ſterilium diſciplinarum ciſternis profluxit,ſitient perpetuò.Idcirco prudenter dixit Chriſtus Samaritanæ,Omnis qui bibit ex aqua hac,ſitiet iterum:qui autem biberit ex aqua,quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum,ſed aqua quã ego dabo ei,fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitã æternam.Et hæc aqua fluit magno cum impetu de Libano, ſcilicet cum largitate donorum ſpiritus ſancti,quæ noſtris mentibus in ſacro Chriſti lauacro infunduntur, & hic aquarum ac fluuiorum impetus,animã exhilarat.De quo dicit Dauid,Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Dicit etiam Chriſtus in euangelio Ioannis, Qui credit in me,ſicut dicit ſcriptura,flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.Poſſunt etiam fonte hortorum,ſignificari ſpiritales fructus,quos gignit eccleſia,& puteo aquarũ viuentium, occulta ſacræ ſcripturæ myſteria,& altiſſima profunditas:aquis verò viuentibus,diuina Chriſti eloquia, quæ de ſacris diuinæ gratiæ theſauris emanant.* Ioann.4. Pſalm.45. Ioan.7. 2.Parali.16.

Surge aquilo,& veni auſter,perfla hortũ meum,& fluent aromata illius. *Aquilo,ventus eſt frigidiſſimus,terram congelans, & corpora rigidiſſimo frigore conſtringit,hominibúſq́ torporem inducit,æſtuantibus tamen refrigeria præbet: auſter verò, ventus eſt calidus.Aquilone immundus ſpiritus,ſiue diabolus deſignatur,qui nititur nobis ignauiam & pigritiam inducere,& quos poſſidet,à bono opere torpere facit:auſtro verò,ſpiritus ſanctus figuratur,qui mentem hominum contingendo,oſcitantiam & torpedinem diſcutit,& fugat,nóſq́ facit ſummo amoris incendio erga Chriſtum æſtuare.De clementia auſtri dicit Dauid,Conuerte domine captiuitatem noſtram, ſicut torrens in auſtro.Debemus igitur precari,vt ſpiritalis aquilo(ſi nos læſerit)diſcedat,aut interpellare,ne animum noſtrum feriat,& nobis auſter ſuum aſpiret genium,& ſua benignitate perflet amœniſſimum eccleſiæ hortum, in quo flores ſpirant odorem aroma-* Pſalm.125.

& optimi eccleſiæ doctores & concionatores,quorum diligentia,ſtudijs,& ſanctis homilijs illuſtratur domus dei,& in dies clarior euadit.Per denariū, decalogum legis,au-
Gregorius. *thore* Gregorio,*accipimus:ſenario verò,intelligimus totum tempus, quo deus ſex diebus operatus eſt.Sublimius hæc meditādo dicemus,huiuſmodi viris fortiſſimis,adumbrari nobiliſſima corporis myſtici membra.Conſtituit enim ſpiritus ſanctus (qui non congeſſit in vnum ſolum hominem,neq; effudit omnes virtutū dotes,neq; omnia gratiarū munera) diuerſos eccleſiæ aſſertores, & tutiſſimos protectores,ne obuolui poſſet eccleſia, & illaqueari callidis dæmonū caſſibus, & decipulis. Quoſdā enim (inquit Paulus)*
1.Corint.12. & Epheſ. 4. *poſuit deus in eccleſia,primū* Apoſtolos,*ſecundo* Prophetas,*tertio doctores,deinde virtutes,exinde gratias curationum,opitulationes,gubernationes, genera linguarum,interpretationes ſermonum,hic gladius eſt verbum dei.Viuus eſt enim ſermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ,*
Hebr.4. *ac ſpiritus, compagum quoque,ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.Et de gladijs, & enſibus ſpiritalibus,quibus aduerſus dæmonē decertamus,*
Epheſ.6. *loquitur* Paulus *ad* Epheſios,*dicens,Induite vos armaturā dei,vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli,quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates,aduerſus mundi rectores tenebrarum harū,contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.Propterea accipite armaturā dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare.State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam iuſtitiæ, & calceati pedes in præparationē euangelij pacis,in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus,quod eſt verbum dei.Et illi ſunt ad bella ſpiritalia aptiſſimi,qui nouerunt carnali concupiſcentiæ obluctari, & repugnare. & enſem ſuper fæmur ſuum cōmodè baiulant,qui infrænes affectus, & libidines,temperantia & frugalitate mortificant, & aſſiduè auſtera vita inſultus carnis & aculeos frangunt.* Ferculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani, columnas ius fecit argenteas,reclinatorium aureum,aſcenſum purpureum,media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem. *Ne hallucineris,nomine ferculi, exprimi epulas & cibos lautiſſimos: ferculum hoc in loco dicitur, geſtatorium, & qui tranſtulit ex ſeptuaginta interpretibus,legit ferculum,græcè habetur,* φορεῖον,*id eſt,*
Exod.35. *ferculum ſiue geſtatorium. Et hic differit Salomon de tabernaculi extructione, quod promptiſſimis populi donarijs illuſtratū eſt,cui dominus præceperat, fieri tabernaculum fidei, & in honorem dei & cultum, extructum eſt, quod dictū eſt ferculum à ferendo,*
Lyranus. *quaſi fericulū, vt placet* Lyrano, *quia portabatur à leuitis, & deferebatur de loco ad*
Nume.4. *locū. & in* Hebræo *habetur, papillionē fecit ſibi rex Salomon. Eſt autē papillio, domus portabilis de lignis Libani,quæ ſunt imputribilia.Domus dei,quæ eſt columna, & fir-*
1.Timot.3. *mamentum veritatis,fulcitur fundamento imputribili, quod eſt Chriſtus.Fundamen-*
1.Corinth.3. *tum enim aliud nemo poteſt ponere,præter id quod poſitum eſt,quod eſt Chriſtus Ieſus.Et apoſtoli ſunt hæc ſtructura & ædificatio,quæ neq; fluminibus,neq; ventis con-*
Matth.7. *cuſſa,collabetur:fundata enim eſt hæc domus ſuper firmam petram, & huius inſignis*

Digitized by Google

ædificij columnæ & fulcra, fulgebunt perpetuò in regno dei. Ex eo columnæ illius tabernaculi dicũtur argenteæ, quia intra tabernaculum erant quatuor columnæ, quarum baſes erant argenteæ, & in illis columnis pendebat velum, diuidens ſanctum, & ſanctum ſanctorum, & ideo dicuntur argenteæ à baſe, qua nititur ædificium. Secundum myſticam intelligentiã, hæ columnæ argenteæ & ſuſtentacula eccleſiæ argentea, ſunt Apoſtoli *& doctores, ſicut* Paulus *dicit ad* Galatas, *Cum cognouiſſent gratiam dei,* Iacobus, Cephas, *&* Ioannes, *qui videbantur columnæ eſſe, dextras mihi &* Barnabæ *dederunt ſocietatis. Dicunt nonnulli hoc ferculum, eſſe carnem humanã, quam* Deus *ſibi fabricauit, in qua delituit Chriſtus, vt homo homines alloqueretur. Vt enim conſules & duces, dum procedunt, in ferculo ſedent, per ipſóſque negotia mundi reguntur: ſic & in carne humana,* Deus *conuocando eccleſiam ſanctam, ferculũ ſibi fecit, quo quidem non mundi negotia, ſed cæleſtis regni documenta firmauit.* Reclinatorium aureum, *propitiatorium erat nitẽs auro, quod erat quaſi ſedes dei: aureum quidem, quia totum erat de auro puriſſimo. Et qui ſublimia dei myſteria intelligunt, ſynceram Chriſti doctrinam profitentes & verbo & opere, velut aurum in eccleſia refulgẽt.* Aſcenſum purpureum, *vocat prædictum velum, eò quòd in columnis erigebatur in altum: purpureum quidem, quòd erãt ibi varietates purpura intertextæ. Hoc nonnihil habet arcani, quòd eximiam martyrum perfectionem in effuſione ſanguinis præfiguret.* Media verò charitate conſtructum eſt, *quia poſt velum intra ſanctum ſanctorum ſuper pauimentum erat arca, in quà erant tabulæ, & vrna aurea habens manna, & virga* Aaron, *quæ fronduerat: hæc autem erant diuinæ charitatis erga populum indicia, idcirco addidit propter filias* Hieruſalem, *propter ſcilicet populum Iſraeliticum, cui Hieruſalem metropolis erat futura, pro cuius ſalute ante propitiatorium fiebant à ſummo ſacerdote orationes. Etiã Chriſtus nulla alia cauſſa iſta omnia eccleſiæ ornamenta conſtruxit, niſi quia dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam deo, in odorẽ ſuauitatis, vt ad cæleſte reclinatorium, multis laboribus, ærumnis, flagellis, verberibus, fame, ſiti, eculeis & carceribus perueniremus, & per gradum purpureum aſcenderemus.* Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lętitiæ cordis eius. *Ad contemplanda huius myſterij ſecreta, rudes, ſqualidi, & ſcelerati non conuocantur, ſed duntaxat ingenioſi, mundi, & qui perfectos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali. Egredimini filiæ Hieruſalem, & optimi Chriſtiani, de lutulentis vitiorũ fæcibus, de caligine mũdi, de maledictionis, incredulitatis, & perfidiæ domo, ad viſendum Chriſtum in humanitate, quam de puriſſima virgine ſuſcepit, inſigni diademate coronatum, & in paternæ maieſtatis dextera collocatum, qui dixit* Caiphæ, *& cæteris* Iudæis, *Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis dei, & veniẽtem in nubibus cæli. Et alibi, differens de extremo iudicio, dicit, Videbunt filiũ hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa, & maieſtate. Et prius dixerat ſuis diſcipulis, Filius enim hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum angelis ſuis, & tunc reddet vnicuiq; ſecundum opera eius. Aliter quidam exponũt hunc locum, Semper præ ocu-*

Exod. 36. Galat. 2. Exod. 25. Exod. 36. Ephes. 5. Matth. 26. Matth. 24. Matth. 16.

lis babete ſanctæ animæ,regem Salomonem,pacificum noſtrum,qui Chriſtus eſt,quemadmodum paſſionem ſuſtinuit,vt genus humanum ab interitu liberaret,inſpicite eum in diademate quo coronauit eum mater ſua illa ſpinea corona, quam capiti eius Synagoga ſuperpoſuit,in die deſponſationis eius,quæ primum facta eſt in lege,cum tenera ſponſa ab optimo legumlatore dotalia munera accepit. Vniuerſam tamen eccleſiam ſibi Chriſtus deſpondit,quando in ara crucis,omnes in ſe credentes edocuit: quos etiā Pau-
2.Corint.11. *lus deſpondit vni viro,virginem caſtam exhibere Chriſto. Et cum Chriſtus fuit à terra*
Ioan.12. *exaltatus,omnia ad ſeipſum attraxit,quod certè nobis maximum lætitiæ argumentum præbuit. Nouit enim Chriſtus ſummam gratiam,quam nobis ſua paſſione condonauit, cuius beneficiis noſtra omnia ſtudia debent referri acceptiſſima.*

ARGVMENTVM QVARTI CAPITIS.

Sponſus ipſiſſimam ſuæ ſponſæ imaginem, & elegantiſſima natiuæ pulchritudinis liniamenta,non ſolùm exquiſitiſſimo penicillo,verumetiam viuis coloribus,& ſelectiſſimo artificio depingit,quam à caſtis & verecundis oculis,atque à reliquo totius corporis candore,magnopere commendat,à cuius ore nihil egreditur, quod non ſit ſuauiſſimo melle dulcoratius,& ambroſio mali punici odore longè fragrantius,& ea corporis & animi munditia nitet,vt de pulchritudine & caſtimonia iure poſſit cum ipſis virtutibus contendere,nihílque in ea deſiderari poteſt,quod non ſit omni ex parte beatum. Quid me hercules felicius vnquam,& optabilius ſponſo contingere potuit,quàm inueniſſe ſponſam,in qua nulla eſt macula, nullus turpitudinis næuus, nulla deniq; ruga: ſed omnia ſanè in ea,tanquam in vno venuſtiſſimo flore abſolutiſſima ſunt.

CAPVT QVARTVM.

QVàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es! Oculi tui columbarū,abſq; eo quod intrinſecus latet. Capilli tui ſicut greges caprarum,quæ aſcenderunt de monte Galaad. Dentes tui, ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro. omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. Sicut vitta coccinea labia tua: & eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ,abſque eo quod intrinſecus latet. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis. mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui paſcuntur in lilijs, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Vadam ad montem myrrhæ,& ad collem thuris. Tota pulchra es amica mea,& macula non eſt in te. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorū tuorum, & in vno crine colli tui. Quàm

pulchræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa! Pulchriora ſunt vbera tuà vino, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua: & odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris. Hortus concluſus, ſoror mea ſponſa: hortus concluſus, fons ſignatus. Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus & crocus, fiſtula, & cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viuētium, quæ fluunt impetu de Libano. Surge aquilo, & veni auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.

QVàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es! Oculi tui colūbarum abſque eo quod intrinſecus latet. *Eo ſpōſus amore in ſuam ſponſam æſtuat, vt non ſatis poſſit eximiam eius pulchritudinem commendare, quam non ſolùm vocat pulchram, elegantem, & decoram, verumetiam mira cum quadam repetiti ſermonis gratia, omnium pulcherrimam & mundiſſimam prædicat. ſed hæc ſuam habent hiſtoriā. Sublimiori philoſophia, arcanum hoc excutiendo myſterium, dicimus, eccleſiam abſterſis vitiorum ſordibus, & abraſa inueteratorum ſcelerum conſuetudine, mirum in modum Chriſto placuiſſe, quam à gemina pulchritudine laudat, fidei ſcilicet & operum, aut à prædicatione, & honeſtis vitæ officijs. Primarij etiā eccleſiæ antiſtites duplici honore digni ſunt, modo ſuis præſint & verbo & opere. Dicit enim Paulus ad Timotheū, Qui bene præſunt preſbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* 1. Timot. 5. *Nec abſurdè conferūtūr oculi ſponſæ, oculis columbarum: nam quemadmodum columbis nihil eſt ſimplicius, nihil deniq; benignius, ita hæc vnica ſponſa Chriſto amiciſſima, nihil eſt ſimplicius, nihil purius, nihil deniq; ſanctis viris tractabilius, qui nec ſua nouerunt extollere ſtudia, nec optimis aliorum operibus & monimentis inuidere. Porrò in proſperis non ſuperbiunt, nec inſoleſcunt, nec in aduerſis deijciuntur, & illibata conſcientia, ac puritate vitæ, magis deo quàm hominibus placere contendunt. Mihi Paulus columbinis oculis exornatus, præclarè viſus eſt dixiſſe, An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* Galat. 1. *Voluit & eccleſia ſoli Chriſto placere, huic ſoli ſponſo indiſſolubili nexu adhærere, nec ſuos vnquam oculos elato ſupercilio ad prædam huius inſtabilis ſeculi inflexit, nec inſtar vulturū inhiauit cadaueri, & hiſce temporaneæ vitæ opibus & honoribus, ſed ſyncero ſui ſponſi amore cōtenta vixit: quam (vt conijcere poſſum) admiratur Chriſtus & extollit, non ſolùm à candore corporis, verumetiam & animi. cuius mundities & honeſtas, non tam ſub omnium oculos poſita eſt, quàm quòd introrſus & in intimo mentis receſſu lateat. Idcirco appoſitè dictum eſt, abſque hoc quod intrinſecus latet, itaq; miram quandam exterius præ ſe fert gratiam. Laudatur quippe eximia corporis forma & pulchritudo, qua plerunque non tam alliciuntur oculi, quàm rapiuntur, magis tamen animi pulchritudo & venuſtas extollitur. Illa ſiquidē tandem flacceſcit & perit, hæc verò perpetuo floret & durat, diutiúſq; perſiſtit, cùm euange-*

Digitized by Google

Eſa.40. lica pietate & ſapiẽtia illuſtratur. Omnis quippe caro vt fœnum, & omnis gloria eius,
Eccleſi.14. tanquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius decidit. Verbum autem domini, manet
Iaco.1. 1.Petr.1. inæternum. Capilli tui ſicut greges caprarũ, quæ aſcenderunt de monte Galaad. Galaad, aceruus teſtimonij interpretatur. Myſticam ſectando intelligentiam, poſſunt per capillos, illi qui ex circunciſione crediderunt, deſignari: hi aſcenderũt de monte Galaad, quia per teſtimonia ſacrarum ſcripturarum, venerunt ad fidem. Exprimitur & capillis, ornamentũ capitis, & præſertim in mulieribus. Mulier enim, ſi co-
1.Corint.11. mam nutriat, gloria eſt illi, quoniã capilli pro velamine ei dati ſunt: oblectant & ſponſum cinnamei, & aurati huiuſce ſponſæ capilli, & crines multifidi, & compoſitiſſimo ordine diſtincti, latius patent & diſtenduntur, quàm greges caprarũ. Et idcirco ſecundum allegoriam, Eccleſia populum illum in ornamento quammaxime habet, qui ex circunciſione primitus fidem amplexatus eſt. Aut ſi mauis, gentiles intellige, qui diuẽditis ſuis facultatibus, certatim contenderunt adorare Chriſtum in cunis iacentem, & contemptis fortunæ bonis, ac relictis parentibus, ſequuti ſunt dominum. de quorum matre
Eſaiæ 54. Galat.4. ſcriptum eſt, Lætare ſterilis, quæ non paris, erũpe & clama quæ non parturis, quia plures ſunt filij deſertæ, quàm eius, quæ habet virum. Sed pauliſper inſiſtemus ſimilitudini, de capillis, & gregibus caprarum adductæ. Quemadmodum capræ aſcenderũt, & creuerunt in magnum numerum, in monte Galaad, per generationẽ carnalem: ita chriſtiani, in copioſiſſimum numerum creuerunt, per regenerationem ſpiritalem, ſcilicet per ſacram baptiſmi ablutionem. Et vnum adnotare licebit huic ſententiæ commodiſſimũ,
Nume.32. quòd in monte Galaad, & in tota terra Baſan, quæ huic mõti adiacet, magis multiplicãtur greges caprarum quàm aliubi, ſicut accidit vni regioni & terræ, vt ſit aptior ad generandum, altera, & longè fertilior: idcirco terram illam petierunt filij Rubẽ in ſortem, tanquam maiores: non abſonè igitur capilli eccleſiæ, & chriſtiani, qui in maximũ creuerunt numerum, conferuntur gregibus caprarũ. cùm enim præcepta legis ruminantur, & fide cæleſtia contemplantur, munda ſunt animalia, quæ caprarũ inſtar, alta atque ſublimia depaſcuntur animo. Dentes tui, ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro. omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. Detonſis ouibus nihil albius, ita Euangeliſtis, Apoſtolis, & doctoribus exuto veteri homine, & detonſa ſordium omniũ iugi ſcabie, nihil purius, nihil denique candidius, qui cibum præmanſum alijs impertiunt, & ſpiritalem alimoniam è ſacra Euchariſtiæ mẽſa collectam, famelicis largiuntur. Aſcendunt autem de lauacro, cùm fonte baptiſmatis abluti, & viuis aquis repurgati, in ſublimem euangelicæ philoſophiæ intelligentiã ſubuehuntur, & ſubuecti, feliciſſimam beatorum ſedem conſcendunt, nec ſimplici charitatis, aut fidei fœtu ditantur, ſed gemellis, & gemino charitatis erga deum & hominem partu locupletati, ditiſſimos miſericordiæ theſauros effundunt omnibus, & aperiũt. id-
Matth.13.& 25. circo rebus omnibus affluentes, ſterileſcere non poſſunt. Habenti enim (vt dicit Chriſtus in euangelio) dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur ha-
Auguſtinus. bere, auferetur ab eo. Auguſtinus proferens hunc locum, libro 2. de doctrina chriſtiana, capite 6. oſtendit quantum habeat roboris & momenti, oratio figurata in ſacris literis,

ubi dicit, hanc exponẽdo ſimilitudinem, Dentes eccleſiæ, eſſe ſanctos, qui præcidunt ab erroribus homines, & in eius corpus emollita duritia, quaſi demerſos transferũt. Oues verò detonſæ ſunt, qui oneribus ſecularibus, tanquam velleribus depoſitis, aſcẽdunt de lauacro, id eſt, de baptiſmate, vt creent omnes geminos, id eſt, duo præcepta dilectionis: & nullus eſt ab iſto ſancto fructu ſterilis. Sunt qui dicunt, præſentem hanc enarrãtes hiſtoriam, in regione Baſan calidiſſima, greges ouium lauari in aquis, qui cum primum loti fuerint, aſcendunt in montem Galaad, & cæteros montes circumadiacentes, & ita fiunt oues admodum albæ & pingues, & in tantum creſcũt numerum, vt nulla, careat prole, imò geminos pariunt fœtus, præter conſuetudinem ouium & caprarum, aliarum regionum. Nec mediocris hæc eſt laudatio in fœcũdiſſima chriſtianorum propagatione. Primùm dulci comparatione tonſarum, vt dicit Ambroſius libro vno de iis, qui myſterijs initiantur, cap. 7. Capras enim & in altis paſci ſine periculo nouimus, & in præruptis ſecuras cibum ſumere. Deinde cùm tondentur, deonerari ſuperfluis. Harum gregi comparatur eccleſia, multas in ſe habens animarum virtutes, quæ per lauacrum, ſuperflua peccata deponant, quæ myſticã fidem, & moralem gratiam deferant Chriſto, quæ crucem domini Ieſu loquãtur, in ijs formoſa eſt eccleſia. hæc ille. Ambroſius.

Sicut vitta coccinea, labia tua, & eloquium tuum dulce. *Coccum, color eſt ſanguinis, vitta coccinea, mitra dicitur. Raab illa meretrix, quæ ſaluari meruit, & Iſraelitico populo aſſociari, coccineum funiculum, in ſignum ſalutis, per feneſtram ſuæ domus appendit, quapropter hæc penſiculatim explicãdo myſteria, dicimus, illorũ labia eſſe coccinea, & val de decora, qui cruentã Chriſti mortem, & ſanguinẽ, ob naturæ humanæ reparationem effuſum, iugiter prædicãt, nihilq; exiſtimãt ſe dulcius inueniſſe, quod palàm apud chriſtianos loqui poſſint, & decantare: ſicut & Apoſtolus ait, Nibil me arbitror inter vos ſcire, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum. Per coccum, etiam flamma charitatis (authore Gregorio) intelligitur, qua prædicatores ardent, & per eos alij accenduntur, per quos eloquium ſanctæ eccleſiæ dulcoratur. quia dum, quæ dicunt, faciunt, prædicationes ſuas hominibus, quaſi ſapidas eſcas apponunt. hæc ille. Nec quicquã habes, quod cum caſtis, ſobrijs & verè aureis Chriſti & eccleſiæ, eloquijs conferre poſſis. Et licet flexanima illa oratorum eloquentia, & ſuada medulla plurimum habeat energiæ & momenti, ad exercendos hominum affectus, ad deniq; perſuadendum & oblectandum, vt totum hominẽ ad ſe alliciat, rapiat & pertrahat: minus tamen poteſt, quàm ſacra, compoſita, & temperata Chriſti eloquentia. Illa ſiquidem ſuos habet fucos, melle & verborum lenocinijs illitos, quos popello, & ignauis diuenditat: hæc à fuco, fucatiſque ſermonum blandimentis, & laruata ſapientia abhorret. Illa vrbes, & auguſtiſſima regũ palatia luſtrat & incolit: hæc viliſſimo contenta eſt tuguriolo, & tenui caſula. Illa denique ſua dilatat phylacteria, & primas honorum partes ambit, ſuáſq; vulgo phaleras, nec ſine ſuperba ſui nominis iactantia, oſtentat: hæc verò honorum contẽptrix, res humanas & caduca quæque ac fluxa deſpicit, nihilq; docet, quod non ſit ſanctum, pudicum & ſyncerum, quã qui ſequitur, verſatilem fortunæ rotam ridet, nihilque putat ſibi eſſe iucundius, & expetibilius, quàm Chriſto adhærere: de hac enim eloquentia, ſcri-*

Ioſue 2.

1. Corint. 2.

Gregorius.

Digitized by Google

Deutero.32. *ptum eſt in* Deuteronomio, *Concreſcat in pluuiã doctrina mea, fluat vt ros eloquium* Iob.5. *meum. De hoc etiã eloquio dicebat* Iob *ad deum, Ponam eloquium meum. & Pſalmographus*, Pſalm.11. *Eloquia domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum* Pſalm.17. *ſeptuplum. & alibi, Eloquia domini igne examinata. & rurſum, Quàm dulcia* Pſalm.118. *faucibus meis eloquia tua.* Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, abſque eo quod intrinſecus latet. *In genis rubore perfuſis, verecundia: in malo verò punico, Chriſti paſſio exprimitur. Illi igitur in facie eccleſiæ decorem obſeruãt, qui comitante verecundia caſtitatẽ amplexantur, eiúſque ſtudium vnicè colunt.* Habet etiã *ſponſa ruborem in genis, cum ſacramentum dominicæ crucis, verbis fatetur, & factis probat.* Aut *genæ eccleſiæ, ſunt ſancti martyres, qui imitando Chriſti paſſionem, roſeo ſanguinis ſui decore perfunduntur, abſque etiam eo, quod intrinſecus latet, ſcilicet præter caſtitatis & martyrij meritum. Fragmine ſiue fragmẽto mali punici rubicundo, & cortice exterius puniceo, voluntas martyrij deſignatur, quæ facto laudem meretur. De natura & virtute mali punici, abundè diſſerit* Plinius *libro 23. cap. 6.* Sicut turris Dauid, collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis, mille clypei pendent in ea, omnis armatura fortium. *Dauid extruxit turrim altiſſimam in* 2.Regum 5. *monte Sion, vt eſſet ſpecula ad præuidendum inimicos eminus venientes contra Hieruſalem, quam multis armorum præſidijs muniuit, vt ab hoſtibus ciues facilius protegerentur.* Hac autem *arce & turri altiſſima, adumbrabatur excellentiſſimus* Apoſtolorum *ſtatus, qui in eminentiſſimo & dignitatis & doctrinæ loco conſtituti, veluti oculatiſſimi ſpeculatores, circunſpicerent, qui nam eccleſiaſticam arcem inuaderent, & inuictiſſimum euangelij propugnaculum concuterent, quorum tela, gladios, enſes, & munimenta omnia, diuino adiuti ſubſidio, perfregerunt. Hæc deniq; turris dici poteſt, perfectio vel doctrina ſanctorum, quæ non à ſe, ſed à Chriſto ædificata eſt, cum propugnaculis, tum ſacrarum ſcripturarum teſtimonijs, quibus hæretici & infideles debellantur.* Aut *conuenienter, hæc turris, dicetur canonica cùm veteris, tum noui teſtamenti ſcriptura, quæ per ſpiritum ſanctũ, velut turris excelſa conſtructa eſt, in qua mille pendent clypei: quot enim ſunt in diuinis libris præcepta, tot ſunt noſtræ fidei, noſtríque pectoris munimenta, quibus protecti, aduerſus callidiſſimas dæmonum inſidias, & peſtilentiſſima hæreticorum dogmata ſtamus & reſiſtimus.* Et *hic numerus, per pleni-* Pſalm. 104. *tudinem vniuerſitatis, & hyperbolicè accipitur, ſicut in* Pſalmo, *Verbi quod mandauit in mille generationes, tanquam diceret, in omnes generationes.* Hunc *enarrans lo-* Gregorius. *cum beatus* Gregorius *dicit,* Bene *igitur ſicut turris* Dauid, *collum ſanctæ eccleſiæ dicitur, quia ſancti prædicatores procul venientes hoſtes ſanctæ eccleſiæ ſpeculantur, & fortiter reſiſtunt, ſi quid in eccleſia lædere conantur, & liberè terrena deſpicientes, cæleſtia contemplantur. Collum ergo propter hoſtium ſpeculationem, turris verò propter fortitudinem. & cum propugnaculis, turris* Dauid *ædificata eſt, quia ſancti prædicatores contra aduerſarios homines, ſi neceſſe ſit, miraculis armãtur: contra vitia autem ſe clypeis muniunt, quia ne ſpiritualibus hoſtibus ſuccumbant, virtutibus ſe defendunt: in quibus omnis armatura fortium pendet, quia quiſquis hoſtium cuneis fortiter reſi-*

ſtere vult, in eis exempla videt, quibus armatus hoſtes ſtrenuè valet ſuperare. Mille
autem hic, pro perfectione ponitur, quia in millenario numero omnes numeri perfecti
complentur. Hæc ille. Duo vbera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemelli,
qui paſcuntur in lilijs, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Duo ec-
cleſiæ vbera, duo ſunt teſtamenta, duobus hinnulis capreæ gemellis, id eſt, duobus popu Galat.2.
lis coaptata, circũciſionis ſcilicet, & præputij, ex peccati traduce natis: quæ tamen paſ-
cuntur in lilijs, dum ſanctorum exemplis, & ſana doctrina proficiunt, quibus præfecti
ſunt aliquãdo duo duces, Petrus ſcilicet, & Paulus: illi ſiquidem creditũ eſt circunciſio-
nis euangeliũ, huic verò præputij. Donec quidem aſpiret dies, & inclinẽtur vmbræ, hoc
eſt, donec beneficijs Chriſti, & ampliſſima gratia nobis collata, antiquatis veteris teſta-
menti vmbris, & nouo ſole Chriſtianis oborto, abſorbeatur, quod mortale eſt. Va-
dam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. Hoc monte, altiſſima vitiorum
mortificatio, & colle thuris, ſublimis humilitas exprimitur. Et ſenſus eſt, coniungar illis
qui carnis vitia mortificando, & deterſis lachrymarũ fonte ſordibus, in ſummum vir-
tutis faſtigium conſcenderunt. Tota pulchra es amica mea, & macula non
eſt in te. Eam ſibi ſponſa munditiam præ ſe fert, vt ne quidem vlla vnquam labecula
fœdari & coinquinari potuerit, nec ſola facie nitet, ſed toto corpore, quid dicam corpo-
re? imò eximius & corpori & animo candor ineſt: nec tam dicenda eſt pulchra, quàm
ipſa pulchritudo. Hoc ſibi vult dramatica hiſtoria. Accommodemus & hanc mũditiam
eccleſiæ, de qua dicit Paulus ad Ephesios, Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus Epheſ.5.
dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mũdans eam laua-
cro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem ma-
culam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata: nec ſolùm
in martyribus ſancta eſt & pulchra, ſed etiam in confeſſoribus, eruditis virginibus, in
continentibus, eleemoſynarijs, ac pœnitentibus. Sed obreperet facilè ſcrupulus, cum tota
eccleſia precetur ſibi cõdonari debita, quomodo caret labe & ruga? oramus enim vt ani- Matth.6.
mi ſordes abluantur, & quotidiana vitia. Dicam, vt hunc diſcutiam ſcrupum, quod ab
Origene didici, qui homilia ſecũda, in primum lucæ caput ad locum illum, Erant autem Origenes.
iuſti ambo in conſpectu dei docet bifariam aliquid eſſe ſine peccato: alterum ſit, nun- Lucæ 1.
quam omnino peccaſſe: alterum verò, deſiſſe peccare. Primus modus, nulli competit pu-
ro homini, niſi dei gratia à lapſu præſeruetur: ſecundus, viris ſanctis, & beatè viuen-
tibus, accõmodatur: fieri enim poteſt, vt qui antè deliquerit, deſierit peccare, & ſine pec
cato eſſe dicatur. hac forma dominus noſter Ieſus Chriſtus ſibi exhibuit glorioſam ec-
cleſiam, non habentem rugam neq; maculam, quam ſacro baptiſmi lauacro repurgauit,
& ſui ſanguinis effuſione abluit. nec ab Origene diſſidet Auguſtinus, dicens ſermone 29. Auguſtinus.
de verbis apoſtoli, Licet eccleſia non habeat rugam neq; maculam, nunquam tamen eſt
in hac via ſine peccato quotidiano, id eſt, veniali. nam precando deum dicit, Et dimitte Matth.6.
nobis debita noſtra: & libro ſecundo, retractationum, capite 18. dicit, Non ita accipien-
dum eſt, eccleſiam non habere rugam, neq; maculam, quaſi iam ſit, ſed quæ præparatur
vt ſit, quando apparebit etiam glorioſa. Nunc autem propter quaſdam ignorantias, &

infirmitates membrorum ſuorum, habet vnde quotidie dicat, Dimitte nobis debita no-
ſtra. Plura de hac re ſcripſimus libro 5. noſtræ Theoſophiæ, capite 4. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. *Libanus, candor interpretatur, ſiue dealbatio: Amana, iniquitas: Sanir, lucerna: Hermon, conſecratio. Sunt qui dicunt Amana, eſſe montem Ciliciæ, Sanir & Hermon, montes Iudææ, in quibus leones habitant. Aut hæc tria, dici nomina montium vltra Iordanem exiſtentium. Capita montium, ſunt principes: cubili leonum, ſuperbia magnatum exprimitur: & montibus pardorum, crudelitas maligni ſpiritus, & hypocriſis ſimulatorum hominum. Vult igitur ſublimis hæc allegoria eccleſiam candore & puritate ſacri baptiſmatis, ac veſte nuptiali exornatam, ad Chriſtum contẽdere: niſi enim quis puriſſimum candorem in ſacro Chriſti lauacro, quo peccata abluuntur, perceperit, ad Chri-*
Pſalm.50. *ſtum proficiſci non poteſt. Vnde ſcriptum eſt, Aſperges me domine hyſſopo, & mundabor. De Libano ergo, ſancta eccleſia ad coronam venit, quia in Chriſti baptiſmo fidem percipit, ſub qua, cum Chriſti gratia, meretur, vt præmium aliquando obtineat. Et ſponſus ter hortatur ſuam ſponſam, vt veniat. Nam tribus inſtructa virtutibus, fide ſcili-*
Act.15. *cet, ſpe, & charitate, amplexibus ſui ſponſi ſumma cum voluptate perfruitur. De fide*
Hebr.11. *enim dicitur, fide mundans corda eorum. & iterum, Sine fide impoſſibile eſt deo place-*
Pſalm.30. *re. De ſpe, In te domine ſperaui non confundar in æternum. & iterum, Spes non confun*
Rom.5. *dit. rurſus, Quis in te ſperat, & derelictus eſt? De charitate, Si diſtribuero omnes fa-*
1.Corint.13. *cultates meas in cibos pauperum, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Poteſt & aliter intelligi, quòd ter dicat ſponſus, veni: primò, venit ſponſa ad ſponſum in carne per bona opera: ſecundò, abſoluta carne, ad percipiendam vitam æternam: tertiò, recepto corpore, ad fruẽdum poſt reſurrectionem perfectis gaudijs. Proſtratis autem fidei hoſtibus, victa dæmonum lucta, debellatis leonibus, domita ſuperborum arrogantia, & concuſſis pardorum ac crudelium montibus, immarceſſibilem, ac immortalem coronam nanciſcetur. Nulla ſiquidem corona glorioſior eſt illa, quæ de honeſtiſſimo generoſiſſimi certaminis labore parta eſt. Idcirco re-*
2.Timo.4. *cte dicebat Paulus, Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus, in illa die iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs, qui diligunt aduentum eius, quos Chriſtus poſt euictam improborum iniquitatem, illuminat, conſecrat, ipſóſque coronat: illorúmque humilitatem optimo penſat præmio, qui ſuperbos proſtrarunt, & erectum elatorum ſupercili-*
Eſaiæ 40. *ium ſubiugarunt. De quibus ſcriptum eſt, Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Illi verò de cubilibus leonum veniunt, qui de magnificis ac ampliſſimis regum palatijs, ad amplexandum fidei vexillum curſitant: de montibus verò pardorum, qui ſedatis arrogantiæ fluctibus, & relictis philoſophorum ſtudijs, magna cum animi ſimplicitate ad Chriſtum properant. Et quia pardi variegatis coloribus, geſtant in cute maculas, clanculum tamen obtectas, hypocritæ, montibus pardorũ deſignari poſſunt, qui affectata laudis gloria, & prætextato religionis candore, pietatem, & vitæ*

ſanctimoniam ſimulant, qui amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus, qui deniꝗ comedunt domos viduarum, oratione longa orantes. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Exprimitur hic tropus, & modus loquendi, quo ardentiſſimus ſponſi erga ſuam ſponſam amor agnoſcitur, nec quicquam expreſſius dici potuit & elaboratius, quo feruentiſſimum amoris incendium pateſieret: hac ardenti flāma aduritur ſponſus, nec abſꝗ corculo ſuæ ſponſæ viuere poteſt: quicquid penſitat, in ſinu eius infixum eſt, nec quicquam animo verſat, quod non hunc ſpiret amorem. Nonnihil hic latet arcanum. Deſiderium repurgandæ eccleſiæ, & eripiendi oues .i. voraciſſimis luporum morſibus, pectus Chriſti, & cor illibatum tranſfixit, & ita vulnerauit, vt ne quidem horula quieuerit, donec pro amicis ſuis animam poſuerit: Bonus enim paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. atque iterum, Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Et in ſynceræ dilectionis oculo vulneratum eſt cor ſponſi, quòd ſponſa, ſiue eccleſia, ſpretis cæcæ fortunæ diuitijs æterna bona amauerit, & ſuſpexerit. Vnde dicit propheta, Vnā petij à domino, hanc requirā, vt inhabitem in domo domini, omnibus diebus vitæ meæ. Et in vno crine colli ſenſit hoc vulnus, quòd non ſtuduerit ornari viſibilibus, ſed æternis. aut fortè, vnus oculus & crinis colli, eſt credentium populus: quem Chriſtus ita dilexit, vt atrociſſimum mortis ſupplicium pro eo pertulerit. Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa! Pulchriora ſunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Ne venuſtiſſimus corporis candor, & pulchritudo mămarum ac vberū te irretiat, & ſuis obuoluat pedicis, à litera ad ſpiritalem intelligentiam demigra, & ad intelligenda hæc myſteria conuertas animum. Nomine mămarum, ſancti & admirandi doctores exprimuntur, qui tyrones fidei, & neophytos, lacte nutriunt, donec ad perfectam morum probitatem euecti fuerint, quos tandem ſolido cibo educabunt. Nos Paulus ad Romanos cohortatur, vt infirmum in fide aſſumamus, non quidem in diſceptationibus cogitationū, quem vult ad tempus oluſculis victitare. Per mămas etiam, hoc in loco conuenienter dilectio dei & proximi intelligitur, per quas mens ſancta omnes ſenſus ſuos ſuaui dilectione nutrit, cū deo tenaciſſimè conglutinatur. Sed miraberis forſitan, hanc ſponſam, eſſe ſororem ſponſi: ſed ne hæc te obturbet admiratio, dicā, hanc eſſe ſponſam per fidem, & ſororem per dilectionem, ſunt etiam vnius & eiuſdem carnis, ſaltē myſticæ, & eiuſdem animi. Nec mentitus eſt Abraham, cū dixit: Saram eſſe ſuā ſororem, quia erat ei propinqua ſanguine, referens eam eſſe filiam fratris ſui, vt dicit Ioſephus, libro 1. antiquitatū Iudaicarum, capite 20. ſicut etiam Loth dictus eſt frater Abrahæ, quòd eſſet filius fratris eius. Itaque inquit Auguſtinus lib. 16. de ciuitate dei, capite 19. Abraham vxorē tacuit, nec tamen negauit, coniugis tuendā pudicitiam cōmittens deo, & humanas inſidias cauens vt homo, quoniam ſi periculum, quantum cauere poterat, non caueret, magis tentaret deum, quàm ſperaret in deo. Non deſunt qui dicant, Abraham myſticè loquutum, cum dicebat Saram eſſe ſuā ſororem, nam eam vocabat ſororem, ſecundum virtutem animi. Sed de

Mat.6.&23. — Ioan.10. — Ioan.15. — Pſalm.26. — Roma.14. — Gene.26. — Ioſephus. — Auguſtinus.

Digitized by Google

hac re plus ſatis. De vberibus ſponſæ vino pulchrioribus, quæ ſuauius ſpirāt odoramētum, quàm pigmenta & pretioſiſſima aromata, diximus in explanatione primi capitis huius libri, quibus & apoſtoli, & apoſtolici viri deſignantur, quorum ſtudia, labores, & merita fragrantiſſimos balſami & aromatum odores longè præcellunt: & hic odor vnguentorum ſuper omnia aromata, dici poteſt, diſtributio gratiarum, quæ per ſpiri-
1.Corint.12. *tum ſanctum cōceſſa eſt, quam Apoſtolus declarat, dicens, Alij per ſpiritū datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum, &c. Aliter, hæc vnguēta dicuntur virtutes, quæ à charitate proficiſcuntur. Habent etiā reprobi nōnunquam aromata, quibus redolent, quia tamen in ſtudio charitatis non perſiſtunt, vix quicquam agere poſſunt, quod deo placeat: qui in horrendo illo iudicio dicent iudici æquiſſimo, Do-*
Matth.7. *mine in nomine tuo prophetauimus, in nomine tuo dæmonia eiecimus, in nomine tuo virtutes multas fecimus, quibus reſpondebit iudex, Nunquam noui vos, diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua: & odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris. *In fauo, mel latet, & cera videtur. Appoſitè igitur mellitiſſima ſponſæ labia, fauus vocantur, quia cum in fragili humanæ carnis vaſculo latet ſapientia, quaſi mel in cera occultatur: quando verò ſapiens arcana rerum diuinarum myſteria aperit & reuelat, tunc fauus diſtillat.* Docet & Paulus, *theſaurum euangelicæ ſapiētiæ in vaſis fictili-*
2.Corint.4. *bus reconditum eſſe. Habemus, inquit, theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, vt ſublimitas ſit virtutis dei, & non ex nobis: nec fulget illis illuminatio Euangelij, quorum mentes vitijs excæcatæ ſunt. Mel etiam ſuauiſſimum, quod in fauo latet, dici poteſt*
Coloſſ.2. *plenitudo diuinitatis, quæ corporaliter in Chriſto inhabitat, & velamento precioſiſſimæ humanitatis tegitur. Aliter, fauus diſtillans labia, expoſitio ſacrarum literarum vocabitur, mellis & lactis dulcorem in ſe continens. In lacte, eruditio paruulo-*
1.Corint.3. *rum: ſicut dicit* Paulus, *Tanquam paruulis in Chriſto, lac vobis potū dedi, non eſcam: in melle verò, ſolidior perfectorum doctrina exprimitur & ſpiritalis diuinorum eloquiorum intelligentia: mel enim ceram diſtillat, & ſingulæ bibliorum ſententiæ, multiplices ſenſus ſtillant & pariunt. dicit eccleſia de hoc melle & fauo apud Eccleſiaſti-*
Eccleſia.24. *cum, capite vigeſimoquarto, Spiritus meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauum. Labia ſponſæ, ſunt doctores peritiſſimi, qui multifariam ſacræ ſcripturæ intelligentiam patefaciunt & explicant: veſtimenta verò eccleſiæ, quibus odoratius eſt nihil, bona ſunt opera, quibus præcedentium malorum turpitudo operitur,*
Apocal.16. *ne videatur. de quibus ſcribit Ioannes in Apocalypſi, Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videatur turpitudo eius. Et nobis opus eſt mundis & nitidis indumentis, ſi in ſacra Chriſti menſa diſcumbere velimus, & ad nuptiale conuiuium intromitti. Nec iniuria dixit rex ſummus, illi, qui ſordida veſte amictus, in conuiuio diſcubuerat, Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? at cum ille obmutuiſſet, dixit ſuis miniſtris, ligatis manibus, & pedibus eius, mit-*
Matth.22. *tite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Eccleſiaſtes quoque nos monet, vt veſtimenta noſtra ſint*

ſemper candida. & odor veſtimentorum Eccleſiæ, odori thuris confertur, quia cun-ctaquæ pro domino agit eccleſia, orationum pro ea, vicem reddunt, & in omnibus operibus ſuis interpellat dominum. Thus ſiquidem pro oratione ponitur, ſicut ſcriptum eſt, aſcendat oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Dici poſſunt optimi concionatores, odoratiſſima eccleſiæ veſtimenta, qui puras ad dominum precationes fundunt. Hortus concluſus, ſoror mea ſponſa: hortus concluſus, fons ſignatus. Sponſus ſuam confert ſponſam horto cultiſſimo, in quo ſunt pomaria varijs referta fructibus, ſunt & arbores auriferæ, vis plura? Vernantiſſimis floribus, & violis odoratiſſimis nobilitatur, quibus tranſeuntium oculos paſcit, & mire oblectat, ad quem ſponſus propter loci amœnitatem frequenter diuertit. Nec lectiſſimi & pulcherrimi horfuli tanta vi homines ad ſe pelliciunt, quanta ad ſe ſponſa ſuum ſponſum pellexit & attraxit. Hic hortus, ſancta dicetur eccleſia, quæ homines ex omni natione collectos, nutrit in fide, nutritos amœniſſimis virtutum floribus illuſtrat: & ex eo concluſus eſt hic hortus, quòd charitatis vallo, & omnibus ſacrarum literarum præſidijs circumquaq; muniatur, ne hæreticorum obſidione & machinamentis circumuentus dilaceretur & diuellatur. Vnaquæq; etiam anima, hortus eſt concluſus: in quo odoratiſſimi pudicitiæ flores gignuntur, & infrænes animi affectus coercetur, ne acrius illi inſultent vitia, ne etiam ad interiora loci diripienda, aſtutiſſimus hoſtis irrumpat. Hic deniq; hortus pulcherrima ſpiritalium operum germina gignit, in quo fons eſt irriguus & lympidiſſimus, cuius virtute antiqui hominis ſordes deterguntur: & eccleſia hoc horto expreſſa, dicit, Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum. Qui etiã ſua pauperibus largiũtur, dici poſſunt hortus irriguus, & fons aquarum cuius non deficient aquæ. Hunc ediſſerens locum Auguſtinus libro 5. de baptiſmo cõtra Donatiſtas, capite 27. dicit, Hoc intelligere non audeo, niſi in ſanctis & iuſtis, non in auaris & fraudatoribus, & raptoribus, & fœneratoribus, & ebrioſis, & inuidis, qui tamen cum iuſtis baptiſmum habuerunt communem, cum quibus cõmunem vtique non habuerunt charitatẽ. Poteſt etiam appoſitè, mater Chriſti virgo Maria, hic hortus concluſus, & fons ſignatus intelligi, in cuius vtero etiã pudiciſſimo, fuit concluſus & conceptus dei filius. Hic caſtiſſimus hortus, caſtiſſimũ & pudiciſſimum florem peperit. cuius odore & mirabili virtute meruit, vt perpetuò floreret. Hæc virgo inculpatiſſima dicere poteſt, Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris, & flores mei, fructus honoris & honeſtatis. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei, in me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ & virtutis, eadem quoque peculiaris laudatio, eccleſiæ accõmodari poteſt, quæ ex eo fons appellatur, quòd cæleſtia meditando, viuã ſacrarum literarũ aquam, ſitientibus abundè ſuppeditet. hæc eſt nitidiſſima aqua, de qua dicit Chriſtus, Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet inæternum. & aqua, quam daboei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. & rurſum, Qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluent de ventre eius. & fons iſte, ſermone fidei ſignatur, in quo ſublimia ſacræ ſcripturæ myſteria abſconduntur. In illo noſtra pudico affectu proluamus labra, in illo inebriemur: hic mentem ſaginat, ſiticuloſos

Eccleſ. 9. Pſalm. 140. Eccleſia. 24. Eſaiæ 58. Auguſtinus. Eccleſ. 24. Ioan. 4. Ioan. 7.

reficit,& animum ſyncera voluptate delectat:ad hunc nimia laſſitudine fatigati confugiamus,vt poſt torrentiſſimum tribulationum æſtum,refrigeremur. Eccleſiaſt.1. *Fons ſapientiæ diuinæ,eſt verbũ dei in excelſis,cuius meminit Eſaias,dicens,*Haurietis *aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris.* Eſaiæ 12. Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorũ, cum pomorum fructibus. *Mala punica ſub rubeo cortice multitudinem granorum continẽt,ſuauiſſimi verò pomorum fructus, gratiſſimum omnibus dulcorem præſtant.* • *Malis punicis,ſancti martyres deſignantur:& pomorum fructibus,honeſtæ vitæ,bonorúmq; operum ſuauitas. Cæleſtis igitur hæc erit intelligentia, Eccleſia puriſſimo ſacri baptiſmatis fonte irrigata,paradiſum emittit, quandoquidem homines quos ſacro baptiſmate regenerat,ad cæleſtem paradiſum,& ad ſpiritalium deliciarum hortũ perducit.Emittit & eccleſia ex ſuo feraciſſimo agro nõ ſolùm ſancta opera,verumetiam floridas doctiſſimorum hominum homilias,quibus filios in fide gignit,genitos fouet & nutrit,quos tandem roſeo martyrij cruore rubentes,ad victricem palmã, & cæleſtium* Hebr.11. *bonorum gloriã perducit.Illi ſunt,qui in occiſione gladij mortui, æternas repromiſſiones adepti ſunt,qui nunc gloriantur in cælis,ꝙ dum hanc agerent vitam,ſtrenuè etiam ad ſanguinis effuſionem vſq; decertarunt, nec vitæ propriæ pepercerunt, vt non mediocrem eccleſiæ vtilitatem, vnà cum ſapidiſſimis pomorum fructibus adferrent: qui paradiſum in virtutibus plantatam,& aureis bonorum operum fluuijs irrigatam,non tam excoluerunt, quàm excultam adauxerunt, & velut aquæ ductus de cæleſti alueo* Apocaly.2. *& gurgite ſuum irrigantes hortum,meruerunt,vt parta inſigni victoria,ederent de ligno vitæ,quod eſt in paradiſo dei.* Cypri cum nardo, nardus & crocus, fiſtula,& cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani,myrrha & aloe,cum omnibus primis vnguentis. *Cyprus,arbor eſt aromatica, ſemine coriandri, flore* Plinius. *candido,odorato,vt ſcribit* Plinius *libro ſuæ hiſtoriæ.12.cap.24. & de cyprino vnguẽto differit libro 13.cap.1.De nardo herba,agit libro 12.cap.12.Frutex(inquit)eſt graui & craſſa radice,ſed breui,ac nigra,fragilíq;,quamuis pingui,ſitum redolẽte vt cyperi, aſpero ſapore,folio paruo denſóq;. De nardino verò vnguento libro 13.cap.1. De croco ſylueſtri optimo,libro 21.capite 6.& capite 20.differens de croci medicina,dicit,* Crocũ *cum melle non ſoluitur,nullóq; dulci,facillimè autem vino & aqua.*Vtiliſſimum *in medicina: adſeruatur cornea pyxide. diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorũ maximè ex ouo illitum.vuluarum quoque ſtrangulatus,ſtomachi exulcerationes,pectoris & renum,iocinorum,pulmonum,veſicarúmq;,peculiariter inflãmationi earũ vehemẽter vtile.item tuſſi & pleuriticis.tollit & pruritus.vrinam* [illegible] *Qui crocum prius biberint,crapulam non ſentient.ebrietati eo reſiſtũt. coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatem.ſomnum facit.caput leuiter mouet.Fiſtula(quæ & caſſia dicitur)arbor aromatica eſt,ſed modica.De cinnamomo agit abundè* Plinius *libro 12.capite 19. & huius arboris aromaticæ duo ponit genera:alterum candidum,alterum verò nigrũ.* Verùm *poſt hanc adnotatiunculam,nobis licebit ad inſtitutum regredi.Cypro,cæleſtis gratiæ benedictio ſignificatur:nardus,dominicæ paſſionis typum gerit:crocus,charitatis feruorem exprimit.Coniungitur autem cyprus nardo,cùm diuina gratia nos Chriſto cõnectit:&*

Digitized by Google

nardus croco, cùm feruentiſſima Chriſti charitate mortem æquo animo toleramus: fi-
ſtula & cinnamomo, humilis ſanctorum cogitatio exprimitur: lignis verò Libani, ſubli-
mia eccleſiæ & præclara bonorum opera, quod nobis ex Eccleſiaſtico, cap. 24. compertũ Eccleſia. 24.
eſt. Quaſi (inquit) cedrus exaltata ſum in Libano, & quaſi cypreſſus in mõte Siõ, qua-
ſi palma exaltata ſum in Cades, & quaſi plantatio roſæ in Hiericho. Quaſi oliua ſpe-
cioſa in campis, & quaſi platanus exaltata ſum iuxta aquã in plateis. Sicut cinnamo-
mum & balſamum aromatizans odorem dedi, quaſi myrrha electa, dedi ſuauitatem
odoris. Hæc etiam omnia, ſibi vendicãt incorruptionem, & inuictam martyrum forti-
tudinem, innocentiam, & illibatam vitæ integritatem, in puris chriſtianis Chriſti ba-
ptiſmate renatis: aut per has diuerſas aromatum ſpecies, deſignatur ſuauiſſimus ſan-
ctarum virtutum odor & profectus: myrrha & aloe, arboribus quidem aromaticis,
mortificatio vitiorum, & ſalubris pœnitentia, ac mortis Chriſti inſignia, exprimuntur,
& pulcherrima eſt cum prioribus vnguentis comparatio. refrenata enim carnis laſciuia,
& ſedatis primis inſultibus, præclara ſpiritus ſãcti munera percipimus. Fons hor
torum, puteus aquarum viuẽtium, quæ fluunt impetu de Libano. Debent
& ad vitreos ſacrarum literarum fontes contendere, & ab argenteis euãgelicæ philo-
ſophiæ puteis haurire fluenta, qui ſanctiores diſciplinas auide ſitiunt, quo facilius ſuã
ſitim reſtinguant. quòd ſi biberint aquam, quæ ex lutulentis ſterilium diſciplinarum ci-
ſternis profluxit, ſitient perpetuò. Idcirco prudenter dixit Chriſtus Samaritanæ, Om- Ioann. 4.
nis qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei,
non ſitiet in æternum, ſed aqua quã ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitã
æternam. Et hæc aqua fluit magno cum impetu de Libano, ſcilicet cum largitate dono-
rum ſpiritus ſancti, quæ noſtris mentibus in ſacro Chriſti lauacro infunduntur, & hic
aquarum ac fluuiorum impetus, animã exhilarat. De quo dicit Dauid, Fluminis impe- Pſalm. 45.
tus lætificat ciuitatem dei. Dicit etiam Chriſtus in euangelio Ioannis, Qui credit in Ioan. 7.
me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Poſſunt etiam fon- 2. Parali. 16.
te hortorum, ſignificari ſpiritales fructus, quos gignit eccleſia, & puteo aquarũ viuen-
tium, occulta ſacræ ſcripturæ myſteria, & altiſſima profunditas: aquis verò viuenti-
bus, diuina Chriſti eloquia, quæ de ſacris diuinæ gratiæ theſauris emanant. Surge
aquilo, & veni auſter, perfla hortũ meum, & fluent aromata illius. Aqui-
lo, ventus eſt frigidiſſimus, terram congelans, & corpora rigidiſſimo frigore conſtrin-
git, hominibúſq; torporem inducit, æſtuantibus tamen refrigeria præbet: auſter verò,
ventus eſt calidus. Aquilone immundus ſpiritus, ſiue diabolus deſignatur, qui nititur no
bis ignauiam & pigritiam inducere, & quos poſſidet, à bono opere torpere facit: auſtro
verò, ſpiritus ſanctus figuratur, qui mentem hominum contingendo, oſcitantiam & tor-
pedinem diſcutit, & fugat, nóſq; facit ſummo amoris incendio erga Chriſtum æſtua-
re. De clementia auſtri dicit Dauid, Conuerte domine captiuitatem noſtram, ſicut tor- Pſalm. 125.
rens in auſtro. Debemus igitur precari, vt ſpiritalis aquilo (ſi nos læſerit) diſcedat, aut
interpellare, ne animum noſtrum feriat, & nobis auſter ſuum aſpiret genium, & ſua be
nignitate perflet amœniſſimum eccleſiæ hortum, in quo flores ſpirant odorem aroma-

Digitized by Google

tibus fragrãtiorem,& iuſtiſſimæ actiones,ac præclara ſanctitatis officia, & virtutum odores,ſpiritu ſancto ſe infundente per omnium animos ſuauiſſimè redolent.

ARGVMENTVM QVINTI CAPITIS.

Sponſa ſuum ad ſe ſponſum allicit,nec tam cupit vt ingrediatur hortum floridiſſimum,quàm quòd ſuauiſſimis amœniſſimi hortuli delicijs fruatur,in quo muſcoſi & argentei fontes renitent,& caſtiſſimæ virtutum omnium muſæ ſanctiſſimas deo cantiones occinunt: & qui ad hunc voluptatis hortum diuertunt,nectareis floribus,& fragrãtiſſimis violis paſcuntur,ac perlucidis aquis à largifluo fonte ſcaturientibus,ſuam abundè ſitim reſtingunt, & qui lotis pedibus hanc deliciarum omnium paradiſum ingrediuntur,nocturnis vigilijs,gelido rore,& ſacris imbribus,madefiunt & irrorantur. Proſpiciunt & dulciculam ſponſam cum ſuo ſponſo cultiſſimo iuxta vmbroſos fontes, liquidiſſimos aquarum riuulos,& lympidiſſima vndarum fluenta, non dicam garrire, ſed de rebus diuinis verecundè confabulari.

CAPVT QVINTVM.

VEniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum. Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis.comedi fauum meum cum melle meo, bibi vinũ meum cum lacte meo.Comedite amici,& bibite,& inebriamini chariſſimi. Ego dormio, & cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulſantis,Aperi mihi ſoror mea,amica mea,columba mea,immaculata mea,quia caput meum plenum eſt rore,& cincinni mei guttis noctium.Expoliaui me tunica mea,quomodo induar illã? laui pedes meos,quomodo inquinabo illos? Dilectus meus miſit manũ ſuam per foramen,& venter meus intremuit ad tactum eius.Surrexi,vt aperirem dilecto meo. Manus meæ ſtillauerunt myrrham,& digiti mei pleni ſunt myrrha probatiſſima.Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo: at ille declinauerat,atque tranſierat. Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. quæſiui & non inueni illum: vocaui, & non reſpondit mihi.Inuenerunt me cuſtodes,qui circumeunt ciuitatem. Percuſſerunt me,& vulnerauerunt me,tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum.Adiuro vos filiæ Hieruſalem,ſi inueneritis dilectum meum,vt nuntietis ei quia amore langueo. Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto,quia ſic adiuraſti nos? Dilectus meus candidus & rubicundus,electus ex millibus.Caput eius aurum optimum.Comæ eius,ſicut elatæ palmarum,nigræ quaſi coruus.Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarũ,quæ lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima.Genæ illius,ſicut areolæ aro-

Digitized by Google

matum conſitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia diſtillantia myrrham
primam. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius
eburneus, diſtinctus ſapphiris. Crura illius colũnæ marmoreæ, quæ fun-
datæ ſunt ſuper baſes aureas. Species eius, vt Libani: electus vt cedri. Gut
tur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis. Talis eſt dilectus meus, &
iſte eſt amicus meus filiæ Hieruſalẽ. Quò abijt dilectus tuus, ò pulcher-
rima mulierum? quò declinauit dilectus tuus, & quæremus eum tecum?

VEniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum po-
morum ſuorum. *Nihil eſt quod tam poſſit arctiſſimum coniugij fœdus,
& illibatam amicitiam tueri & conſeruare, quàm iucundè ſimul viuere, fa-
miliariter colloqui, & iiſdem in eodem caſto hortulo, veſci cibis, vna & eadẽ frui men-
ſa, nunquam animo diſſidere. huiuſmodi felicitate & gratijs, nobilitantur Chriſtus &
eccleſia, expreſſiſſimã ſponſi & ſponſæ imaginẽ gerentes, nec minus deſiderat eccleſia
Chriſtum ſuam ingredi domum, quàm quòd optabat ſponſa ſponſum ad ſuum hortum
diuertere: cum autem Chriſtus venit in eccleſiam ſuam, eam ipſe conſeruat, vbique ca-
ſtam, & immaculatam, eiúſq; alumnos dulciſſimis & fidei & ſanctorum operum fru-
ctibus fouet & paſcit, cui gratiſſimi ſunt, & martyrum, & continentium labores, qui-
bus pro temporaneo officio, æternum donabit præmium: de quibus loquitur in euange-
lio Matthæi, dicens, Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego* Matth.10.
*eum coram patre meo, qui in cælis eſt. & rurſum, Quicunq; potum dederit vni ex mi-
nimis iſtis calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non per-
det mercedem ſuam. atq; iterum, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, &* Matth.11.
*ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & hu-
milis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Non immeritò cupit eccleſia Chri-
ſti obſeruantiſſima, ſponſum ſuos hortos inuiſere, cuius præſentia coluntur & florent:
abſentia verò, ſquallent obſiti ſpinis. Dicat & chriſtiani anima, Veni in hortum meũ,
illabere menti meæ, inſpira mihi vitæ ſpiraculum, & cùm ſis omnis viri caput, meis* 1.Corint.11.
*teneriuſculis, & imbecillioribus membris tuam influe gratiam, nec ſinas cætera membra
v.rulentis dæmonum ſagittis tranſfigi & confodi: nec me morbis afflictatam deſeras,
ſed mihi compatere. Si quid enim patitur vnum membrum, compatiuntur omnia mem-* 1.Corin.12.
*bra: ſiue gloriatur vnum membrũ, congaudent omnia mẽbra, nos autem corpus Chriſti,
& membra de mẽbro, & quammaximas tibi ago gratias, quòd tua gratia ſum id quod* 1.Corint.15.
ſum, nec tamen in me vacua fuit. Et cum ſis caput eccleſiæ, & ſaluator corporis eius, Ephe.5.
*præſerua me à lapſu, nec permittas me in ſordidiſſimã errorum & vitiorum ſentinam
decidere: fac vt hic hortulus cæleſti pluuiola irrigetur, & ſuauiſſimis bonorũ omnium* Ibidem.
*fructibus locupletetur, neq; tuam carnẽ contemnas. Nemo enim (vt inquit Paulus) car-
nem ſuã odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus eccleſiã, quia membra
ſumus corporis eius, de carne eius & de oſſibus eius. Suauiſſimi ipſius ſponſi fructus, di-
ci poſſunt optima opera, & promptiſſima obedientia: Meus (inquit) cibus eſt, vt fa-* Ioan.4.
ciam voluntatẽ eius, qui me miſit, vt perficiã opus eius, Ioan.4. id eſt, vt quamplurimos

ad me conuertam, meóſq; diſcipulos faciã & amicos. Et deſcendit in hortum ſuũ ſponſus quando noſtris mentibus illabitur & iuſtorum operũ delectatione ſatiatur. Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis, comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. *Sponſus vocat ſponſam, & acceſſiri vult in ſuum hortum, vt omnibus amœniſſimi horti delicijs oblectetur, profert & illi omnes ſui theſauri diuitias, omnia denique ſua illi detegit & aperit, nihil illi gratius eſſe poteſt, quàm in eadem menſa, cũ ſua amicula diſcumbere, & iiſdem regijs dapibus perfrui. Vocat & Chriſtus ad ſuum nobiliſſimum hortum eccleſiam, vt eam donis omnibus, & bonorũ omnium copia ditet, nec tamen cogit, neq; illam inuito animo pertrahit, ſubſidium tamen ei præſtat, vt prompto animo paradiſum ingrediatur. Hæc autem ſubſidiaria opera, à cæleſti patre proficiſcitur.*
Ioann. 6. *Nemo enim (inquit Chriſtus) poteſt venire ad me, niſi pater meus traxerit illum. Meſſuit autẽ myrrham cũ aromatibus, quãdo mortificatis vitijs, inuictiſſimos martyres cum cæteris electis ad maturã frugem, & æterna præmia perduxit: cuius meſſis*
Matth. 9. *multa eſt, & feraciſſima, tametſi pauci ſint operarij. qui tamen in continuo agone decertant, & in illibata vitæ ſanctimonia perſeuerãt, metunt vitam æternam. Comedit autem Chriſtus in nobis fauum cũ melle, & bibit vinum lacte cõmixtum, cùm fidei & charitatis fructibus, & exquiſitiſſimis vtriuſq; teſtamenti epulis, nos refocillauit, fauo & lacte paruulos pauit, melle & vino, perfectorum animos ſatiauit. Fauo ſiquidem parabolarum & lacte, rudiores nutriuit: mellitiſſima verò ſublimioris philoſophiæ myſteria, Apoſtolis & perfectioribus ſuppeditauit. Cũ enim dixiſſent Chriſto diſcipuli, quare in*
Matth. 13. *parabolis loqueris turbis? reſpondit Chriſtus, Quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cælorum, illis autem non eſt datum.* Comedite amici, & bibite & inebriamini chariſſimi. *Amici Chriſti, ſunt qui iuſſis eius obtemperant, deíq; voluntati obſequuntur, & ſecretiores rerum diuinarum rationes intelligunt. Dicit enim Chriſtus in*
Ioann. 15. *euangelio Ioannis, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis. Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit, quid faciat dominus eius, vos autem dixi amicos, quia omnia, quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Qui comedunt, amici dicuntur, qui verò bibunt & inebriantur, chariſſimi vocantur. tametſi igitur comedere bonum ſit, bibere tamen, & viuis ſacrarum literarũ aquis, & ſpiritus ſancti donis inebriari, melius eſt, & expetibilius. Qui vxorem duxerũt, & liberos optimis moribus nutriunt, & cæleſtia magis quàm terrena diligunt, ſuas denique opes pauperibus impartiunt, nec vi extorquent aliena, ſuámq; animam ſanctiſſimis operibus illuſtrant, amici dicuntur: qui verò & corpus & animum deo in perpetuum obſequium conſecrarunt, & diuenditis ſuis opibus, patrem, matrẽ, & omnia deniq; reliquerunt, vt ſub vexillo Chriſti militarent, & facilius quieto contemplationis otio ſe totos addicerent, chariſſimi vocantur: & illi ſunt, qui ſacro rerum diuinarum muſto non tam feruent, quàm in-*
Matth. 19. *ebriantur. De quibus dicit Chriſtus, Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Ego dormio, & cor meum

vigilat. Dormiuit Chriſtus in ſepulchro, in quo, tantillo tẽpore quieuit, eius tamen cor
& anima ſyncerè contẽplabatur, & effringẽdo tetros inferorũ carceres à ſomno tenebra-
rũ ad æternæ lucis vigilias, ſanctiſſimos patres excitauit. Cũ etiã Chriſtus in gloria ſui
patris cõquieſcit, in ſua tamen eccleſia vigilat, quã ab infeſtationibus dæmonũ, & incur
ſionibus protegit. De hac vigilãtia prius dixit ſpõſa, Cũ eſſet rex in accubitu ſuo, nardus Cantic. 1.
mea dedit odorem ſuũ. ꝙ autem hæc quies ſit dormitio, expreſſit Propheta, dicens, Dor- Pſalm. 4.
miã & requieſcã. Et cũ Chriſtus dormit & requieſcit, cor eius, ſcilicet eccleſia, aut ſancta
vniuſcuiuſqꝫ anima vigilat: & prudentiſſimi eccleſiæ moderatores, quibus cura ouium
concredita eſt, pro omnibus rationem reddituri, aſſiduis incumbunt vigilijs, ſua à moli-
tionibus hæreticorum caſtra defendũt, & ieiunijs, bonorũ largitione, & precationibus,
vitijs ſoporatos, ad ſplendidiſſimum pœnitentiæ lumen adducunt. Auguſtinus tractatu Auguſtinus.
57. in euangeliũ Ioannis, dicit, eccleſiam, his verbis: Ego dormio, & cor meum vigilat:
innuere, ita quieſco, vt audiam, Otium meũ non impẽditur nutriendæ deſidiæ, ſed per-
cipiendæ ſapientiæ. Ego requieſco à negotioſis actibus, & animus meus diuinis inten-
dit affectibus. Sunt qui hanc Salomonis ſententiam, eccleſiæ & ſanctis viris accommo-
dant, vt dicat Eccleſia, & hominis anima, Ego quidem in turbulẽtis huius mundi nau-
fragijs (quibus mea in dies nauicula iactatur) dormio, & hac ſarcina corporis prægra-
uata, vix poſſum ſomnum mihi obrepentẽ frangere: attamen promptus eſt meus ſpiri-
tus, ad agendas excubias. Et hunc in me morbum agnouit Chriſtus, cum dixit, Spiritus Matth. 26.
quidem promptus eſt, caro autẽ infirma. & Paulus hoc etiam telo vulneratus, induen-
do perſonam peccatoris, dicebat, Ego ipſe mente ſeruio legi dei, carne autem legi peccati. Rom. 7.
Conſopitis tamen quodãmodo ſenſibus, & ſedatis animi tumultibus, conquieuit, & tan
dem exuto veteri homine, ad æternam beatorum ſedem hinc demigrauit. Vox di-
lecti mei pulſantis, aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, im-
maculata mea, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei gut-
tis noctium. Ac ſi diceret Chriſtus eccleſiæ, tu vacas, & contra me oſtium clauſum
eſt, tu ſtudes otio paucorũ, & abundante iniquitate refrigeſcit charitas multorum. Nox
quippe iniquitas eſt, ros verò eius & guttæ, hi ſunt qui frigeſcunt, & cadunt, & faciũt
refrigeſcere caput Chriſti, hoc eſt, vt nõ ametur deus, caput enim Chriſti deus, ſed por-
tantur in crinibus, id eſt, in ſacramentis viſibilibus tolerantur, ſed nequaquã interiora
ſenſus attingunt. Pulſat ergo, vt excutiat quietem ſanctis otioſis, & clamat, Aperi mi-
hi de ſanguine meo ſoror mea, de acceſſu meo proxima mea, de ſpiritu meo colũba mea,
de ſermone meo, quem plenius ex otio didiciſti perfecta mea, aperi mihi, prædica me,
ad eos quippe qui clauſerunt contra me, quomodo intrabo ſine aperiente? Hæc Auguſti- Auguſtinus.
nus tractatu 57. in euangelium Ioannis. Hic myſticè agnoſcimus clementiã Chriſti, &
propenſiſſimã erga nos amicitiã, qui prius pulſat ad oſtium noſtræ mẽtis, vt ingredia-
tur, quàm ad eius oſtium pulſemus: in illo feruor amoris, in nobis verò tepor: in illo, di
ligentia, in nobis ignauia, & torpedo: pulſat quod pulſare deberemus, ſed præuenit, no
ſtri animi oſtium pulſando, vt diuina adiuti gratia, fores regni cæleſtis (quod violẽti
rapiũt) pulſemus. Dicit enim in Apocalypſi, Ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis aperue- Apocaly. 3.

rit mihi, introibo cum illo, & cœnabo cum ipſo, & ipſe mecum. Pulſat autem dominus, quando vtiliſſima præcepta nos docet, & occulta inſpiratione ſanctorum corda ad benefaciendum inſtigat. Aperit autem eccleſia, cùm intima pectoris, & abditiſſimas ſui cordis cogitationes illi patefacit: neque pœnitentis animū ſubingreditur, niſi defletis puro affectu delictis, ſuam ingenuè culpam fateatur, & agnoſcat. Caput autem ſponſi,
1.Cotin.11. *ſiue Chriſti plenum rore, deus eſt.* Dicit enim Paulus, *Caput Chriſti deus, & rore, fri-*
Hierem.6. *gora mentis carnalis exprimuntur, de quibus dicit* Hieremias, *Sicut frigidā facit ciſternа aquam, ſic frigidā fecit malitiam ſuā. Caput ergo Chriſti plenū eſt rore. quia aucta*
M[illegible]. *malorū impietate, refriguit charitas, ſicut dicit Chriſtus, Vbi abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas. Per cincinnos aut capillos capiti adhærentes, populum intelligimus fide collectum: ſed oppletur guttis noctiū, cùm refrigerato erga deum amore, atra vitiorum caligine obtenebratur.* Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? lauі pedes meos, quomodo inquinabo illos? *Sponſa fide ad Chriſtū properans,*
Ibidem. *ſqualidam exuit veſtem, ſecularia deſeruit negotia. Fideliſſimum enim Chriſti ſeruum oportet à terrenis abduci ad cœleſtia, nec imperioſis & grauiſſimis curis implicari. Ne*
2.Timot.2. *mo (inquit* Paulus*) militās deo, implicat ſe negotijs ſecularibus, vt ei placeat, cui ſe pro-*
Act.6. *bauit. Prudenter quoque dicebant Apoſtoli, Abſit, vt relinquamus verbum dei, & mini-*
Coloſſ.3. *ſtremus menſis. Primū igitur exuamus veterem hominem cum actibus ſuis, & nouum induamus, qui reformatur in agnitionē ſecundum imaginem eius, qui creauit illum: at vbi hanc detritā veſtem expoliauerimus, lotis pedibus ad Chriſtū iucundè properabi-*
Luc.22. *mus. de hac tunica ſcriptum eſt, Qui habet tunicā, vendat eam, & emat gladiū. & ille, pro terrenis, ſibi cōparat æterna: & gladiū ſpiritus, quod eſt verbū dei poſſidet.* Et qui
Ioann.13. *audet dicere ſe mundum eſſe, non indiget, niſi vt pedes lauet. ſed mirantur chriſtiani, quonam pacto lotis lachrymarum fonte pedibus, poſſunt rurſum coinquinari? Sed facile eſt hanc ab animo admirationē depellere, & excutere. Plerunque enim à ſordibus repurgati in fœdam prioris vitæ conſuetudinem relabimur, & veluti canes ad vomitum reuertimur, & fiunt nouiſſima, prioribus deteriora. Et licet eccleſia ſit ſancta & immaculata, ſentit tamen in multis miniſtris, & vaſis fictilibus, quædam ſcelerum inquinamenta, quæ rurſum reſipiſcentiæ fontibus abluenda ſunt. Hunc locum de lotis pedibus*
Auguſtinus. *profert Auguſtinus tractatu 56. in euangeliū Ioannis, vbi dicit, quòd qui hic iuſtè viuunt, opus habent pedes lauare, quoniā ſine peccato vtique non ſunt: & hoc dicit ſponſa Chriſto, laui pedes meos &c. cum cogitur ad Chriſtum venire, & ei terram calcare conuenit.* Dilectus meus miſit manum ſuam per foramē, & venter meus intremuit ad tactum eius. *Auxiliatrice dei manu nobis opus eſt, ſi quidpiam omnium commendatione dignum moliri velimus: nec in vitiorum foueam delapſi, poſſunt à luto pedem extricare, niſi diuino ſubſidio, ac Chriſti manu iuuentur, qua deus*
Exo.13. *filios Iſrael de domo ſeruitutis eduxit, non ſunt tamen recordati manus eius, die qua*
Iob 19. *redemit eos de manu tribulantis. & hæc manus percuſſit* Iob, *virum quidem optimum,*
Hierem.18. *percuſſum tamen ſanauit. Et ſicut lutum in manu figuli, ita & domus Iſrael in manu*
Mat.8. & 9. *dei.* Hac *denique manu Chriſtus ſanauit leproſum, tenuit & manum puellæ mortuæ,*

Digitized by Google

& reuixit. Mittit *autem manũ ſuam per foramen, quãdo eccleſiam per varias & duras paſſionũ anguſtias, tranſire docet, cuius tactu conturbatur & extimeſcit. Imminẽte ſiquidem perſecutionũ procella, contremuerũt apoſtoli, qui in paſſione Chriſti, paſſi ſunt ſcandalum. hoc tactu, aduenientis plagæ cruciatus, intelligitur, ſecundum illud in Iob, dicente Satana ad dominum, Alioqui tange oſſa & carnem eius, niſi in faciẽ benedixerit tibi. Foramine verò, anguſta via, quæ ducit hominem ad vitam, & operis difficultas exprimitur, ſicut dixit Chriſtus diſcipulis, Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. aut aliter, Chriſtus mittit manum ſuã per foramen, quando occultè noſtris illabitur animis, & ſubtiliter præcordia mentis pulſat & attingit: & venter contremiſcit, cum infirmitas noſtra inſolitis nũtijs attonita, cæleſti gratia tangitur, & metuit donec percipiat quod vix tenuiter ſenſit. Nonnulli dicunt hunc locũ poſſe intelligi de Thoma Apoſtolo, & in perſona eius de omni incredulorũ anima, cùm Ieſus illi dixit, Infer manum tuã in latus meum, & digitos in locum clauorũ, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Tunc ille de vera Chriſti reſurrectione certior factus, tunc fide plenus, tunc venter eius, hoc eſt mens & animus exhorruit ad tam veram, támque mirabilẽ reſurrectionis præſentiam.* Surrexi, vt aperirem dilecto meo. Manus meæ ſtillauerunt myrrham, & digiti mei pleni ſunt myrrha probatiſſima. *Satis dormiuit ſponſa. plus ſatis fuit eccleſia antiquæ maculæ lethargo ſoporata, ſed nũc expergiſcitur, nec tam ſuis, ꝙ Chriſti viribus. excitãtur & à turpiſſimæ conſuetudinis ſomno, qui ſua accuſando ſcelera, ad profluentiſſimum miſericordiæ fontem recurrũt. & Paulina te vocat tuba, ne pigro admodũ vitiorum ſomno obtorpeſcas, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Et cũ ab infidelitatis lectulo excitamur, debemus intimo corde Chriſtũ profiteri, & mundis labris coram etiam tyrannis prædicare. Corde enim creditur ad iuſtitiã, ore autem fit confeſſio ad ſalutem. nec acerbitate pœnarũ, & cõminatione ſuppliciorũ deterreri debemus, ſaluberrimo Chriſti præcepto cõmoniti, Nolite (inquit) timere eos, qui occidunt corpus, animã autẽ non poſſunt occidere: ſed potius timete eũ, qui poteſt & animã & corpus perdere in gehennã. Manus autẽ ſtillant myrrhã, cũ diffluunt cruore, & à cicatricibus ſanguinẽ pro Chriſti nomine effuſum teſtãtur. Manibus, operationes concipimus, & myrrha, carnis & affectuũ mortificationẽ. Proferũt & digiti (quibus martyres deſignãtur, & multa eccleſiæ mẽbra) ampliſſimũ reſperſi ſanguinis teſtimoniũ, quorũ probatiſſima eſt myrrha, cũ omni ſuppliciorũ genere diſcruciati, ad victricẽ præmiorũ palmã peruenerũt, & eò magis laudãtur, ꝙ nullis vnquã ſuccubuerint tormẽtis, ſed omnia cõſtanti animo pertulerint, ſcientes, ꝙ tribulatio patientiã operatur, patiẽtia autem probationẽ, probatio verò ſpem, ſpes autẽ non cõfundit.* Peſſulũ oſtij mei aperui dilecto meo: at ille declinauerat, atq; tranſierat. *Peſſulum, vocãt inſtrumẽtum quo oſtiũ clauditur, Terẽtius, Peſſulum oſtio obdo. Depulſis errorũ & conſcientiæ tenebris, ac diſcuſſis anxij animi ſcrupulis, Chriſto credidi, eúmq; ſingulari amore dilexi, cuius nomen & gloriã vbique locorũ clara voce diuulgaui, & eò libẽtius, quo familiarius mecum de regno ſui patris confabulabatur. quia tamen nondum ſum ab ergaſtulo cor-*

Iob. 2. Matth. 7. Matth. 19. Ioan. 20. Ephe. 5. Roma. 10. Matth. 10. Roma. 5.

poris ſoluta. Idcirco declinauit, & ab oculis meis euanuit, nec mihi datum eſt lympida
1.Corint.13. *eius viſione frui. Videmus ſiquidem nunc, teſte Paulo, per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. aut declinat & tranſit, quando permittit, vt procelloſum mare, & dæmonũ tempeſtas in nos deſæuiat, ſed cùm ſyncera fide dicimus, domine, ſalua nos, perimus, reuertitur, & ventis & mari imperat, vt in nobis tranquilla ſint omnia, vt ex*
Matth.8. *octauo Matth. capite colligi poteſt. Thomas peſſulum & ſui cordis oſtium, reſurgenti domino fratri ſuo patefecit, cui antea infidelitate clauſerat. Aliter dices, nos peſſulum oſtio facere, quando per voluptates carnis, aditum animi contra ſponſum obſeramus: peſſulum verò aperimus, quando caſtigatis voluptatibus, noſtra in amorem Chriſti ſtudia inflectimus.* Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. quæſiui & non inueni illum: vocaui, & non reſpondit mihi. Inueneruͤt me cuſtodes, qui circumeunt ciuitatem. Percuſſerunt me, & vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum. *Quando audiui, quæ mihi Chriſtus pollicitus eſt, tũc cœpi iſtis accenſa pollicitationibus, toto in meũ ſponſum ſtudio incaleſcere, & in eius amorem æſtuare: & me vehementer mouit quod de beati-*
Matth.5. *tudine dixit, Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniã ipſorũ eſt regnũ cælorũ. Beati eſtis, cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malũ aduerſus vos mẽtientes, propter me, gaudete & exultate, quoniã merces veſtra copioſa eſt in cælis. ſic enim perſecuti ſunt prophetas, qui fuerunt ante vos. Alij dicũt ad verbũ ſponſi liquefactã eſſe chriſtiani animam, quia dum Chriſtus ſe per ſpiritũ ſuum animæ infundit, omnem cordis duritiam mox diſſoluit. quæſiuit aliquãdo ſponſa ſuũ ſponſum, nec tamen inuenit: nec enim ſatis eſt dei gratiã precari, ſed aſſiduis opus eſt precationibus, vt quod tandiu à nobis efflagitatum eſt, obtineamus. Nec minus probat Chriſtus noſtram patientiã, quàm probetur aurum in fornace. Nouimus*
Iob.1 *quòd beatus Iob in tormentis & erumnis collocatus, dixit, Clamo ad te, & non exaudis me. ſto, & non reſpicis me. Immutatus es mihi in crudelem, & in furore manus tuæ aduerſaris mihi. Et cum voluit eccleſia ſæuiſſimas tyrannorum comminationes, & cruentos principum gladios effugere, incidit in pericula, & ſuorum inimicorum caſtra. Deinde ablato ſuo pallio, in denſiſſimos tenebrarum carceres detruſa, acerrimas luit pœnas, ad Chriſtum tandem toto corpore vulnerata, tanquam ad tutiſſimam ſuæ ſalutis anchoram confugit, vt viſis ſui corporis plagis mederetur, cuius præſentiſſimo medicamine mortem euaſit. Ille eſt qui percutit & ſanat, ſicut ſcriptum eſt Deutero-*
Deutero.32. *nomij 32. Ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego ſanabo: & non eſt, qui de manu mea poſſit eruere. Hæc Chriſtus flagella in euangelio expreſſit, dicens ſuis*
Matth.10. *diſcipulis, euãgelicam legationem obeuntibus, Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in concilijs, & in ſynagogis ſuis flagellabũt vos, & ad præſides & reges ducemini propter me in teſtimonium illis & gentibus: cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui*

Digitized by Google

loquitur in vobis. & rurſum, Tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis Matth.24.
odio omnibus gentibus propter nomen meum. Adiuro vos filiæ Hieruſalem, ſi
inueneritis dilectum meum, vt nuntietis ei, quia amore langueo. Nec in
his bellorum tumultibus, & horrendis perſecutionum anguſtijs deferueſcit ſyncera ſpon
ſæ erga ſponſum dilectio: extabeſcit tamen mœrore, & languet, donec præſentia ſui
ſponſi, eiuſq; oſculo fruatur: & hoc dictum putes, antequam Chriſtus nobis naſceretur,
& filias Hieruſalem, ſiue ſanctas animas adiurat, vt huius amoris incendium ſe vi-
diſſe teſtentur, & huiuſce charitatis magnitudinē, ad deum referant, & ad intuendam
dei gloriam, ſupernum ſibi depoſcant auxilium. Qualis eſt dilectus tuus ex di-
lecto, ô pulcherrima mulierum? Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia
ſic adiuraſti nos? Quia vident ſancti & electi eccleſiā amore langueſcere, ſciſcitan
tur qualis eſt eius dilectus ex dilecto, filius ſcilicet ex patre, deus de deo, vbiq; ſeruans
æqualitatem maieſtatis & poteſtatis: nec abſurdè adiectum eſt, dilectus de dilecto,
nam vox illa paterna de cælo demiſſa, vnum & eundem vtriuſq; amorem expreſſit, di
cens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Et rurſum, Matth.17.
Pater diligit filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit. Dilectus meus can- Ioann.5.
didus & rubicundus, electus ex millibus. Sponſa pulchritudinem ſui ſponſi, &
integram totius corporis naturam, viuis coloribus depingit: quam in Chriſto excellen-
tiſſimè ſpectare poſſumus, qui ab illibata & inculpatiſſima virginitate, ac à puriſſimo
virtutum omnium candore, dictus eſt candidus, quem nullus vnquam vitij næuus, nul-
la deniq; labes contingere potuit, nec Iudæi liuida in eū inuidia flagrantes, quicquam
in eo reprehenſione dignum inuenire potuerunt, quibus intrepida voce dixit, Quis ex Ioann.8.
vobis arguet me de peccato? Nec ſolùm corporis & animi candore refulſit, ſed etiam
& indumentorum. Nam in glorioſa eius transſiguratione, reſplenduit facies eius, ſicut Matth.17
ſol: & veſtimenta eius facta ſunt alba, ſicut nix, vt dicit Matthæus: aut authore Mar
co, facta ſunt ſplendentia & candida nimis, velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper Marc.9.
terram candida facere. Aut candidus (vt quidam volunt) dicitur, quia in principio erat Ioann.1.
verbum, & deus erat verbum. Rubicundus autem, quia ex puriſſimo virginis ſangui-
ne genitus, roſeum in ara crucis cruorem pro nobis effudit, de quo dicit propheta, Quis Eſaiæ 63.
eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra? Edom ſiquidem ſanguis interpre
tatur. & rurſum, Quare ergo rubrum eſt indumentū tuum? Electus iure ex millibus, de Pſalm.88.
quo dicit pſalmographus, Quis ſimilis erit deo inter filios dei? & iterum, Specioſus for- Pſalm.42.
ma præ filijs hominū, diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Meminit & huius electi Eſaias
dicens, per verbum dei patris, Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eum, electus meus, compla- Eſaiæ 42.
cuit ſibi in illo anima mea. & alibi loquitur filius eccleſiæ, dicens, Et poſuit me ſicut Eſaiæ 49.
ſagittam electam. Et licet apoſtoli fuerint electi, illorum tamen electio cum Chriſti ele
ctione conferri non poteſt: ita enim fuerūt electi, vt ab electione deficere potuerint &
labi, Chriſtus autem ſecundum humanitatem electus, labi non potuit, nec ſuam obſcu-
rare electionem: inſigne tamen munus illis collatum eſt, vt cum Chriſto ſint electi: de
quibus ſcripſit Ioannes in ſua Apocalypſi dicens, illos eſſe cum rege regum vocatos & Apocal.17.

electos. Caput eius aurum optimum. Comæ eius, ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus. *De victricis palmæ natura, Plinius abunde differit libro 13. capite 4. Et de palmis elatis libro 23. capite 5. Ea eſt vis palmæ, vt quo magis incuruatur & premitur, eo magis reſiſtit & renititur, nec typhonijs & aquilonijs flatibus ſuccumbit, & in altum creſcendo proficit, & victoriam, non tamen per ſe ſignificat, ſed arborem* ἐμπεδόφυλλον, *id eſt, perpetuo virentem frondibus, quam* Græci φοίνικα *vocant. Vult innuere ſponſa, quòd quemadmodum auro nihil eſt excellentius, nihil deniq; precioſius, ita nihil eſt excellentiſſimo ſui ſponſi capite, deo ſcilicet, præclarius & diuinius: & verè auratum vocatur, quia in creaturis nihil eſt quod eius pulchritudini, & auguſtiſſimæ maieſtati conferri poſſit, imò ad comparationem eius, omnis creatura vileſcit: cuius comæ, ſancti ſcilicet & electi, elatis palmis conferũtur. Nam ſanctiſſimi viri cum virtutibus efferuntur, & in perfectiſſimam morum probitatem adoleſcunt, ad*
Eccleſia.24. *victoriam victricémq; præmiorũ palmam perueniunt. gloriatur & eccleſia, quòd quaſi palma exaltata ſit in Cades, & generoſiſſimi eccleſiæ milites, tanquã palma in regno*
Pſalm.91. *dei florebunt. Dicit enim Dauid, Iuſtus vt palma florebit, ſicut cedrus* Libani *multiplicabitur. Similes ſunt & ſponſi comæ, nigris coruis, quibus ſanè nihil eſt nigrius: & quia electi à deo, nigram & ſquallidam vitiorum maculam à primis parentibus ſibi contraxerunt, & ad hoc fulgidiſſimum iubar comparati, obtenebreſcunt, ſibi ſemper conſcij, & ſui lapſus memores, non verentur ſe nigris coruis conferre, quanuis enim virtutibus*
3.Regum 8. *in cœlum erigantur, ſemper tamen ſe peccatores eſſe cognoſcũt.* Non *enim eſt homo qui*
2.Paralip.6. *non peccet.* Q*uis etiam poteſt dicere, mundũ eſt cor meum, purus ſum à peccato? & rur-*
Prouerb.20. *ſum,* Non *eſt homo iuſtus in terra qui faciat bonum, & non peccet. atq; iterum, Si iu-*
Eccleſiaſt.7. *ſtum me voluerim facere coram te, os meũ condemnabit me.* Dicit *etiam diuus* Ioannes
Iob 9. *cum electis, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas*
1.Ioan.1. *in nobis non eſt: ſi verò confeſſi fuerimus peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt, qui nobis peccata dimittat, & mundet nos ab omni iniquitate. De hac diſputatione amplè loquuti ſumus in noſtris cõmentarijs ad ſeptimũ caput Eccleſiaſtæ.* Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarũ, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. *Oculi ſponſi adhærendo allegoriæ, ſunt ſimplices & pauperes ſpiritu, ac mundiſſimi concionatores, qui magnam inſtar columbæ ſimplicitatem præ ſe ferunt, & largiſſimis ſpiritus ſancti donis repleti, abſq; vllo amaritudinis felle permanent, & veteris inſtrumenti riuulis, ac vberrimis euangelicæ philoſophiæ fluentis, chriſtianos imbuunt, & eò lubentius iuxta largifluos euangelij fontes reſident, quo ampliorem imbibunt gratiam, non quidem ab antiquorũ ciſternis, ſed à lacteo ſacri lauacri puteo profluentem.* Genæ illius, ſicut areolæ aromatum conſitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia diſtillantia myrrham primam. *Purpureæ ſponſi genæ, non minus oblectant viſum, quàm areolæ ſeminis aromatici pullulantis, quæ conſitæ ſunt & cultæ à pigmentarijs. ſumitur areola, pro exigua hortorum area. Huiuſmodi areolis ſuauiſſimum odorem ſpirantibus, exprimuntur eccleſiæ ab apoſtolis collectæ, quæ velut aromatum & pigmentorum areolæ fragrantiſſimũ honeſtæ vitæ odoramentum emit-*

tunt,quæ à pigmentarijs,pijs ſcilicet prædicatoribus conſitæ ſunt,& ad huiuſmodi homines in fide Chriſti plantatos dicit Paulus, Tu autem cùm oleaſter eſſes, inſertus es in illis,& ſocius radicis & pinguedinis oliuæ factus es.Aut areolæ,virtutes dicuntur à pigmẽtarijs,ſcilicet prophetis conſitæ,qui arcana incarnationis Chriſti myſteria prædixerunt.Labia Chriſti lilijs candidiora,ſtillarunt myrrham primã,quando illuſtriſſimi martyres eximio bonorum operum candore illuſtrati, domitis voluptatum aculeis, prædicando nomen Chriſti, horrendum martyrij cruciatum pertulerunt. & hac prima myrrha,ſiue prima martyrij corona donatus eſt à Chriſti paſſione Stephanus. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis.Venter eius eburneus,diſtinctus ſapphiris.*Hyacinthus,flos eſt rubeus,ex herba eiuſdem nominis naſcens,à cuius ſimilitudine, rubræ veſtes, hyacinthinæ nominantur,& ſumitur pro lapide pretioſo.Venter eburneus,inſtar eboris albus,eſt & eburnea facies.Eſt & ſapphirus lapis pretioſus, & inſignis gemma.Manibus Chriſti deſignantur,qui à bonis operibus non deſiſtunt,nec tam docent verbis quàm factis,nec etiam lato vngue à Chriſti doctrina diſcedunt.De quibus dicit,Qui me diligit,me ſequatur.& Apoſtolus,Qui dicit ſe in Chriſto manere,ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare debet:& ex eo tornatiles aureæ dicuntur, quia ad omne opus bonum ſemper ſunt paratæ:hyacinthis plenæ, quòd rubentem martyrij florem omnibus,tanquam inſigne laborum & coronæ indicent:aut ꝗ Chriſtum imitando,æternæ felicitatis præmio ditentur,ſecundum illud apoſtoli,Diuites in operibus bonis,facile tribuentes,& theſaurizantes ſibi fundamentum bonum in futuro,vt apprehendant veram vitam. Etiam de illis dicit Chriſtus, Qui mihi miniſtrat,me ſequatur,& vbi ego ſum,ibi & miniſter meus erit. In eburneo ipſius ventre deputantur,qui credentes in Chriſtum,& eburneo baptiſmi fonte renati,præclara parturiunt opera, pellucidis ſapphiris ſplendidiora.Aut aliter,Cum ventre mortalitas exprimatur,& ebore incorruptio:illi rectè dicentur eburneus Chriſti venter,qui ex mortalitate peruenerunt ad immortalitatem,& quod in illis erat corruptibile, effectum eſt incorruptibile.Poteſt & hic venter eburneus,de caſtiſſimo virginis Mariæ vtero explicari,qui virtutum candore ſpecioſiſſimus erat.Sapphiris diſtinctus,pulcherrimis ſcilicet gratiarũ donis illuſtratus,de cuius præcellentia & benedictione fructus,dixit Elizabeth,Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Lucæ primo.*

Roma.11. 1.Ioan.2. 1.Timot.6. Ioann.12. Lucæ 1.

Ꝟ. Crura illius colũnæ marmoreæ,quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Species eius, vt Libani: electus vt cedri. *Quemadmodum crura totum corpus baiulant,ita & apoſtoli ac primarij eccleſiæ duces marmoreis columnis deſignati,ſuis humeris,ſuáꝗ firmiſſima doctrina,imbecilliores portant & ſuffulciunt, ſicut ait Apoſtolus,Debemus nos firmiores imbecillitatem infirmorum ſuſtinere,& non nobis placere.& paulopòſt ſacras literas,tanquam baſes aureas,laudat,dicens,Quæcunꝗ ſcripta ſunt,ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. Libanus,mons eſt,in quo ſublimes valde, & odoriferæ arbores habentur.Cedrus,excelſa eſt arbor,odora & imputribilis.Sicut igitur Libanus celſitudine & gratia arborum,alios montes,ſic nimirum dominus Chriſtus omnes ſanctos meri-*

Roma.15.

torum celſitudine, & gratia virtutum antecellit: & ſicut cedrus, alias arbores, quæ in
Libano naſcuntur, facile ſuperat: ita Chriſtus omnes chriſtianos ſua præcellit gloria.
Eccleſia. 24. Poteſt & eccleſia citra vllius offenſam & ſcandalum dicere, Quaſi cedrus exaltata
ſum in Libano, & in tantum bonoris faſtigium euecta eſt, vt nunquã in elyſijs beato-
rum cãpis, deſinet æterna frui gloria. Guttur illius ſuauiſſimum, & totus de-
ſiderabilis. Talis eſt dilectus meus, & iſte eſt amicus meus filiæ Hieruſa-
lem. Gutture, interna ſacri eloquij dulcedo, & mira apoſtolorũ doctrina, ac ſuauitas,
exprimitur, qui occulta ſacræ ſcripturæ myſteria enarrantes, ſuauiſſimum nobis ſapo-
rem adminiſtrarunt, ſed à copioſiſſimo illius fonte, ſua omnia hauſerunt, qui omnium
votis expetitur, amatur & colitur, in quem noſtræ mentis deſideria ſunt inflectenda:
& cùm ſit deus & homo, nobis deus & frater, non immerito cenſetur maximè deſide-
Ioann. 1. rabilis: qui nobis poteſtatem dedit, vt filij dei vocaremur, etenim ſumus hæredes dei, &
Roma. 8. cohæredes Chriſti, cuius aſpectu ſatiatus eſt Symeon vir ſiquidem iuſtus, qui dicebat,
Lucæ 2. Nunc dimittis ſeruum tuum domine, ſecundum verbum tuum in pace. Quia viderunt
oculi mei ſalutare tuum. Nec alius eſt ſponſæ dilectus quàm ille, qui omnibus virtutũ
ornamentis & gratijs, iam affabrè & politè depictus eſt, quẽ debemus totis viribus, &
omnimoda noſtri ingenij induſtria, ac diligentia ſuſpicere, reuereri, & obſeruare: ad
quem confugiendum eſt, & à quo petendum ſubſidium. Hortatur eccleſia & cómonefa
cit filias Hieruſalem, & ſanctiſſimos homines, vt hunc ſponſum, quàmprimum adue-
nerit, ſalutent, & pudico ore oſculentur, illíque ſyncero amore adhæreant. Quò
abijt dilectus tuus, ò pulcherrima mulierũ? quò declinauit dilectus tuus?
& quæremus eum tecum. Filiæ Hieruſalem ſuam ſponſæ pollicentur operam, pa-
ratæ ſunt eam comitari quocunq; ierit, vt ſedulo officio vbique locorum perueſtigent
ſponſum, cuius amore tenentur, cuius pulchritudine rapiuntur & æſtuant, cuius deni-
que virtutes admirantur, nec quicquam ipſis optabilius & iucundius contingere pote-
rit, quàm eius præſentia frui, & in eo intueri, quod aliquando audierunt à ſponſa tan-
topere commendatum.

ARGVMENTVM SEXTI CAPITIS.

Poſtquam ſponſa eximiam ſui ſponſi pulchritudinem, & abſolutiſſimas eius virtutes viuis coloribus depinxit, indicat filiabus Iſrael cupidè ſciſcitãtibus, quo amicus eius declinauerat, floridiſſimum hortum in quem diuerterat, vt oculos ſuauiſſimis voluptatũ omniũ delicijs paſceret, & ſua leuaret tædia, qui amoris incendio aduſtus, & ſuæ ſponſæ victus amore, illuc contẽderat: cuius forma omnibus ornamentorum liniamentis expreſſa, floribus, violis, lilijs, omnibus denique rebus pulcherrimis longè præcellit: quæ decoro puellarum comitatu ſtipata, omnes in ſui admirationẽ rapit & allicit, quam & reginæ & filiæ Hieruſalem nobiliſſimæ, omnium beatiſſimã prædicarunt, & multis encomijs laudatiſſimã decantarunt: cuius decorem & elegantiam qui linceis oculis ſpectabant, magis ſanè admirabantur, quàm fulgidiſſimos ſolis radios.

Digitized by Google

CAPVT SEXTVM.

DIlectus meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatis, vt paſcatur in hortis, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia. Pulchra es amica mea, ſuauis & decora, ſicut Hieruſalem: terribilis vt caſtrorũ acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerũt. Capilli tui ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui ſicut greges ouium, quæ aſcenderunt de lauacro. omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis. Sicut cortex mali punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis. Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea: vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Viderunt eam filiæ, & beatiſſimam prædicauerunt: reginæ & cõcubinæ, & laudauerunt eã. Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Deſcendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallis, & inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala punica. Neſciui: anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. Reuertere, reuertere Sulamitis: reuertere reuertere, vt intueamur te.

DIlectus meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatis vt paſcatur in hortis, & lilia colligat. *Hæc ad allegoriam explanaturi, dicimus, Chriſtum deſcendiſſe in venuſtiſſimũ eccleſiæ hortum, quẽ lympidiſſimo gratiarum fonte, velut areolam aromatum irrigauit. Deſcendit etiam in hortum ſuum, quando populum Iſrael prælectũ, ſuo aduentu nobis iucundiſſimo viſitauit, ſicut ipſe ait, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierũt domus Iſrael.* Matth. 15. *venerat haud dubiè, vt Iſraeliticam domum ab antiquis vitiorum ſordibus repurgaret, repurgatam euangelica ſapientia, & donorum amplitudine illuſtraret. Areolam autem aromatis, virginem Mariam intelligi volunt, quòd ex ea, fragrantiſſimus iuſtitiæ odor ortus ſit, dominus Ieſus Chriſtus. Paſcitur Chriſtus in hortis, cũ eximijs animarũ virtutibus, & pijs ſanctorũ operibus oblectatur, aut quia in ditiſſimo chriſtianorũ horto (quẽ ſua præſentia irrorauit) diuerſatur & regnat. Lilia colligit, quando perfectos virtutum candore nitẽtes, ab hac vita ſuccidit, ſucciſos ad cæleſtia regna perducit. Poſſumus etiã per deſcenſum ſponſi, intelligere domini noſtri Ieſu Chriſti deſcenſum ad inferos. Nam id ſequentia probare videntur, cùm dicit ad aromatũ areolas ſiue phialas. Priſci enim illi ſanctiſſimi viri, per aromatũ phialas non ineptè ſignificantur. quales fuerunt Noe, Abraham, Iſaac, Iacob, Moſes, Iob, Dauid, Samuel, Eliſeus, Daniel, alijq; quamplurimi, qui quidem omnes veluti aromatũ areolæ, fragrantiſſima iuſtitiæ & cæterarum virtutum odoramenta ſuauiſſimè oluerunt. tunc enim paradiſum triumphator ingreſſus eſt, cum ad inferos penetrauit.* Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia. *Hæc loquitur eccleſia ex fiducia amoris ſui, Sum dilecto meo di-*

uerſorium,ſingulari diligentia adparaui meo ſponſo cœnaculum in quo conquieſcet.Nec
tam illi præparaui locum,quàm ille mihi,cuius ego ſum tẽplum,& ſuo ventilabro meã
purgauit aream,vt mundius meã domunculam inhabitaret.non enim conſueuit rex om
nium nobiliſſimus,ſpurciſſimã domũ,& caſulam porcino vitiorũ luſtro fœdatam, inco-
lere:& domus Chriſti auguſtiſſima,debet eſſe domus orationis,quam tamen Iudæi fece
Matth.21. *rant ſpeluncam latronũ:quorũ menſas cũ ſubuertiſſet,dixit,Auferte iſta hinc,& nolite*
Ioan.2. *facere domũ patris mei,domum negotiationis.Vt autem iucundius diuerſari poſſit Chri*
ſtus cum ſua eccleſia, nobis optandum erit,vt terreſtris hæc domus diſſoluatur,& do-
2.Corin.5. *mum habeamus ex deo non manufactã,ſed æternã in cælis. Agnoſcit ſubinde eccleſia,*
cũ dicit, Ego dilecto meo,& dilectus mihi,ſe eſſe regnũ Chriſti & corpus:illum autẽ,re
gẽ & caput,vt arctior ſit,& iunctior amicitiæ nexus,nec vnquã caput à corpore di-
uellatur,nec corpus à capite,ſed vno & eodem amoris vinculo copulata,perpetuũ bene-
uolentiæ fœdus inter ſe conſeruent.Paſcitur autem inter lilia, cum in illis qui ſpiritus
ſancti gratiam adepti ſunt,quotidie augetur, aut cum in intimis prudentum virginum
Matth.25. *præcordijs requieſcit:quæ accepto in ſuis lampadibus oleo, exierunt obuiam ſponſo,in*
cuius nuptiali conuiuio diſcubuerunt. Pulchra es amica mea,ſuauis & deco-
ra, ſicut Hieruſalem,terribilis vt caſtrorum acies ordinata. *Synagoga di-*
gnè cõuerſa,ſicuti Hieruſalem,pulchra & amica & ſuauis & decora dicitur,quia dum
ſanctam eccleſiam imitatur,ſaluberrima quatuor Euangeliorũ præcepta diligenter ob-
ſeruat:pulchra quidẽ moribus,exercitio honeſtæ vitæ amica,manſuetudine & clemen
tia ſuauis,ſanctiſſima verò conuerſatione decora,& quidem ſicut Hieruſalem,quæ vi-
ſio pacis interpretatur.Finita autem hac peregrinatione,perſimilis erit angelis,quod &
Matth.22. *pollicitus eſt in euangelio ſponſus,dicens,In reſurrectione non nubent neque nubentur,*
ſed erunt ſicut angeli in cælo. Ad hanc autem cæleſtem & ſanctam Hieruſalem,eccle-
ſia multis tribulationibus & preſſuris probata,cõtendet,confidens in eo qui diſcipulis
Ioan.16. *ſuis dicebat,In mundo quidem preſſuram habebitis, ſed cõfidite,ego vici mundum. Eſt*
& eccleſia terribilis,vt caſtrorum acies ordinata.Quemadmodum enim acies militum
ſtipatiſſima,cum vno & eodem concertãtium animo coaleſcit,ſummũ hoſtibus terrorem
incutit, diſſecta autem & interrupta vincitur:ita eccleſia numeroſiſſimo chriſtianorũ
populo præmunita,inuicto fidei & charitatis clypeo,infeſtiſſimos Chriſti inimicos ter-
ritat,& ignea dæmonum tela dilacerat,& extinguit,à ſuis tamen diuulſa mẽbris,&
diſſidijs vulnerata,expugnatur,tametſi tota in ſe proſterni nõ poſſit.Dixit enim Chri
Matth.28. *ſtus ſuis diſcipulis,poſtquam à mortis ſomno excitatus eſt,Ego vobiſcum ſum omnibus*
diebus,vſque ad conſummationem ſeculi.& nihil eſt quod tam facile poſſit eccleſiam
aliqua ex parte ſubuertere,quàm ſchiſmatica factio,& excogitata à chriſtianis ſeditio-
Matth.12. *nec abſurdè dixit Chriſtus,Omne regnum diuiſum contra ſe deſolabitur, & omnis ci-*
uitas vel domus diuiſa contra ſe,non ſtabit.Simus igitur in eccleſia cõcordes,ſeruemus
ſumma cum diligentia inuictiſſimã eccleſiæ vnitatem,ne tyranni & perſecutores fidei
fortiſſima noſtræ ciuitatis propugnacula demoliantur & diruant.Habet & ſancta ec-
cleſia caſtrorum aciem ordinatam,quando imminẽte Chriſto,nec martyres perſecutio-

Digitized by Google

nec virgines carnalis delectatio, nec miſericordes cupiditas, nec humiles temporalis gloriæ deuicit ambitio. Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. *Communis eſt loquendi tropus, quo ſolet vehementia amoris exprimi, & feruentiſſimus amatorũ ignis, cùm alter amorem alterius deperit, nec ſinit amor ſponſæ ſuum ſponſum quieſcere, ſed terras peragrat, ciuitates circuit, & inſtar auium volitat. Ad allegoriam dicit Chriſtus eccleſiæ, Non me putes ſemper corporeis oculis conſpiciendum, nam ſpiritu per fidem melius cernes. Abijce terrena, & internos animi oculos, in me defigito. Idcirco in cælos aſcendi, vt te à rebus terrenis ad cæleſtium amorem abducerem. Nõne errabat Magdalena peruestigans Chriſtum à morte excitatum cum hortulanis? ſyncera fide debuerat illa credere ſuum præceptorẽ reſurrexiſſe, nec opinari falſo illum ab hortulano ſublatum. quapropter Chriſtus hoc carnale deſiderium obiurgans, dixit, Mulier noli me tangere. Hac quoque nube & nubiloſa caligine tenebatur Thomas, qui dicebat, Niſi videro in manibus eius fixurã clauorũ, & mittam digitum meũ in locum clauorũ, & mittã manũ meam in latus eius, non credam. cui dixit Chriſtus, infer digitũ tuũ huc, & vide manus meas, & affer manum tuã, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. reſpondit Thomas & dixit ei, Dominus meus & deus meus. dicit ei Ieſus, Quia vidiſti me Thoma credidiſti, beati qui non viderunt & crediderunt.* Ioan. 20. Ibidem.

Capilli tui ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad, Dentes tui ſicut greges ouium, quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis. Sicut cortex mali punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis. *Hæc pro virili in quarto capite, expoſuimus: quia tamen concinnè huic cohærent ſententiæ, repetuntur ab authore. Capillis, populi: dentibus, doctores: gemellis fœtibus, præcepta charitatis exprimuntur: genæ rubro mali punici cortice & roſeo cruore inſignes, ipſos adumbrant martyres & referunt: qui ob tormenta æquo animo tolerata, glorioſum in cælis triumphum agunt.* Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus. *Nobis compertum eſt ex libris regum, Salomonem cæco mulierum amore deluſum, habuiſſe vxores quaſi reginas ſeptingentas, & concubinas trecentas. quòd ſi hæc Salomonis verba eſſent omnino intelligenda, de illis reginis & concubinis: aut dicendum eſſet, Salomonem hoc minore numero, maiorem comprehendiſſe, aut ſuppreſſiſſe: nec tamen puto hæc intelligenda eſſe de reginis & concubinis Salomonis, ſed de chriſtianorũ animabus. Hunc enarrãs locũ Auguſtinus, libro vno 83. quæſt. quæſtione 55. dicit, Denarius numerus poteſt ſignificare vniuerſitatis ſciẽtiã, quæ ſi ad interiora & intelligibilia referatur, quæ ſenario numero ſignificantur, fit quaſi decies ſexies, quod eſt ſexaginta: ſi ad terrena & corruptibilia, quæ octonario numero ſignificari poſſunt, fiunt decies octies, quod eſt octoginta. Reginæ ergo, ſunt animæ regnantes in intelligibilibus & ſpiritalibus: concubinæ, quæ mercedem accipiunt terrenorum, de quibus dictum eſt, Acceperunt mercedem ſuam, adoleſcentulæ quarum non eſt numerus, quarum non eſt determinata ſcientia, & diuerſis dogmatibus periclitari poſſunt, vt numerus quod dictum eſt, ſignificet certam & indubitatam confirmationem ſcientiæ. hæc ille. Iſtis igitur reginis, exprimuntur per-* 3. Regũ 11. Auguſtinus. Matth. 6.

2.Corint.3. *fectæ ſanctorum animæ,quæ ſuam optimis virtutibus libertatem protegunt. Vbi enim eſt ſpiritus domini,ibi libertas. Concubinæ ipſi Agar perſimiles,ſunt peccatorum ancillæ,quæ nihil præter carnem ſapiunt: adoleſcentulæ,quarum non eſt numerus,eorum eſt multitudo,qui parati ſunt audire ſancta, nec tamen quæ audiunt, operibus adimplere*
2.Timot.3. *contendunt. de quibus dicit Apoſtolus, Semper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. nec eſt mirum, ſi adoleſcentularum, & eorum qui pereunt, non ſit numerus.* Nam *adoleſcentia prona eſt ad libidinem, voluptatum omnium amantiſſima, vaga, inconſtans, infrænis, & ſuis affectibus maximè dedita: quæ niſi tēperantiæ fræno coerceatur, facilè deſpumabit in libidinem: nec illorum, qui vana quæque & caduca*
Pſalm.39. *ca ſectātur,eſt numerus. de quibus dicit propheta,* Annuntiaui *& locutus ſum, multi-*
Matth.7. *plicati ſunt ſuper numerum. quibus etiam dicet Chriſtus in extremo iudicio,* Nūquam
Matth.25. *noui vos: diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. & rurſum,* Diſcedite *à me*
Lyranus. *maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Differēs Lyranus de iſtis reginis & concubinis,dicit, per ſexaginta reginas, authore* Rabbi Salomone, *intelligi ſexaginta perſonas ab Abraham deſcendentes, ſcilicet Iſaac & duos filios eius, Hiſmaelem & duodecim filios eius, & filios de Cethura ſexdecim, & filios* Iacob *duodecim, & filios Eſau ſexdecim.* Octoginta *verò concubinæ ſunt octoginta perſonæ de*
1.Paralip.1. Noe *vſq; ad Abraham excluſiuè, & iſtæ numerationes deſumuntur ex* 1.Paralipo. *capite* 1. Et *ſicut reginæ ſunt maiores concubinis regū, ita perſonæ deſcendentes ab Abraham, propter magnitudinem fidei Abrahæ, exprimuntur nobiliori nomine, quàm deſcendentes à Noe.* Et *adoleſcentularū non eſt numerus, id eſt, cognationū & gentium à præ-*
Philo. *dictis deſcendentium. Sed quā velis, ſequere opinionem.* Putat Philo *per ſexaginta reginas, eos omnes ſignificari, qui ante legē, & in lege ipſa ſanctiſſimè vixerunt, quod ij naturæ legem iuſtiſſimè ſeruātes, ſenarij numeri, quo quidem, omnia à ſummo ipſo deo rerum omnium conditore patrata conſtant, myſticam perfectionem acceperunt: per octoginta concubinas, intelligūtur omnes animæ quæ ſine lege naturæ ac ſcripta, veluti quædam meretriculæ omni vitiorum iugo turpiſſimè proſtratæ, Idolorū cultibus ſeruiebant, priuſquam euangelio Chriſti choruſcante, ad verum cæleſtis ſponſi matrimonium ſanctiſſime coniugarentur: multitudo autem omnium incipientium chriſtianæ fidei & religioni deſeruire, eſt infinitus adoleſcentularum numerus.* Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ electa genitrici ſuæ. *Chriſtus hoc ſponſo figuratus, accōmodè dicit, eccleſiam eſſe vnam, vt vnius cæleſtis ſponſi, vna ſit & cæleſtis ſponſa. Si enim vna ſit fides, vnū baptiſma, vnus dominus, vnus Chriſtus, & vna erit*
Ephcſ.4. *eccleſia. Nec dixit Paulus ad Epheſios, Sacramentū iſtud magnum eſt in Chriſto, & in*
Ephcſ.5. *eccleſijs, ſed in eccleſia: vt ſanè vna ſit ſpiritalis Chriſti & eccleſiæ coniunctio. Dicit*
Ioan.3. *quoq; Chriſtus in euangelio* Ioannis, Qui *habet ſponſam, ſponſus eſt: nec dixit, qui habet ſponſas, ſponſus eſt: vt hæc excutientes myſteria, animaduerterēt eccleſiam eſſe vni viro deſponſatam, & ſimpliciſſimam huiuſce diuini coniugij vnionem.* Et *huic ſentētiæ*
Auguſtinus. *aſtipulatur* Auguſtinus *epiſtola* Honorato, *proferens illud prophetæ,* Et *de manu canis*
Pſalm.21. *vnicam meā, vbi dicit, nihil aptius quàm vnica eccleſia mihi videtur intelligi.* Et *eccle-*

ſia vnica, eſt vt ica catholica, quæ toto orbe copioſa diffunditur, quæ vſq; ad vltimas gentes creſcendo porrigitur. Et epiſtola 166. redarguens Donatiſtas, eos hortatur vt teneant vnitatem eccleſiæ. Si enim teneant Chriſtum, cur non tenebūt eccleſiam? Et libro ſecūdo contra epiſtolam Parmeniani, capite octauo proferens illud Pauli ad tuendam eccleſiæ vnitatem, Vnus mediator dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, dicit in Chriſto nos vnum eſſe, ſi ſeruemus vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et libro vno de vnitate eccleſiæ contra Petiliani Donatiſtæ epiſtolam, cap. 2. dicit vnam eſſe eccleſiam, quā maiores noſtri catholicam nominarūt: quòd ſi quis non ſit in membris Chriſti, chriſtianam ſalutem habere non poteſt. & exponens illum pſalmum, Domine quando reſpicies? reſtitue animam meam ab aſtutijs eorū, à leonibus vnicam meam. vocat hanc vnicam, eccleſiam dei, quam dominus liberat à ſæuiētibus poteſtatibus. Nec ab Auguſtino euariat Cyprianus libro primo epiſtolarū, epiſtola 6. Magno filio, vbi aſſerit eccleſiam eſſe vnam, quæ vna & intus eſſe & foris non poteſt. & hæc eccleſiæ vnitas, figuris deſignata eſt. Scriptum eſt enim de ſacramēto paſchæ & agni, qui Chriſtum deſignabat, In domo vna comedetur, non eijcietis de domo carnē foras. Quod item circa Raab, quæ ipſa quoq; typum portabat eccleſiæ, expreſſum videmus, cui mandatur & dicitur, patrem tuum & matrē tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad teipſam in domum tuam, & omnis qui exierit oſtium domus tuæ foras, reus ſibi erit. Quo ſacramento declaratur in vnam domum ſolam, id eſt, in eccleſiam victuros, & ab interitu mundi euaſuros colligi oportere. Quiſquis autem de collectis foras eiecerit, id eſt, ſi quiſquam in eccleſia gratiam conſecutus receſſerit, & ab eccleſia exierit, reum ſibi futurum, id eſt, ipſum ſibi quòd pereat, imputaturum. hæc ille. Adnotant quidam, quòd ſicut vna eſt fides antiquorum & modernorum, variata tamen ſecundum maiorem & minorem explicationem, ſic eſt vna eccleſia, variata tamen ſecundùm maiorem & minorem coniunctionem ad Deum, quia magis coniuncta eſt tempore noui teſtamenti. & hoc modo accipit eccleſiam, beatus Gregorius in ſuis homilijs, dicens, Quis ſimilitudinem patriſſamilias rectius tenet, quàm conditor noſter? qui eos quos condidit, ſic poſſidet, quaſi ſubditos in domo, qui habet vineam ſcilicet vniuerſalem eccleſiam, quæ à primo Abel iuſto, vſq; ad vltimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit. Et licet vna ſit eccleſia, propter tamen congregationes fraternas per loca, multæ ſunt eccleſiæ. Eccleſijs (inquit Paulus ad Galatas) Iudææ, quæ erāt in Chriſto, eram ignotus facie. & vnā dixit eccleſiam ad Corinthios, Sine offenſione eſtote Iudæis & gentibus, & eccleſiæ dei. Etſi multæ ſint eccleſiæ, omnes tamen vna ſunt, propter vnitatem fidei & charitatis in Chriſto. Eccleſia ex eo perfecta dicitur, quia mundum & caduca quæq; reliquit, vt magis placeret deo quàm hominibus, ſecundum illud, Si vis eſſe perfectus, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me. Vna eſt matri ſuæ, & electa genitrici ſuæ, cæleſti ſcilicet Hieruſalem, de qua dicit Apoſtolus, Quæ autem ſurſum eſt Hieruſalem, mater noſtra eſt. Vna eſt ergo illi, quia in futura beatitudine, ipſa tantūmodo conſociabitur illi.

1. Timot. 2. Pſalm. 34. Cyprianus. Exod. 12. Ioſue 2. Gregorius. Galat. 1. 1. Corin. 10. Matth. 19. Galat. 4.

Viderunt eam filiæ, & beatiſſimam prædicauerunt, reginæ & concubi-

næ, & laudauerunt eam. Quis non prorumperet in laudes huiuſce ſponſæ omnium illuſtriſſimæ? quis præclaras eius virtutes ſubticere audebit? quis deniq; eam à mūditia, nitore, & pulcherrimis regum ſtemmatibus non extolleret? quòd ſi concubinæ & peccatrices illam laudibus extulerint, multo magis reginæ & perfectæ ſanctorum animæ, illius gloriam miris præconijs efferent, & prædicabunt: quandoquidem victricē in martyribus & in virginibus palmam retulit. Sed ſecretius hæc meditando, dicimus concubinas aliter quàm reginas illam commēdaſſe. Nam illæ fictis & perſonatis encomijs il-
Eſa.29. li aſſurrexerunt, de quibus dicit ipſa veritas, Populus hic labijs me honorat, cor autem
Ma.15. eorum longè eſt à me. dicit & Paulus de ſimulata illorum religione, Dictis confitentur
Tit.1. ſe noſſe deum, factis autem negant. Reginæ verò non tam fluitantibus verbis, quàm animo & ſyncero affectu illi applaudunt, illámque omnium feliciſſimam prædicant.

Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Demiratur ſynagoga excellentiſſimam eccleſiæ ex gentibus collectæ pulchritudinem, eò quòd nullo præeunte magiſtro inſtituta, nullis deniq; prophetarū vaticinijs erudita, audito ſolo euangelij præcone, ad tuēdam Chriſti militiam etiam abſq; vllo authoramento contenderit. conſurgit quaſi aurora, cum depulſis tenebrarum operibus, caſtè & pudicè viuit in coniugatis: pulchra vt luna, cum in continentibus candido nitore reſplendet, nec minus cæcos illuſtrat & ad rectam euangelij ſemitam perducit, quàm luna noctem illuminando, viatoribus iter, quo progrediendum ſit, oſtendat: electa vt ſol, cum in virginibus non mediocri perfectionis decore refulget, ſicut terra illa feraciſſima ſuſcepto diuini verbi
Matth.15. ſemine, triceſimum, ſexageſimum & centeſimum fructum peperit: & ex eo terribilis eſt vt acies caſtrorum ordinata, quòd gentilium ritus & idolorum cultus ſubuerterit, & in ipſa Chriſti fide perdurans, à gentibus ſuperari non potuerit. Eſt & in eo terribilis mul-
Matth.16. tum, cùm ei in Petro datur illa poteſtas, vbi dicitur, Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunq; ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Deſcendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallis, & inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala punica. Nux foris tum dura eſt, tum amara eſt, intus ſuauiſſimū condit cibum, & aliud oſtendit in teſta ſiue cortice duriſſimo, & aliud in nucleo: frange nucem ſi medulla introrſus latente frui velis. Hinc protrita illa Plauti parœmia, Qui è nuce nucleum eſſe vult, frangit nucem, quæ ſibi hanc vendicat ſententiam, qui commodum appetit, ne fugiat laborem, qui quærit voluptatem, prius experiatur ſudorem, ſine quo, non paratur vera voluptas. Et hoc nucum horto, literas cùm veteris, tum noui inſtrumenti deſignamus, quas primoribus labris deguſtantes, parum dulcedinis perſentiunt: qui tamen duro & perdifficili labore tropos, allegorias, & reconditas in illis ſententias excutiunt, non poſſunt non ſpiritalem ab illis depromere intelligentiam, & mira cum voluptate animum reficere. & quo magis has guſtant literas, eo cupidius guſtare volunt, nec ſuauiſſima diuinæ philoſophiæ dulcedo ab illorum labris dimoueri poteſt. Et in hunc hortum contendit ſponſus, vt intueretur fructum, quem ſponſa peperit, qui in conualle reperitur, in demiſſa ſcilicet &

Digitized by Google

honeſta chriſtianorum humilitate, ſicut in pſalmis canitur, Quoniam tu populum humilem ſaluum facies, & oculos ſuperborum humiliabis. Vineæ autem florent, cùm Neophyti, ſiue retenter in fide plantati, decerptis ab euangelica vite floribus delectantur, & floridiſſima bonorũ operum germina pariunt, ac conſummatis martyrum ſtudijs accenſi, certatim contendunt ſuum pro Chriſto ſanguinem effundere. Neſciui, anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. *Quid neſciuit Chriſtus niſi peccatum? Neſciuit & illos qui dicunt, Domine nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc (inquit) dicam illis, Amen dico vobis, quia neſcio vos: non quòd eos quales eſſent, neſciret, ſed quia nihil boni in illis eſſe cognouit. Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. Dicitur ab interpretamento Aminadab, ſpontaneus populi mei, vel bona voluntas patris, vel probatio, & iſtum Aminadab in Chriſto genealogicè reperimus, vnde & has quadrigas in bonam partem accipimus, quibus non inconcinnè intelligẽdi ſunt euangeliſtæ, quibus Chriſtus per totum terrarum orbem vehitur. Quòd autem dicit ſe à ſua anima conturbatum fuiſſe, non ita intelligimus, vt hæc conturbatio ſit trãquillitati contraria, ſed temperatæ ſolicitudini congruit vt quidam volunt, ſecundum illud quod in euangelio ad Martham dicitur, Quid ſolicita es, & turbaris erga plurima? fuit & Chriſtus pro ſuis diſcipulis ſolicitus, qui pro illis ſuum patrem rogauit, dicens, Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos. & in pſalmis, Commouiſti terrã & conturbaſti eam, ſana contritiones eius, quia mota eſt. Et quocunq; fertur Aminadab, & ſpiritus Chriſti, illuc & rotæ pariter feruntur, quæ quaternarium in vno & eodem euangelij ſpiritu & conſenſu concludunt. Sunt qui ad hanc ſcenam, introducunt ſynagogam loquentem, Neſciui ò ſponſa & amica Chriſti, te eximijs gratiarũ dotibus decoratam eſſe, idcirco anima mea vehementer me conturbauit, ſtuporémq; in animum meum induxit, cum intellexi te cumulatiſſimis euangelicæ ſapientiæ theſauris affluere. Iſtis quadrigis Aminadab, intelligitur, authore Lyrano, potentia regni Iudæ, eo quòd tribus Iuda meruit dignitatem regiam in tranſitu maris rubri. Nam alijs tribubus formidantibus Moyſem ſequi per mare diuiſum, tribus Iuda conſtanter ſequuta eſt ipſum, & alijs præbuit conſtantiæ exemplum, tunc autem Aminadab erat princeps tribus Iudæ, qui egreſſus eſt de Aegypto cum Naaſon filio ſuo, qui mortuo patre ſucceſſit ei in principatu, Numerorũ 7.* Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te. *Nouimus ex libris regum bis Sunamitem iſtam in honorifico loco conſtitutam eſſe, tam illam quæ Dauid regi in ſenectute miniſtrauit, & in eius complexu virgo quidem pulcherrima permanſit, quàm etiam illam, cuius Heliſæus filium ex promiſſione natum & poſt hoc mortuum ſuſcitauit, quapropter hoc nomine figuratur eccleſia, cui frequenter dicitur, reuertere, quæ quondam in illo iuniore filio in regionem longinquam abiens, auerſa fuerat, tunc etenim reuerſa eſt, quando cœpit Chriſtum toto corde amplexari. Aut idcirco tam crebro ei reuertere dicitur, vt etiamſi aliquando deliquerit, deſperatione non decidat, ſed à peccati conſuetudine reſipiſcat. nec de tota eccleſia nunc decertamus, quæ eſt ſancta & immaculata, ſed de his qui in eccleſia lapſi,*

Pſalm.17. Matth.7. Lucæ.10. Ioann.17. Pſalm.59. Lyranus. Nume.7. 3.Regum 1. 4.Regũ 4. Lucæ 15.

ad copioſiſſimum miſericordiæ fontem confugiunt. Alij dicunt Chriſtum commonefacere ſynagogam, quæ Sulamitis ſiue captiua dicitur, vt ad cognitionem ſaluatoris, qui in lege & prophetis promiſſus eſt, reuertatur. Egredere igitur Sunamitis è carcere infidelitatis ad tuum redemptorem, vt ſalueris, & exoſculare meam crucem ſyncera fide, vt
Eſaiæ 10. priſtinam dignitatem recuperes, pro te ſiquidem clamauit Eſaias, Si fuerit numerus fi-
Roma.9. liorum Iſrael tanquam arena maris, reliquiæ ſaluæ fient. Dixit etiam diuinum reſpon-
3.Regũ 19. ſum Eliæ interpellanti Deum aduerſus Iſrael, Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui
Roma.11. non curuauerunt genua ante Baal, ex quo colligit Paulus, Sic ergo & in hoc tempore
Ibidem. reliquiæ ſecundum electionem gratiæ factæ ſunt. & rurſum, Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret, ſicut
Eſaiæ 59. ſcriptum eſt, Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob. Sunt qui non legunt reuertere Sunamitis aut Sulamitis, ſed conuertere, conuertere Odollamitis: interpretatur autem Odollamitis, teſtimonium in aqua: & certe mira eſt dictorum conſonantia. Nam chriſtiani ſacro baptiſmate abluti in aqua teſtimonium dicunt, & diuinitatem ac vnitatem ſubſtantiæ in trinitate confitentur: & hanc fidem in ſacro fonte teſtantur omnes.

ARGVMENTVM SEPTIMI CAPITIS.

Nihil in ſponſa conſpicies quod non ſit elegans, pulchrum & decorum, nihil denique quod non excellentem virtutum omnium concentum obſeruet, quæ inſtar reginæ compoſito greſſu incedit, redimiculis & monilibus exornata, cuius ventre pudiciſſimo nihil eſt fœcundius, vberibus fragrãtius, collo candidius, oculis perſpicacius, naſo rorantius, capite & comis purpuratius; cuius ſtatura palmari nihil eſt procerius, gutture & labijs ſuauius, quam qui ſpectant, arbitrantur ſanè ſe venuſtiſſimã pulchritudinis deam contemplari, quæ ſummopere cupit vnà cum ſponſo egredi in agrum amœniſſimũ, commorari ſubinde in villulis, & diluculo expergiſci ad videndum ſi nam vites odoriferæ floruerint, ſi deniq; flores ſuauiſſimum fructum pepererint, vt iucundius illic ſyncero ſui ſponſi amore frui poſſit, & de rebus honeſtis cum eo confabulari.

CAPVT SEPTIMVM.

QVid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorũ? Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamẽtis, filia principis! Iuncturæ feminum tuorum, ſicut monilia quæ fabricata ſunt manu artificis. Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Venter tuus ſicut aceruus tritici, vallatus lilijs. Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli gemelli capreæ. Collum tuum ſicut turris eburnea. Oculi tui ſicut piſcinæ in Eſebon, quæ ſunt in porta filiæ multitudinis. Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum. Caput tuum, vt Carmelus: & comæ capitis tui, ſicut purpura regis iuncta canalibus. Quàm pul-

Digitized by Google

chra es,& quàm decora chariſſima in delicijs! Statura tua aſſimilata eſt
palmæ,& vbera tua botris. Dixi, Aſcendam in palmam,& apprehẽdam
fructus eius. Et erunt vbera tua ſicut botri vineæ: & odor oris tui,ſicut
odor malorum. Guttur tuum,ſicut vinum optimũ: dignum dilecto meo
ad potandum,labiiſque,& dentibus illius ad ruminandum. Ego dilecto
meo,& ad me cõuerſio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrũ, cõmo-
remur in villis. Mane ſurgamus ad vineas, videamus ſi floruit vinea,
ſi flores fructus parturiunt,ſi floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbe-
ra mea. Mandragoræ dederunt odorem in portis noſtris. Omnia poma
noua & vetera dilecte mi ſeruaui tibi.

QVid videbis in Sunamite,niſi choros caſtrorum? *Hanc explicabi*
mus ſententiam de ipſa eccleſia,in qua nihil intuebimur,niſi præparamen-
ta eorum,qui ſemper in procinctu tanquam in caſtris conſtituti,contra infi-
deles,hæreticos & dæmones decertare non ceſſant,ne chriſtiani illorum aſtu deluſi,fi-
dem amittant,ne religioſi à pſeudoapoſtolis ſubornati, fiant apoſtatæ, ne liberales di-
uitiarum hamo ineſcati,decipiantur,ne pœnitentes ad vomitum reuertantur,ne virgi-
nes illibatum integritatis florẽ perdant,ne etiã continentes,caſtimoniæ nitorem amit-
tant. Hi *ſunt in eccleſia chori caſtrorum,in continuo agone conſtituti, & deo muniẽte*
inuicti, quos diaboli caſtra & munitiones nec terrent, nec à conſtantia & animi ma-
gnitudine deijciũt. Vnde *dicebat* Dauid, *diuino adiutus clypeo,* Si *conſiſtant aduerſum* Pſalm.26.
me caſtra,non timebit cor meum. Si *exurgat aduerſum me prælium,in hoc ego ſpera-*
bo. Accommodant *alij hanc ſententiã Synagogæ,cuius caſtra videbuntur, quia pro fi-*
de quam aliquando impugnauit, nunc generoſe contra infideles præliatur, factus eſt
ſiquidem Paulus *munitiſſimum caſtrum aduerſus* Iudæos,*quorũ tamen partes aliquan-* 1.Timoth.1.
do acerrimè defendit. Poſſunt *& caſtrorum chori,ad ſanctorum multitudinem, & ele-* & Actor. 9. & 22.
ctorũ numerum referri,qui ad fidem Ieſu Chriſti,*per euangelium veritatis illumina-*
ti,perueniunt: & lauacro ſpiritalis aquæ abluti, adhærent Chriſto. Quàm pul-
chri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia principis. *Filia principis,ſancta*
*eccleſia dicitur,*Chriſti *quidem filia,ob gratiam baptiſmatis, & nobilitatem virtutum.*
Calceamenta *eccleſiæ,ſunt inſtituta, & exempla antiquorum patrũ,quibus in via hu-*
ius mundi munitur,vt per omnes tribulationes quæ exurgunt,confidenter calciata gra
diatur. His *autem calceamentorũ præſidijs muniuntur concionatores,cum ſanctũ* Chri-
ſti euangelium prædicant,de quibus dicit Paulus, Calciati *pedes in præparationẽ euan* Ephe.6.
gelij pacis. & de iiſdem legatis maximam eccleſiæ vtilitatẽ adferentibus,dicit Prophe-
ta, Quàm *ſpecioſi pedes euangelizantium pacem,euangelizãtium bona.* Iunctura Eſaiæ 52.& Roma.10.
fœmorum tuorum,ſicut monilia quæ fabricata ſunt manu artificis. Vm-
bilicus tuus crater tornatilis,nunquam indigens poculis. Et *qui ex circun-*
ciſione & præputio crediderunt,iſtis fœmoribus explicantur, quorum iunctura & ſo-
cietas,in vnius dei cultu, & Chriſti *religione ſita eſt,quam expreſſit* Paulus,*dicẽs,* Ipſe Ephe.2.
eſt pax noſtra,qui fecit vtraque vnũ, & eandem iſtarum ouium connexionem in euãgelio

Ioann.10. *Ioannis comperimus, in quo dicit Chriſtus, Et alias oues habeo quæ nõ ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus paſtor. Poſſumus per iuncturas & conſonantias fœmorum, vitæ temperantiam & morum ſanctitatẽ, veluti cæleſtem quãpiam diuinæ ſapientiæ harmoniã explicare. Et qui vno & eodem fidei ſacramento donati ſunt, cũ beatè viuunt pellucidæ ſunt margaritæ, & monilia manu artificis ſolertiſſimi fabricata. cùm enim fidei & diuinæ ſapientiæ ſubſidijs adiuti, ſancta opera faciunt, non minus fulgent, quàm monilia, & inſignes gẽmæ. Vmbilicum verò habent tanquam craterem tornatilem, qui medium & honorificum in eccleſia locum tenent, nec ad vnum atque alterum extremum declinant, & quemadmodum crater tornatilis ad multa vtilis eſt, ita & illi ad omne obſequium deo & hominibus præſtandum, ſunt paratiſſimi, nec indigent poculis, quia ſpiritus ſancti gratia & donis abundãt, & qui lympidiſſimã ſpiritus ſancti & ſacrarũ literarũ aquam alijs propinant & largiuntur, neceſſe eſt vt abundãtius cæteris biberint. Sunt qui dicunt vmbilicum hunc, eſſe fragilitatẽ noſtræ infirmitatis, & craterem fieri tornatilem, cũ conſcientia mortalitatis noſtræ admoniti calicem ſalutaris verbi, prompta mente, proximis propinare ſatagimus.* Venter tuus ſicut aceruus tritici, vallatus lilijs. Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli gemelli capreæ. *Fœcundiſſimi ventris eſt parere fructum, nec ſolùm ſemel, ſed frequenter, & quod natura adauxit, in lucem proferre. Nec ab hac virtutis excellẽtia degenerat eccleſia, quæ ſemper aliquid boni fructus parturit, & qui ſapidiſſimum ſacrarum literarũ ſuccum exugunt, & ea quæ ſalutaria ſunt, infra ſe congerunt, ventris naturam imitantur & retinent, & hi velut aceruus tritici congeſtus, vallantur lilijs, quòd dulciſſimo ſacræ ſcripturæ cibo, quo abundè fruuntur, famelicos foueant & reficiant. Aut hoc ventre, copioſiſſimus chriſtianorum populus deſignatur, qui velut aceruus tritici lilijs vallatur, quia dum operibus ſanctis intendens, in cæleſte horreum præparatur, ſaluberrimis ſanctorũ exemplis, vt perſeueret, vndiq; munitur. Nec prodeſt aceruus tritici niſi muniatur alijs, candore ſcilicet & puritate, vt nihil vitij introrſus lateat. Duo vbera duobus hinnulis coaptata, duo ſunt populi ex peccati traduce veniẽtes, qui in Chriſto ſacri lauacri fontibus abluti, tanquam hinnuli renaſcũtur, & cũ integro amore adinuicem feruent, ſua ſtudia dulciſſimo pietatis lacte nutriunt.* Collũ tuũ ſicut turris eburnea. Oculi tui ſicut piſcinæ in Eſebon quæ ſunt in porta filiæ multitudinis. *Collum eccleſiæ in ſapiẽtiſſimis doctoribus conſtitutum eſt, qui iugi ſtudio & aſſiduo labore, velut turris eburnea in ſublimem rerum diuinarum contemplationem euehuntur: ardua & difficillima quæq; diſcere cupiunt, & diſcendo admirantur, & ciuitati dei, ac chriſtianæ reipublicæ plurimum momenti adferunt. Eſt etiam luculentiſſima ſacrarũ literarũ ſapientia, quam frequenti meditatione conquirimus, turris eburnea, q̃ ſumma dei myſteria ſolùm illis detegat, qui & acrimonia ingenij, & virtutũ candore cæteris præferũtur. Sed quid ſibi velit Eſebon explicemus.* Lyranus. *Eſebon, vt dicit Lyranus, ſecundũ Hebræos, non eſt hic nomen ciuitatis vltra* Hiere.48. Iordanem, *de quo dicitur* Hieremiæ 48. *Ignis egreſſus eſt de Eſebon, ſed eſt nomen* Num.21. *commune ſignificans computationem. Hæc ille. Vrbs Eſebon (vt ſcriptũ eſt Num. 21.)*

Fuit Seon regis Ammorræi, qui pugnauit contra regem Moab, & tulit omnẽ terram quæ
ditionis illius fuerat vſq; Arnom. Idcirco dicitur in prouerbio, Venite in Eſebon, ædifi-
cetur & cõſtruatur ciuitas Seon. Eſebon, cingulum mœroris interpretatur, vel puræ co-
gitationes, & oculi eccleſiæ, apoſtoli ſcilicet & doctores, Piſcinis in Eſebon conferuntur,
quòd profluentiſſima ſacræ ſcripturæ fluenta, chriſtianis & idoneis auditoribus præ-
beant. Et ſicut piſcinæ aquarum irrigant hortos & ſyluas lignorum germinãtium, ita
& ſpirituales doctores in hac Chriſti porta conſtituti, argenteis ſacri eloquij fontibus
ſitientium prata irrigant: in Eſebon quidem, quia lacbrymis loti, aduerſus aſtutias dæ-
monis accinguntur, & audacius multo, cum illo manum conſerunt: in porta filiæ multi-
tudinis, quòd multi in eccleſiam bonorum omnium procreatricem, per ianuam fidei con-
fluant. Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum,
caput tuum vt Carmelus: & comæ capitis tui, ſicut purpura regis iuncta
canalibus. *Naſo, ſagacitas odorandi, & odoris diſcretio perpenditur. Damaſcus in-*
terpretatur ſanguinem bibens. Carmelo, virtutũ ſublimitas exprimitur. Naſum habent
in eccleſia ſagaciſſimum, & nares emũctiſſimas, qui fragrantiſſimum iuſtitiæ odorem
à Chriſto receptum, in intima noſtræ mẽtis præcordia tranſfundunt, & à candore bo-
norum operum, quibus in cælum vſque attolluntur. turri Libani non iniuria conferun
tur, quorum proceritas, & proceritatis candor, reſpicit contra Damaſcum, ſanguinarios
ſcilicet & impios, quibus conſtanti animo obſiſtunt. Cõfert ſubinde Salomon, caput ec-
cleſiæ, ſcilicet Chriſtum Carmelo (ſi ſectari velimus myſteria, & allegorias) quia Chri
ſtus poſtquam duriſſimum crucis tormentum paſſus eſt & reſurrexit, ad gloriam ſui pa
tris euectus eſt, & ſuper omnes cælos glorioſe aſcendit. de quo dicit Propheta, Aſcendẽs Pſalm. 67.
in altum captiuam duxit càptiuitatem, dedit dona hominibus. & Paulus hunc referẽs Ephe. 4.
pſalmum addit, Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in infe
riores partes terræ? Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſupra omnes cælos, vt imple
ret omnia. Et huiuſce excellentiſſimæ Aſcenſionis meminerunt euangeliſtæ, de qua di-
cit Marcus, Et dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælum, Marc. 16.
& ſedit à dextris dei. Dicit & Lucas, Et factũ eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis, Luce 24.
& ferebatur in cælum. Et in actis apoſtolorum eandem narrando hiſtoriam dicit, Vi- Acto. 1.
dentibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Cúmque intuerentur
in cælum, euntem illum, ecce duo viri aſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis, qui & dixe
runt, Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cælum? hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis
in cælum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntẽ in cælum. Aut aliter & hic lo-
cus exponetur, In Carmelo mõte Helias & Heliſeus viri longe ſanctiſſimi ſæpe recepta-
culum habuere, quapropter in capite eccleſiæ domino noſtro Ieſu Chriſto, quo ſublimius
nihil eſt, tanquam in monte Carmelo iuſti ſublime habent habitaculum, in quo populus
ſapientiæ nutrimentum ſuſcipit. Comæ capitis iſtius, ſicut purpura regis iuncta cana-
libus, eminentiores ſunt ſancti, beati ſcilicet martyres qui purpureis martyrij ornamen
tis illuſtrãtur. Quàm pulchra es, & quàm decora chariſſima in delicijs.
Statura tua aſſimilata eſt palmæ, & vbera tua botris. *Pulchra eſt eccleſia fide*

& operibus, decora nitidis virtutum ornamentis, chariſſima dilectione in delicijs, ſpiri-
tualibus ſcilicet officijs, cuius ſtatura perſimilis eſt palmæ, eò quòd quemadmodum pal
ma in ſublime creſcens, dulciſſimos fructus gignit: ita cum de virtute ad virtutem ado-
leſcit, non parum nobis commodi & fructus adfert, & ad optimum tandem præmium
nos perducit. Vberibus, ſacri doctores propter lac primæ eruditionis conferũtur: & bo-
tris, propter dulciſſima ſacrarum literarum myſteria, & bonorum omnium copiam.

Dixi aſcendam in palmá, & apprehendam fructus eius. *Apud ſe ſtatuit*
eccleſiæ ſponſus & decreuit, quòd ſedata perſecutionum procella, & debellatis in gene-
roſiſſimo certamine ſuis inimicis, ad victricem palmam cõtenderet, & quàm ſuauis ſit
laborum & partæ victoriæ fructus, ſentiret & experiretur: verùm vt facilius hanc ſi-
bi immortalem compararet gloriam, in perdifficili agone cõtendendo, domuit affectus,
1.Corint. 9. *& ab omnibus abſtinuit, & tam ſtrenuè cõflixit, ac in ſtadio cucurrit, vt excellentiſ-*
ſimum gloriæ brauium reportauerit. Aſcendunt & illi in palmam, qui repreſſa libidi-
ne, & mortificata cum vitijs concupiſcentia, in ſummum virtutis & honoris faſtigium
conſcenderunt, & ita in Chriſti cruce profecerunt, vt ab Agonotheta ſummum æternæ
Galat.5. *felicitatis præmium obtinuerint. de quibus dicit Paulus, Qui autem ſunt Chriſti, car-*
Galat.6. *nem ſuã crucifixerũt, cum vitijs & concupiſcentijs, & quia ſeminarũt in ſpiritu, de ſpi*
ritu meſſuerunt vitam æternam. Nec quiſpiam fructus huiuſce palmæ, ac ſanctæ cru
cis præmia conſequitur, niſi plagis & vulneribus Chriſti compatiatur. Dicit enim Pau
Rom.8. *lus, Compatimur, vt conglorificemur.* Et erũt vbera tua ſicut botri vineæ, &
odor oris tui, ſicut odot malorum. Guttur tuum ſicut vinum optimum,
dignum dilecto meo ad potandum, labiíſque, & dentibus illius ad ru-
minandum. *His concinnè vberibus exprimuntur doctores, botris vineæ ſimillimi,*
quòd ſacro fonte renatos, lacte primum & teneriuſculis cibis nutriant: deinde cùm li-
teris & moribus grandeſcunt, illis ſolidiorem diuinæ ſapientiæ eſcam ſuppeditant, quos
ſenſim alliciunt ad olfaciendum martyrum odorem, & fragrantiſſimam illorum virtu-
tem, qui illuſtriſſimum pro Chriſti nomine ſubierunt certamen, etiam ad ſanguinis vſ-
que effuſionem, & de vita periclitati in palmam aſcenderunt. illorum guttur vino ſua-
uius eſt, qui eximio ſacrarum literarum ſapore deliniti, magiſquam vinum optimum re-
dolent, & ſuauiorem odoris fragrantiam ſpirant, nóſque magis oblectant quàm vinum
Leſbium, aut Rhodium: quandoquidem ſapidiſſimo vino inebriati, iterum ſitiunt: ſua-
uiſſimo verò ſacræ ſcripturæ, & ſpiritus ſancti muſto inebriati, non ſitiunt in æter-
num. Labia verò & dentes ruminant, cùm audita dei eloquia ad memoriam reuocant,
& ſi quid exciderit, frequenti meditatione ad cellulam artificialis memoriæ reducunt.
Leuiti.11. *Et quia in lege cautum erat, vt animal, quod non ruminaret, immundum haberetur, id-*
circo quiſquis ſacram lectionem ruminando non repetit, pigritia ſolutus, & vacans à
ſancta meditatione, immundus habeatur. Ego dilecto meo, & ad me conuer-
ſio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis,
mane ſurgamus ad vineas, videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus par
turiunt, ſi floruerunt mala punica, ibi dabo tibi vbera mea. *Eccleſia Chri-*

ſtum alloquitur, dicens, Ego tibi omnia mea deuoueo: tibi ſyncera fide, prompto obſequio, & inuicta charitate adhæreo. de meo erga te amore, vaticinatus eſt eximius Propheta, dicens, Adhæſit anima me poſt te, me ſuſcepit dextera tua. nec quicquã mihi mo Pſalm.62.
leſtius contingere poſſet, quàm ab antiqua tuæ amicitiæ beneuolentia diſſolui. Nos omnes tibi aſſurgimus, te veneramur & ſuſpicimus. nos populus tuus, & oues gregis tui. Pſalm.94.
fac, vt tibi mordicus adhæreamus, & vno amoris glutino tibi obuinciamur. Tibi non ſolùm meum deſpondi corpus, verumetiam & animum. Hoc corpus cui præficeris, tua gratia ab hoſtibus protegitur, quod ſi neglexeris, aut deſerueris, langueſcet & emorietur, nec tibi amplius erit corpus. Si denique labaſcat, & in aliquo imbecilliori membro titubet, quæſo, præſentiſſimam adhibe antidotum, & oportunam medicinam, ne morbus tam altè ſerpat & graſſetur, vt morti cedere cogatur. Ad te poſt lapſum confugio & conuertor. Nec ea me cæcitatis nota obnubilat, vt non meam agnoſcam culpam, nec intelligere poſſim, mea ſcelera puriſſimis tuæ miſericordiæ fontibus abluenda eſſe: nec etiam hoc mihi velim arrogare, vt prius ad te conuertar, quàm ad me conuertaris. Me ſiquidem docuit Hieremias, vt tuam depoſcendo gratiam, dicerem, & ingenuè eloquerer, Conuerte me domine, & ego ad te conuertar. Et poſtquam me conuerti- Hiere.31.
ſti, egi pœnitentiam. Quòd ſi obtinere poſſim, quod tantopere optabam (tametſi pro viribus ſudauerim, vt ad tuam gratiam, à qua excidi, redirem) dicam & planè profitebor, me non tam meo conatu, quàm tua clementia, & clementiſſima miſericordia, tibi reconciliatam eſſe. Veni igitur dilecte mi, & poſt meam conuerſionem, oſculare me oſculo oris tui, exhilareſcas, quòd ad tuam redierim gratiam, quòd denique callidiſſimus ſerpens nunquam me potuit vafra deſperationis arte deludere & vincere. egrediamur ſimul in floridiſſimum & odoriferum agrum, nec ſinas hunc agrum vepribus, lappis, zizaniis & ſpinetis obſitum fieri & ſquallere: tuis angelis, ac legatis, qui tibi aſſiduè miniſtrant, viſita hunc agrum & mundum. tibi natiuum eſt & genuinum, ſeminare bonum ſemen, cuius fructum filij dei metunt: prohibebis ſi voles ne inimicus dei diabo- Matth.13.
lus, tuæ ſementi inſerat, & commiſceat zizania. At vbi hic ager euulſa noxiarum herbarum radice, cultus fuerit, cõmorabimur in villulis, in populis ſcilicet credentibus circumquaq; diffuſis, in quibus per fidem habitas. Conſurgemus deinde diluculo ad videndum, ſi nam vites odoriferæ floruerint, quæ fidei præſidio adiutæ, optimis tãdem virtutum officijs efflorescunt, & matutino tempore te à mortis ſomno expergefactum agnoſcunt, nec amplius denſa infidelitatis nube tenentur, nec de excellentiſſima tui corporis reſurrectione hæſitant, & diffidunt. Viderunt & tui coloni vitem floruiſſe, cum ore pronuntiarunt, quod corde crediderunt. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem fit Roma.10.
confeſſio ad ſalutem. flores etiam, fructus pariunt, cùm fidei reſpondent opera, & pietatis officia in pauperum alimoniam, ſuum florem emittunt. Floruerunt & mala punica, in his qui intrepido animo, & inuicta animi magnitudine, periculis ſe expoſuerunt, & cruento tyrannorum ac carnificum gladio ceruicem ſuppoſuerunt. Nouimus & hoc malum punicum in Paulo, qui ſuis dicebat amicis, Non ſolùm iudicari in Hieruſalem, Acto.21.
ſed & mori pro Chriſto paratus ſum. Hæc mihi & meis collata à te beneficia me ani-

Digitized by Google

mabunt,vt feruentius te diligam,& tibi mea omnia communicem,offero tibi mea vbera,meis fruere amplexibus,nihil tibi denegare poſſum,nec meus labor tuæ gratiæ reſpondere poteſt. quammaximas tibi ago gratias,quòd mecum ſis omnibus diebus,vſque ad
Matth.28. *conſummationem ſeculi,nec vnquam me deſerueris,nec à tuo regno exulauerim.* Mandragoræ dederunt odorem in portis noſtris. Omnia poma noua & vetera dilecte mi ſeruaui tibi. *Mandragoram herbam,alij circeium vocant,authore Plinio libro viceſimoquinto,capite decimotertio, cuius duo ſunt genera. Candidus, qui & mas: niger, quæ fœmina exiſtimatur, anguſtioribus folijs, quàm lactucæ, hirſutis & caulibus, radicibus binis, terníſve nigris foris,intus albis, carnoſis teneríſque, penè cubitalibus.Odor mandragoræ grauis eſt,ſed radicis & mali grauior.Folia grauedinem adferunt etiam olfactu.Vis ſomnifica pro viribus bibentium.Bibitur & contra ſerpentes. Dictæ ſunt mandragoræ, quòd habeant mala ſuaueolentia in magnitudinem mali,vnde & eam latini malum terræ vocant: hanc poetæ* ἀνθρωπομόρφον, *quòd habeat radicem,formam hominis aſſimilantem,quæ datur in vino ad bibendum,quorum corpus propter curam ſecandum eſt,vt ſoporati dolorem non ſentiant. In veteri*
Gene.30. *teſtamento nouimus Liam extorſiſſe ſuis mandragoris à Rachel concubitũ Iacob. Mandragoræ propter multimoda medicaminum genera, ſanctorum virtutibus comparantur,quæ morbos animi & vitia depellunt. Et qui altam habent radicem, in fide fundatam, & auſteram agunt vitam,inſtruendo populum,ſuauiſſimum ſuæ vitæ & ſacrarum literarum odorem in chriſtianos abundè tranſfundunt: qui eccleſiæ patrocinio ſuffulti,nobis vetera & noua poma veteris ſcilicet & noui teſtamenti intelligentiam reliquerunt,nec ita nouis adhæſerunt,vt vetera contemnerent. & qui vtrunque teſtamentum percallet, & ex vtroque fructum decerpit, conſummatiſſimam ſibi doctrinam comparat, & vir doctiſſimus euadit.*

ARGVMENTVM OCTAVI CAPITIS.

Sponſa vehementer optat ſuum deoſculari ſponſum,& caſtiſſimo ſui fratris amore perfrui,vt ab omnibus ametur,nec à quopiã deſpiciatur. quòd ſi ſponſum,quem tantopere perquiſiuit,foris inueniat,eum lubenter intromittet in domũ matris ſuæ,vbi familiari colloquio cum eo de honeſta diſciplina,ac ſanctioribus literis confabulabitur: à quo ſecretiſſima rerum diuinarum myſteria diſcet.at vbi primùm & literis & moribus recte erit inſtituta,illum miris præconijs extollet,illi aſſurget, illum denique ambobus brachijs amplexabitur,nec vllis tyrannorum comminationibus,neque ſupplicijs ab honeſta,ac antiqua illius amicitia diuelli,ac dimoueri poterit,nec aquæ è ſummis montibus etiam cum impetu decurrentes, hanc extinguent charitatem, nec flumina obruent illam,qua ſanè nihil eſt ſanctius,nihil optabilius,nihil denique diuinius: cui neque diuitiæ,neque honores,neque diſciplinarum omnium ſtudia conferri poſſunt,qua denique deo adhæremus,& immortalem nobis comparamus gloriam.

CAPVT OCTAVVM.

QVis mihi det te fratrem meum, ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te, etiam me nemo deſpiciat? Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & muſtum malorum granatorum meorum. Lęua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiæ Hieruſalem, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam donec ipſa velit. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? Sub arbore malo ſuſcitaui te. Ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua. Pone me, vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum, quia fortis eſt vt mors, dilectio: dura ſicut infernus, æmulatio. Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam. Soror noſtra parua, & vbera non habet. Quid faciemus ſorori noſtræ in die, quando alloquenda eſt? Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea. Si oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis. Ego murus: & vbera mea, ſicut turris ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens. Vinea fuit pacifico, in ea quæ habet populos. Tradidit eam cuſtodibus, vir affert pro fructu eius mille argenteos. Vinea mea coram me eſt. Mille tui pacifici, & ducenti his qui cuſtodiunt fructus eius. Quæ habitas in hortis, amici auſcultant, fac me audire vocem tuam. Fuge dilecte mi, & aſſimilare capreæ hinnulóque ceruorum ſuper montes aromatum.

FINIS.

QVis mihi det te fratrem meũ, ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te, etiam me nemo deſpiciat? Ex- *optauit aliquando Synagoga, vt filius dei è cælo deſcenderet, ne perpetuò in carceribus ignorantiæ, & denſiſſimis tenebris diuerſaretur, ſed aliquando diſcuſſa nube & depoſito cæcitatis, ac inſcitiæ velamento, ſplendidiſſimum iuſtitiæ ſolem, ac fulgidiſſimos euangelicæ gratiæ radios intueretur.* Quapropter *Dauid ſummopere deſiderauit, vt vnigenitus dei filius ex auguſtiſſima ſui patris domo egrederetur, & Iſraeliticum populum inuiſeret.* Exurge *(inquit)* & *ne repellas in finem.* & *aliubi,* Inclina *cælos tuos, & deſcende.* Et *Eſaias cupiẽs eum videre, dicebat,* Vtinam *diſrumperes cælos, & deſcenderes.* Sugit autem *Chriſtus vbera matris, cùm myſterijs priſcæ legis reſi-*

Pſalm. 43.
Pſalm. 143.
Eſaiæ 64.

citur Chriſtianus populus, vel cùm eum doctores ſpiritualibus ſacramentis, & ſana doctrina nutriunt & fouent. Cupit & eccleſia inuenire ſuum ſponſum foris, vt ſcilicet
Philip.2. *carnem humanam induat, qui exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens, & ex ea factus eſt homo, vt ſoluto noſtræ redemptionis pretio, in nobis habitaret: quem in veteris teſtamenti figuris obtectum, per euangelium in veritate reperimus. At vbi primùm eccleſia ſuum ſponſum pudicè deoſculata eſt, cœpit ab omnibus amari, & qui prius eam odio vatiniano proſequebantur, & tanquam ſordidam & immundam meretricem contemnebant, in eius amorem exarſerunt, eámque poſt oſculum coluerunt. Siquidem ante aduentum Chriſti, ſolùm fuit eccleſia intra anguſtias Iudææ: ſed poſt eius aſcenſionē, fuit per totum terrarum orbem diffuſa & dilatata. Prius dictum fuerat,* Notus in
Pſalm.75. Pſalm.56. *Iudæa deus: nunc autem dicitur,* Exaltare ſuper cælos deus, & ſuper omnem terram
Actor.11. *gloria tua. Nec Petro dicetur pro Cornelio (quem gratia ſpiritus ſancti præuenerat) Quare introiſti ad viros præputium babentes, & manducaſti cum illis? ſed ipſe Petrus pronūtiet, In veritate comperio, quoniam perſonarum acceptio non eſt apud deum, ſed in omni loco, in omni gente qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.*

Apprehendam te & ducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & muſtum malorum granatorum meorum. *Cùm te illuſtrato mei ingenij acumine apprehendero, tuámque philoſophiam didicero, ac tibi fide & charitate adhæſero, te introducam in domum matris meæ, in cæleſtem ſcilicet, ac ſanctam Hieruſalem. nec tam eò te perducam, quàm tuis beneficijs, ac ampliſſima gratia me perduces: ibi me*
1.Corint.13. *docebis, vt iam non in ænigmate per ſpeculum, ſed facie ad faciem videam: & non ex parte ſicut nunc, ſed tunc cognoſcam lympidè & perfectè, ſicut à te cognita ſum. Et dabo tibi poculum ex vino condito, & muſtum malogranatorū meorū, quando optimos & dulciſſimos martyrum & ſanctorum fructus protulero: & filij hominum, qui in*
Pſalm.35. *vmbra alarum tuarum ſperant, inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Sunt qui dicunt eccleſiam ducere ſponſum apprehenſum in domum matris ſuæ, quia Synagoga in fine mundi Chriſtum, in quem credit, prædicabit, dúmque per prædicationem eccleſiæ ſuſceptus fuerit, ibi eccleſiam docebit, quia ſe doceri gaudebit, quando Synagogam iam idem corpus factam, erudiri ſecum videbit. Poculum ex vino conditum eccleſia dabit, quia ipſi ſynagogæ nouum teſtamentum cum veteri prædicabit, & quaſi vino poculum condiet, quia dulcedinem euangelij teſtimonijs legis, quæ aſpera eſt, vt robuſtius teneatur, cinget. Muſtum verò malorum granatorum ſuorum tribuet, vt ſynagoga martyrum exemplis inardeſcat, & Antichriſti perſecutionibus, martyrum præcedentium exemplis roborata, non ſuccumbat. Quidam autumant matrem hominis, & eius promptuarium, eſſe terram, ſecundum illud, terra es,*
Geneſ.3. *& in terram reuerteris: Geneſis tertio. & huius penu vel promptuarium, mors eſt. vt enim in promptuario theſauri reconduntur, ſic & in morte, animæ iuſtorum requieſcūt, & ad perpetuæ vitæ felicitatem transferuntur. Regnauit enim mors, & imperauit homini ab Adam vſque ad aduētum huius cæleſtis ſponſi, qui humanam carnem induit,*

Digitized by Google

vt in ea mortem perderet, & vitam repararet æternam. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. *Læua Chriſti, temporanea exprimuntur, & quæ in hac præſenti vita facile decidunt, nec in eodem ſtatu permanent. dextera verò, æterna & excellentiſſima beatorum munera. & his verbis agnoſcimus eccleſiam eo in ſuum ſponſum amore flagraſſe, vt proſperam rerum omniũ fortunam, fauorem vulgi, & ſummos honores deſpexerit, quò facilius dexteram ſui ſponſi exoſculaetur. & quemadmodum ſiniſtra ſub capite conſtituitur, ita tẽporalia, ſub rationis dominio collocantur: cæleſtem verò gloriam, tanquam dexteram complectimur, & voluntariè in hac peregrinationis ſemita, deo obſequimur, vt à dextris dei tanquam oues collocemur, vtiliſſimum beati Petri præceptum obſeruantes, Paſcite qui in vobis eſt, gregem dei, non coactè, ſed ſpontanei. Habent & illi ſub capite læuã, qui mente erecta ad beatitudinem Chriſti currentes, vitam præſentem ſub ſe vident: & dextera Chriſti eos amplexatur, quia ex omni parte, eos dilectio cæleſtis intra ſe retinens tuetur.* 1. Petr. 5.

Adiuro vos filiæ Hieruſalem, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. *Hæc aliubi à nobis affatim explicata ſunt, quæ ſubindicant neminem accerſendum ad fidem, niſi velit, & ſuum præſtiterit conatum: & quanuis alto & admodũ pigro vitiorum ſomno detineretur, & voluptatum pedicis irretitus langueſceret, tamen ab hoc lutulentæ mentis lethargo, excitandus non eſt, niſi excitanti adiutricem manum præbuerit. Vult & hæc allegoria, vt qui in cauernoſis ſterilium diſciplinarum antris dormitarunt, dent operam, vt à cimmerijs tenebris ad conſpiciendam bonarum literarum lucem expergiſcantur.*

Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? *Nemo neſcit eccleſiam aliquando deſertã fuiſſe, & vaſtam eremi ſolitudinem incoluiſſe, cui propheta dicit, Pro eo fuiſti derelicta & odio habita, & non erat qui pertranſiret. de cuius etiam filijs in Pſalmo canitur, Errauerunt in ſolitudine, in ſiccitate: viã ciuitatis habitationis non inuenerunt. Eſurientes & ſitientes, anima eorum in ipſis defecit. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit eos. Et deduxit eos per viam rectam, vt irent in ciuitatem habitationis. Delicijs affluebat eccleſia, & Iudæorum Synagoga, cum populus Iſrael à deſerto egrediens, in terram promiſſionis lacte & melle fluentem ingreſſus eſt. Has autem delicias à deſerto veniens eccleſia, in Chriſto ſuauiſſimas & multiplices reperit, & nixa eſt ſuper dilectum, quia ad ipſam per prophetam idem dilectus dicit, Ego feci, ego feram, ego portabo, & ego ſaluabo. Aat delicijs affluit, quia ſacræ ſcripturæ meditationibus intendens, cæleſti pabulo aſſiduè mentem paſcit. Super dilectum innititur, quia in ſaluatoris auxilio confidens, præſente ab exilio ad patriam tranſfertur. & niſi huic firmiſſimæ columnæ innitatur, diuinóque ſubſidio adiuta fuerit, ſtare non poterit. Dicit enim Chriſtus de apoſtolis, & fidelibus in eccleſia collectis, Sine me nihil poteſtis facere.* Eſa. 60. Pſalm. 106. Exod. 3. Eſa. 46. Ioann. 15.

Sub arbore malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuũ, vt ſignaculum ſuper brachiũ tuum, quia fortis eſt vt mors, dilectio: dura ſicut infernus, æmulatio. Lampades eius, lam-

pades ignis,atq; flammarũ.*Arbore malo,ſancta crux deſignatur,quæ malũ illud, & duriſſimũ tormentũ ſuſtinuit,& Chriſtus in odorifero crucis patibulo,vbi occubuit, eccleſiã à peccatorũ interitu ſuſcitauit,& à tenebris ad lucẽ reuocauit:precatus eſt etiã,*
Lucæ.22. *ne fides* Petri *deficeret,quẽ deſiderauit* Sathanas *velut triticũ cribrare.*Ibi *corrupta eſt mater tua,quia ſynagoga veſaniæ morbo laborãs,& inuidiæ ſtudio inflãmata,ſua im-*
Matth.27. *pietate victa eſt,quãdo damabat,Crucifige:&,Sãguis eius ſuper nos,& ſuper filios noſtros.cum etiã Chriſtũ cruci affixit,nefando ſcelere ſe corrupit,& huiuſce ſceleris magnitudinem inculpat, dicens,*Ibi *violata eſt genitrix tua.* Maior *ſiquidem pars plebis Chriſtum negando,&* Barrabam *eligendo, ad crucem reprobata eſt.* Sed *quoniam ad*
Roma.11. *hoc cæcitas in* Iſrael *facta eſt,vt plenitudo gentium intraret,ideò intranti eccleſiæ dicitur,Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum,vt ſignaculum ſuper brachium tuum.In corde latent intimæ animi cogitationes: in brachio, operationes exprimuntur. Super igitur cor & brachium ſponſæ,dilectus vt ſignaculum ponitur, quia in ſancta anima inſculpitur & effigiatur, quæ ſummi exemplaris & ſignaculi imaginem retinet, cùm ſyncera fide,& præclaris virtutum officijs,eximiam ſui ſponſi formam illuſtrat,illiq́;*
Pſalm.4. *tenaciſſimè adhæret.& totis viribus conari debemus,ne lumen dei ſuper nos ſignatum contaminemus,aut obſcuremus: & ad hoc ſignum, tanquam ad tutiſſimum noſtræ ſalutis ſcopum, inflectenda ſunt noſtra & chriſtianorum omnium ſtudia.* Fortis *eſt vt mors dilectio tua,eo amoris incendio in te flagraui,vt mortem pro te óppetere non eru*
Ioann.15 *buerim, nec maiorem in me charitatem agnoſcere potuiſti, quàm quòd animam meam pro te poſuerim.nullum pro te recuſaui laborem,nulli cruciatus quantunuis etiam atroces,me vicerunt,nullis denique caſibus & periculis ſuccubui,ſed meipſum ſponte obtu-*
Eſaiæ 53. *li morti, & tanquam ouis ad victimam ductus ſum,vt te ab æterna morte eriperem: & cùm* Iudæi *in meã faciem conſpuerent,& mihi colaphos incuterẽt,ac carnem meam membratim diuellerent, ſubticui,& tanquam agnus coram tondente obmutui, nec volui clauum clauo retrudere,nec vlciſci iniuriam mihi illatam:ſed pro te omnia tormenta æquo animo toleraui,& tibi pulcherrimum tolerantiæ ſpecimen reliqui, ne retalies, nec libidine vlciſcendi reſiſtas malo.* Docuit & Paulus *dilectionem* Chriſti *eſſe mor-*
Roma.8. *te & omnibus ſupplicijs ſuperiorem,cùm dixit,*Quis *nos ſeparabit à charitate* Chriſti? *tribulatio?an anguſtia?an fames?an nuditas?an periculum?an perſecutio?an gladius?*
Pſalm.43. *ſicut ſcriptum eſt,* Quia *propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis: ſed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos.Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei, quæ eſt in* Chriſto Ieſu *domino noſtro.* De *hac charitate morti collata,loquitur* Auguſtinus *epiſtola* Hieronymo,*de loco qui eſt*
Auguſtinus. Iacobi *ſecundo,qui offenderit in vno,factus eſt omnium reus,vbi dicit,*Merito *charitas dicta eſt fortis ſicut mors,ſiue quia nemo eam vincit ſicut mortem, ſiue quia in hac vita vſque ad mortem eſt menſura charitatis,ſiue potius,quia ſicut mors animam auellit à ſenſibus carnis,ſic charitas à concupiſcentijs carnalibus.* Dura *vt infernus emu-*

Digitized by Google

latio.In bonã aliquando partem ſumitur æmulatio,ſicut dicit Paulus, *Aemulamini charismata meliora.* 1.Corint.12. *In malam autem,vbi per Samuelem Sauli dicitur, Auferetur à te regnum, & dabitur æmulo tuo:æmulus quippe Saulis erit Dauid,cui Saul inuidebat: & ex eo dura eſt vt infernus æmulatio tua,quia tuis conciliabulis,tua inuidia, tuis denique calumnijs connixa es me ad inferos vſque detrudere: & ſicut infernus quos tenet, ſine miſericordia diſcruciat:ita flagitioſiſſimi Iudæi Chriſtum apprebendentes,abſque vlla commiſeratione & clementia,ad aram crucis pertraxerunt. Lampades eius,lampades ignis atque flammarum. Sicut enim ignis quæ incendit,conſumit: ita Chriſtus ſua morte quæ nobis illuxit, Iudæorum inuidiam, calumnias,& impoſturas deſtruxit: hic enim ignis aduerſarios conſumit. Poteſt & hic locus de virginibus explicari. Vaſa ſiquidem,in quibus flos virgineus & caſtitas habitat, ſemper ſunt ſplendida,& ſpiritus ſancti igne feruentia.* 1.Regū 18.

Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. *Eam charitas vim habet, vt neque torrentiſſimo aquarum impetu,neque fluuijs diſrupto alueo erumpentibus,extingui poſſit,& obrui. Nec tribulationes,anguſtiæ, naufragia, moleſtiæ, nec denique vlla pericula, dilectionem Chriſti perturbare,vel vincere poſſunt,ſecundum illud quod paulo antè protulimus,Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio,an anguſtia,&c. Hoc charitatis incendio exarſerunt martyres,quos nec mille tribulationum procellæ,nec gladij, nec tyrannorum cōminationes à feruentiſſimo dei amore diuellere ac diſiungere potuerunt, qui perdiderunt animam ſuam, vt eam in regno dei inuenirent, qui denique religionem pietati præferentes,reliquerunt patrem,matrem,fratres,ſorores,agros & caduca omnia, vt Chriſtum ſequerentur, & ſequendo centuplum acciperent, & vitam æternam poſſiderent. Quòd autem charitas omnia ſufferat,nec oppugnari poſſit,oſtendit Paulus primæ Corinthiorum decimotertio capite,dicens,Charitas patiens eſt, benigna eſt,charitas non æmulatur,non agit perperam,non inflatur,non eſt ambitioſa,non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati, omnia ſuffert,omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excidit, ſiue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur.* Roma.8. Matth.10. Matth.19. 1.Corint.13.

Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam. *Si opes charitati conferantur,pro nihilo habebuntur,& qui res humanas honores,& omnes diuitias contempſit,vt ad vexillum Chriſti properet,nihil præter deum ac Chriſti charitatem diligit, nihil ſpirat quod non ſit ſanctum & odoriferum,omnia in ſe ſentit ſedata & quieta:mundum reliquit, vt deo adhæreret. & pulchrè cohæret huic cantico, quod dicit Paulus ad Corinthios, Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas,& ſi tradidero corpus meū ita,vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt: hac enim nihil eſt excellentius, nihil denique pretioſius,de qua dicit diuus Ioannes,epiſtola prima, capite quarto,Quia deus charitas eſt,& qui manet in charitate, in deo manet.* Ibidem. 1.Ioann.4.

Soror noſtra parua, & vbera non habet. Quid faciemus ſorori noſtræ in die,

quando alloquenda eſt? *Eccleſia ex gentibus collecta, rudis eſt, & tenellam ac mo dicam fidem habet, & quia nondum eſt fidei virtute ſtabilita, lacte indiget. cuius filios*
1. Corint. 3. *alloquens Paulus, primæ Corinthiorum, tertio capite, dicit, Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, tanquam paruulis in Chriſto, lac vobis potum dedi, non eſcam: nondum enim poteratis, ſed nec quidem adhuc poteſtis, adhuc enim eſtis carnales. & alibi,*
1. Corint. 6. *Secularia iudicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum. ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum? Dum eos in tanta puſillanimitate redarguit, vtique eccleſiam adhuc puſillam in fide oſtendit, quæ pro tenera ætate vbera non habet, quibus ſuos liberos nutriat, & de hac paruula ſorore dicit ſponſus cum apoſtolis, Quid faciemus ſorori noſtræ in die, quando alloquenda eſt? quomodo diſponemus eccleſiam eo tempore, quo ad fidem vocanda eſt?* Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea. *Tametſi gentilium eccleſia murus fuerit, ad obſiſtendum nocentiſſimis fidei inimicis, tamen ab hoſtium obſidione, & validiſſimis dæmonum incurſionibus liberari non potuit, donec ſua caſtra argenteis ſpiritus ſancti propugnaculis munierit. Sunt autem hæc argentea propugnacula, Chriſti & ſanctorum miracula, quibus infidelium acies deletur & oppugnatur. dedit enim deus apoſtolis & ec*
Lucæ 21. *cleſiæ in feſto pentecoſtes, os & ſapientiam cui nemo reſiſtere potuit, & poſtquā nonnihil*
Ioel. 2. Actor. 2. *effudit de ſuo ſpiritu ſuper apoſtolos & ſuper omnē carnem, & facta ſunt prodigia in cælo ſurſum, & ſigna in terra deorſum, demiſſæ ſunt Iudæorū criſtæ, & repreſſa eſt infideliū arrogātia, & imbecillius ꝙ antea aheneum eccleſiæ murum concuſſerunt. Qui etiam cœperūt in fide creſcere, & ita ſtabiliri, vt ſua virtute & prudētia infirmos quoſq; ad capeſſendam euāgelij doctrinam cōmouerent, ſuſcepto honoris priuilegio, ad cæteros*
2. Timot. 2. *docendos ſunt inſtituti, ſecundum id quod dicit Paulus ad Timotheum, Hæc commenda*
Tit. 1. *fidelibus qui idonei erunt & alios docere. Et ad Titum, Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates præſbyteros, ſicut ego tibi diſpoſui. Dum iſta ſic in eccleſia diſponuntur, tanquā propugnacula argentea muris adijciuntur.* Si oſtium eſt, cōpingamus illud tabulis cedrinis. *Si ſpectemus allegoriam, hoc oſtio exprimemus eccleſiam, quæ à Chriſto poteſtatē aperiendi & claudendi accepit. Erat & hoc oſtium in apoſtolis, quia per eos nobis ad regnum dei patuit*
Matth. 16. *aditus. Vnde primo eccleſiæ paſtori dictum eſt, Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.*
Ioann. 10. *Appoſitiſſimè Chriſtus dicitur oſtium, qui de ſeipſo dixit, Ego ſum oſtium, per me ſiquis intrauerit, ſaluabitur. & hoc oſtium cedrinis tabulis compingitur, cùm ſancta eccleſia fidem prædicans, odoratiſſimis martyrum, & ſanctorum virtutibus decoratur. Nobis opus eſt oſtio, quo plectrum linguæ refrænabimus, & infrænes animi affectus*
Pſalm. 140. *occludemus. & huiuſce oſtij meminit Dauid, dicens, Pone domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtantiæ labijs meis. Itaq; qui idoneus eſt ad loquendum, & velut oſtiū quod aperitur & clauditur, tempus loquendi & tacendi intelligit. huius oſtium cedri-*

nis tabulis compingitur, vt dum odoriferum lignum in ſe ſuſcipit, cum Paulo dicere Galat.6.
poſſit, Mihi abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti per quem mihi mun
dus crucifixus eſt, & ego mundo. Ego murus, & vbera mea ſicut turris, ex
quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens. *Fatetur eccleſia ſe eſſe mu-*
rum viuis lapidibus compactum, & tenaciſſimo charitatis glutinio coadunatum, cui ſu-
perextructa ſunt propugnacula, & ſuper hoc ſolidiſſimum huius muri fundamentum
alius ſuperædificat aurum, argentum, lapides pretioſos, alius lignum, fœnum, ſtipu-
lam, ſicut dicit Paulus, Secundum gratiam dei, quæ data eſt mihi, vt ſapiens archi- 1.Corint.3.
tectus fundamentum poſui, alius autem ſuperædificat. vnuſquiſq; autem videat quo-
modo ſuperædificet, fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter id quod po-
ſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Siquis autem ſuperædificat ſuper fundamẽtum hoc,
aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, vniuſcuiuſque opus mani-
feſtum erit. Vbera eccleſiæ vt turris attolluntur, in his qui deo conſtruente, procerita-
tem iuſtitiæ & bonorum operum, relicta infantia conſequuntur, & paruulos paulatim
ſolido diuinæ ſapientiæ cibo nutriunt: quibus dicit Sapientia, Relinquite infantiam, Prouer.9.
& viuite, & ambulate per vias prudentiæ. Peperit autem eccleſia fortiſſimis fidei &
ſpiritus ſancti propugnaculis munita, pacem, cùm apoſtolis dixit dominus, Pax vobis. Ioann.20.
Iterum, Pax vobis. Illa autem vbera turri comparata, duo teſtamenta dici poſſunt, &
duo excellentiſſima charitatis præcepta, quibus deus nobis iungitur, & nos deo, quibus
denique lex conſummatur, nec abſque illorum præceptorum obſeruatione fit nobis ad
Elyſios campos aditus: quòd ſi vnum ſuſtuleris aut negligenter obſeruaueris, vix alte-
rum ſubſiſtet, mire ſiquidem indiſſolubili nexu vinciuntur. aut illis vberibus, duplex
vitæ genus intelligito, actiuum ſcilicet, & quod contemplationis eſt proprium. quorum
primum, ſecundi gratia ſuſcipitur: virtutum ſiquidem moralium actiones & officia ad
contemplationem inflectuntur, lubenter enim à rerum terrenarum ſtudijs & forenſi-
bus negotijs feriamur, vt quieto vitæ contemplatiuæ otio vacemus. Et iſtis eccleſia præ-
ſidijs adiuta, duce ſui ſponſi gratia, ad altiſſimum & ſupremum perfectionis gradum
inſtar turris euehitur, nec amplius rerum humanarum ſolicitudine, perturbationibus, ac-
curis diſcrutiatur, ſed ſedatis terrenæ vitæ procellis, iucundiſſime quieſcit, & ſedet in
oculis ſui ſponſi, cum quo prius varijs agitata tormentis & moleſtijs, non ſedebat, oſten
dens planè nunquam nos hic perfectè poſſe quieſcere. Non enim habemus hic ciuitatem Hebræo.13.
permanentem, ſed futuram inquirimus, vti Paulus ait. Aduenæ enim & peregrini ſu-
mus in alieno ſolo, longe à patria noſtra illa ſuperna profugi, ob id huc miſſi, vt quandiu
hãc agimus vitã, morũ ſanctimonia & optimis virtutũ officijs, viaticũ ad patriã ipſam
conducturũ nobis comparemus. Vinea fuit pacifico, in ea quæ habet popu-
los. Tradidit eã cuſtodibus, vir affert pro fructu eius mille argenteos, vi-
nea mea corã me eſt. *Chriſtus verè pacificus dicitur, quia per ipſum deo recõciliati* Ephe.2.
ſumus, & qui aliquando fuerant filij iræ, eius gratia & clementia, facti ſunt filij amo-
ris & pacis. Nec tam à Paulo dicitur pacificus, quàm ipſa pax. Ipſe enim eſt pax no- Ibidem.

Eſaie 9. *ſtra, qui fecit vtraque vnum, de quo etiam dicit Propheta, Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. Vitis hæc, & aſſidua eccleſiæ cultura, huic pacifico nectitur, nec abſque pace excoli poteſt: nec palmites eccleſiæ fructum ferunt, niſi manſerint in vite, ſcilicet in Chriſto, qui in euangelio Ioannis dicit, Ego ſum vitis vera, &* Ioann.15. *pater meus agricola eſt. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructus plus afferat. & rurſum, Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere. & qui ſunt in hac vite plantati, florebunt: de quibus dicit* Dauid, *Plantati in domo domini, in atrijs dei noſtri florebunt.* Pſalm.91. *Tradidit eam cuſtodibus, commiſit eam regendam Moyſi, Prophetis, deinde Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, ac Epiſcopis, ad quam ſub nomine Hieruſalem dicit dominus per Prophetam, Super te & ſuper muros tuos poſui cuſtodes tuos, tota die & nocte vſque in finem non tacebunt. Vir adfert pro fructu eius mille argenteos, Chriſtus, de quo Propheta dicit, Ecce vir oriens nomen eius, nobis pro aſſiduis laboribus* Zacha.7. *& eleemoſynis, æternum rependit præmium, & ſancta religionis, ac pietatis officia, copioſa mercede compenſat, qui beatis, quadam pollicitationis formula dixit, Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.* Matth.5. *Et alibi dicit de ijs, qui prompto obſequio pauperibus ſuam præſtiterunt operam, Venite benedicti patris mei,* Matth.25. *percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi: quia eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes fui, & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me: infirmus & in carcere, & veniſtis ad me. In mille autem argenteis, plenitudo totius remunerationis oſtenditur, & conſummata iuſtorum merces. Vinea mea coram me eſt, quia mea præſentia colitur & augetur, & à meis exculta diſcipulis, ſuauiſſimum fructum parturit. Huic ſimillimum eſt ſententiæ, quod dicit Propheta, Oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum.* Pſalm.33. *dicit etiam Apoſtolus, Quoniam ipſe dominus in iuſſu, & in voce archangeli, & in tuba dei deſcendet de* 1.Theſſ.4. *cælo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi: deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis obuiam domino in aera, & ſic ſemper cum domino erimus. Et quia ſemper poſt reſurrectionem ſancti cum domino erunt, idcirco dominus dicit, Vinea mea coram me eſt.* Mille tui pacifici, & ducenti his qui cuſtodiunt fructus eius. Quæ habitas in hortis, amici auſcultãt, fac me audire vocem tuam. *Duodecim ſi centenario numero multiplicentur, mille ducentos efficiunt, & hic numerus vtique apoſtolis, & apoſtolicis viris congruit, qui pro integerrima vitæ ſanctimonia, & ea Euangelij legatione qua bellè functi ſunt, ad victricem palmam aſcenderũt, eiúſque ſuauiſſimum fructum apprehenderunt. Et hi quoque pacifici dicuntur, quòd ſana doctrina infeſtiſſimos eccleſiæ inimicos vicerint, & ſuis precationibus nos ab improbis canibus, & virulentis ſerpentum morſibus protexerint. Habitat eccleſia in hortis, quos indefeſſo labore & aſſiduis vigilijs coluit, excul-*

tos lympidiſſimis ſacræ ſcripturæ fontibus irrigauit. Amici auſcultant, cùm verba dei audiunt & obſeruant. Qui enim ex deo eſt, verba dei audit, & qui imperio Chriſti pa- Ioann.8.
rent, non tam dicuntur ſerui quàm amici, de quibus dicit Chriſtus, Iam non dicam vos Ioann.15.
ſeruos, ſed amicos. & ſponſus vehementer optat audire vocem ſuæ ſponſæ, quæ vbique locorum euangelicam veritatem prædicat, & qui lubenter legatos Chriſti audiunt, & Chriſtum audiunt. De quibus dixit, Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me Lucæ 10.
ſpernit. Fuge dilecte mi, & aſſimilare capreæ, hinnulóque ceruorum ſuper montes aromatum. *Satis dilecte mi, mecum conuerſatus es in terris, confecto igitur tuæ peregrinationis itinere, & tua legatione abſoluta, regredere ad ſuperna. Tuus pater te vocat, & cupit vt hinc demigres, & te clarificet apud ſemetipſum ea claritate, quam habuiſti priuſquam mundus fieret. fac velim vt chriſtiani omnes vno* Ioann.17.
fœdere, & indiſſolubili amicitiæ nexu tibi copulentur. nõ me latet te perſpicacius quàm capream, omnia intueri, ac chriſtianis fulgidiſſimum tuæ gratiæ lumen infundere, quo ſanè purius & lympidius quàm carneis oculis te conſpiciunt, tibíque ſyncera fide, & honeſtis vitæ officijs adhærent, agnoſunt & mei alumni, te omnem cælorum altitudinem & olympum ſumma cum gloria penetraſſe.

COMMENTARIORVM IN ECCLESIASTEN ET IN CANTICVM CANTICORVM, IOANNIS *Arborei Laudunenſis, Doctoris Theologi, finis.*

Pariſijs ex officina Simonis Colinæi. Anno à Chriſto nato, Milleſimo Quingenteſimo Triceſimo ſeptimo. Menſe Nouembri.

ERRATVLORVM EMENDATIO.

Folio	Pagi.	Lin.	Lege
5	1	19	*mores illi adtemperemus*
5	1	30	*quippe qui*
34	2	36	*ſolo verbo*
56	2	11	*declarant*
63	1	21	*In margine, Matth.22*
66	1	24	*à quo amatur*
79	2	25	*In margine, Iob 30*

VA1 1529374

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

163
G
7

Digitized by Google